

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра адміністративного права та процесу

**Кафедра адміністративно-правових дисциплін
ННІП**

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Матеріали науково-практичної конференції

25 листопада 2025 року

КИЇВ-2025

Науково-практичний семінар проведено відповідно до Плану роботи кафедри адміністративного права та процесу, кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП НАВС на 2025 рік

Організаційний комітет:

д.ю.н., професор Пастух І.Д. (голова),
д.ю.н., професор Стрельченко О.Г.,
к.ю.н. Волох О.К. (координатор семінару)

Безбар'єрний простір у сучасному світі: *Матеріали науково-практичної конференції* (Київ, 25 листопада 2025 року) / ред. колегія : О. Г. Стрельченко (голова), І. Д. Пастух, О. К. Волох. - Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. – 452 с.

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку викладачів, здобувачів, ад'юнктів, слухачів магістратури та курсантів Національної академії внутрішніх справ стосовно дослідження проблем у сфері діяльності публічної адміністрації. Збірник розраховано на викладачів, аспірантів, магістрів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність викладення матеріалу, поданих фактів, цитат, цифр і прізвиськ несуть автори.

© Національна академія внутрішніх справ, 2025

ЗМІСТ

Пастух І.Д.

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ.....17

Стрельченко О.Г.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ В СИСТЕМІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....21

Барікова А.А.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В КОНТЕКСТІ ДОСТУПУ ДО СУДУ.....25

Булик І.Л., Кльоп Д.Л.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....32

Бухтіярова І.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....35

Горбунова О.Ю., Бунчук В.В.

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНОМУ СВІТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....41

Дорогіх О.М.

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ.....46

Дудко А.Г.

АРХІТЕКТУРНА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ В
УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ.....49

Єрмоленко І.Я.

ОСВІТНЯ БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК УМОВА ДОТРИМАННЯ
РІВНИХ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ВСІХ УЧАСНИКІВ
ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....52

Комірчий П.О.

ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА
ДО КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ
ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ...55

Кришевич О.В., Задніченко О.С.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ:
АДМІНІСТРАТИВНА ТА КРИМІНАЛЬНА.....61

Малгожата Кузьбіда, Гоцко Беата

НАЦІОНАЛЬНА ТА ДЕРЖАВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ГРОМАДЯН
УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У ПОЛЬЩІ, У КОНТЕКСТІ
ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕБУВАННЯ ТА ПРАВОВИХ І
АДМІНІСТРАТИВНИХ БАР'ЄРІВ ЩОДО ВНУТРІШНЬОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....65

Личенко І.О.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ.....76

Лупало О.А.

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ І БЕЗБАР'ЄРНИМ РОЗВИТКОМ
СУСПІЛЬСТВА.....80

Савранчук Л.Л.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ.....85

Співак М.В., Співак В.М.

СВІТОВА ПРАКТИКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА
УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ.....91

Степаненко В.В.

ПЕВНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....96

Степаненко С.В.

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК
ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА.....101

Стрельченко А.М.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ
ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ.....104

Терент'єва А.В.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК НОВИЙ СТАНДАРТ ПУБЛІЧНОЇ
СЛУЖБИ.....107

Цубенко В.Л.

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ПОБУДОВА БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....111

Цюприк Н.О., Оноприйчук О.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА
ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТІВ ДОСТУПНОСТІ: ІНТЕГРАЦІЯ
ВИМОГ ДБН У ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОГО
КОНТРОЛЮ.....117

Шило С.М.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ.....122

Шкляренко А.М.

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ.....127

Абасва О.О., Бухтіярова І.Г.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА.....130

Бедриківський О.В.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ДОПУСКУ ВОДІЇВ ДО КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ.....135

Бодяк Л.М.

БЕЗБАР'ЄРНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ПРЕВЕНЦІЇ ОСВІТНІХ РИЗИКІВ І КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ...139

Бритавський М.О., Висотенко Ю.В.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ.....143

Броварник А.С., Бухтіярова І.Г.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЕТЕРАНІВ.....149

Василик А.А., Лупало О.А.

СПІВВІДНЕСЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....155

Вікарчук О.О., Висотенко Ю.В. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	159
Вовнянко І.М., Цубенко В.Л. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	165
Гаджук І.В. СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ВІЛЬНОГО ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА НАСИЛЬСТВА: ВИКЛИКИ ДЛЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ.....	169
Гарбузова Є.О. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БЕЗБАР'ЄРНОСТІ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ.....	172
Глизенко А.В., Цюприк Н.О. ДОСТУПНІСТЬ БЕЗ КОМПРОМІСІВ: СПІЛЬНИЙ ШЛЯХ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА.....	176
Гнатенко К.О., Цюприк Н.О. ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА РІЗНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СУСПІЛЬСТВІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	180
Горбань Р.В., Бухтіярова І.Г. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ ТА В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ.....	184
Гутник А.В. ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ..	190
Давидов Д.С., Савранчук Л.Л. ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ.....	195

Добровольська Т.М., Волох О.К. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ДОСТУПУ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ.....	199
Довбаш В.Р., Волох О.К. ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧАСТИНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	205
Домашенко А.О., Булик І.Л. БЕЗБАР'ЄРНИЙ ДОСТУП ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ДЛЯ ВСІХ ПАЦІЄНТІВ.....	209
Дудко О.М. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ І СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ІЗ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ.....	213
Житкова С.Д., Степаненко С.В. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ – ШЛЯХ ДО РІВНОСТІ ТА ГІДНОСТІ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ.....	216
Захарченко П.Ю., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ДОСТУПНОСТІ У МІСТОБУДІВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	220
Зборовська І.П. БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	226
Зінченко І.О., Савранчук Л.Л. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ.....	230
Кабанець Є., Стрельченко О.Г. КЛАСИФІКАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	236

Карасьова Д.І., Цубенко В.Л. ДОСТУПНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК НОВИЙ ВИМІР БЕЗБАР'ЄРНОСТІ.....	240
Кісіль М.О., Бухтіярова І.Г. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	244
Кулеба В., Стрельченко О.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	247
Лебедюк А.Ю., Бухтіярова І.Г. СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗИЯ ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЮ ІНВАЛІДНІСТЮ, ЯК ЧИННИК БЕЗБАР'ЄРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	251
Левицька В.А., Лукашенко А.А. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ І ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	257
Левківська Д.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ.....	261
Лизогуб Д.М., Волох О.К. ПИТАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	268
Лимаренко А. БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ЯК ЕЛЕМЕНТ ЯКІСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ.....	275

Лук'яненко М.Ю., Бухтіярова І.Г. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	280
Лях А.О., Лукашенко А.А. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	284
Майборода А.С. ОСВІТНЯ БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	288
Макарова К.Ю., Савранчук Л.Л. ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ.....	292
Маковей В.О., Висотенко Ю.В. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ.....	298
Масюк Л.Я., Ковтун Д.С. РІВНІ ПРАВА І МОЖЛИВОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ НПУ.....	303
Маташ Д.В. РОЛЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	306
Матвійчук А.І., Висотенко Ю.В. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ.....	310
Мироглова Г.О., Степаненко С.В. БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ НАСПРАВДІ.....	314

Нагорнюк М.М., Бухтіярова І.Г. ДОСТУПНІСТЬ ЯК ОБОВ'ЯЗОК ОРГАНІВ ВЛАДИ У СТВОРЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ.....	317
Однорал Д.Л., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 321
Опанасенко В.Р., Цюприк Н.О. СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ: ВІД СТЕРЕОТИПІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ.....	325
Орещенко К.В., Висотенко Ю.В. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ.....	328
Пантелєєва М.А., Бухтіярова І.Г. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....	333
Переляк О.О., Висотенко Ю.В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЗІ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ.....	339
Петелько А.А. ЗДОБУТКИ ПОБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	345
Полянський М.М., Волох О.К. БАР'ЄРИ ЩОДО ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	350

Прищеп А.В., Волох О.К. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ.....	356
Протасов Д.С., Висотенко Ю.В. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	360
Проців В.І. РОЛЬ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	365
Ревенко П.Є., Бухтіярова І.Г. ПЛАТФОРМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ.....	368
Романюк А.Р., Висотенко Ю.В. АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ТА ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	371
Ружнілова В.В., Булик І.Л. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	376
Савело М.С., Бухтіярова І.Г. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СТВОРЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	380
Самойленко О.Г., Лукашенко А.А. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ.....	384
Сапун В.О., Висотенко Ю.В. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ.....	388

Семенюк А.Л.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....394

Сергієнко А.А., Булик І.Л.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В РОБОТІ ЦЕНТРІВ
НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....399

Сисак К.М., Бухтіярова І.Г.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗБАР'ЄРНІСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....403

Ступак Д.Р., Булик І.Л.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ.....407

Стрельченко К.А.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СИСТЕМІ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ В ПРИФРОНТОВИХ РАЙОНАХ.....411

Філіпова П.В., Волох О.К.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ
ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: СТВОРЕННЯ ШТУЧНИХ БАР'ЄРІВ
ДЛЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....413

Чайка С.Ю., Лупало О.А.

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ЯК ІНСТРУМЕНТ
ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНІСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В
УКРАЇНІ.....419

Шака М.В.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСТУПНІСТЬ ЗНАТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....422

Шаповал П.І., Висотенко Ю.В. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ПРИНЦИП СУЧАСНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	429
Шипп В.В. БЕЗБАР'ЄРНА УКРАЇНА: РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДОСТУПНОСТІ.....	435
Шолудько В.О., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	439
Шраменко В.В., Лукашенко А.А. РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	444
Муранова В.В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	447
Шрамко Д.О. Муранова В.В. ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	453

Пастух І.Д.,

завідувач кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

У сучасних умовах реабілітація учасників бойових дій та їх інтеграція в цивільне життя набувають особливої суспільної та державної ваги. Ветерани, здобувши у війську унікальний досвід управлінської діяльності, тактичної підготовки та стресостійкості, можуть значно посилити кадровий потенціал правоохоронних органів. Водночас ефективний механізм їх соціально-правової адаптації та працевлаштування потребує чіткої нормативно-правової бази, комплексної системи підтримки й узгоджених процедур відбору, навчання та супроводу. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробити інтегровану модель, яка забезпечить не лише юридичний захист прав ветеранів, але й оптимізує процес їх професійної реалізації у сфері безпеки й правопорядку. Підстави для звільнення з військової служби та набуття статусу ветерана визначені у статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Серед таких підстав – демобілізація після завершення особливого періоду, закінчення контракту, досягнення граничного віку, стан здоров'я чи сімейні обставини. Звільнення відбувається зі зарахуванням до запасу (резерву) або відставки, що оформлюється наказом і відповідними документами згідно зі статтею 24 цього Закону (визначає порядок закінчення проходження військової служби). Після звільнення колишні військові набувають статусу ветеранів війни. Цей статус надає соціальні гарантії згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (№3551-ХІІ) – зокрема право на пільги та підтримку з працевлаштування (наприклад, професійне навчання, переважне право при скороченні тощо).

Важливим завданням держави є допомога колишнім військовим у переході, зокрема, до цивільної правоохоронної діяльності. Держава має реалізувати програми соціальної й професійної адаптації, передбачені законодавством. Згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (№2011-ХІІ), органи виконавчої влади зобов'язані забезпечувати реалізацію прав звільнених військовослужбовців, зокрема на освіту і перекваліфікацію (стаття 8, стаття 13 цього Закону визначають право на освіту та перекваліфікацію). Кабінет Міністрів України за участю Міністерства у справах ветеранів, Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ повинні розробити міжвідомчі програми перекваліфікації. Ці програми можуть включати навчальні курси для отримання цивільних спеціальностей у сфері правоохоронної діяльності – наприклад, курси підготовки поліцейських, у т.ч. патрульної поліції тощо. Нормативною підставою є постанова Кабінету Міністрів України №1057 від 21.06.2017, яка затверджує Порядок професійної адаптації учасників бойових дій та інших ветеранів (відповідно до Закону про статус ветеранів війни). Професійна адаптація має здійснюватися за державний кошт на базі закладів освіти системи зі специфічними умовами навчання. Результатом цього етапу стане підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку правоохоронних вакансій і приведення їх кваліфікацій у відповідність до вимог служб.

Колишні військові мають бути поінформовані про можливості кар'єри у правоохоронних структурах. Рекомендовано створити при центрах соціальної адаптації ветеранів (службах зайнятості, центрах допомоги учасникам АТО/ООС) спеціальні інформаційні пункти щодо вступу на службу до поліції, Національної гвардії, СБУ, Держприкордонслужби тощо. На цьому етапі важливо донести умови та вимоги вступу на відповідну службу, визначені профільними законами. Відповідно до статті 49 Закону України «Про Національну поліцію» загальні вимоги до кандидатів на службу є такими: вік від 18 років, повна середня освіта, відсутність судимості, належна фізична підготовка тощо.

Колишні військові зазвичай відповідають цим критеріям та мають переваги – дисципліну, досвід поводження зі зброєю, досвід роботи в стресових умовах. Стаття 2 Закону «Про НГУ» містить перелік функцій, суміжних з діяльністю поліції (забезпечення правопорядку, протидія злочинності тощо). Для працевлаштування в НГУ ветеранам необхідно звернутися до військових частин НГУ або територіальних підрозділів МВС; умови прийому схожі з контрактною службою у ЗСУ (вік, стан здоров'я, професійний добір). Законодавство (зокрема, ст. 9 Закону «Про НГУ») передбачає укладення нового контракту про проходження служби в НГУ, при цьому ст. 20 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» застосовується до прийняття на контрактну службу і в НГУ також. Важливо, що час служби в НГУ зараховується до загального військового стажу.

Згідно із Законом України «Про Державну прикордонну службу України», ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, який охороняє суверенітет на кордоні та бореться з протиправною діяльністю на ньому (стаття 1, стаття 2 цього Закону визначають завдання і функції служби). Комплектування особового складу ДПСУ проводиться шляхом прийняття громадян на військову службу за контрактом (аналогічно до ЗСУ). Для ветеранів, особливо тих, хто має досвід бойових дій або службу в прикордонних районах, ДПСУ є природним продовженням кар'єри. Стаття 19 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» та стаття 20 цього ж Закону передбачають загальні умови укладення контракту і прийняття на службу, які застосовуються і до ДПСУ. Важливо, що стаття 8 Закону «Про ДПСУ» гарантує соціальні права військовослужбовців-прикордонників нарівні з військовими ЗСУ, тож ветерани збережуть пільги і статус військовослужбовця.

Деякі колишні військові можуть знайти застосування у нових структурах, створених у системі правопорядку України за останні роки. Наприклад, Державне бюро розслідувань (ДБР) – займається розслідуванням військових та посадових злочинів; має спеціальні підрозділи силового забезпечення, де потрібні навички військових. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» (№794-VIII)

визначає статус ДБР як правоохоронного органу, і він дозволяє приймати на службу осіб, що відповідають критеріям (вища освіта, досвід служби, відсутність корупційних правопорушень). Колишні військові із правничим ступенем вищої освіти або досвідом у військовій юстиції можуть претендувати на посади слідчих ДБР, а особи з бойовим досвідом – на вакансії оперативників ДБР. Аналогічно, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Бюро економічної безпеки (БЕБ) мають підрозділи фізичної безпеки та силової підтримки, де досвід спецслужб чи військовий вишкіл є плюсом.

Для успішної реалізації ветеранів у правоохоронній сфері необхідно внести законодавчі зміни, що сприятимуть переходу військових у правоохоронні органи: квоти на прийом ветеранів – квотування робочих місць для ветеранів у системі МВС, СБУ та інших органів; врахування військового досвіду як еквіваленту освіти чи стажу; спрощений відбір до закладів освіти сектору безпеки.

При цьому роботодавці-правоохоронні органи мають: забезпечити психологічну підтримку; сприяти кар'єрному зростанню ветеранів; демонструвати успішні приклади переходу військових у правоохоронці, щоб руйнувати стереотипи і заохочувати інших ветеранів; забезпечити можливість громадського контролю й участі ветеранських організацій у моніторингу виконання цих заходів.

Водночас, лише комплексний підхід, що ґрунтується на чинних законах України, та передбачає тісну координацію між структурами сектору безпеки і оборони дозволить державі не втратити людський капітал, сформований під час війни, і зміцнить правоохоронні органи мотивованими кадрами з унікальним досвідом. Успішна інтеграція ветеранів у правоохоронні структури підвищить загальний рівень безпеки в суспільстві, забезпечить їх гідне працевлаштування та мінімізує соціальні ризики, пов'язані з їх поверненням до цивільного життя.

Стрельченко Оксана Григорівна,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ В СИСТЕМІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Безбар'єрність та інклюзія в сучасній системі освіти є ключовими складовими створення оптимального середовища для навчання, розвитку та самореалізації кожної людини [1]. Ці поняття ґрунтуються на принципах рівності, гуманності, універсального дизайну та недискримінації, визначених у міжнародних нормативно-правових актах, зокрема Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [2]. У контексті освітніх послуг безбар'єрність означає усунення фізичних, інформаційних, цифрових, соціальних та психологічних бар'єрів, які можуть ускладнювати доступ до навчання. Інклюзія – це активна практика створення умов, за яких кожен здобувач освіти, незалежно від особливостей розвитку чи стану здоров'я, має рівні можливості для участі в навчальному процесі та досягнення освітніх результатів [3].

Питання безбар'єрності набуває особливого значення в умовах трансформації української системи освіти під впливом викликів воєнного часу, розвитку цифрових технологій, розширення інклюзивного освітнього простору та зростання кількості осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб і тих, хто зазнав травматичного досвіду. Освітні інституції різних рівнів мають адаптуватися до цих умов, забезпечуючи не лише формальну, а й реальну доступність.

Одним із головних напрямів безбар'єрності є архітектурна доступність закладів освіти. Наявність пандусів, ліфтів, тактильних доріжок, контрастного маркування сходів, розширених дверних прорізів, доступних санітарних кімнат, а також безпечних

маршрутів евакуації є обов'язковими елементами сучасного навчального простору. Проте практика демонструє, що багато освітніх установ залишаються частково або повністю недоступними для осіб з порушенням опорно-рухового апарату, зору чи слуху. Відсутність або неналежний стан архітектурних елементів, передбачених стандартами ISO 21542:2011, значно ускладнюють повноцінне залучення таких осіб до освітнього процесу [4].

Другим важливим аспектом є інформаційна та цифрова доступність. У добу електронних журналів, дистанційного навчання та цифрових платформ забезпечення доступності контенту для всіх користувачів є критично важливим. Освітні вебсайти, навчальні матеріали, електронні курси повинні відповідати міжнародним рекомендаціям WCAG 2.2, забезпечуючи доступність для людей із порушеннями зору, слуху або когнітивними особливостями. Використання контрастної графіки, альтернативного тексту до зображень, субтитрів у відеолекціях, адаптивних шрифтів та зручної навігації є стандартами якісного інклюзивного освітнього контенту. В умовах дистанційного навчання інформаційні бар'єри можуть стати серйозною перешкодою, тому цифрова інклюзія має бути пріоритетом для всіх освітніх закладів [5].

Особливої уваги потребує педагогічна інклюзія, що передбачає адаптацію методів викладання, оцінювання та організації освітнього процесу. Диференціація навчання, індивідуальні освітні траєкторії, використання допоміжних технологій (екранних дикторів, FM-систем, мобільних застосунків для комунікації) та залучення асистентів учителя є важливими практиками інклюзивної освіти. Педагог повинен володіти компетентностями у сфері інклюзивної педагогіки, психології розвитку та універсального дизайну навчання (Universal Design for Learning), що дозволяє йому створювати гнучкі умови та адаптовані завдання для кожного здобувача освіти [6].

Психологічний аспект інклюзії є не менш важливим. Особи з інвалідністю або особливими освітніми потребами часто стикаються з прихованими бар'єрами – упередженнями, страхами,

відчуженням, нестачею підтримки з боку однолітків або педагогів. Створення дружнього, безпечного, толерантного середовища є основою успішної інклюзії. Педагоги повинні демонструвати емпатію, підтримувати конструктивну взаємодію у групі, запобігати стигматизації та формувати позитивний мікроклімат. Психологічний супровід також має включати підтримку у подоланні стресу, тривоги та формуванні позитивної самооцінки.

Суттєву роль у становленні інклюзивного середовища відіграє організаційно-управлінська діяльність навчального закладу. Адміністрація повинна забезпечувати виконання Національної стратегії безбар'єрності в Україні, впроваджувати внутрішні політики доступності, здійснювати моніторинг бар'єрів та взаємодіяти з батьками, громадськими організаціями і фахівцями з інклюзії. Інколи бар'єри виникають не через відсутність ресурсів, а через недостатню поінформованість або слабку координацію дій між учителями, адміністрацією та фахівцями підтримки.

Інклюзія також передбачає залучення учнів і студентів до спільної діяльності, розвиток їхньої соціальної компетентності та навичок взаємодопомоги. Практика командних завдань, наставництва, спільних проєктів та волонтерства сприяє формуванню культури прийняття та поваги до різноманітності. Досвід країн ЄС та рекомендації Освітньої місії ОБСЄ вказують на те, що така практика значно підвищує загальний рівень інклюзії.

Попри значні зрушення, існує низка викликів: нерівномірність доступності закладів освіти, брак кваліфікованих фахівців, обмежене фінансування, недостатній розвиток цифрової інклюзії на селі, а також не завжди достатній рівень підготовки педагогічних кадрів у сфері інклюзії. Ці проблеми потребують системного вирішення та довгострокового планування.

Висновки. З метою удосконалення безбар'єрного простору та інклюзії у системі освіти доцільно підвищувати цифрову доступність освітнього контенту, забезпечивши відповідність сайтів та матеріалів стандартам WCAG 2.2. Разом з тим, першочерговим завданням є удосконалення архітектурної доступності закладів освіти завдяки впровадженні стандартів

універсального дизайну та регулярного аудиту доступності. Також необхідним завданням є розширення підготовки педагогічних кадрів, включаючи курси з інклюзивної педагогіки, універсального дизайну навчання та психологічної підтримки. Необхідним є й забезпечення закладів освіти допоміжними технічними засобами, такими як FM-системи, тактильні матеріали, адаптоване програмне забезпечення. На постійній основі потрібно підтримувати інклюзивну культуру серед учнів та студентів, розвиваючи наставництво, командну роботу та толерантне середовище. Вагомим досягненням також має стати розширення співпраці з громадськими організаціями, які спеціалізуються на інклюзії та реабілітації, для отримання методичної та консультативної підтримки.

Література:

1. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX (зі змінами та доповненнями внесеними Законом України № 4574-IX від 21.08.2025). Відомості Верховної Ради. 2020. № 31. ст.226 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 06 жовтня 2006 року (Конвенцію ратифіковано Законом України № 1767-VI від 16 грудня 2009 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872 (зі змінами та доповненнями внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 1386 від 29 жовтня 2025 року) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>
4. ISO 21542:2011 — Accessibility and usability of the built environment. URL: <https://www.iso.org/standard/50498.html>
5. WCAG 2.2 – Web Content Accessibility Guidelines, W3C. https://userway.org/?utm_campaign=g_s_widget_desktop_3rd-tier&utm_content=make

6. Universal Design Principles / Centre for Excellence in Universal Design. URL: <https://universaldesign.ie/about-universal-design/the-7-principles>

Барікова Анна Анатоліївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В КОНТЕКСТІ ДОСТУПУ ДО СУДУ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що одними з найбільш проблемних в адміністративному судочинстві є спори про реалізацію права на доступ до суду, зокрема, під час воєнного стану. Йдеться також про проблематику реалізації процесуальних строків і сплату судового збору, що впливає на можливість / неможливість відкрити провадження у справі.

Об'єднана палата Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у справі № 240/6150/18 указала, що в статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка на підставі положень статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства, закріплено принцип доступу до правосуддя. Під доступом до правосуддя згідно зі стандартами Європейського суду з прав людини розуміють здатність особи безперешкодно отримати судовий захист як доступ до незалежного і безстороннього вирішення спорів за встановленою процедурою на засадах верховенства права [1].

Наприклад, згідно з обставинами справи № 240/34142/23 позивач отримав травму під час участі в заходах забезпечення оборони України. Військова частина провела службове розслідування та склала акти проведення розслідування нещасного випадку НВ-2 і НВ-3. Позивач оскаржив ці акти як такі, що складені з порушенням нормативних вимог, не відображають

реальні обставини події та негативно впливають на його права. Суд першої інстанції закрити провадження у справі в частині вимог щодо скасування актів НВ-2 і НВ-3. Суд дійшов висновку, що ці акти не є індивідуальними правовими актами, не породжують правових наслідків і не можуть бути оскаржені в адміністративному суді. Апеляційний суд погодився з цим висновком [2].

Верховний Суд постановою від 21 листопада 2024 року задовольнив касаційну скаргу військовослужбовця, скасувавши оскаржувані судові рішення та направивши справу до суду першої інстанції для продовження розгляду. Суд касаційної інстанції зацентрував, що пункт 17 Розділу II Інструкції про розслідування та облік нещасних випадків з військовослужбовцями, професійних захворювань і аварій у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 27 жовтня 2021 року № 332, закріплює право на оскарження в судовому порядку висновків комісії з розслідування. Тому на підставі пункту 1 частини першої статті 238 Кодексу адміністративного судочинства України не можна закрити провадження у справі в частині визнання протиправним і скасування акту проведення розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку (форма НВ-2), складеного військовою частиною за результатами службового розслідування щодо факту травмування військового.

19 березня 2025 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув справу № 380/970/24, суть спору в якій була пов'язана з установленням наявності або відсутності підстав для касаційного оскарження постанов апеляційного суду, що усувають перешкоди для продовження розгляду справи [3].

Під час розгляду цієї справи Львівський окружний адміністративний суд повернув позовну заяву платника у зв'язку з пропуском строку звернення до суду, встановленого частиною другою статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд першої інстанції вважав, що позивач мав дізнатися про порушення своїх прав, зважаючи на відмову в реєстрації податкових накладних після реорганізації контрагента, що

відбулася 03 травня 2023 року. Ураховуючи, що строк для подання позову починається саме з цієї дати (а позов було подано лише 15 січня 2024 року), то було пропущено шестимісячний строк звернення до суду.

Восьмий апеляційний адміністративний суд скасував ухвалу окружного адміністративного суду та направив справу до суду першої інстанції для подальшого розгляду. Апеляційний суд установив, що позивач дізнався про порушення своїх прав не з моменту реорганізації свого контрагента, а лише 18 вересня 2023 року, коли отримав вимогу від іншого контрагента щодо реєстрації податкових накладних. Тому апеляційний суд дійшов висновку, що саме з цієї дати починається перебіг строку для звернення до суду, у межах якого було подано позов.

Верховний Суд закритив касаційне провадження, оскільки скаргу було подано на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню. На переконання суду касаційної інстанції, не може бути предметом касаційного оскарження постанова апеляційного суду, що скасовує ухвалу суду першої інстанції, яка не вирішує спір по суті, а лише усуває технічні перешкоди для подальшого розгляду справи (зокрема, ухвали про повернення позову, відмову у відкритті провадження, залишення позову без розгляду).

Важливо зацентувати на підході Великої Палати Верховного Суду в постанові від 10 вересня 2025 року у справі № 367/252/24, згідно з яким ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку є предметом касаційного оскарження, попри результат судом апеляційної інстанції. На кожній стадії процесу суд та учасники судового процесу зобов'язані керуватися завданням судочинства (яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі) щодо справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення справ для ефективного захисту порушених, невизнаних або оскаржуваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [4].

У контексті доступу до суду безбар'єрність адміністративного судочинства стосується й проблематики процесуальних строків, яка детально розкрита в практиці

адміністративних судів щодо дії особливих правових режимів в Україні. Зокрема, у постанові від 12 вересня 2024 року у справі № 200/5637/23 Верховний Суд виснував про строки звернення до суду з урахуванням строку дії карантину. На переконання суду касаційної інстанції, якщо під час дії карантину на всій території України були чи виникли підстави для звернення до суду (з якими пов'язано відлік строку), то строк на це звернення підлягає продовженню на строк дії карантину [5].

У постанові від 08 серпня 2024 року у справі № 440/15583/23 Верховний Суд деталізував умови визнання запровадженого воєнного стану в Україні поважною підставою для поновлення процесуального строку. Оцінюючи поважність причин пропущення процесуального строку з підстави введення воєнного стану в Україні, зокрема, потрібно брати до уваги територіальне місце розташування суду та порядок його функціонування; місце проживання / перебування скажника; ведення на відповідній території бойових дій або розташування в безпосередній близькості до такої території; посилення ракетних обстрілів у відповідний проміжок часу, що об'єктивно створювало реальну небезпеку для життя учасників процесу; тривалість самого процесуального строку та часу, який минув із дати закінчення процесуального строку; наявність чи відсутність обставин, які об'єктивно перешкоджали конкретній особі реалізувати своє право в межах визначеного процесуального строку; чи вживала особа, яка звертається з відповідною заявою / клопотанням, розумних заходів, щоб реалізувати своє повноваження в межах процесуального строку та якнайшвидше після його закінчення (у разі наявності поважних причин його пропущення); інші доречні обставини. Отож сам лише факт запровадження воєнного стану не може бути підставою для поновлення строку на оскарження судових рішень у всіх випадках [6].

Постановою від 29 листопада 2024 року у справі № 120/359/24 Верховний Суд зацентрував на особливостях поновлення строку звернення до суду для осіб, мобілізованих на військову службу, з причин, пов'язаних з особливим статусом військовослужбовців та характером їхньої служби [7]:

– обмеження доступу до правової допомоги: під час служби військовослужбовці можуть перебувати у віддалених, зокрема небезпечних, місцях, де відсутній доступ до адвокатів чи інших правових ресурсів, що обмежує можливість своєчасно звернутися до суду;

– виконання обов'язків служби: військовослужбовці, особливо в умовах воєнного стану, часто перебувають у стані, коли фізично або психологічно неможливо займатися приватними справами, зокрема ініціювати судові спори;

– фактор часу: участь військовослужбовця в довготривалих операціях, навчаннях або відрядженнях може унеможливити дотримання визначеного процесуальним законом строку для звернення до суду;

– повага до особливого статусу військовослужбовців: ураховуючи виконання військовослужбовцями важливої функції щодо захисту держави, законодавство та судова практика повинні враховувати обставини, пов'язані з проходженням військової служби, як вагому підставу для поновлення строку;

– обов'язок держави забезпечувати реалізацію принципу рівного доступу до правосуддя: проходження військової служби може суттєво ускладнити реалізацію особами цього права, а отже, з метою належного забезпечення зазначеного принципу, можна визнати об'єктивною причиною пропуску процесуального строку.

Безбар'єрність адміністративного судочинства в контексті доступу до суду також пов'язана зі сплатою судового збору. Так, у справі № 560/16696/23 позивач у вересні 2023 року звернувся до суду з позовом до військової частини щодо компенсації втрати частини доходів з огляду на порушення строків виплати індексації грошового забезпечення за період з 07 липня 2017 року до 28 лютого 2018 року. Суд першої інстанції частково задовольнив позов. Відповідач, не погоджуючись з висновком суду першої інстанції, подав апеляційну скаргу. Суд апеляційної інстанції залишив апеляційну скаргу без руху з підстав відсутності документа про сплату судового збору та запропонував у п'ятиденний строк із моменту отримання цієї ухвали усунути виявлені недоліки апеляційної скарги. На виконання вимог ухвали

суду апеляційної інстанції відповідач подав клопотання про продовження строку для усунення недоліків, оскільки військова частина не є прибутковою організацією, отримує фінансування коштом Державного бюджету України та не має у своєму розпорядженні вільних коштів. До клопотання було додано заявку про замовлення коштів на сплату судового збору. Водночас суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні клопотання про продовження строку на усунення недоліків, а апеляційну скаргу повернув апелянту [8].

Постановою від 18 лютого 2025 року Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу військової частини, скасувавши оскаржувану ухвалу суду апеляційної інстанції та направивши справу до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду. На переконання суду касаційної інстанції, у межах строку на усунення недоліків апеляційної скарги, скаржник продемонстрував суду добросовісну поведінку щодо направлення заяви до начальника забезпечувального фінансового органу про надання бюджетних асигнувань для сплати судового збору за подання апеляційної скарги до апеляційного адміністративного суду, що є належним підтвердженням наміру виконати обов'язок зі сплати судового збору за подання апеляційної скарги у справі [8].

На думку Верховного Суду, суд апеляційної інстанції залишив поза увагою те, що клопотання військової частини було подано не з підстав звільнення або відстрочення сплати судового збору, а з підстав продовження строку на усунення недоліків, з обґрунтуванням відсутності можливості сплати судового збору саме станом на останній день строку на усунення недоліків. Як уточнив суд касаційної інстанції, оцінюючи обставини щодо продовження процесуального строку, суд повинен зважати на всі наведені в клопотанні доводи, чи мав заявник можливість своєчасно виконати свій обов'язок, зокрема щодо сплати судового збору. Неможливість своєчасної сплати судового збору повинна бути зумовлена об'єктивними причинами: спрямуванням коштів на забезпечення виконання бойових розпоряджень та завдань з оплати відряджень військовослужбовців, які відбувають в зону проведення бойових дій, що унеможлилювали виконання

апелянтом свого процесуального обов'язку в строк, установлений судом.

Отже, актуальна судова практика в адміністративному судочинстві щодо доступу до суду зумовлена потребою гарантувати фундаментальні конвенційні права особи, а також дією особливих правових режимів в Україні. Наявна система адміністративної юстиції в Україні реалізує завдання адміністративного судочинства, забезпечуючи його безбар'єрність.

Література:

1. Постанова Верховного Суду від 20.12.2019 у справі № 240/6150/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86504840> (дата звернення: 05.10.2025).

2. Постанова Верховного Суду від 21.11.2024 у справі № 240/34142/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123213884> (дата звернення: 05.10.2025).

3. Постанова Верховного Суду від 19.03.2025 у справі № 380/970/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126003765> (дата звернення: 05.10.2025).

4. Постанова Верховного Суду від 10.09.2025 у справі № 367/252/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130552487> (дата звернення: 05.10.2025).

5. Постанова Верховного Суду від 12.09.2024 у справі № 200/5637/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121577881> (дата звернення: 05.10.2025).

6. Постанова Верховного Суду від 08.08.2024 у справі № 440/15583/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120900045> (дата звернення: 05.10.2025).

7. Постанова Верховного Суду від 29.11.2024 у справі № 120/359/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123410430> (дата звернення: 05.10.2025).

8. Постанова Верховного Суду від 18.02.2025 у справі № 560/16696/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125251981> (дата звернення: 05.10.2025).

Булик Ірина Леонтіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

Кльоп Дарина Леонідівна,

здобувач вищої освіти 1-го курсу навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту Національної академії
внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Безбар'єрність у публічному адмініструванні сьогодні розглядається як один із ключових чинників ефективності державної політики та управлінських рішень, оскільки вона визначає рівень доступу громадян до публічних послуг, соціальних гарантій, можливостей участі у суспільному житті та системі ухвалення рішень. Безбар'єрність включає не лише фізичний доступ до інфраструктури, а й інформаційну, цифрову та організаційну доступність, а також зміну управлінської культури та цінностей державних службовців. У цьому контексті державні інституції наголошують на потребі створення єдиного цілісного підходу до політики інклюзивності та безбар'єрності як важливого елемента розвитку демократичного врядування [1, 2].

В Україні вже створена Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору до 2030 року [1], що передбачає перетворення державної політики на більш інклюзивну та

орієнтовану на різні групи громадян, включно з людьми з інвалідністю, літніми людьми, батьками з малими дітьми та іншими категоріями населення. Зокрема, реалізуються програми та керівні матеріали для держслужбовців, що спрямовані на підвищення їх спроможності забезпечувати безбар'єрні умови в роботі органів влади.

Водночас на місцевому рівні активно імплементуються інклюзивні стандарти в інфраструктурі та публічних просторах, що визначено як один із ключових напрямів містобудівної політики.

Питання безбар'єрності стало особливо актуальним в умовах повномасштабної війни в Україні. Внаслідок бойових дій тисячі військовослужбовців та цивільних осіб зазнали травм, що призвели до стійкої втрати здоров'я. Багато військових, які повертаються з фронту, стають маломобільними, що означає необхідність реабілітації, спеціалізованої медичної допомоги, адаптованого транспорту та доступного публічного простору. На рівні громад фіксується зростання частки людей з інвалідністю саме внаслідок поранень, отриманих під час бойових дій. Стратегічно важливо, щоб система публічної адміністрації враховувала специфічні потреби ветеранів, адаптовувала адміністративні послуги та створювала умови для їх соціальної інтеграції.

Попри наявність державних стратегій, в Україні все ще зберігається велика кількість бар'єрів, що перешкоджають реалізації принципів інклюзивного управління. Серед ключових проблем варто зазначити: недоступність транспортної та міської інфраструктури для маломобільних груп; недостатню цифрову доступність державних сервісів; відсутність адаптованих форматів інформації для людей з порушеннями слуху чи зору; нерівномірність реалізації Національної стратегії на місцях; низький рівень компетентності управлінців у сфері безбар'єрності; недостатнє врахування потреб військовослужбовців із травмами та каліцтвами. Крім того, відсутній цілісний моніторинг виконання безбар'єрних заходів у системі органів влади, а питання доступності часто розглядаються формально, без оцінки реальної ефективності [3, с. 198-205].

Для вирішення цих проблем необхідно посилити інституційну складову реалізації державної політики безбар'єрності. По-перше, важливо запровадити системний моніторинг виконання Національної стратегії та включити індикатори безбар'єрності в оцінювання ефективності органів публічної влади. По-друге, слід розширити програми навчання державних службовців з питань інклюзивної комунікації, роботи з ветеранами, цифрової доступності та етики взаємодії з людьми з інвалідністю. По-третє, необхідне цілеспрямоване планування доступної інфраструктури, включно з модернізацією транспортних маршрутів, державних установ, центрів надання адміністративних послуг та медичних закладів. По-четверте, варто створити спеціалізовані сервіси в системі ЦНАП для ветеранів війни, передбачивши медико-соціальний супровід, реабілітаційні послуги, юридичну підтримку та сприяння працевлаштуванню.

Таким чином, безбар'єрність є не додатковим, а фундаментальним елементом ефективного публічного адміністрування. Вона забезпечує рівний доступ громадян до державних інститутів та послуг, сприяє зміцненню довіри до влади та підвищує результативність політик. Для України, що переживає наслідки масштабної війни, розвиток безбар'єрної системи публічного управління є не лише соціально необхідним, але й моральним обов'язком перед тими, хто постраждав, захищаючи державу.

Література:

1. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. Київ : КМУ, 2021.

2. Гайд «Безбар'єрність на публічній службі: стислі рекомендації» : посібник. Київ : НАДС, 2023. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/organizacijna-kultura-na-publichnij-sluzhbi/haid-bezbariernist-na-publichnii-sluzhbi>

3. Васильєв, П., Васильєва, М. «Designing inclusive public spaces in historic urban contexts: Challenges and opportunities» / Municipal Economy of Cities, 2025, том 3, с. 191–212.

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Забезпечення дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, – один із ключових принципів діяльності Національної поліції України. У діяльності поліції заборонена дискримінація за будь-якими ознаками, зокрема й за наявністю або відсутністю у людини інвалідності. Національна поліція як орган публічної влади має забезпечувати не лише дотримання законності, а й гарантувати рівний доступ до правосуддя та безпеки для всіх категорій громадян, у тому числі для осіб з інвалідністю, людей із сенсорними, когнітивними чи психічними порушеннями.

Одним із ключових показників демократичності та гуманності держави є рівень захисту прав і свобод людини, зокрема осіб з інвалідністю. В умовах євроінтеграції Україна поступово впроваджує стандарти, які передбачають інклюзивний підхід у всіх сферах публічного управління, зокрема у органах Національної поліції [5].

Особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист [1].

Багаторічний досвід європейських держав доводить, що одним із ключових інструментів ефективної правоохоронної діяльності є тісна взаємодія поліції з населенням. Така співпраця реалізується через розроблення та впровадження спільних проєктів, програм і заходів, спрямованих як на задоволення потреб громади, так і на підвищення результативності виконання поліцією своїх функцій. Основною метою взаємодії поліції та громадян є зменшення рівня злочинності на місцевому рівні, формування правосвідомості населення, поширення ідей законослухняної поведінки та поваги до прав і свобод людини [4; 5]. Отже, партнерство між поліцією та громадою виступає важливим механізмом забезпечення громадського порядку, захисту основоположних прав людини та профілактики кримінальних і адміністративних правопорушень. Особливого значення при цьому набуває налагодження ефективної й чутливої до потреб людей взаємодії правоохоронців із громадянами, які мають інвалідність.

Зростання уваги до осіб з інвалідністю у сучасному суспільстві підкреслює необхідність створення умов для їх повноцінної участі в суспільному житті, що іноді включає взаємодію з правоохоронними органами. Водночас особи з інвалідністю нерідко стикаються з труднощами у спілкуванні з поліцейськими через фізичні, сенсорні чи когнітивні обмеження. Такі бар'єри можуть призводити до непорозумінь, емоційного напруження та навіть порушень прав людини. Тому питання забезпечення ефективної та інклюзивної взаємодії між поліцією та громадянами з інвалідністю є вкрай важливими та актуальними.

Так, попри нормативне закріплення принципу рівності, на практиці існує низка проблем під час взаємодії осіб з інвалідністю з поліцією, а саме: комунікативні бар'єри між працівниками поліції та громадянами з порушеннями слуху, зору чи мовлення; відсутність спеціальної підготовки правоохоронців щодо спілкування з особами з інтелектуальними або психічними порушеннями; недостатня доступність поліцейських відділків і процедурних приміщень для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату; брак перекладачів жестової мови або відповідного технічного забезпечення під час процедури звернення осіб з

інвалідністю до органів поліції та/або проведення допитів чи слідчих дій. Всі ці проблеми призводять до непорозумінь, стресу, неправильної оцінки поведінки осіб із інвалідністю, що може порушувати їх права.

Проблемним аспектом, який потребує особливої уваги, є недостатній рівень підготовки правоохоронців до взаємодії з громадянами, що мають інтелектуальні чи фізичні порушення. Зокрема, спеціалізоване навчання з питань роботи з особами з інвалідністю часто проводиться вибірково або формально, без системного підходу. Унаслідок цього рівень обізнаності та практичних навичок серед працівників поліції є нерівномірним навіть у межах одного підрозділу. Крім того, отримані під час навчання знання не завжди ефективно застосовуються на практиці, оскільки реакція осіб з інвалідністю на дії поліцейських може бути непередбачуваною та потребує індивідуального підходу [2].

Хоча працівники правоохоронних органів не мають повноважень самостійно встановлювати діагноз особам з особливими потребами, вони повинні бути уважними до ознак, що можуть свідчити про наявність таких потреб під час взаємодії. Маркери інвалідності можуть проявлятися у різних формах і ступенях, тому важливо враховувати широкий спектр поведінкових і комунікативних сигналів — використання жестів, повторення слів або фраз, специфічні рухи тіла, відсутність зорового контакту, безпричинний плач чи сміх, ігнорування вербальних звернень тощо.

Особа вважається такою, що має особливі потреби, якщо вона має фізичні чи психічні порушення, які суттєво обмежують одну або кілька основних життєвих функцій, або якщо такі порушення зафіксовані в її медичній історії. До цієї категорії належать особи із затримкою розвитку (фізичні, навчальні, мовні або поведінкові порушення), інтелектуальними вадами (пов'язаними з мисленням, сприйняттям інформації, розв'язанням проблем), фізичними обмеженнями (зокрема, потребою у використанні допоміжних засобів пересування або втратою кінцівки), а також сенсорними порушеннями — зору чи слуху [1; 3].

Під час взаємодії з особою, яка має труднощі у спілкуванні, працівник правоохоронних органів повинен проявляти уважність і терпіння: уважно слухати співрозмовника, дати йому можливість самостійно завершити фразу, не перебивати, не виправляти та не договорювати за нього. Доцільно формулювати запитання так, щоб вони вимагали коротких відповідей або лише кивка головою. Варто враховувати, що спілкування з особою, яка має мовленнєві порушення, може тривати довше, тому бажано заздалегідь узгодити зручний час для розмови. Недопустимо підвищувати голос чи говорити різко з людьми, які мають психічні розлади, навіть за наявності провокувальних обставин. Також не слід вважати, що такі люди більш схильні до агресії — це хибне уявлення. Щоб привернути увагу особи з порушеннями слуху, необхідно звертатися до неї по імені, а якщо реакції немає — можна легенько торкнутися руки чи плеча або подати жест рукою. Під час спілкування слід враховувати зовнішні умови: у великих або людних приміщеннях, а також при яскравому освітленні чи в затінку, комунікація з людьми, які погано чують, може бути значно ускладнена [6].

Взаємодія осіб з інвалідністю з представниками поліції зазвичай відбувається у ситуаціях, коли такі громадяни є жертвами або свідками правопорушення, зниклими безвісти, чи фігурантами перевірок, пов'язаних із їхнім добробутом, умовами проживання, здоров'ям або безпекою. У подібних випадках працівники поліції мають діяти за чітко визначеним алгоритмом, який забезпечує ефективну та коректну комунікацію.

Для цього поліцейські повинні мати знання про різні типи інвалідності — фізичну, інтелектуальну, сенсорну та психічну — і розуміти особливості поведінки людей з такими порушеннями [1]. Під час професійної підготовки важливо не лише опановувати теоретичні засади, а й формувати практичні навички спілкування з особами, які мають мовленнєві або слухові труднощі, потребують допомоги у пересуванні чи мають психічні або когнітивні порушення. Таке навчання сприяє глибшому розумінню поліцейськими потреб цих громадян та наданню їм своєчасної, адекватної допомоги в кризових обставинах [6].

Крім того, особи з інвалідністю нерідко відчують посилену тривожність у стресових умовах, тому правоохоронці мають бути особливо уважними до їхнього психоемоційного стану. Для ефективної взаємодії необхідно використовувати спокійний, доброзичливий тон, дотримуватися особистих меж, уникати різких рухів чи тиску, надавати достатньо часу для усвідомлення ситуації та уникати поспіху [6].

Для удосконалення ефективності взаємодії поліцейських з особами з інвалідністю доцільно: впроваджувати спеціальні тренінги для працівників поліції щодо інклюзивного спілкування; залучати психологів та соціальних працівників під час взаємодії з особами з інвалідністю; оснащувати відділки поліції пандусами, ліфтами, спеціальними засобами комунікації; розвивати партнерство поліції з громадськими організаціями, що представляють інтереси людей з інвалідністю; створювати «гарячі лінії» та онлайн-сервіси для швидкого звернення осіб з інвалідністю.

Взаємодія поліції з особами з інвалідністю є складовою реалізації принципу верховенства права та рівності громадян. Ефективність такої взаємодії залежить від поєднання нормативного забезпечення, професійної підготовки поліцейських та практичного впровадження інклюзивних підходів. Створення умов для повноцінної участі осіб з інвалідністю в суспільному житті, у тому числі у взаємодії з правоохоронними органами, сприятиме зміцненню довіри громадян до поліції, підвищенню рівня правопорядку та розвитку демократичних інститутів в Україні.

Література:

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/875-12> (дата звернення 17.10.2025 року)
2. Maza L. Why Police Need Better Training About Special Needs. Enabling devices. August 21. 2023. URL: <https://enablingdevices.com/blog/why-police-need-better-training->

about-special-needs/?srsItd=AfmBOoraZkYmew1x_C96wdnuT-Vbt_5inhvgkGBIMFT94b6lvz-M7QsNO

3. Медведенко С. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України із громадськістю у правоохоронній діяльності : дис. ... докт. філос. Одеса, 2020. 65 с.

4. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Булик І.Л. Адміністративно-правові засади формування державної політики: поняття та особливості. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 130. С. 71-77. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14743592>.

5. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. *Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»)*. 2022. Випуск 2 (35). С. 22-26. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.4>

6. Професійна етика. Основи професійної етики працівників правоохоронних органів. Кодекс професійної етики поліцейського : мультимедійний навчальний посібник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/profesiina_etyka/info/lec_pep.html.

Горбунова Оксана Юрїївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Бунчук Віктор Вікторович,

студент 308_СПД_2023 групи

Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНОМУ СВІТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У сучасному світі створення безбар'єрного простору є не лише моральним імперативом, але й ключовим елементом реалізації принципів соціальної справедливості та інклюзії. Безбар'єрний простір розуміється як безперешкодне життєве середовище, де забезпечені рівні можливості та права людей, їх рівноправний доступ до ресурсів та гарантії на отримання допомоги, незалежно від фізичних чи інших обмежень. Особлива увага приділяється особам з інвалідністю, для яких бар'єри в адміністративно-правовій сфері часто стають перешкодою для повноцінної участі в суспільному житті. Адміністративно-правовий аспект цієї проблеми охоплює нормативно-правову базу, механізми державного регулювання та роль органів влади в усуненні бар'єрів. Актуальність теми зумовлена ратифікацією Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю 2009 року, яка зобов'язує державу забезпечувати доступність на всіх рівнях. У контексті воєнного стану та поствоєнної реконструкції, створення безбар'єрного простору набуває стратегічного значення для інтеграції ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та осіб з інвалідністю [1].

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р, визначає безбар'єрність як підхід до державної політики, що

інтегрує фізичну, інформаційну, цифрову, суспільну, громадянську, економічну та освітню складові. Ця стратегія слугує основою для адміністративних реформ, спрямованих на усунення інституційних бар'єрів.

Адміністративно-правове забезпечення безбар'єрності ґрунтується на комплексі нормативних актів, які формують правові рамки для діяльності органів влади. Ключовим документом є Указ Президента України від 11 січня 2020 року «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні», який покладає на центральні органи виконавчої влади обов'язок розробляти та впроваджувати заходи з усунення бар'єрів у всіх сферах. Цей указ ініціював створення Ради безбар'єрності при Уряді України, яка координує міжвідомчу роботу та моніторинг виконання.

Важливе місце посідає Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», який передбачає індивідуальні програми реабілітації (ІПР) як адміністративний інструмент для адаптації середовища під потреби конкретної особи. Адміністративні органи, такі як Міністерство соціальної політики України, зобов'язані забезпечувати реалізацію ІПР через розподіл ресурсів та контроль за виконанням. Крім того, Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 року № 784 затверджує план заходів «Безбар'єрна Україна» на 2009–2015 роки, продовжений у подальших документах, що акцентує на фізичній доступності громадських об'єктів [2].

Міжнародні стандарти, зокрема Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, інтегровані в національне законодавство через Національний план дій з реалізації Конвенції на період до 2025 року (розпорядження КМУ від 7 квітня 2021 року № 285-р), вимагають від адміністративних органів впровадження принципів універсального дизайну та розумного пристосування. Розумне пристосування, визначене як необхідні модифікації без надмірного тягаря, є ключовим адміністративним механізмом для усунення дискримінації. Державні будівельні норми (ДБН В.2.2.–40:2018 «Інклюзивність будівель та споруд») встановлюють технічні вимоги до доступності, контроль за якими здійснюють місцеві органи самоврядування.

У сфері публічної служби посібник «Безбар'єрність на публічній службі» наголошує на обов'язку державних службовців дотримуватися Загальних правил етичної поведінки, зокрема принципів недискримінації, з урахуванням потреб осіб з інвалідністю при підборі кадрів та організації роботи. Це включає адаптацію робочих місць, гнучкий графік та перекладачів жестової мови [3].

Політика безбар'єрності в Україні визначає шість основних напрямків: фізичну, інформаційну, цифрову, освітню, економічну та суспільну безбар'єрність. З адміністративно-правового погляду пріоритетами є забезпечення фізичної доступності (пандуси, ліфти, адаптований транспорт) та інформаційної (шрифт Брайля, субтитри, проста мова). Органи виконавчої влади, зокрема Міністерство розвитку громад та територій України, координують впровадження цих заходів на рівні громад, включаючи моніторинг відповідності будівельним нормам [4].

Економічна безбар'єрність передбачає адміністративні стимули для працевлаштування: субсидії роботодавцям, програми перекваліфікації та компенсацію витрат на адаптацію робочих місць. Викликом залишається перегляд соціальних виплат з урахуванням інфляції, що вимагає від Кабінету Міністрів оперативних змін до бюджетного законодавства [5].

У цифровій сфері пріоритетом є відповідність вебсайтів державних органів стандартам WCAG 2.1, що забезпечує доступ до електронних послуг для осіб з порушеннями зору чи слуху. Адміністративний контроль здійснюється через Раду безбар'єрності, яка оновила склад у 2025 році для посилення координації.

Освітня безбар'єрність реалізується через Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання», який зобов'язує місцеві адміністрації розширювати мережу інклюзивних класів та забезпечувати асистивні технології. Виклики включають нестачу укриттів у школах та підготовку педагогів, що потребує міжвідомчої координації.

Суспільна безбар'єрність фокусується на захисті прав через доступ до громадянської участі, включаючи вибори: Постанова КМУ від 2020 року визначає критерії доступності виборчих дільниць. Основними викликами є інституційні бар'єри (бюрократія в отриманні ППР) та бар'єри толерантності (стереотипи), які усуваються через освітні кампанії та антидискримінаційне законодавство [6].

У сфері охорони здоров'я пріоритетом є програми раннього втручання та реабілітації на рівні громад, з адміністративним контролем за розподілом протезів та психологічної допомоги. Наказ МОЗ від 6 лютого 2024 року № 198 затверджує методичні рекомендації з доступності медичних закладів [7].

Адміністративно-правовий аспект створення безбар'єрного простору є фундаментом для реалізації прав осіб з інвалідністю в сучасному світі. Нормативна база, сформована Указом Президента, Національною стратегією та Конвенцією ООН, надає інструменти для органів влади, але вимагає посилення моніторингу та фінансування. Пріоритети – фізична та цифрова доступність – потребують міжвідомчої координації, тоді як виклики, як бюрократія та стереотипи, вирішуються через освіту та розумне пристосування. Перспективи розвитку пов'язані з інтеграцією безбар'єрності в усі стратегії державних органів, що сприятиме інклюзивному суспільству. Участь громадянського суспільства та бізнесу посилить ефективність цих процесів, роблячи безбар'єрний простір реальністю для всіх.

Література

1. Пріоритети та виклики політики безбар'єрності : доповідь / М-во розвитку громад та територій України. – Київ, 2025. – 128 с. – Режим доступу: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/prioriteti-ta-vikliki-politiki-bezbarjernosti-200325.pdf>.

2. Кочубей Т. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю / Т. Кочубей, Н. Левченко // Social Work and Education. – 2021. – Т. 8, № 2. – С. 204–214. –

Режим

доступу:

<https://journals.uran.ua/swe/article/view/236611/235102>.

3. Уряд оновив склад Ради безбар'єрності : [електронний ресурс] // Судово-юридична газета. – 2025. – Режим доступу: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/342590-pravitelstvo-obnovilo-sostav-soveta-bezbarenosti>.

4. Безбар'єрність на публічній службі : посіб. / Нац. агенція держ. служби України. – Київ, 2021. – 70 с. – Режим доступу:

<https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/UPRAVLINJA%20PERSONALOM/Analitika%20ta%20doslidgenja/Barriers-free-Manual-1.pdf>.

5. Забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні : адміністративно-правовий аспект / О. Бабич // Державне будівництво. – 2024. – № 2 (36). – С. 620–634. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/download/25975/23308>.

6. Безбар'єрний простір: Нормативно-правові акти : [електронний ресурс] / М-во розвитку громад та територій України. – Режим доступу: <https://mindev.gov.ua/diialnist/bezbaryernyi-prostir/bezbaryernyi-prostir-normatyvno-pravovi-akty>.

7. Забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю : [електронний ресурс] // Кіровоградська облдержадміністрація. – 2025. – Режим доступу: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=9845.

Дорогіх О.М.,

доцент кафедри адміністративно-правих дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі - Стратегія) була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. Цей документ є ключовим інструментом для забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від віку, стану здоров'я, статі чи соціального статусу. Стратегія фокусується на усуненні бар'єрів у фізичному, інформаційному, цифровому, суспільному, освітньому та економічному просторах, з особливим акцентом на вразливі групи: осіб з інвалідністю, ветеранів, батьків з маленькими дітьми, молодь, осіб похилого віку та внутрішньо переміщених осіб.

З урахуванням повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р., Стратегія зазнала суттєвих оновлень. 25 березня 2025 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 294-р її викладено в новій редакції, яка інтегрує воєнні виклики (наприклад, доступ до укриттів, евакуації та мінної безпеки). Крім того, затверджено плани реалізації: на 2023-2024 роки (472 заходи за участю 15 міністерств) та на 2025-2026 роки (з фокусом на моніторинг і масштабування). Станом на жовтень 2025 року, реалізація триває, з акцентом на повоєнне відновлення та гармонізацію з ЄС.

Стратегія структурована за принципами управління, орієнтованого на результат, з аналізом проблем, завдань та очікуваних результатів. Вона охоплює **шість основних напрямів**, кожен з яких має конкретні завдання та індикатори.

Загальна мета: Створення безбар'єрної України як наскрізного принципу державної політики, де доступність стає нормою для всіх сфер життя. Очікувані результати включають рівні можливості в освіті, роботі, культурі та цивільному захисті;

гармонізацію з Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю та Угодою про асоціацію з ЄС.

Завдання реалізуються через флагманські проекти окремих міністерств (наприклад, “Раннє втручання” Міністерства соціальної політики України, “Цифрова освіта” Міністерства цифрової трансформації України, “Активні парки” Міністерства молоді та спорту України). Загалом - понад 500 заходів, з фокусом на нормативне регулювання, пілотні проекти (у 5 регіонах) та навчання фахівців (тисячі протезистів, тренерів, педагогів).

Таблиця 1 Ключові напрями Стратегії

Напрямок	Основні проблеми	Ключові завдання	Очікувані результати
Фізична безбар’єрність	Руйнування інфраструктури, лише 20% об’єктів доступні; бар’єри в укриттях.	Моніторинг транспорту; нові ДБН; стандарти закупівель.	100% нових об’єктів безбар’єрні; стандарти ЄС.
Інформаційна безбар’єрність	Відсутність субтитрів, аудіодискрипції; бар’єри під час евакуації.	Законопроект про контент; екранні читачі.	80% доступного контенту; інформація про мінну безпеку.
Цифрова безбар’єрність	Низька цифрова грамотність (50%); неадаптовані сайти.	Хаби цифрової освіти; синтез мови.	4 млн. охоплених; енергоощадні сайти.
Суспільна безбар’єрність	Бар’єри в реабілітації, стереотипи щодо ВПО.	Раннє втручання; адаптивний спорт.	Працевлаштування 57%; 2 млн. в активних парках.
Освітня безбар’єрність	Недостатня підготовка педагогів;	ІРЦ; укриття в школах.	689+ ІРЦ; визнання неформального

	бар'єри для дітей з аутизмом.		навчання.
Економічна безбар'єрність	Низьке працевлаштування (16,4%); стереотипи	Гранти для ветеранів; моніторинг зайнятості	Зростання зайнятості; підтримка 1000+ підприємств.

Стратегія орієнтована на вимірювані індикатори, які моніторяться щоквартально через “Систему стратегічного планування”. Ключові приклади - Працевлаштування осіб з інвалідністю - з 16,4% до 57%; цифрове навчання - 4 млн. користувачів до 2024 р.; адаптивний спорт - 250+ ветеранів/рік. Частка доступних об'єктів - 100% нових; рівень цифрової грамотності - 70%+; щорічні звіти Ради безбар'єрності. Збір даних до 10 числа щомісяця; аналітичний звіт до 20 березня щороку.

Реалізація координується Радою безбар'єрності при Кабінеті Міністрів України, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, що утворюється з метою створення безбар'єрного простору. План заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року виконано на 70-80% (25 тренерів з адаптивного спорту, 500 шкільних автобусів).

У Києві затверджено локальний план; Національне агентство України з питань державної служби реалізує проекти з держслужби. Виклики - брак статистики та фінансування через війну, але досягнуто успіхів у цифровій освіті (Дія. Освіта) та транспорті.

Процес створення безбар'єрного простору охоплює всі сфери життя, з інтеграцією гендерної рівності та воєнних потреб. Програма була розроблена за участю 200+ експертів та 50+ громадських організацій; узгоджена з ООН та ЄС.

Висновок. Стратегія - амбітний план трансформації України в інклюзивну державу. Оновлення 2025 р. посилює актуальність, а плани на 2025-2026 роки свідчать про сталу динаміку. Для успіху потрібні додаткові ресурси, моніторинг та громадський контроль.

Дудко Анастасія Геннадіївна,
викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
доктор філософії

АРХІТЕКТУРНА БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Питання архітектурної безбар'єрності в системі загальної середньої освіти України сьогодні набуває особливої актуальності. Гарантоване Конституцією України право на освіту має реалізовуватися не лише формально, а й через створення належних умов для кожного здобувача освіти. Забезпечення доступності шкільного середовища – це обов'язок держави, закріплений у низці нормативно-правових актів, зокрема у законах «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», а також у міжнародних угодах, ратифікованих Україною.

Архітектурна безбар'єрність є ключовим аспектом інклюзивної політики у сфері освіти. Вона передбачає створення фізично доступного, безпечного і функціонального середовища, здатного врахувати потреби усіх учасників освітнього процесу, зокрема дітей з порушеннями зору. Саме для цієї категорії учнів архітектурні бар'єри становлять суттєву перешкоду у реалізації освітніх прав, адже просторове орієнтування для них є критично важливим елементом щоденного перебування в навчальному закладі. Безпечне пересування учнів із порушеннями зору передбачає наявність тактильних орієнтирів: направляючих поручнів у коридорах, рельєфних позначень на дверях до навчальних кабінетів, рельєфних схем приміщень з шрифтом Брайля, планів евакуації на сходових майданчиках і тактильного покриття підлоги в зонах зміни напрямку руху. Такі засоби не лише підвищують безпеку, а й сприяють формуванню самостійності в орієнтуванні, що є елементом реалізації положень Конвенції ООН про права дитини щодо

забезпечення повноцінного розвитку дитини в безпечному середовищі [3, с. 4].

Не менш важливою є організація звукових орієнтирів – маячків у ключових точках будівлі, ліфтах, санітарних кімнатах. Візуальні орієнтири у вигляді яскравих контрастних маркувань на дверях, сходах, шафах для книг і одягу, підсвічування в темних кутах – також мають бути складовими доступного середовища відповідно до стандартів доступності, закріплених у державних будівельних нормах та стандартах охорони праці [2].

Облаштування навчального місця учнів із порушенням зору потребує індивідуального підходу: додаткове освітлення, бортики на партах, закріплення меблів, спеціальні полички для дидактичних матеріалів та тифлотехніки, місця зберігання книг шрифтом Брайля. Все це створює умови не лише для комфортного навчання, а й для безпечного перебування учнів у школі. Згідно з частиною першою статті 19 Закону України «Про освіту», держава забезпечує створення умов для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних можливостей та потреб [1].

Окрему увагу слід приділити організації простору їдальні, санітарних приміщень, душових – у них мають бути враховані особливості сенсорного сприйняття, встановлені елементи для розрізнення гарячої та холодної води за формою вентилів, забезпечені додаткові інформаційні сигнали [2, с. 17].

У сучасному контексті військового стану, внутрішнього переміщення, соціальної нестабільності, реалізація безбар'єрності стає ще більш актуальною. Діти, які втратили домівки, пережили травматичні події або мають порушення здоров'я, потребують безпечного середовища, яке забезпечить не лише фізичну безпеку, а й психологічну стабільність та підтримку. Архітектурна адаптація освітнього простору має йти поряд із людяністю, емпатією й фаховою підтримкою з боку усіх учасників освітнього процесу. В інклюзивному освітньому просторі важливо пам'ятати, що безбар'єрність – це не лише фізична доступність, а і цілісна філософія ставлення до людини. Вона включає не лише пандуси, тактильні плитки чи контрастне маркування, а й щоденну

педагогічну практику, засновану на повазі до різноманітності, права на гідність, рівноправну участь у житті шкільної спільноти.

Отже, архітектурна безбар'єрність у закладах загальної середньої освіти повинна розглядатися як системоутворюючий чинник освітньої рівності, що поєднує правові, соціальні та інженерно-технічні аспекти. Її реалізація є не лише питанням гуманітарної політики, а й показником інституційної спроможності держави забезпечувати права осіб з особливими освітніми потребами. Впровадження безбар'єрності потребує комплексного підходу, який включає законодавче регулювання, управлінську практику та сучасні архітектурно-проектні рішення, що відповідають міжнародним стандартам інклюзивності. Таким чином, архітектурна доступність виступає критерієм якості освітнього середовища та індикатором соціальної відповідальності держави у сфері освіти.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38–39. – Ст. 380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
2. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-construction.gov.ua/files/new_doc/3022098982626132994/2023-01-23/bb326fa8-4ef9-480f-b4e3-9e09c5fc591a.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
3. Архітектура безпеки: посібник для педагогів, керівників ЗЗСО та освітніх менеджерів / ЮНЕСКО. – Київ, 2023. – 122 с.

Єрмоленко Інна Яківна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСВІТНЯ БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК УМОВА ДОТРИМАННЯ РІВНИХ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ВСІХ УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Освітня безбар'єрність є ключовою умовою для забезпечення рівних прав і можливостей, оскільки вона передбачає створення інклюзивного середовища, де кожен — незалежно від віку, особливостей, потреб чи соціального статусу — має вільний і рівний доступ до якісної освіти. Це означає усунення фізичних, інформаційних, комунікаційних, цифрових та психологічних бар'єрів, що дає змогу кожному учасникові процесу реалізувати свій освітній потенціал та брати участь у житті суспільства і здатна почуватися щасливою [1, с.348].

Питання безбар'єрності регулюється низкою державних документів, зокрема указом Президента В. Зеленського «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні», «Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (14 квітня 2021 року) [2].

Дане питання зацентроване саме на освітній безбар'єрності, зокрема на її стратегіях, методах, тактиках і прийомах запобігання та подолання освітнім бар'єрам суб'єктами освітнього процесу під час його реалізації.

В Україні відбуваються значні зміни, що спрямовані на забезпечення рівноправного доступу до освіти всіх категорій громадян. Це відповідає статті Конституції України, яка гарантує право кожного на освіту. Актуалізація цього принципу вимагає детального аналізу конкретних умов та потреб різних груп населення, щоб створити спеціальні умови для кожної з них.

Це питання загострюється в контексті інтеграції національної освітньої системи до європейського простору освіти, у якому безбар'єрність визначається одним із ключових пріоритетів та

необхідності розроблення та встановлення стандартів безбар'єрності та інклюзивності в сучасних закладах освіти. Окрім цього, сучасні реалії війни в Україні показали всьому світові необхідність чіткого і неухильного дотримання прав кожної людини, оскільки нівелювання та ігнорування цих прав може призвести до негативних соціальних наслідків. Тому, важливим є розвиток суспільства, в якому поважають права кожної особи без виключення, а система освіти побудована з урахуванням положень низки міжнародних документів, зокрема: Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, Копенгагенська декларація соціального розвитку, Інчхонська декларація: Концепція розвитку освіти до 2030 року, що передбачають певні заходи щодо підвищення обізнаності суспільства про рівні права на освіту для всіх та створення оптимальних умов для навчання.

З метою запобігання бар'єрів освітнього процесу доцільно використовувати тактики підтримки, сприяння, стимулювання.

Так, для студентів, які схильні емоційно переживати невдачі у власній діяльності, доцільно забезпечити такі види підтримки, зокрема, *підтримку-допомогу*, що втілюється у конкретних діях, забезпечує запобігання страхів, виникнення фрустрації перед невірешеним бар'єром, *підтримка-консультування*, що виражалася у конкретних порадах щодо запобігання бар'єрів, *підтримка-досвід* передбачає зустрічі з тими, хто готовий ділитися власним досвідом запобігання бар'єрів освітнього процесу, з якими вони стикнулися в процесі навчання.

На заняттях слід забезпечувати *сприятливий мікроклімат*, що сприятиме запобіганню бар'єрів у спілкуванні, запобігатиме виникненню почуття невпевненості у собі, страху перед негативними оцінками судженнями того, хто вчить.

Створення сприятливої атмосфери виражається у доброзичливому характері спілкування того, хто вчить, і того, хто вчиться, у прояві довіри, поваги до студента, визнання його значущості, наданні прикладу доброзичливості, передбачливості, тактовності, схвалення студентів тощо. Це в свою чергу, було підґрунтям запобігання емоційних бар'єрів [3, с.31].

Добре відомо, що позитивна оцінка може бути позитивним стимулом до подальшої діяльності, а погана може гальмувати її, стати певним бар'єром. Так, **прийом авансування та прийом підтакування**, котрі запобігають появі невпевненості та страху.

Для стимулювання і вмотивування тих, хто вчиться до подолання бар'єрів доцільно використовувати тактики сприяння, підтримка, стимулювання, аутотренінг, співробітництво. У рамках вказаних тактик доречним є використання: прийому прямого навіювання, прийому вербального переконання, підбадьорювання та запевнення, прийому емоційний відгук.

Отже, з одного боку, ці прийоми забезпечують подолання бар'єрів, а з іншого- вчасне їх запобігання.

Суб'єктами освітнього процесу є не лише ті, хто вчиться, таким чином, для забезпечення освітньої безбар'єрності доречно говорити не лише про стратегії запобігання та подолання бар'єрів тих хто вчиться, але і тих хто вчить.

Отже, проблема бар'єрів викладача є складною, багатогранною та багатоаспектною. Найбільш актуальними для викладачів є такі бар'єри: страх учнівської групи; роздратування; перевтома; незручний розклад; несумісність темпераментів.

Таким чином, слід ще раз підтвердити важливість створення безбар'єрного освітнього середовища для всіх суб'єктів освітнього процесу (як для тих хто вчиться так і для тих хто вчить), незалежно від їх фізичних, психологічних та інших особливостей. Доведено, що інклюзивна освіта є ключовим аспектом створення безбар'єрного середовища, що передбачає не лише фізичну доступність, але й прийняття, підтримку кожного. Його включеність в освітній процес.

Так, основна увага приділялась бар'єрам освітнього середовища на рівні суб'єктів освітнього процесу. Обгрунтовано доцільність стратегії запобігання бар'єрів освітнього процесу. Вказані вище стратегії забезпечуються сукупністю тактик, що трактуються як способи, прийоми досягнення певної мети, які виключають, зводять до мінімуму виникнення бар'єрів у процесі навчальної діяльності.

Література:

1. Потапенко О. Концептуальні засади створення безбар'єрного освітнього середовища. – К.: Перспективи та інновації науки, 2023. – 360 с.
2. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року від 14.04.2021 №366-р / Кабінет Міністрів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p/covn#Text> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Глазкова І. Бар'єрна педагогіка як новий напрям педагогічної науки. Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура: матеріали міжн.наук.-практ.конф. (Умань, 26-27 квітня 2022 р.). Умань, 2022. – 64с.

Комірчий П.О.,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, почесний президент громадської організації «Всеукраїнський центр протидії корупції та сприяння правоохоронним органам «Антикорупційна ініціатива»

ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ, ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Незважаючи на вжиті останнім часом організаційно-правові заходи з протидії корупції, її масштаби поки що залишаються значними. Таку оцінку рівню розповсюдження корупції в Україні дають як українські дослідники, так й численні міжнародні експерти та організації. Результати проведених досліджень рівня корупції свідчать, що у свідомості громадян домінує уявлення про широке поширення корупції як у владних структурах і судовій системі, так і на побутовому рівні (сфера освіти, охорони здоров'я,

спорту, соціальна сфера тощо). Переважна більшість респондентів відзначає, що корупція в державі стала цілком звичайним явищем.

Корупція та безбар'єрність тісно пов'язані, оскільки корупція створює бар'єри, перешкоджаючи доступу до ресурсів, послуг та можливостей для певної частини суспільства, тоді як безбар'єрність прагне усунути ці перешкоди, забезпечуючи рівні можливості для всіх. Корупційні схеми часто експлуатують слабкі місця системи безбар'єрності, поглиблюючи соціальну нерівність та дискримінацію. Безбар'єрність прагне до справедливого суспільства з рівними можливостями, тоді як корупція є руйнівним явищем, яке підриває ці принципи.

Корупція по своєму універсальна. Цілком очевидно, що таке складне і багатолике явище перемогти лише одними адміністративно-правовими, та й взагалі, правовими методами, неможливо. Для цього потрібно змінити зміст і характер самих суспільних відносин.

Варто також звернути увагу на специфічні ознаки поширення корупції, що зумовлені станом економічного і політичного розвитку суспільства, національним менталітетом українців та умовами існування переважної більшості населення. До таких ознак слід віднести:

а) глибоке проникнення корупції у сферу побутових взаємовідносин та повсякденне життя українського етносу (подарунки у вигляді побутових предметів або техніки, алкогольних напоїв, продуктів харчування, обмін послугами тощо);

б) поширення у суспільній думці стереотипу, що без хабара, кумівства або кланової підтримки неможливо позитивно вирішити питання у сфері політичних, соціальних чи господарських питань;

в) усталений та законспірований (прихований) характер корупційної діяльності, особливо отримання хабарів та різних видів зловживання посадових осіб;

г) поступова корумпованість правоохоронних органів та, що особливо непокоїть як населення України, так і світову громадськість, судової системи;

д) легальне (відкрите) використання зацікавленими особами політичних і соціально-економічних інститутів, авторитету посад і умов, що ситуативно складаються в державі, для надання вигляду зовнішньої законності своїй корупційній діяльності;

ж) використання корупції у дедалі ширших масштабах фінансово-політичними олігархічними групами, які сформувалися шляхом зрощування економічної і політичної влади із загально кримінальною та організованою злочинністю;

е) загалом поблажливе ставлення до корупції влади, поєднане із галасливою публічною риторикою щодо боротьби з нею.

Варто відзначити, що корупція в українській моделі економічних і політичних відносин не зводиться лише до хабарництва, а є специфічною рисою українського способу ведення господарських, економічних і політичних справ у площині девіантної поведінки, що на сьогодні майже стала нормою. Ця поведінка зумовлена бажанням досить значної верстви населення досягти егоїстичних цілей (влада, багатство, уникнення відповідальності за вчинені правопорушення і т. ін.) за рахунок недоліків у розвитку громадських інститутів, а також порушення функцій в системі державного управління та захисту правопорядку.

Основою для корупції є економічне підґрунтя. Рівень поширення її в державі лише тоді може знизитися до оптимального, коли вчиняти корупційні діяння стане економічно не вигідно, коли заробітна плата державного службовця чи іншої службової особи буде відповідати його соціальному статусу, а самі ці особи цінуватимуть свою роботу і посаду, коли їх високооплачувана діяльність буде прозорою для громадян, а також тоді, коли у суспільстві запрацюють демократичні норми громадського і державного контролю.

Для реалізації зазначеного конче потрібні два основні фактори – *реальна політична воля керівництва держави і несприйняття суспільством корупційної діяльності*. Зважаючи на це, протидія корупції має становити для керівництва держави не низку разових акцій з припинення конкретних корупційних проявів, а пріоритетний напрямок державної (антикорупційної)

політики. В контексті цього доречно згадати Аристотеля, який стверджував, що благо усяди і завжди залежить від дотримання двох умов:

- а) правильної постановки кінцевої мети будь-якої діяльності;
- б) вибору відповідних засобів, що ведуть до досягнення мети.

Ураховуючи викладене, потрібно зосередити зусилля на формуванні у населення активної громадянської позиції, спрямованої на несприйняття будь-яких корупційних проявів та чітко визначеного негативного відношення у суспільстві до осіб, винних у вчиненні корупційних дій.

Головним надбанням демократичних держав є укорінення в свідомості громадян неприпустимості корупційних дій як особистих, так і з боку інших осіб. У результаті цього формується негативне ставлення суспільства до корупційних проявів. Коріння такого стану містяться в історичних, правових, моральних та етичних нормах життя європейських країн, а правові норми не стільки служать для покарання, скільки спрямовані на запобігання і попередження подібних злочинів. Головними чинниками цього є прозорість суспільства, всебічне правове врегулювання практично всіх сторін життя, високий статус, правова і матеріальна захищеність державних службовців. Це і покладено в основу системи протидії корупції в демократичних країнах світу.

В Україні ефективної системи впливу на ситуацію у сфері запобігання та виявлення корупції з боку різних інституцій громадянського суспільства, зокрема неурядових організацій, до цього часу не створено. Публікації у пресі, окремі заяви громадян в Інтернеті й представників громадських організацій по телебаченню, проведення антикорупційних акцій та доведення відповідної інформації до вищих органів влади, як показує практика, є недостатньо ефективними. Отже, і заходи здійснюються, як правило, хаотично та безсистемно, а їх реальна віддача – мінімальна. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток системи громадянського контролю за антикорупційною діяльністю тих органів, на які безпосередньо покладений обов'язок протидії корупції. Особливу роль у цьому процесі повинні

відігравати політичні партії, об'єднання громадян, засоби масової інформації, представницькі органи влади та окремі громадяни.

Форми і методи такої діяльності, а також запровадження обов'язкового реагування відповідних державних органів на повідомлення про факти корупційних діянь мають бути чітко визначені у законі. У законодавчому порядку необхідно також визначити гарантований механізм реалізації права громадських організацій на здійснення запитів до органів державної влади та отримання в установленому порядку інформації щодо їх діяльності із запобігання та протидії корупції; проведення наукових досліджень з цих проблем; неофіційної (громадської) антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, рішень, програм; проведення журналістських та громадських розслідувань; надання своїх висновків і пропозицій відповідним державним органам; участь у відкритих парламентських слуханнях з питань запобігання та протидії корупції; ініціювання, через суб'єктів законодавчої ініціативи, внесення змін і доповнень до антикорупційного законодавства; гарантований державний захист осіб, які надають допомогу у протидії корупції тощо.

Тобто, в державі необхідно продовжувати створювати дієву систему протидії корупції, в основі якої має бути усвідомлення того, що антикорупційна діяльність досягне успіху лише за умови комплексного підходу, здійснення її державними органами у тісній співпраці з неурядовими організаціями, засобами масової інформації, іншими інституціями громадянського суспільства. Протидія корупції повинна стати загальнонаціональним завданням з чітко визначеними пріоритетами та належною координацією. Реалізація цього наблизить Україну до рівня розвинутих європейських країн та усуне перешкоди для інтегрування нашої держави в європейське співтовариство.

Аналіз чинного антикорупційного законодавства та правозасточовчої діяльності дозволяє дійти висновку про те, що воно потребує подальшого удосконалення. Актуальність означеної проблеми підтверджується антикорупційними ініціативами уряду, Верховної Ради України і Президента України, в результаті чого останнім часом створено систему антикорупційних органів,

прийнято низку законодавчих актів, спрямованих на урегулювання принципів питань антикорупційної політики держави, що базуються на національних традиціях і міжнародно-правовому досвіді [1- 6].

Водночас, застосування на практиці норм нещодавно прийнятих законів поки що не призвело до очікуваного результату – ефективного забезпечення попередження та недопущення поширення корупції в суспільстві. За результатами аналізу матеріалів правозастосовної практики правоохоронних органів вже окреслено коло проблемних питань, що потребують законодавчого врегулювання – невизначеність багатьох понять, відносно широкі можливості обійти ключові його положення, зайва м'якість деяких санкцій, відтермінування дати уведення основних положень – ось далеко не повний перелік його недоліків. Тобто, навіть нетривала практика застосування оновленого антикорупційного законодавства засвідчила про необхідність подальшого його вдосконалення, хоча сам факт прийняття цих законів вже дає підстави для стриманого оптимізму.

Виходячи з реалій обстановки, яка склалась у сфері протидії корупції, можна спрогнозувати, що високий рівень корумпованості українського суспільства залишиться незмінним у короткостроковій перспективі. Найбільш поширеними залишатимуться прояви корупції, пов'язані з хабарництвом та незаконним одержанням матеріальних благ державними службовцями, службовими особами місцевого самоврядування та правоохоронцями.

Література:

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» // Закон України № 2322–ІХ.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст.43.

4 Закон України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст.12.

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31, – ст.545.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст.88.

Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Задніченко Олександр Сергійович,
курсант 201 ТКЗ групи
Навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНА ТА КРИМІНАЛЬНА

На сьогоднішній день з впевненістю можна констатувати той факт, що безбар'єрність – нова суспільна норма, яка є **філософією суспільства без обмежень**, але потребує змін у нашій свідомості, зокрема у відмові від стереотипних суджень і узагальнень, а головне **внутрішня готовність у суспільстві створювати середовище, у якому буде комфортно всім**. Безбар'єрність тісно пов'язана з реалізацією низки фундаментальних прав, закріплених у міжнародних і національних актах: право на свободу пересування; право на освіту і працю; право на участь у культурному житті; право на доступ до правосуддя. Міжнародні та національні акти закріплюють обов'язок держави створювати умови для рівного доступу громадян до всіх сфер життєдіяльності: Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована

Україною у 2009 році, зокрема в статті 9, встановлює зобов'язання держав-учасниць забезпечити доступність фізичного середовища, транспорту, інформації та послуг для осіб з інвалідністю. Конституція України (стаття 24) гарантує рівність громадян у правах та забороняє будь-які форми дискримінації. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» передбачає створення безперешкодного середовища для реалізації прав осіб з інвалідністю. Крім того, на державному рівні у 2021 році була прийнята Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року – комплексний документ, який закладає основу для глибоких трансформацій у сфері доступності та затверджений план заходів з її реалізації. В основі стратегії виступає адаптація міжнародного досвіду країн ЄС, США, Канади, Великої Британії та Японії до українських реалій. Тому повинна функціонувати концепція створення суспільства з безбар'єрністю, в якому усунуті будь-які перешкоди (фізичні, інформаційні, цифрові, суспільні, економічні, освітні) для забезпечення рівного доступу та можливостей для всіх людей, незалежно від їх особливостей чи життєвих обставин. А головне створення інклюзивного середовища і усунення дискримінації, соціальних упереджень та стереотипів, при цьому забезпечення рівних можливостей кожному повноцінно брати участь у житті суспільства, включаючи освіту, роботу, дозвілля та самореалізацію. Аналіз судової практики свідчить про поступове формування сталої позиції судів щодо важливості забезпечення доступності як елементу реалізації прав людини. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у постанові від 25.07.2024 у справі № 640/11812/21 розглянув питання забезпечення політичних прав осіб з інвалідністю та послався на статтю 29 Конвенції про права осіб з інвалідністю і підкреслив обов'язок держави забезпечити умови для ефективної участі осіб з інвалідністю в політичному та суспільному житті, зокрема шляхом забезпечення доступності процедур, приміщень та матеріалів для голосування.

Безбар'єрність – це складова сучасної інфраструктури, яка має ґрунтуватися на законодавчих вимогах, технічних стандартах і

залученні фахівців. В Україні існують обов'язкові нормативи, які регламентують вимоги до інклюзивності простору і основний з них – ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд". Він визначає, як мають бути облаштовані входи, ліфти, санітарні приміщення, паркомісця та інші елементи інфраструктури для забезпечення доступу людей з інвалідністю, батьків з візками, літніх осіб та інших маломобільних груп. Дотримання цих норм є обов'язковим при будівництві та реконструкції. Підкріплює їх Закон України "Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю", який гарантує право на безбар'єрне середовище й передбачає відповідальність за його порушення.

Окрему роль відіграє Постанова КМУ № 376 від 26 квітня 2023 року, яка затверджує порядок розроблення заходів із забезпечення доступності. Вона зобов'язує місцеву владу й бізнес проводити аудит, планувати зміни та усувати бар'єри технічно й системно. Попри наявність регламентів, якісна реалізація часто блокується недостатнім фінансуванням, формальним підходом чи відсутністю належного контролю.

Формальний підхід або економія на якості призводять до неефективних рішень, які не вирішують проблему доступності, а лише її імітують і за порушення безбар'єрності передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність, особливо проблемне питання про доступ до укриттів під час тривоги. Адміністративна відповідальність за незабезпечення безперешкодного доступу громадян до укриттів (штраф від 1700 до 3400 грн; у разі повторного порушення – від 5100 до 8500 грн); за порушення встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації укриттів, що призвело до їх неготовності до використання за призначенням (штраф від 2550 до 5100 грн; у разі повторного порушення – від 5100 до 8500 грн). Кримінальна відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту або незабезпечення безперешкодного цілодобового доступу населення до об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту в разі оголошення сигналу повітряної тривоги, що призвело до заповідання середньої тяжкості чи тяжких

тілесних ушкоджень або загибелі людей людини і карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. З доповненням Кримінального кодексу статтею 270-2, яка передбачає відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації укриттів, одне і те саме діяння (дія чи бездіяльність) посадових осіб, відповідальних за утримання та експлуатацію укриттів, може бути кваліфіковано за двома абсолютно протилежними статтями Кримінального кодексу і різними санкціями, а це є не лише порушенням принципу правової визначеності. Оскільки із запровадженням норми 270-2 Кримінального кодексу, яка передбачає відповідальність у вигляді позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, повністю нівелюється мета пропонованих змін у частині посилення відповідальності, оскільки ч. 3, ст. 367 Кодексу, за якою притягують на сьогодні до відповідальності за такі діяння, передбачає покарання у вигляді позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984р.// Відомості Верховної Ради УРСР.-1984.-додаток до №51.-ст.1122.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> .

Малгожата Кузьбіда,

доцент Інституту журналістики та міжнародних відносин
Університету Національної комісії з питань освіти у Кракові,
Директор Академічного центру досліджень Центральної та

Східної Європи UKEN,

доктор соціальних наук у галузі політології,

Гоцко Беата,

науковий співробітник і викладач Державної академії
прикладних наук у Перемишлі, доктор права

НАЦІОНАЛЬНА ТА ДЕРЖАВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У ПОЛЬЩІ, У КОНТЕКСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕБУВАННЯ ТА ПРАВОВИХ І АДМІНІСТРАТИВНИХ БАР'ЄРІВ ЩОДО ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У літературі з цієї теми представлено численні теорії, дослідження та порівняння щодо концепції державотворення та формування нації. Для нашого дослідження вкрай важливо дослідити, як цей процес розгортався в минулому та який вплив він мав на події, що формували українське суспільство, зокрема в контексті відносин із сусідньою Польщею. Сьогодні, особливо у випадку російсько-українських відносин, війна, чергова фаза якої припала на 2022 рік, є продовженням цієї суперечки. І Росія, і Україна повертаються до одних і тих самих джерел у пошуках коріння своєї політичної ідентичності. Важко однозначно відокремити ці два політичні утворення від численних подій, осіб, фактів або релігійних і культурних контекстів, які вплинули на формування національної, політичної та державної ідентичності обох спільнот. (Płokhy S., 2024). Конфлікт ХХІ століття показав діаметральну відмінність між такими народами, як росіяни, українці та поляки. У пошуках відповідей на питання про те, що відрізняє нас один від одного, що об'єднує і що може стати ще одним полем конфлікту, я зроблю історичний аналіз, а також розгляну деякі концепції, що впливають на формування картини нової правової та політичної реальності для молодих

українців, які шукають альтернативу для забезпечення етнічної сталості, особливо перед обличчям постійно чимраз більшої кількості людей, що приїжджають до Польщі.

Незаперечним фактом є те, що історія Польщі та України мала значний вплив на формування обох суспільств. Після закінчення спільного політичного існування у складі Речі Посполитої та нереалізованої концепції трьох народів, як литовці, так і українці (колишні русини) та білоруси зберегли спільну політичну та культурну спадщину з Польщею. Розпад багатоетнічної польської держави уможливив розширення культурного простору російської концепції в українській гетьманській державі, яка з роками взяла гору над культурною спадщиною, включаючи наратив Київської Русі (Kloczowski J., 2008). Заслуговує на увагу визначення українського вченого Ярослава Ісаєвича, який вважає, що Річ Посполита була на той час державою чотирьох етнотериторіальних народів без ідентичності: білоруського, литовського, польського та українського, а територія, на якій вони проживали, була зоною взаємного проникнення. Інший досвід співіснування в польській державі громадян, які ідентифікують себе як поляки та українці, датується 1920-ми роками. Згідно з мирними домовленостями після закінчення Першої світової війни, польська держава взяла на себе зобов'язання створити автономію для української громади, що проживала на території, виділеній для Другої Речі Посполитої. Спільним досвідом стало створення представництва легальних політичних партій у законодавчій палаті парламенту, метою якого було представляти українську громаду в рамках чинного політичного порядку. У період Другої Речі Посполитої виокремилися як прихильники мирних шляхів співіснування, так і їхні опоненти, які вдавалися до нелегальних і навіть кримінальних методів формування взаємовідносин.

Початок двадцятого століття був позначений сильним бажанням утвердити національну присутність, особливо в місцях, де спостерігався вибух політичної ідентичності. Паралельно з цими гаслами звучали вимоги соціалістичних і, ширше, комуністичних партій, які прагнули інтернаціоналізму та

скасування націй на користь соціальних класів. Взаємні відносини були затьмарені подіями воєнного часу: вбивствами польського цивільного населення на Волині Українською повстанською армією та націоналістичними організаціями, які прагнули побудувати державу, засновану на етнічній чистоті. Участь військових підрозділів у заспокоєнні у стані війни Варшави розцінювалася польською громадою як акт колаборації. Українська повстанська армія та інші українські націоналістичні організації, проводячи політику здобуття незалежності України, застосовували терор проти польського цивільного населення, що призвело до загибелі тисяч поляків. Почуття багатонаціональності стало символом зради. Обидва народи мали численні причини для взаємної ворожнечі. Сучасні дослідження польських та українських істориків свідчать про значні розбіжності у трактуванні причин та наслідків цього конфлікту. (Б. Гудь, *На нашій не своїй землі*, цит. за І. Франком, 2020. Для українців елементом боротьби проти інституції, яка знищувала їхню національну емансипацію, була польська держава Другої Речі Посполитої. Суперечка про національні інтереси, мораль воєнного часу та право на самовизначення заморозила новий баланс сил у Європі. Поділ між Західним і Східним світом переосмислив роль і місце обох націй на карті держав, надавши їм суб'єктності. Залізна завіса обмежувала обидва суспільства до 1989 року.

До 2022 року і східна, і західна частини України орієнтувалися на моделі ідентичності, історії та мови, близькі до їхніх наративів, а часто й досі сформовані в радянському варіанті. Росія експлуатувала ці дилеми доти, доки переважна більшість населення держави вважала себе прямим спадкоємцем радянської ідентичності (Шептицький, 2010). Якщо в 1990-х роках спостерігався перехідний стан справ у створенні зовнішньополітичного бачення держави, то з 2004 року, після Помаранчевої революції, пріоритет у формуванні політики ідентичності почали надавати проектам, висунутим студентами та активістами, вихідцями із Західної та Центральної України. Завдяки студентським рухам відбулося утвердження нації, яка

відкидає інший - радянський чи польський - історичний наратив (Kamionka M., 2023). Молоді українці, які вступили до навчальних закладів після 1991 року, здобували освіту, засновану на транслюванні національної та культурної ідентифікації з державою та нацією. Для суспільства, що зіткнулося з політичним суверенітетом, поняття нації та нації стало що інтегрує та що об'єднує фактором. Хоча цей процес не був мирним і супроводжувався внутрішніми суперечками, революції 2004 і 2014 років стали переломними моментами. В умовах гібридної війни Росії проти України в суспільстві формується переконання про необхідність консолідації спільного. Машина політичної самоідентифікації відкинула радянську спадщину за допомогою процесу декомунізації. Демонтаж пам'ятників Леніну, перейменування вулиць на честь героїв, пов'язаних з Українською повстанською армією, та підкреслення культурної відмінності українців від росіян стали помітними у багатьох сферах суспільного життя. (Декомунізація запустила процеси суттєвої зміни ставлення громадян до нашої історичної пам'яті. Втім цю тенденцію потрібно поглиблювати шляхом подальших кроків щодо деколонізації України", - зазначає заступник голови Комітету з питань молоді та спорту Василь Мокан.

Ще до 2022 року молоді люди оцінювали свої шанси на розвиток в Україні та заявляли, що дивляться в майбутнє з надією. Всупереч негативним тенденціям, що спостерігаються у внутрішній політиці, понад 43% респондентів вважали, що їхнє майбутнє пов'язане з рідною країною. Протилежної думки дотримувалися 34% респондентів, тоді як від 14 до 17% категорично висловилися за те, щоб залишитися в рідній країні (ПАТРІОТИЗМ У РОЗУМІННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/32.pdf). Сьогодні молоді українці не соромляться своєї української ідентичності. Стереотип про селянську націю, культура якої зводиться лише до фольклору, більше не діє. Для більшості населення, особливо молоді, сутністю патріотичних настроїв, опору та національної гордості став вислів "Доброго ранку, ми з України" (Jędzysik, 2022).

У ХХ столітті Польща стала однорідною державою, тому іноді важко пояснити, чому багато громадян України розмовляють і українською, і російською мовами. Перепис населення 2021 року показав, що чисельність українського населення зменшується - ця тенденція була помічена задовго до війни. Напередодні військової агресії чисельність населення коливалася від 34,5 до 37,4 мільйона. Демографічна катастрофа, яка зараз відбувається в Україні, прискорює депопуляцію країни, призводить до значної деформації вікової та статевої структури населення. Мобілізація замінила трудову міграцію, змушуючи молодь емігрувати з країни. Всупереч оптимістичному настроєві, реалії життя прискорюють міграцію молодого покоління до європейських країн.

За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, кількість жертв серед цивільного населення станом на 24 вересня 2023 року становила 27 449 осіб, у тому числі 9701 загиблий і 17 748 поранених. Однак реальні цифри набагато вищі, оскільки багато випадків потребують додаткового підтвердження або сталися на прифронтових територіях, що ускладнює їхню верифікацію. Це особливо стосується Маріуполя, Лисичанська, Попасної та Сіверськодонецька, де повідомляється про численні випадки загибелі та поранень серед цивільного населення (Bazhenowa H, 2023). Мігранти - це переважно покоління молодих, економічно активних людей та дітей шкільного віку, зокрема молодь, яка навчається у віці від 17 до 23 років. Водночас зростає кількість вагітних жінок, які народжують в інших країнах - наприклад, у 2022 році в Польщі народилося 13 748 дітей, що вдвічі більше, ніж у 2021 році. Це нове покоління, для якого двомовність стане ідентичністю.

У середньо- та довгостроковій перспективі тривалий збройний конфлікт зумовлює те, що громадяни України залишаються за межами країни. У Польщі дослідження, проведені, зокрема, доктором Пьотром Длугошем, показують, що кількість людей, які заявляють про бажання залишитися та оселитися на постійне місце проживання, зростає (Długosz P, 2023, Stodolak S., 2023). Всупереч величезним втратам від війни,

72% української молоді готові долучатися до ініціатив, які розбудовують їхню громаду. Це дослідження відображає ставлення молодого покоління до постійно наростаючого бажання залишатися активними працівниками та долучатися до допомоги як волонтери. В Україні, однак, зростає тенденція до виїзду з країни через майбутнє дітей та страх перед призовом до армії. Молоді люди все частіше заявляють про своє бажання уникнути обов'язкової військової служби, як повідомляють щодня прикордонники зупиняють все більше груп, які намагаються незаконно перетнути кордон країни (Bednarek M., 2023).

Процес прийняття молоді з України до Польщі відбувався ще до війни. Популярність навчання в Польщі зростала відповідно до змін у самій Україні. У період з 2010 по 2014 рік зростання інтересу до освітньої пропозиції польських університетів було зумовлене переважно економічними чинниками - молодь переважно обирала державні університети, що пропонують безплатне навчання для власників польського паспорта. З 2014 року спостерігається зміна освітнього тренду серед молодого покоління українців - вибір підрозділів за межами батьківщини також був зумовлений бажанням здобути європейську освіту. Звіт Вищої палати контролю показує, що студенти з України є найчисленнішою групою іноземців, які навчаються в польських університетах. Наприкінці 2019 року в польських державних і недержавних університетах навчалось понад 38 500 осіб з України (A. Szeptycki, <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art14965661-szeptycki-sprzeczne-projekty-dla-ukrainy, odc>). У 2022 році їх було зареєстровано 48 150 (*Більшість іноземних студентів у Польщі походять з України*, 2021). Міністерство науки Польщі також декларує готовність допомогти студентам, вважаючи, що обмеження українською владою видачі закордонних паспортів для тих, хто проживає в Польщі, може негативно вплинути на рівень безпеки тих, кого це безпосередньо стосується (Що далі для українських студентів у Польщі? Міністр науки анонсує серію переговорів, 2024).

Варто відзначити процес легалізації перебування громадян України на території Республіки Польща. Війна внесла концепцію "відкритих кордонів" до каталогу рішень і в Європейському Союзі. На основі цих пропозицій Польща ухвалила Закон від 12 березня 2022 року "Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї країни". Згідно з його основними положеннями, кожен, хто прибув до Польщі після 22.02.2022 року, має право на легальне перебування, медичне обслуговування, право на роботу і навчання до 30.09.2025 року. Це революційне рішення принесло можливість навчатися в державних університетах нарівні з поляками, на денній формі навчання, безплатно. Додатковою підтримкою є фінансовий фактор, який гарантує можливість отримання соціальної допомоги в розмірі від 30% до 50% від величини найнижчої національної зарплати, що виплачується у 2023 році. Юридичні та фінансові спрощення для громадян України після двох років також почали викликати напруженість, особливо з огляду на чимраз більше негативних думок, що виникають в обох суспільствах. Як українці, так і поляки відчують чимраз більший економічний тиск (українці отримуватимуть 800 з гаком на дітей. Але є умова - 2024 рік)

Виїзд на навчання є одним з елементів уникнення призову до армії. Сьогодні Польща також стала місцем, де відбувається вибух у процесі отримання права на Карту поляка або довгострокове перебування на підставі походження. Дослідження, проведене на пілотній групі осіб віком 15-35 років, які прагнули отримати Карту сталого побиту на підставі походження або Карту поляка в період між 2022 і 2024 роками, показує, що їхнім головним мотивом є бажання мати альтернативну форму правової та адміністративної безпеки для себе і своїх дітей.

Прагнення до відчуття безпеки в умовах тривалого збройного конфлікту має формально створювати відчуття стабільності. Це пов'язано з примітивістським розумінням національної ідентичності, яка є ще однією ключовою категорією у розвитку обох суспільств. Сьогодні в Польщі та Україні

концептуальна категорія "національність" не з'являється у свідцтвах про народження або документа, що посвідчують особу. Така процедура застосовувалась до 1953 року, коли люди, народжені на території СРСР, могли теоретично вибрати одну з національностей, з якою вони себе ідентифікували, а потім написати її у своєму свідстві про народження. Якщо батьки мали різні національності, особа, яка отримувала свій перший паспорт або посвідчення особи, могла вибрати одну з них - рішення було безповоротним, дійсним на все життя. На основі правових рішень, застосованих таким чином, ми маємо багато громадян України польського походження в другому і третьому поколінні. Що ж сьогодні визначає почуття національної ідентичності?

Дослідження, проведене серед групи студентів УКЕН [в оригіналі: UKEN] у 2023/2024 навчальному році, показало, що люди з польським та українським громадянством ототожнюють свою ідентичність з країною, в якій вони народилися і виростили. Вони також пов'язують своє почуття приналежності з мовою, якою розмовляють вдома. Вони бачать багато спільного між собою, наприклад, прагнення досягти схожих кар'єрних цілей, проте диференціальним елементом є ідентифікація з ширшою соціальною групою. У випадку молодих українців, на запитання, чи мають вони намір залишитися в Польщі, 70% респондентів дали позитивну відповідь, але на запитання, чи відчувають вони себе поляками, якщо мають польський паспорт, переважна більшість описали себе як українців з польськими предками. На запитання "Ким ви себе відчуваєте, якої ви національності?" респонденти спочатку вказували українське походження, а потім польське як елемент юридичної, а не емоційної ідентичності. Сьогодні важко однозначно визначити, який рівень національної ідентифікації мають молоді українці, які оселилися в Польщі - труднощі пов'язані з відсутністю загальнонаціональних опитувань.

З тих часткових даних, які ми маємо, можна зробити висновок, що з'являється група, для якої національна і культурна приналежність тісно пов'язана з Україною. Це робить Польщу

більш не гомогенною державою, а поняття "*Gente Ruthenus, natione Polonus - походження русин, нація поляк*" набуває нового значення. Це особливо актуально з огляду на те, що у 2023 році воєводські управління зафіксували сплеск заяв про визнання та надання права на отримання польського паспорта. Найвні дані свідчать, що у 2022 році новими громадянами держави стали 9833 особи, з яких 1401 - українського походження.

В умовах наростальної суспільної поляризації та відсутності стабільної державної моделі реагування на міграційні виклики можна припустити, що у зв'язку зі збройним конфліктом що триває в Україні відкриватимуться нові сфери польсько-українських суперечок (Staniszewski R. 2023). Аналізуючи події новітньої історії Польщі та України, важко не помітити, що перед нами знову постає питання про те, як ми впливаємо один на одного. Чи будемо ми знову боротися зі зростанням національних, культурних чи політичних тенденцій української громади, яка проживає в Польщі? Варто підкреслити, що і Польща, і Україна не перестануть мати різні політичні, економічні та соціальні інтереси, а їхнім носієм, навіть мимоволі, завжди залишатиметься міграційне населення між двома країнами.

Елемент, який диференціює ці дві групи, і надалі залишатиметься фактором ідентичності. Момент, коли обидва народи визначають коло спільних героїв, може вивести їх з цього глухого кута. Сучасна молодь - це група, яка через спільну освіту може внести нову якість у наші відносини. Вивчення національної спадщини, розглянутої в широкому аспекті міжнародних відносин, є викликом XXI століття для польської та української спільнот (Власне дослідження автора, проведене на основі груп осіб, які шукають постійного місця проживання, а також серед студентів міста Кракова, в тому числі UKEN. На запитання: "Чи хочете Ви дізнатися про історію, культуру власного народу та країни?", відповідь "так" становила переважну більшість серед респондентів з Польщі та України).

Jirepatypa:

1. Bazhenowa H. 2023, Demograficzne wyzwania Ukrainy, Instytut Europy Środkowej: <https://ies.lublin.pl/komentarze/demograficzne-wyzwania-ukrainy/> (04.02.25)
2. Bednarek M., Chalimonik H., 2023, Dlaczego mężczyźni uciekają z Ukrainy przed wojną? „Nie chciałem być mięsem”, Gazeta Wyborcza, <https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,29738051,dlaczego-ukrainscy-mezczyzni-uciekaja-przed-wojna-nie-chcialem.html> (odczyt: 04.02.25)
3. Co dalej z ukraińskimi studentami w Polsce? Minister nauki zapowiada szereg rozmów. 2024: <https://kobieta.onet.pl/wiadomosci/ukrainscy-studenci-w-polsce-minister-nauki-zapowiada-powazne-zmiany/tmlt3h> (odczyt: 04.02.25)
4. Długosz P, Izdebska-Długosz D. 2024, Uchodźczyźnie wojenne z Ukrainy. Dwa lata od inwazji, Wydawnictwo Academicon, Kraków: https://omp.academicon.pl/wa/catalog/book/68?fbclid=IwAR1f2UY6wp6WyabW4s4VooE8IicqHYL2zgB30Tzik0zjUJyF0er8lV8fEWk_aem_ATVsIgiLth4uqLt8presZzYqeSzvcBsqN5x4xcLC1X9jaWWEtPlkpSNpXFb9iJnuKkrchMH0TQ2zdOgJZEW5lqXh
5. Duży wzrost studentów z Ukrainy. Nowy raport OPI, „Cudzoziemcy na uczelniach polskich”: <https://opi.org.pl/duzy-wzrost-liczby-studentow-z-ukrainy-nowy-raport-opi-cudzoziemcy-na-uczelniach-w-polsce/> (odczyt 04.02.25)
6. Hud B, Na naszej nie swojej ziemi, cytaty za I. Franko, 2020.
7. Jędrysik M. 2022, Dzień dobry my z Ukrainy, Tożsamość ukraińska to kluczowa kwestia tej wojny, OkoPress, <https://oko.press/jak-ukrainaska-tozsamosc-pozwala-bronic-sie-przed-rosja> (odczyt: 04.02.25)
8. Kamionka M. 2023, Młode pokolenie Ukrainy jako katalizator zmian społeczno-politycznych w latach 1990–2022, Youth in Central and Eastern Europe, tom 10, nr 15: <https://ycee.uken.krakow.pl/article/view/10107>

9. Kłoczowski J. 2008, Dziedzictwo Rzeczypospolitej Obojga (Wielu) Narodów, Ethos : kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL. 0860-8024. R. 21, nr 1 (2008), s. 29-37

10. Plokhly S. 2024, Rosja i Ukraina największe starcie XXI wieku, Znak Horyzont, Warszawa

11. Skrukwa G. 2019, Nacja czy naród, ukraińska czy Ukrainy: w stronę rozstrzygnięcia? „Czas Kultury” nr 2 (201), s. 98-105.

12. Staniszewski R. 2023, Społeczna percepcja uchodźców z Ukrainy, migrantów oraz działań podejmowanych przez polskie państwo, Raport porównawczy z badań opinii publicznej, które zostały przeprowadzone na próbach ogólnopolskich osób w wieku 16-65 lat oraz próbie regionalnej (obszar przygraniczny z Białorusią) w latach 2022 – 2023, Katedra Socjologii Polityki i Marketingu Politycznego Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego,

<https://spolecznapercepcjamigrantow.wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/147/2023/05/Raport-2023-dr-Robert-Staniszewski-Broszura.pptx.pdf>

(odczyt <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/ukraincy-dostana-800-plus-na-dzieci-ale-jest-warunek,537011.html>; yt: 04.02.25)

13. Stodolak S. 2023 Miliony które nie wróca, Ukrainę czeka kryzys demograficzny?, Warsaw Enterprise Institute: <https://wei.org.pl/2023/aktualnosci/sstodolak/miliony-ktore-nie-wroca-ukraine-czeka-kryzys-demograficzny/> (odczyt: 04.02.25)

14. Szeptycki: Sprzeczne projekty dla Ukrainy 2010, Rzeczpospolita: <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spooleczne/art14965661-szeptycki-sprzeczne-projekty-dla-ukrainy>

15. Декомунізація запустила процеси суттєвої зміни ставлення громадян до нашої історичної пам'яті. Втім цю тенденцію потрібно поглиблювати за рахунок подальших кроків щодо деколонізації України", - зазначає заступник голови Комітету з питань молоді і спорту Василь Мокан, 2023 https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234624.html; (odczyt 4.02.2025)

16. Дерусифікація та декомунізація назв: як змінюються українські міста, 2023 <https://ti-ukraine.org/research/derusyfikatsiya->

ta-dekomunizatsiya-nazv-yak-zminyuyutsya-ukrayinski-mista/.(odczyt 4.02.2025)

17. Українці dostaną 800 plus na dzieci. Ale jest warunek, 2024, Portal dla edukacji: (odczyt: 04.02.25)

18. ПАТРИОТИЗМ У РОЗУМІННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/32.pdf: (odczyt 4.02.2025)

19. Większość zagranicznych studentów w Polsce pochodzi z Ukrainy, 2021, [bankier.pl, https://www.bankier.pl/wiadomosc/Studenci-z-Ukrainy-stanowia-najwiekszy-odsetek-na-uczelniach-w-Polsce-8074092.html](https://www.bankier.pl/wiadomosc/Studenci-z-Ukrainy-stanowia-najwiekszy-odsetek-na-uczelniach-w-Polsce-8074092.html) (04.02.25)

20. Українська молодь dzisiaj, <https://mriemotadiemorazom.org/researc>

Личенко Ірина Олександрівна,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та
інноваційної освіти Національного університету «Львівська
політехніка», доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ

Збільшення кількості громадян України з особливими потребами зростає щороку у зв'язку з військовими діями в державі. Водночас за таких умов безбар'єрність стала суспільною нормою нашого суспільства.

Органи публічного управління, заклади освіти, соціальні інституції впродовж останніх років інтенсифікували роботу щодо створення умов, де кожна людина, незалежно від віку, статі, фізичних чи сенсорних особливостей, має рівний доступ до всіх сфер суспільного життя.

Створення умов безбар'єрності пов'язано з усуненням, у першу чергу, фізичних, інформаційних, цифрових, соціальних та

економічних перешкод для втілення у життя потенціалу кожної людини. Такого роду заходи націлені на усунення фізичної, інформаційної, цифрової, економічної, освітньої, суспільної безбар'єрності.

При цьому проводиться інтенсивна робота щодо забезпечення вільного доступу до Інтернету та онлайн-послуг усіх громадян, покращення доступу громадян з особливими потребами до громадських споруд, транспорту, інших публічних місць (встановлення пандусів, ліфтів та інших елементів, які полегшують пересування).

Інформація публічного характеру різних публічних інституцій розміщується у доступний спосіб, в тому числі з використанням шрифту Брайля, аудіодискрипції тощо.

Створюючи робочі місця, роботодавці активно працюють над формуванням потрібних умов для залучення до роботи людей з особливими потребами.

Сьогодні існує розгалужена законодавча основа впровадження безбар'єрного середовища у нашій державі. Важливе значення у цій сфері мають Закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р. № 875-XII, «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05 жовтня 2000 р. № 2017-III, «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06 жовтня 2005 р. № 2961-IV; «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII та інші нормативно-правові акти у цій сфері.

Важливою віхою формування нормативно-правового забезпечення умов безбар'єрності стало схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої Розпорядженням Кабінет Міністрів України 14 квітня 2021 р. № 366-р. [1].

Стратегія ставила за мету створення безперешкодного середовища для усіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності. Результатом її реалізації до 2030 р.

повинно стати формування умов суспільного життя, що гарантують безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення і транспорту, можливість безперешкодного пересування на рівні територіальної громади, районному, обласному, міжобласному рівні, отримання інформації у доступний спосіб у різних сферах суспільного життя, спрощеного доступу до цифровізованих та аналогових адміністративних, соціальних та інших видів послуг, рівних умов отримання якісних соціальних, освітніх, комунальних, транспортних, фінансових, правничих, безпекових, адміністративних послуги, послуг у сфері громадського здоров'я, охорони здоров'я, цивільного захисту та медіа-послуг тощо [1].

Водночас в Україні розпочалася Всеукраїнська кампанія соціальних змін «Безбар'єрність – це коли можеш», яка стосується просування принципів рівності та доступності для кожного і кожної, залучення громадськості до цього питання, а також популяризація ідеї України без бар'єрів. Вона запроваджується у рамках Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору спільно з флагманськими проектами всіх міністерств в Україні, а також у співпраці ЮНІСЕФ як частина ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» [2].

Слід відзначити значну роботу закладів вищої освіти у окресленій сфері. Вони реалізують комплексну роботу щодо покращення якості й доступності освіти для постраждалих від війни верств населення, у тому числі осіб з обмеженими можливостями.

Університети впроваджують інклюзивне освітнє середовище, яке ґрунтується як на фізичній доступності, так і на соціально-психологічній безбар'єрності, заснований на взаємодії учасників інклюзивного освітнього процесу, їхній участі в спільній роботі. Ними приймаються внутрішні правові документи щодо забезпечення безбар'єрності в освіті.

Важливість функціонування інклюзивного освітнього середовища у ЗВО знайшло своє відображення у Методичних рекомендаціях щодо створення інклюзивного освітнього

середовища в закладі вищої освіти, запропонованих Міністерством освіти і науки України листом №1/9075-23 від 23.06.2023 р.

Університети створюють консультаційні осередки для ветеранів задля надання інформаційних послуг з питань вступу та супровідних інклюзивних послуг під час навчання, формують спеціалізовані вебсервіси підтримки людей з обмеженими можливостями, створюють психологічні служби, розширюють можливості спеціалізованих психологічних та медико-психологічних послуг, послуг з фізичної реабілітації. У деяких ЗВО створюються Центри ветеранського розвитку.

Робота щодо удосконалення правового забезпечення безбар'єрності в українському суспільстві продовжуватиметься, з огляду на те, що держава взяла на себе зобов'язання з дотримання загальнолюдських прав, ратифікувавши низку міжнародних правових документів. Розвиток безбар'єрного середовища неможливий без широкого впровадження принципів інклюзивної освіти, забезпечення ЗВО здобуття якісної освіти особами з особливими освітніми потребами. На часі розширення доступу до суспільного життя осіб з особливими потребами й створення середовища, у якому комфортно усім.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 36. С. 61.

2. Розпочалася Всеукраїнська кампанія соціальних змін «Безбар'єрність – це коли можеш». URL: https://mon.gov.ua/news/rozpochalasia-vseukrainska-kampaniia-sotsialnykh-zmin-bezbariarnist-tse-koly-mozhesh?__cf_chl_tk=3lRFDjxCaB2XbhTeNmpBi6W0olNJP5pw3xuD17UP130-1760560463-1.0.1.1-F_fWbE_ec0wq9aoTVzhpale5lIZM2BkUVuRyklDEdqQ (дата звернення: 16.10.2025).

Лупало Олександр Анатолійович,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ І БЕЗБАР'ЄРНИМ РОЗВИТКОМ СУСПІЛЬСТВА

У ХХІ столітті публічна адміністрація дедалі частіше стикається з необхідністю реагувати на виклики, що вимагають не лише правової визначеності, але й гнучкості, орієнтованої на потреби людини та динаміку соціальних процесів. У цьому контексті дискреційні повноваження набувають значення не лише як формальний елемент адміністративного процесу, а як механізм адаптивного публічного управління, що дозволяє забезпечити сталий, інклюзивний і безбар'єрний розвиток суспільства.

Застосування оціночних понять (таких як поважна причина, потреба, загальне благо, надійність, публічний інтерес) вимагає від органів публічної влади високого рівня інтелектуальної відкритості та правової чутливості. Як зазначають німецькі дослідники (Koch, 2013; Maurer, 2016) [3, 4], тлумачення оціночних та невизначених правових понять в адміністративному праві не може обмежуватися лише буквальним або логіко-граматичним підходом. У сучасній доктрині превалує **системно-цільовий підхід (systematisch-teleologische Auslegung)**, за якого юридичні поняття повинні інтерпретуватись у контексті цілей правового регулювання, принципів публічного інтересу та основоположних прав людини. Такий підхід відповідає ідеї *ефективної дії норми (Effet utile)*, що має на меті забезпечити її практичну реалізацію, а не формальне застосування.

З огляду на це, тлумачення невизначених категорій — як от «поважна причина», «загальне благо», «публічний інтерес» — є не суто технічним або процедурним актом, а елементом правової культури і інструментом гуманізації

адміністративного процесу. У цьому процесі адміністрація має виявляти не лише юридичну компетентність, а й **інтелектуальну відкритість**, правову чутливість до обставин справи, баланс інтересів та повагу до гідності особи.

Таким чином, дискреція — за своєю суттю — виступає **не проявом свавілля**, а механізмом забезпечення **справедливого й адаптивного управлінського рішення**, яке не порушує меж законності, але враховує **динаміку соціальної реальності**. Це особливо актуально в умовах сучасних кризових викликів, коли адміністрація повинна діяти водночас **гнучко та відповідально**, не виходячи за межі публічного інтересу.

У межах концепції сталого розвитку, закріпленої у Цілях сталого розвитку ООН (Agenda 2030) [5], дискреційні повноваження відіграють роль гнучкого регуляторного механізму, який дозволяє адміністрації, зокрема, враховувати екологічні, соціальні та економічні фактори; застосовувати принцип *do no harm* («не нашкодь»); приймати індивідуалізовані рішення без створення бар'єрів у доступі до ресурсів, прав чи послуг.

У цьому контексті дискреція виступає умовою балансу між законністю та доцільністю, що особливо актуально в умовах воєнного стану, відбудови, цифрової трансформації та європейської інтеграції.

У сучасній адміністративно-правовій доктрині дискреційні повноваження розглядаються як право адміністративного органу обирати між кількома правомірними варіантами дій, за умови, що вибір відповідає меті, принципам та вимогам закону. Водночас, у ширшому розумінні, дискреція є гнучким інструментом реагування на динамічні виклики суспільного розвитку, що дозволяє враховувати унікальні обставини конкретної справи.

Особливо важливу роль адміністративний розсуд відіграє у контексті побудови безбар'єрного суспільства, орієнтованого на потреби людини, соціальну справедливість та рівність доступу. У такій моделі управління дискреція виступає механізмом забезпечення балансу між правовою визначеністю та адміністративною доцільністю, який дозволяє уникнути

бюрократичної формалізації і забезпечити індивідуалізований підхід до вирішення справ.

В українському адміністративному праві поняття «дискреційні повноваження» закріплено у двох ключових нормативних актах, а саме, Методології проведення антикорупційної експертизи, затвердженій НАЗК (Наказ №109/23 від 18.05.2023) [1] та Законі України «Про адміністративну процедуру» (№2073-IX від 17.11.2022) [2].

Методологія НАЗК визначає дискреційні повноваження як «повноваження осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначати повністю або частково зміст чи обсяг рішення, або обирати один із кількох варіантів рішень, передбачених проектом акта, встановлювати строки, підстави та порядок прийняття рішень» [1].

Це визначення характеризується широким тлумаченням можливостей адміністративного розсуду — без деталізації правових обмежень, але з антикорупційною метою: ідентифікації потенційних ризиків надмірного розсуду при нормотворчості.

Натомість Закон «Про адміністративну процедуру» визначає дискреційні повноваження як «повноваження, надане адміністративному органу законом, обирати один із можливих варіантів рішення відповідно до закону та мети, з якою таке повноваження надано» [2]. Більш того, зазначений Закон також визначає чотири обов'язкові умови законності дискреції:

1. Наявність повноваження у законі;
2. Дотримання Конституції і закону в порядку реалізації;
3. Відповідність меті надання повноваження;
4. Послідовність із попередніми рішеннями або обґрунтоване відступлення від них.

Таким чином, у законодавстві сформульовано строгі рамки та принципи, що обмежують довільність адміністративного вибору та гарантують його підзвітність, правову визначеність і передбачуваність.

Порівняльний аналіз положень Методології проведення антикорупційної експертизи та Закону України «Про адміністративну процедуру» дозволяє виявити **змістовну та термінологічну неузгодженість** у визначенні дискреційних повноважень. Хоча формально положення Методології не суперечать законодавству, вони формують **ширше та менш структуроване трактування адміністративного розсуду**, не обмежене чіткими критеріями правомірності, які встановлені в Законі. Зокрема, у Методології відсутні норми щодо меж дискреційного повноваження (відповідно до закону та його мети); обов'язковості дотримання принципів адміністративної процедури; вимоги послідовності адміністративної практики при реалізації розсуду.

Такий підхід, навіть за антикорупційної спрямованості Методології, **створює ризик правової невизначеності та відкриває простір для потенційного зловживання дискрецією**, зокрема через надмірну свободу тлумачення при нормотворенні. Враховуючи, що йдеться про підзаконний акт, така невизначеність може бути **інтерпретована як розширення дискреції поза межами закону**, що суперечить принципам верховенства права та правової визначеності.

З огляду на **вищу юридичну силу закону**, доцільним і необхідним є **приведення формулювань Методології у відповідність до положень Закону України «Про адміністративну процедуру»**, шляхом:

- **уточнення меж дискреційних повноважень** як таких, що реалізуються *виключно* на підставі закону, відповідно до його мети та в межах, встановлених Конституцією;

- **інкорпорації принципів адміністративної процедури**, зокрема законності, пропорційності, рівності, добросовісності та послідовності практики;

- **обмеження можливості довільного або нестандартного тлумачення**, яке не відповідає загальним засадам публічного управління та адміністративної добросовісності.

Запровадження таких змін не лише **уніфікує правову термінологію**, а й зміцнить **інституційну спроможність**

адміністрації діяти в межах закону, водночас зберігаючи необхідну гнучкість для адаптивного управління в умовах суспільних трансформацій.

Висновки.

1. **Дискреційні повноваження публічної адміністрації не є вадою законодавства, а, навпаки, — проявом інституційної гнучкості та адаптивності правової системи.** За належного нормативного обмеження та підзвітного застосування, вони дозволяють враховувати контекст, потреби особи та цілі публічної політики.

2. В умовах реалізації цілей сталого розвитку та побудови безбар'єрного демократичного суспільства адміністративна дискреція виступає **інструментом гнучкої реалізації публічного інтересу**, що дозволяє поєднати індивідуалізоване прийняття рішень із гарантіями рівності, недискримінації та ефективного врядування.

3. У правовій системі України **співіснують два підходи до регламентації дискреційних повноважень:**

- **антикорупційно-діагностичний** (у Методології НАЗК), що акцентує на виявленні ризиків зловживання при нормотворенні,
- та **процедурно-правовий** (у Законі України «Про адміністративну процедуру»), який забезпечує правову обмеженість, підзвітність і відповідність меті надання повноваження.

4. Однак саме **процедурний підхід, закріплений у законі**, є обов'язковим для правозастосування та гарантує дотримання принципів правової визначеності й пропорційності. У зв'язку з цим, **необхідним є перегляд формулювань підзаконних актів**, зокрема Методології НАЗК, у частині визначення дискреційних повноважень. Така **гармонізація** має передбачати:

- чітке підпорядкування дискреції закону,
- інтеграцію принципів адміністративної процедури,
- обмеження можливості довільного тлумачення.

5. **Ефективне та правомірне використання дискреційних повноважень** сприяє трансформації публічної адміністрації від контролюючої до сервісної моделі, де основною метою є не

формальне виконання норм, а **забезпечення справедливості, людської гідності та довіри до держави**. У цьому сенсі адміністративний розсуд виконує роль не лише технічного, а й **ціннісного інструменту гуманізації управління**.

Література:

1. Національне агентство з питань запобігання корупції. (2023). *Методологія проведення антикорупційної експертизи*. Наказ №109/23 від 18.05.2023. Офіційний вісник України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0826-23> (дата звернення: 18.11.2025).
2. Верховна Рада України. (2022). *Закон України «Про адміністративну процедуру»*. №2073-IX від 17.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20> (дата звернення: 18.11.2025).
3. Koch, H. (2013). *Verwaltungsrecht: Allgemeiner Teil* (7. Aufl.). München: C.H. Beck.
4. Maurer, H. (2016). *Allgemeines Verwaltungsrecht* (19. Aufl.). Heidelberg: C.F. Müller.
5. United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 18.11.2025).

Савранчук Людмила Леонідівна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Національна та міжнародна політика у сфері безбар'єрності стратегічно спрямована на формування доступного та

інклюзивного середовища для всіх суб'єктів правовідносин, з урахуванням широкого спектру потреб та можливостей, включаючи осіб з інвалідністю, ветеранів та інші групи населення з обмеженою мобільністю. Перехід від медичної до соціальної моделі інвалідності, закріплений на міжнародному рівні конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю, визначає безбар'єрність як фундаментальну правову гарантію. Сьогодні українське суспільство стикається з посиленими викликами, обумовленими зростанням кількості груп населення, які потребують повного та безбар'єрного доступу до освітнього процесу, зайнятості та адміністративних послуг. Ця потреба значно зросла внаслідок повномасштабного вторгнення, що спричинило масові руйнування інфраструктури та збільшення числа осіб з обмеженнями. Актуальними залишаються питання формування безперешкодного життєвого середовища у публічному просторі, забезпечення універсального доступу до інфраструктурних об'єктів та оптимізація процедур надання публічних послуг. Позитивним індикатором є те, що, згідно з останнім опитуванням Юнісеф, для 87% українців безбар'єрність стала однією з нових суспільних цінностей, що свідчить про формування інклюзивної культури та соціальної злагоди.

Інституційний розвиток у сфері інклюзивності в Україні нерозривно пов'язаний з інтеграцією в європейське правове поле. Зокрема, у 2020 р. наша держава стала учасницею міжнародного проєкту «партнерство біарріц», започаткованого лідерами країн групи семи (G7). Мета цього партнерства полягає у консолідації зусиль для досягнення гендерної рівності, рівних прав та можливостей у суспільстві, а також усунення будь-яких форм обмежень за різними ознаками [1]. Це партнерство підкреслює важливість комплексного підходу до безбар'єрності, яке охоплює не лише фізичні, а й соціально-політичні бар'єри.

Практична імплементація положень програмних документів єс демонструє шляхи системного забезпечення доступності. Серед найважливіших ініціатив слід відзначити:

- європейський акт про доступність (European Accessibility Act): встановлює стандарти доступності для товарів та послуг, що

мають ключове значення для осіб з інвалідністю, включаючи банківські термінали, електронні комунікації та транспортні послуги. цей акт є еталоном для формування економічної безбар'єрності [2, с. 7].

- директива про доступність веб-сторінок (web accessibility directive): вимагає дотримання стандартів wcag (web content accessibility guidelines) для веб-сайтів публічного сектору. це пряма гарантія цифрової та інформаційної безбар'єрності.

- зміни до програми еrasmus+: спрямовані на забезпечення ліпшої мобільності та доступності навчання протягом життя для студентів з обмеженими можливостями [2, с. 8].

Таким чином, спільною рисою стратегічних документів європейських країн є їхній комплексний та інтегрований характер, коли окремі сфери (освіта, транспорт, інформація) логічно пов'язані між собою для забезпечення максимального системного впливу. вплив зарубіжних практик (соціальна, економічна, цифрова безбар'єрність, принцип універсального дизайну) поступово апробується в національній площині через законодавчу регламентацію.

Відповідно до міжнародних зобов'язань та внутрішніх потреб, ключовим адміністративно-правовим інструментом в Україні стала Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р [3]. Цей документ встановив міцну основу для системного впровадження принципів рівного доступу та людиноцентричності.

Оновлення та затвердження плану заходів на 2025-2026 роки (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 374-р) [4] створює дієвий механізм реалізації стратегії. оновлена стратегія охоплює 22 стратегічні цілі у шести ключових напрямках безбар'єрності: а) фізичний: доступ до інфраструктури та транспорту; б) цифровий: доступ до електронних послуг та комунікацій; в) інформаційний: доступ до інформації, зокрема через адаптивні формати; г) суспільний (ментальний): подолання стигми та упереджень; д) громадянський: рівна участь у політичному та суспільному житті (доступ до правосуддя,

виборів); е) освітній та економічний: інклюзивна освіта та забезпечення працевлаштування [4].

Методологія управління, орієнтованого на результат, яку використано при розробці стратегії, спрямована на сталий, інклюзивний розвиток та забезпечення людиноцентричності. З 798 заходів, передбачених планом на 2025-2026 роки, виконання покладено на понад 90 відповідальних виконавців, що підкреслює необхідність високої міжвідомчої координації та ефективного адміністративного контролю [5, с. 169].

На жаль, під час повномасштабного вторгнення бар'єри не лише загострилися, а й виникли нові, передусім у сфері тимчасового житла, доступу до медичних послуг та реінтеграції ветеранів. з урахуванням цього, тому, сьогодні необхідна максимальна консолідація зусиль усіх галузей державного управління та зміцнення публічно-приватного партнерства.

Таким чином, для забезпечення ефективності реалізації Національної стратегії та гарантії прав людини необхідно здійснити:

1) розробку чітких показників моніторингу, тобто створення системи кількісних та якісних показників для оцінки ефективності програм доступності (наприклад, відсоток доступних для осіб з інвалідністю будівель). Регулярний аналіз потреб цільових груп із забезпеченням механізму зворотного зв'язку є необхідним для життєдіяльності;

2) фінансову декомпозицію, а саме, забезпечення чітких механізмів фінансування та розподілу відповідальності між центральним та місцевими бюджетами. необхідне врахування регіональних особливостей та потреб громад при розподілі цільових субвенцій для уникнення «фінансового дисбалансу», який перешкоджає наданню базових соціальних послуг. Згідно з принципом субсидіарності, держава повинна забезпечити адекватне фінансове підґрунтя для виконання делегованих соціальних повноважень, зокрема, через механізм цільових субвенцій на соціальний захист. Таким чином, правове регулювання вимагає перегляду розподілу бюджетних зобов'язань та запровадження чітких формул для розрахунку потреб в обсягах

фінансування соціальних послуг на рівні місцевого самоврядування;

3) інституційну координацію з метою посилення тісної координації зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій (які виступають суб'єктами громадського контролю) та міжнародних партнерів;

4) застосувати принцип універсального дизайну як обов'язкової норми у процесі повоєнної відбудови та модернізації інфраструктури. Це зменшить потребу в дорогих подальших модифікаціях. Економічна ефективність універсального дизайну полягає в тому, що він зменшує необхідність подальших дорогих модифікацій та збільшує потенційний ринок споживачів/користувачів;

5) впровадити принцип універсальної юстиції, що передбачає доступність судових приміщень, процедур та інформації для осіб з інвалідністю. Процесуальна доступність у судах включає надання перекладача жестової мови, документів великим шрифтом або в електронному форматі, а також забезпечення дистанційної участі в засіданнях. Такі вимоги мають стати обов'язковими для всіх державних веб-ресурсів та мобільних застосунків, оскільки доступ до електронних сервісів є прямою реалізацією права на інформацію та участь;

6) ментальна безбар'єрність: подолання стигми, упереджень та дискримінаційних практик у суспільстві. держава повинна проводити системні інформаційні кампанії, спрямовані на формування інклюзивної культури, яка визнає різноманітність як цінність та ресурс. Безбар'єрність у контексті гендерної рівності та прав людини також вимагає уваги до потреб жінок з інвалідністю, які часто стикаються з подвійною дискримінацією.

Отже, виконання цих завдань сприятиме створенню більш сталого, демократичного та правосвідомого суспільства, в якому реалізація прав людини не залежить від фізичних, соціальних чи цифрових бар'єрів. Постійний моніторинг за дотриманням безбар'єрності повинен здійснюватися не лише державними органами, але й інститутами громадянського суспільства, які мають право на громадський контроль та експертизу відповідності

інфраструктурних проєктів принципам універсального дизайну. Таким чином, безбар'єрність з елемента політики перетворюється на стратегічний вектор розвитку національної державності та є ключем до відновлення суспільної злагоди та соціальної безпеки країни.

Література:

1. The Biarritz Partnership for Gender Equality. The Biarritz Partnership Summit. 2019. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreignpolicy/french-g7-presidency/the-biarritz-partnership-for-genderequality/#:~:text=In%20Biarritz%2C%20the%20Heads%20of,and%20wo%20men%20around%20the%20world>

2. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / [Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А.]. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

3. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

4. Про затвердження плану заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 374-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2025-%D1%80#Text>

5. Колесник Т. Національні та міжнародні підходи у забезпеченні безбар'єрності. Забезпечення основоположних прав і свобод людини, дотримання стану дисципліни та законності в діяльності поліції в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 12 червня 2025 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 169-171.

Співак Марина Вікторівна,
професор кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, доктор політичних
наук,
кандидат юридичних наук, професор
Співак Віктор Миколайович,
доктор політичних наук, професор

СВІТОВА ПРАКТИКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ

За даними звіту про Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI) за 2025 рік, кількість активних конфліктів на державному рівні становить 59, ще понад 180 – регіональні збройні конфлікти. Усі вони призводять до значних людських втрат – за даними GPI 2024, минулого року через війни у світі загинуло близько 152 тис. людей. Найбільше страждає від воєн:

- Близький Схід та Північна Африка (включаючи Ізраїль, Палестину, Сирію, Ємен, Лівію, Ірак, Єгипет) – 45 конфліктів;
- Азія (включаючи Афганістан, Бірму, Пакистан та інші) – 21 конфлікт;
- Африка (зокрема у ЦАР, Судані, Південному Судані, Сомалі, ДРК) – 5 збройних конфліктів;
- Європа (окрім повномасштабного російського вторгнення в Україну, експерти включають туди Нагорний Карабах, Придністров'я, Південну Осетію та Абхазію) – 7 конфліктів [1].

Не існує точної глобальної статистики, але відомо, що кількість ветеранів у світі величезна і постійно змінюється. Найбільша кількість ветеранів припадає на Другу світову війну, яка мала наймасштабніші втрати за всю історію людства. У 2025 кількість ветеранів в Україні вже досягла 1 мільйона 300 тисяч [2]. За попередніми прогнозами, після завершення війни кількість ветеранів в Україні може досягти 5 млн осіб [3].

Звертаючись до світової офіційної статистики бачимо, що за даними Бюро перепису населення США, з 2000 по 2019 рік кількість ветеранів зменшилася на третину з 26 мільйонів до 17 мільйонів. У 2022 році в США було 16,2 мільйона ветеранів. Значна частина ветеранів у США брала участь у в'єтнамській війні 60-70-х рр., відтак це люди похилого віку, кількість яких природно скорочується [4, с.2]. У Польщі є понад 31 тисяча солдатів-ветеранів та понад 800 поранених ветеранів [4, с.8]. Ветеранами у Хорватії вважаються люди, які організовано брали участь у захисті незалежності, територіальної цілісності та суверенітету Республіки Хорватія. Наразі в країні на обліку перебуває 426 956 ветеранів війни [4, с.9]. Естонська держава офіційно ні з ким не воювала з часів Другої світової війни, проте громадяни Естонії проходять військову службу в збройних силах. Станом на 2020 рік в Естонії налічується близько 3100 ветеранів [4, с.11]. Згідно з даними останнього перепису населення (21 березня 2021 року) 1,85 мільйона людей в Англії та Уельсі раніше служили в збройних силах Великобританії [4, с.13].

Узагальнюючи досвід відновлення різних країн після Другої світової війни та повоєнних потрясінь, акцентуючи на найважливіших стратегічних рішеннях, які сприяли їхньому економічному та соціальному відродженню вдається провести певне порівняння. Наприклад, відновлення Німеччини базувалося на запровадженні жорсткої фінансової дисципліни та реалізації політики суперзбалансованого бюджету, що стало фундаментом економічної стабільності. Японія обрала шлях глибоких системних трансформацій: відновлення відбувалося в рамках Плану «Доджа» та супроводжувалося прийняттям нової Конституції, демілітаризацією промисловості, значними земельними реформами, демократизацією праці та ліквідацією дзайбацу (великих фінансово-промислових груп). Італія застосувала диференційований підхід, надаючи більшу увагу та ресурси менш постраждалим регіонам країни, а також впроваджуючи спеціальну політику для розвитку Півдня. У Фінляндії ключовим завданням стало розселення громадян з анексованих територій та створення умов для облаштування їхнього господарства. Франція

зосередилася на пріоритезації відбудови ключових галузей промисловості, використовуючи для планування індикативні показники. Польща у своєму економічному підйомі після змін орієнтувалася на ефективне використання всіх доступних переваг від вступу до Європейського Союзу. Велика Британія відповіла на руйнування розумною забудовою зруйнованої столиці (Лондона) та реалізацією унормованої політики будівництва нових міст для децентралізації та покращення житлових умов. Країни Балтії у своєму відновленні звернулися до ліберальних економічних реформ: вони провели малу та велику приватизацію, здійснили дерегуляцію бізнесу, впровадили просту податкову систему, а також досягли значних успіхів в адмініструванні різних процесів завдяки диджиталізації [5]. Таким чином, представлений досвід демонструє, що успішне повоєнне відновлення вимагало як фінансової та політичної дисципліни (Німеччина, Японія), так і структурних реформ, що охоплювали економіку, соціальну сферу та управління (Японія, Балтійські країни, Велика Британія).

Інший досвід показує, що відновлення низки країн після різних воєн та збройних конфліктів, демонструючи, що стратегії відновлення були глибоко адаптовані до характеру конфлікту (зовнішній, внутрішній, окупаційний) та економічної ситуації. У випадках зовнішніх військових конфліктів ключовим рішенням стало інституційне зміцнення та економічний розвиток:

- Південна Корея після руйнівної Корейської війни (1950–1953 рр.) обрала шлях інституціоналізації розвитку технологій, що заклало основу її економічного дива;

- Іран після виснажливої Ірано-Іракської війни (1980–1988 рр.) зосередився на структуризації та розподілі відповідальності між різними рівнями управління та виконавчих програмах з відбудови країни;

- Фінляндія після Зимової війни (1939–1940 рр.) вирішувала нагальні соціальні проблеми, впровадивши політику розселення громадян з анексованих територій та облаштування їхнього господарства.

У країнах, що пережили вторгнення та окупацію, або тривалі громадянські конфлікти, стратегії були спрямовані на відновлення суверенітету, безпеки та людського капіталу:

- Кіпр після Турецького вторгнення (1974–дотепер) зробив ставку на успішний розвиток туристичної сфери, довівши її частку до 20% ВВП, що стало критичним джерелом доходу в умовах анексії частини території;

- Хорватія після Війни за незалежність (1991–1995 рр.) зосередилася на соціальній сфері, створивши комплексну державну програму ресоціалізації ветеранів війни;

- Колумбія, яка боролася з наркокартелями (1958–2016 рр.), пріоритетом поставила формування та забезпечення національної армії для відновлення контролю над територією;

- В'єтнам після Другої Індокитайської війни (1959–1975 рр.) створив концепцію «швидкого реагування» у сфері психіатрії та впровадив нові практики подолання посттравматичних стресових розладів.

Країни, де державні інститути були сильно зруйновані, зосередилися на реформуванні управління та фінансів:

- Ірак після Війни в Іраку (2003–2011 рр.) обрав системний підхід до оцінки збитків, залучення фінансування та планування реконструкції й реформ;

- Афганістан після Війни в Афганістані (2001–2021 рр.) зробив ставку на створення спеціального органу, на який покладено функцію незалежного та об'єктивного нагляду за процесами й заходами з реконструкції [5].

Таким чином, успішне відновлення у кожній країні вимагало стратегічного вибору, який або інституціоналізував новий економічний двигун (Південна Корея, Кіпр), або створював механізми соціальної адаптації (Хорватія, В'єтнам), або ж фокусувався на відновленні базової безпеки та державного управління (Колумбія, Ірак, Афганістан).

Отже, кожна країна по різному підходить до вирішення оновлення країни після війн та озброєних конфліктів. У правовій площині в Україні схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року та

Стратегію формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року. Окрім цього уведені в дію постанови КМУ «Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів» (від 19 січня 2022 р. № 31), «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб» (від 29 листопада 2022 р. № 1338), «Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я» (від 3 листопада 2021 р. № 1268), «Деякі питання ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації ветеранів війни, членів їх сімей та деяких інших категорій осіб» (від 18 березня 2024 р. № 307), «Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» (від 2 серпня 2024 р. № 881) тощо. Враховуючи безпрецедентний характер захисту незалежності України, країна не має усталеного практичного досвіду ефективної підтримки ветеранів. Тому сучасна ветеранська політика України, враховуючи згадані нормативно-правові акти, побудована на максимально комплексному підході, що включає: 1. адаптацію до цивільного життя: забезпечення психологічної та соціальної підтримки для м'якого повернення військових у суспільство; 2. підтримку осіб з обмеженими можливостями: реалізацію комплексних програм реабілітації та створення безбар'єрного простору; 3. економічну реінтеграцію: сприяння працевлаштуванню, перекваліфікації та допомога у започаткуванні власної справи тощо; 4. гідний соціальний захист: гарантування всебічної підтримки захисникам, ветеранам та членам сімей загиблих героїв.

Література:

1. День миру під час війни: скільки збройних конфліктів триває у світі. ТОВ «ІА «ЧАС НЬЮЗ». URL: <https://chas.news/current/den-miru-pid-chas-viini-skilki-zbroinik-konfliktiv-trivae-u-sviti>
2. Кількість ветеранів в Україні вже досягла 1 мільйона 300 тисяч. Новини ветеранів. URL: <https://nova.net.ua/kilkist-veteraniv-v-ukrayini-vzhe-dosyagla-1-milijona-300-tysyach/>

3. Після завершення війни кількість ветеранів в Україні може досягти в 5 млн осіб. Платформа ветерана м.Черкаси. URL: <https://ukrveteran.ck.gov.ua/news/pislya-zavershennya-viyni-kilkist-veteraniv-v-ukrayini-mozhe-dosyagti-v-5-mln-osib>

4. Аналіз соціальної підтримки ветеранів країн-членів НАТО для демобілізації. Матеріали розроблено Програмою USAID Рада: наступне покоління з метою підтримки аналітичної діяльності Парламенту України. 2023. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/November/infobrief-nato-demobilisation.pdf>

5. Моделі відновлення після руйнації: світові кейси для України. Mariia Mygal 29 Червня 2023. URL: <https://iaa.org.ua/articles/modeli-vidnovlennya-pislya-rujnacziyi-svitovi-kejsy-dlya->

Степаненко Віктор Вікторович,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПЕВНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Публічне адміністрування у сфері захисту прав осіб з особливими потребами передбачає реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення рівності, доступності та соціальної інтеграції таких осіб у суспільне життя. Його сутність полягає у формуванні ефективної системи управління, яка поєднує нормативно-правові, організаційні та фінансові інструменти для гарантування реалізації прав людини. Центральне місце у цьому процесі займає удосконалення адміністративно-правових засад, узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією ООН про права осіб з

інвалідністю. Важливим завданням є розроблення дієвих механізмів реабілітації, перекваліфікації, інклюзивної освіти та працевлаштування, що сприяють повноцінній участі осіб з інвалідністю у суспільних відносинах. Публічна адміністрація у цій сфері реалізується через партнерство державних органів і громадських організацій, що забезпечує відкритість і залученість адресатів політики. Особлива увага приділяється впровадженню принципів «розумного пристосування» та «універсального дизайну», які усувають бар'єри доступу до послуг і середовища. Ефективність державної політики визначається здатністю інституцій адаптуватися до нових соціальних викликів і забезпечувати гідне життя кожній людині незалежно від її фізичних чи психічних обмежень.

Т. Мінка та С. Герасімчук розкрили проблеми реалізації та захисту прав осіб з інвалідністю в Україні крізь призму публічного адміністрування. Автори наголошують, що зростання кількості людей з інвалідністю, зумовлене воєнними подіями, потребує оновлення моделі державного реагування. Вони обґрунтовують необхідність формування дієвого адміністративно-правового інструментарію реабілітації, перекваліфікації та соціальної адаптації осіб з інвалідністю, особливо ветеранів війни. Акцент робиться на узгодженні національного законодавства із Конвенцією ООН про права інвалідів, посиленні інклюзивної освіти та удосконаленні контролю за дотриманням прав у сфері працевлаштування. Зазначається, що чинна правова база є розвиненою, проте залишається фрагментарною та недостатньо узгодженою на рівні підзаконних актів [1].

Конвенція про права осіб з інвалідністю (ООН, 2006 р., ратифікована Україною 16.12.2009 р.) визначає ключові напрями публічного адміністрування у сфері захисту прав осіб з особливими потребами, закріплюючи державний обов'язок забезпечити повну реалізацію ними прав людини на основі принципів гідності, недискримінації, рівності та доступності. У документі підкреслюється, що ефективне управління цією сферою передбачає створення нормативно-правових, інституційних і соціальних умов для усунення бар'єрів фізичного, інформаційного

й комунікаційного середовища. Конвенція орієнтує публічну адміністрацію на розробку політик, спрямованих на реабілітацію, соціальну інтеграцію, освіту, працевлаштування та доступ до правосуддя осіб з інвалідністю. Особливе значення має принцип «розумного пристосування», який зобов'язує державні органи та приватних суб'єктів адаптувати послуги без дискримінації. Документ формує основу інклюзивної моделі державного управління, де особи з інвалідністю розглядаються як активні учасники процесів прийняття рішень. Також наголошується на ролі міжнародного співробітництва, інформаційно-просвітницьких заходів і навчання персоналу у сфері прав людини. Конвенція визначає адміністративно-правові засади сучасної державної політики, спрямованої на рівноправну участь осіб з інвалідністю у суспільному житті [2].

К. Фомічова здійснила глибокий аналіз сучасного стану правового забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні. Підкреслено, що постійне реформування держави вимагає оновлення адміністративно-правових інструментів реалізації соціальної політики, зокрема через усунення декларативності норм і посилення механізмів їх практичного втілення. Наголошено на необхідності створення ефективної системи публічної адміністрації, здатної формувати й реалізовувати державну політику у сфері захищеності осіб з інвалідністю. Звертається увага на проблему розпорошеності нормативної бази, відсутність кодифікації та узгодженості актів між собою й з положеннями Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Обґрунтовується потреба у прийнятті Соціального кодексу України як системного акта для впорядкування різних форм і суб'єктів соціального забезпечення. Він також пов'язує ефективність такого регулювання з євроінтеграційним курсом України та гармонізацією із соціальними стандартами ЄС. Також визначається головним завданням держави перехід до гуманістичної моделі соціальної політики, орієнтованої на реальне забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю [3].

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» визначає адміністративно-правові засади

публічного адміністрування у сфері забезпечення прав і свобод осіб з особливими потребами. Його положення конкретизують конституційний принцип рівності громадян і розкривають обов'язки державних органів щодо створення правових, економічних, соціальних та організаційних умов для повноцінної участі таких осіб у житті суспільства. У законі закріплено обов'язок центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування розробляти програми соціального захисту, забезпечувати реабілітацію, доступність середовища, інклюзивну освіту й працевлаштування. Публічне адміністрування у цій сфері має партнерський характер воно здійснюється за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які беруть участь у формуванні політики, контролі за її виконанням та представництві інтересів своїх членів. Закон також визначає фінансові інструменти державної підтримки державний і місцеві бюджети, Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю та пільги для підприємств, що працевлаштовують таких осіб. Важливим аспектом є впровадження принципів «розумного пристосування» та «універсального дизайну», які забезпечують рівний доступ до послуг, інформації та об'єктів інфраструктури [4].

О. Пархоменко-Куцевіл здійснила системний аналіз інноваційних зарубіжних практик соціального захисту осіб з інвалідністю крізь призму публічного адміністрування. Підкреслюється, що реалізація права людини з інвалідністю на самостійне життя можлива лише за умови комплексного державного регулювання через створення доступного середовища, розвиток реабілітаційних програм, професійного навчання та соціальних послуг. Розкрито еволюцію міжнародних підходів від медичної до соціально-правової моделі інвалідності, зокрема під впливом Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю 2008 року. Наведено приклади ефективних моделей соціальної реабілітації американської (антидискримінаційна), канадської (інтеграційна) та німецької (реабілітаційно-професійна), що орієнтовані на участь інвалідів у суспільному житті. Акцентовано, що більшість розвинених держав поєднують два ключові завдання: гарантування

гідного доходу та стимулювання працевлаштування осіб з інвалідністю. Досвід цих країн свідчить про переваги моделі рівноправної участі над патерналістською допомогою [5].

Отже, публічне адміністрування у сфері захисту прав осіб з особливими потребами ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів, національного законодавства та наукових підходів, спрямованих на забезпечення рівності, доступності та інклюзії. Його метою є створення ефективної системи державного реагування, що враховує потреби осіб з інвалідністю, особливо у контексті воєнних викликів і соціальних трансформацій. Основними напрямками визначено розвиток адміністративно-правових інструментів реабілітації, перекваліфікації, соціальної адаптації та працевлаштування. Важливою складовою є впровадження принципів «розумного пристосування» та «універсального дизайну», що забезпечують рівний доступ до інфраструктури, інформації та послуг. Публічна адміністрація має діяти у партнерстві з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю, які виконують консультативну, представницьку та контрольну функції. Законодавча база поступово адаптується до положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, однак залишається потреба в її кодифікації та усуненні фрагментарності. Європейський досвід показує ефективність інтеграційних і реабілітаційних моделей, що поєднують соціальний захист із заохоченням до праці. Україна орієнтується на гуманістичну модель соціальної політики, яка забезпечує гідність і рівні можливості для кожної людини.

Література:

1. Мінка Т. П., Герасімчук С. С. Адміністративно-правове регулювання прав осіб з інвалідністю: сучасний стан та шляхи удосконалення. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 61–63. УДК 342.951. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.11>
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція; ООН від 13 грудня 2006. Верховна Рада України. 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_g71
3. Фомічов К. С. Проблемні аспекти удосконалення адміністративно-правового регулювання державної політики у

сфері соціального захисту осіб з інвалідністю // Наукові записки. Серія: Право. 2020. Вип. 8 (спецвипуск). С. 276–280.

4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 № 875-ХІІ. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/875-12>

5. Пархоменко-Куцевіл, О. Сучасні аспекти соціального захисту осіб з інвалідністю: закордонні практики та досвід для України. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення, 2024, (10), 74–84. URL: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-10-74-84>.

Степаненко Сергій Васильович,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, д.н.держ.упр., професор

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні в Україні проблема створення безбар'єрного простору потребує активної уваги органів публічної влади на всіх рівнях. З початку війни, а особливо після повномасштабного вторгнення російської федерації, кількість осіб з інвалідністю значно зросла. Забезпечення умов для рівноправного життя людей з особливими потребами є вимогою розвиненого демократичного суспільства, яке виключає будь-які форми дискримінації. Створення безбар'єрного середовища має розумітися не лише як обов'язок органів влади, а й як завдання всіх громадян та інститутів громадянського суспільства, чітке усвідомлення того, що держава зобов'язана гарантувати, та які функції мають виконувати органи публічного управління.

Неоднозначність деяких положень нормативних актів і нечіткість термінів можуть спричинити труднощі у забезпеченні

рівного доступу громадян до публічних послуг та обмежувати участь людей з інвалідністю у різних сферах життя. Тому важливо чітко визначити та стандартизувати термінологію, що стосується створення безбар'єрного простору.

Аналіз наукових джерел показує, що поняття «безбар'єрний простір» широко використовується як у діяльності органів влади, так і в науковій літературі, особливо після прийняття Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Однак цей документ не містить чіткого визначення терміну, а огляд наукових досліджень також не дає категоріального розкриття його змісту.

У деяких нормативних документах та наукових публікаціях часто зміщуються поняття «інклюзія» та «інклюзивність». Інклюзивність варто розглядати як характеристику явища, середовища або політики, яка відображає врахування потреб людей з різними можливостями та сприяє їх активній участі у суспільному житті. Наприклад, інклюзивна освіта означає організацію навчального процесу таким чином, щоб забезпечити участь усіх учнів незалежно від їхніх особливостей.

Національна стратегія зазначає, що багато громадян України стикаються з бар'єрами у реалізації прав та доступі до публічних послуг, що обмежує їхню участь у культурному, політичному та соціальному житті. Хоча термін «бар'єри» використовується опосередковано, він охоплює різні сфери – від доступності будівель до працевлаштування та участі у культурному житті.

На сьогодні в Україні не існує єдиного науково обґрунтованого або нормативно затвердженого визначення «безбар'єрного простору». Більшість термінів, що формують його зміст, потребують уточнення. Зокрема, інклюзію доцільно визначати як процес, спрямований на збільшення ступеня участі всіх громадян у житті суспільства, а інклюзивність – як характеристику середовища, явища або політики.

Бар'єри, які перешкоджають повноцінній участі людей у житті суспільства, можна класифікувати як індивідуальні, інфраструктурні, інституційні та бар'єри толерантності.

Доступність є результатом процесу забезпечення рівного доступу всіх груп населення до ресурсів та послуг.

Концепція безбар'єрності передбачає створення умов, у яких усі люди, незалежно від своїх особливостей, мають рівний доступ до різних сфер життя. Безбар'єрний простір – це життєве середовище без перешкод, що гарантує рівні права, можливості та доступ до ресурсів для всіх громадян, включаючи надання необхідної допомоги.

Створення безбар'єрного простору включає подолання бар'єрів та забезпечення рівного доступу людей з різними можливостями до всіх сфер життя, і це завдання не лише органів влади, а й усіх учасників суспільного процесу. Формування механізмів для забезпечення безбар'єрного простору може стати перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text>.

2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.

3. Конвенція про права осіб з інвалідністю: ратифікована Законом України від 16.12.2009 № 1767-VI. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

4. Гриценко, І. С. Безбар'єрність як принцип державної соціальної політики // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. — 2022. — № 3. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.dy.nayka.com.ua/>.

5. Мельник, Л. М. Інклюзивна політика та формування безбар'єрного середовища в Україні // *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. — 2023. — № 2. — С. 45–54.

6. Ситник, О. В. Інституційні механізми забезпечення доступності та інклюзивності в системі публічного управління // *Публічне адміністрування і національна безпека*. — 2023. — № 5. — С. 80–91.

7. Безбар'єрна Україна: аналітична доповідь / За ред. Т. Л. Ломакович. — Київ: Центр розвитку інклюзивних практик, 2022. — 112 с.

Стрельченко Анатолій Миколайович,
завідувач кафедри вогневої підготовки Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Безбар'єрність під час викладання вогневої підготовки та інклюзія є ключовими компонентами сучасної системи військової освіти. Забезпечення рівних можливостей для всіх курсантів, у тому числі для осіб з інвалідністю чи особливими освітніми потребами, сприяє підвищенню ефективності підготовки, морально-психологічної стійкості колективу та формуванню високих стандартів гуманності й професійності. Основою безбар'єрного підходу є принцип рівного доступу до освітнього процесу, що відповідає положенням Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2006), де підкреслюється необхідність забезпечення участі кожної людини в усіх сферах суспільного життя, включно з військовою сферою.

Одним із визначальних аспектів безбар'єрності у вогневій підготовці є архітектурна доступність полігонів, тирів та навчальних приміщень. Створення умов для вільного пересування — облаштування пандусів, розширених проходів, доступних укриттів, тактильних позначок та безпечного освітлення — дає змогу курсантам з порушеннями опорно-рухового апарату чи зору

повноцінно брати участь у тренуваннях. Важливою складовою є доступні евакуаційні маршрути та адаптація робочих позицій для стрільби (лежачи, сидячи або з упором), що відповідає міжнародним стандартам універсального дизайну (Universal Design Principles).

Не менш значущою є адаптація навчальних матеріалів. Інструкції з техніки безпеки та правила поведінки зі зброєю мають бути подані у різних форматах: текстовому, графічному, аудіо, а за потреби й шрифтом Брайля. Відеоматеріали повинні містити субтитри та чіткі, структуровані пояснення. Використання зрозумілих схем, контрастних зображень та матеріалів, що відповідають рекомендаціям WCAG 2.2 (W3C), сприяє повноцінному засвоєнню інформації особами з порушеннями зору або слуху.

Ключовим методичним підходом до викладання є диференційоване навчання, коли інструктор адаптує темп, складність завдань та методи демонстрації відповідно до можливостей кожного курсанта. Використання допоміжних технологій — підставок для зброї, електронних прицілів, лазерних тренажерів, візуальних або сенсорних індикаторів замість звукових сигналів — значно розширює можливості осіб з різними особливостями розвитку чи стану здоров'я. В окремих випадках доцільним є застосування жестової мови або сурдоперекладу, а також повторення ключових команд для підвищення рівня безпеки на вогневому рубежі.

Організаційно-психологічний аспект безбар'єрності передбачає формування толерантного, дружнього та підтримувального середовища. Недопущення дискримінації, розвиток емпатії в колективі та надання психологічної підтримки тим, хто може відчувати невпевненість, сприяє ефективнішій інтеграції курсантів з інвалідністю. Підготовка викладачів та інструкторів має включати тренінги з інклюзивних методик, що відповідає рекомендаціям НАТО та ОБСЄ щодо інтеграції осіб з інвалідністю у системи безпеки й оборони.

Таким чином, впровадження безбар'єрності у вогневу підготовку забезпечує більш високий рівень професійності,

безпеки та людяності навчального процесу. Інклюзія не лише розширює можливості конкретних курсантів, а й зміцнює інституційну спроможність навчальних закладів, підвищує їхній авторитет та відповідає міжнародним стандартам демократичних суспільств.

Література:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 06 жовтня 2006 року (Конвенцію ратифіковано Законом України № 1767-VI від 16 грудня 2009 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

2. Universal Design Principles / Centre for Excellence in Universal Design. URL: <https://universaldesign.ie/about-universal-design/the-7-principles>

3. WCAG 2.2 – Web Content Accessibility Guidelines, W3C. https://userway.org/?utm_campaign=g_s_widget_desktop_3rd-tier&utm_content=make

4. OSCE: Training Manual for Inclusive and Accessible Security Sector Instruction. URL: https://www.sevensenseprep.com/stcw-online-courses?gad_source=1&gad_campaignid=10134265421&gbraid=0AA AAADU78qjMLdcTGwa_qZBW0BGfCCxYK&gclid=Cj0KCQiAiqDJ BhCXARIsABk2kSlmcopGpqqfXQzmgwCRe5k-u0kEud6SrYOaeUkzfnXszHo6ri7r7tQaAkHFEALw_wcB

5. NATO – Handbook on Integrating Persons with Disabilities in Defence Institutions. URL: <https://archives.nato.int/nato-review-protecting-civilians-with-disabilities-in-conflicts>

6. ISO 21542:2011 — Accessibility and usability of the built environment. URL: <https://www.iso.org/standard/50498.html>

Терент'єва Анна Валеріївна,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, доктор наук з державного
управління, професор

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК НОВИЙ СТАНДАРТ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Повномасштабна військова агресія РФ проти України суттєво збільшила кількість осіб з інвалідністю серед цивільного населення та ветеранів, що зумовлено тактикою та технологією ведення бойових дій і застосуванням зброї значної вражаючої дії. Ці обставини загострили вже існуючі проблеми доступності та інклюзії, виявили існуючі та потенційні фізичні, інформаційно-комунікативні та цифрові бар'єри. Водночас, триваюча війна стала каталізатором для підвищення суспільної свідомості та активізації державної політики у сфері безбар'єрності. Все згадане зумовило прийняття Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [1]. Мета Стратегії полягає у забезпеченні рівних можливостей для всіх суспільних груп шляхом інтеграції шести ключових аспектів безбар'єрності: фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної та громадянської, економічної та освітньої у всі сфери державної політики. Також представлено ініціативи, спрямовані на інтеграцію принципів безбар'єрності у різні сфери життя, зокрема, через проєкт «Безбар'єрність у дії» та формування інклюзивного робочого середовища в державних органах з приділенням особливої уваги питанням цифрової безбар'єрності та впровадженню міжнародних стандартів вебдоступності через навчання широкого кола фахівців, включаючи державних службовців, медиків, педагогів та працівників сфери обслуговування.

Окремим важливим напрямом стало формування комфортного та безбар'єрного робочого середовища в державних органах, що визначається на робочому місці визначається як підтримка доступності, різноманітності та інклюзії, а також

усунення бар'єрів при виконанні посадових обов'язків. Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) розробило методичні рекомендації, які мають на меті створення безперешкодного середовища, забезпечення рівних можливостей для професійного та особистісного розвитку всіх працівників [2]. Зазначається, що при формуванні безбар'єрності на робочому місці в державних органах рекомендується дотримуватись принципів: відсутності дискримінації за будь-якою ознакою; різноманітності для забезпечення широкого залучення зацікавлених сторін в процесі прийняття рішень; толерантності; інклюзивності для забезпечення рівного доступу до ресурсів та інтеграції до робочих процесів; справедливості, згуртованості та взаєморозуміння. В Методичних рекомендаціях наведено роз'яснення щодо цифрової безбар'єрності шляхом забезпечення доступності вебсайту державного органу та інформаційно-комунікаційних систем, що в ньому використовуються, а також електронного документообігу, системи дистанційного навчання та інших електронних систем. А також визначено, що можна вважати інформаційною безбар'єрністю, якто вільний доступ до інформації в різних форматах, використання універсального дизайну і зручних каналів комунікації.

В умовах підвищеного стресу, спричиненого війною, критичного значення набуває доступність інформації. Міністерство культури та стратегічної комунікації України України реалізує проєкт стосовно запровадженням спрощеної мови та легкого читання, тобто такого стилю комунікації, що використовує простий лексичний та синтаксичний апарат, а також інфографіку для полегшення розуміння тексту людьми в стані стресу, з читацькими труднощами або низьким рівнем грамотності.

Отже, цифрова безбар'єрність є комплексним підходом, що забезпечує рівний доступ усіх суспільних груп до публічних послуг, інформації та комунікації онлайн, що закріплений у Національній стратегії та активно розвивається Міністерством цифрової трансформації України (Мінцифра).

При реалізації цих заходів доцільно скористатися кращими практиками, а саме відповідними міжнародними стандартами, що

регулюють цифрову доступність, та вже стали певним орієнтиром для України:

- WCAG (Web Content Accessibility Guidelines): Міжнародні стандарти вебдоступності, що встановлюють чотири основні принципи: сприйняття, управління, розуміння та робота зі змінними умовами.

- Section 508 (США): Вимога доступності електронного інформаційного та технологічного середовища для федеральних агентств.

- EU Web Accessibility Directive (ЄС): Директива, що зобов'язує публічні організації забезпечувати доступність цифрових ресурсів.

Ініціативи Мінцифри включають підготовку законопроекту про цифрову доступність, адаптацію урядових сайтів до міжнародних стандартів, вдосконалення послуг у ЦНАПах та розробку проекту посібника з цифрової доступності. Реалізація цих заходів передбачає, що принципи безбар'єрності повинні застосовуватися як до державних, так і до приватних цифрових сервісів. Відповідно складові цифрової безбар'єрності охоплюють комп'ютеризацію закладів, забезпечення адаптивності сайтів під потреби відвідувачів, набуття населенням цифрових навичок та захист цифрових прав. Окремим напрямом цих проєктів є набуття цифрових компетенцій державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування для забезпечення сталості врядування та реалізації базових публічних послуг в умовах прояву загроз і викликів різного спектру.

З метою впровадження безбар'єрності як нового стандарту публічної служби було впроваджено освітній проєкт надс «публічне управління без бар'єрів: професійно-освітній аспект» для того, щоб публічні службовці не просто чули про безбар'єрність, а розуміли, як вона працює у щоденній роботі: під час формування політики, і надання послуг, взаємодії один з одним в колективі. з розумінням того, що безбар'єрність на публічній службі – це зрозумілі і зручні сервіси, доступні публічні простори простори, а також людяність при комунікації і наданні послуг з урахуванням потреб. Зокрема, для державних службовців категорії

А (державних секретарів міністерств та керівників центральних органів виконавчої влади) задля реалізації цих проєктів при проведенні оцінювання результатів службової діяльності державних службовців до загального переліку завдань було включено напрям безбар'єрності для аналізу реальних дій і результатів.

Зауважимо, що військова агресія створила безпрецедентні виклики у сфері інклюзії, ставши каталізатором державних та суспільних зусиль зі створення безбар'єрного простору в Україні. Реалізація Національної стратегії, посилена проєктними ініціативами та фокусом на цифровій доступності та інклюзії на робочому місці, демонструє системний підхід до забезпечення рівних прав та можливостей для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних чи інших особливостей. Подальше впровадження міжнародних стандартів та принципів безбар'єрності є не лише проявом поваги до людської гідності, але й ключовим елементом стійкого та справедливого повоєнного відновлення України.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

2. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах : наказ Національного агентства з питань державної служби від 31.03.2023 р. № 51-23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/prozatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-derzhavnykh-orhanakh> (дата звернення: 15.10.2025).

Цубенко Валерія Леонідівна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ, доктор історичних наук,
професор

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПОБУДОВА БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У воєнний і післявоєнний періоди особливого значення набуває модернізація системи публічного управління, що потребує швидких і ефективних рішень у надзвичайно складних умовах. Збереження принципів правової держави, дотримання демократичних процедур, забезпечення верховенства права, підтримка ключових галузей економіки та соціальної сфери, Збройних сил України є нагальними завданнями, які потребують високого рівня розвитку управлінської компетентності. Необхідність подальшої модернізації та оптимізації системи публічного управління спрямована на запровадження європейських принципів і цінностей, що передбачають прозорість і ефективність, а також на вирішення проблем правового, кадрового, організаційно-функціонального та інституційного забезпечення публічного сектору. Як зазначає В. Ребкало, модернізація публічного управління потребує не лише політичної волі, а й чітко окреслених правових механізмів реалізації стратегічних змін [11, с. 15]. В Україні модернізація управлінської діяльності орієнтована на розв'язання широкого кола завдань, серед яких важливе місце посідає формування безбар'єрного простору, що забезпечує рівні можливості для всіх громадян у доступі до послуг, ресурсів та участі в суспільному житті. Питання створення безбар'єрного простору є таким, що вимагає швидкого реагування органів публічної влади на усіх рівнях.

Наукові дослідження різноманітних аспектів модернізації публічного управління в Україні були предметом дослідження в численних наукових доробках українських вчених і практиків, зокрема таких, як: Л. Антонова, Я. Жовнірчик, О. Штиршов, В.

Борщевський, Н. Алюшина, Н. Гончарук, А. Чередниченко, О. Шевченко, О. Мельниченко, В. Ребкало, Н. Коротченко та інших. Проблематика безбар'єрного простору досі залишається недостатньо дослідженою. У низці наукових досліджень поняття «безбар'єрний простір» розглядається в контексті публічного управління, серед яких можна виокремити наукові праці таких теоретиків, як Г. Васильєва, Г. Любарець, О. Комар, Л. Наливайко, Л. Марценюк, О. Бабич, Є. Кобко, А. Назарян, П. Петровський, В. Нестеренко, Л. Слободян.

Із початком повномасштабної агресії російської федерації на території України проблеми щодо створення безбар'єрного простору суттєво загострилися. Міста й регіони України ще до війни важко було назвати безбар'єрними, особливо якщо орієнтуватися на критерій доступу до публічних послуг чи соціальної інфраструктури для всіх груп населення; зросла кількість людей з інвалідністю внаслідок війни, як серед цивільного населення, так і серед військовослужбовців, маломобільних груп населення [7, с. 59].

Сучасні виклики, що постають перед системою публічного управління пов'язані з необхідністю адаптації державного апарату до умов застосування політики безбар'єрності. 16 грудня 2009 р. в Україні була ратифікована Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Цей документ вказує на необхідність органами влади забезпечити створення безбар'єрного простору. У статті 9 «Доступність» Конвенції зазначається: «Щоб надати особам з інвалідністю можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг» [3]. Для ефективного створення безбар'єрного простору органами влади необхідно спрямувати законодавчу діяльність на всі сфери суспільного життя та всі рівні публічного управління. Саме тому Президент України Володимир Зеленський 3 грудня 2020 р. видав Указ «Про забезпечення створення безбар'єрного

простору в Україні» з метою створення безбар'єрного простору в різних аспектах життя людини, рівних можливостей для всіх суспільних груп населення для самореалізації, здобуття освіти, працевлаштування, розвитку здібностей та потенціалу, забезпечення системного та комплексного підходу щодо реалізації принципів соціальної, економічної, політичної, цифрової та фізичної безбар'єрності [9]. На виконання указу Президента України Володимира Зеленського та у межах ініціативи першої леді Олени Зеленської «Без бар'єрів» Кабінет міністрів України затвердив 14 квітня 2021 р. «Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» [10]. Результатами реалізації цієї Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору. З метою систематизації основних проблем Національна стратегія визначила ключові напрямки створення безбар'єрного середовища: фізичний, інформаційний, цифровий, суспільний та громадянський, освітній та економічний. У тексті цієї Стратегії термін «безбар'єрність» трактується як загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [10]. Термін «безбар'єрність» чітко та однозначно визначає забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхньої расової, етнічної, вікової, гендерної чи релігійної належності, а також фізичного стану і передбачає вільний доступ до всіх сфер суспільного життя. Формування безбар'єрного простору насамперед спрямоване на створення сприятливих умов для життя осіб з інвалідністю, відсутністю дискримінації та враховані інтересів кожної людини. Безбар'єрний простір – це безперешкодне життєве середовище, де забезпечені рівні можливості, права людей, їх рівноправний доступ до ресурсів та гарантії на отримання допомоги [1, с. 627]. Створення безбар'єрного простору є однією з ключових задач органів влади, які працюють у системі публічного управління. Адже саме від ефективності та оперативності дій публічних інституцій сьогодні значною мірою залежить формування комфортного й доступного безбар'єрного простору для всіх громадян, що передбачає не

тільки облаштування доступної інфраструктури (зокрема, соціальної) для різних категорій осіб, але й дотримання органами влади принципів адресності, безбар'єрності при наданні публічних (зокрема, адміністративних, соціальних) послуг населенню. У цьому контексті фахівці **Національного агентства України з питань державної служби** розробили у 2023 р. «Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах» [4] і «Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування» [5]. Їх мета – створення умов для безперешкодної діяльності, професійного розвитку та рівних можливостей для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. Цінність цих документів полягає у комплексному підході до впровадження принципів безбар'єрності в системі публічного управління і реалізації державної політики, спрямованої на усунення будь-яких проявів бар'єрності у всіх сферах суспільного життя.

У 2023 р. фахівці **Національного агентства України з питань державної служби** заклали базис для системного забезпечення безбар'єрності до всіх сфер державної політики, затвердивши типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії» [2]. Над розробленням типової програми працювала робоча група, до якої ввійшли представники **Національного агентства України з питань державної служби**, Міністерства соціальної політики, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності та ін. [8, с. 48]. Загальна мета цієї програми – формування професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії. У програмі підвищення кваліфікації було встановлено перелік професійних компетентностей: 1) професійні знання з питань створення

безбар'єрного простору; 2) професійні знання щодо впровадження національного антидискримінаційного законодавства; 3) прийняття ефективних рішень на основі публічного узгодження інтересів заінтересованих сторін; 4) виконання на високому рівні поставлених завдань; 5) комунікація та взаємодія/командна робота та взаємодія; 6) управління змінами/впровадження змін/сприйняття змін [2].

Модернізація механізмів публічного управління та місцевого самоврядування виступає одним із багатьох трендів сучасного розвитку державної політики. Одним із найефективніших механізмів взаємодії між владою та громадянами виступають **ради безбар'єрності**, які активно формуються по всій території України. Такі ради мають статус *координаційних консультативно-дорадчих органів* і створюються при виконавчих органах сільських, селищних і міських рад. Їх діяльність спрямована на *просування принципів доступності та універсального дизайну* в усіх сферах – від фізичного середовища й послуг до інформації та комунікацій [6, с. 12]. Місцева рада безбар'єрності має сприяти виконанню завдань Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р. на локальному рівні [6, с. 15].

Підсумовуючи усе викладене вище, можна зробити висновок, що повномасштабна збройна агресія російської федерації стала серйозним екзистенційним викликом для системи публічного управління, що зазнала суттєвих змін у своїй структурі, функціонуванні та механізмах взаємодії, адаптуючись до нових реалій воєнного часу. Важливо забезпечити модернізацію системи публічного управління як процесу, що сприятиме ефективному функціонуванню органів державної влади, реалізації державної політики в усіх сферах суспільного життя, підтримуючи високий рівень національної безпеки держави. Ефективна модернізація системи публічного управління можлива лише за умови застосування комплексного підходу до планування й реалізації соціальних програм, здійснення належного фінансового контролю та створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії. Створення безбар'єрного

простору є характерною рисою сучасного територіального розвитку. Кожен із розглянутих напрямів формування безбар'єрного простору спрямований на забезпечення доступу до ресурсів, засобів і послуг у системі публічного управління, що дає змогу кожній людині реалізувати власні здібності й особисті інтереси.

Література:

1. Бабич О. В. Забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 620–634.

2. Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії. Загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації, затверджена наказом НАДС від 29.09.2023 р. №159-23. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/zabezpechennia-stvorennia-bezbariernoho-prostoru-na-zasadakh-rivnosti-nedyskryminatsii-dostupnosti-ta-inkliuzii>.

3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

4. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах, затверджені наказом НАДС від 31 березня 2023 року № 51-23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhenniametodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-derzhavnykh-orhanakh>.

5. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування, затверджені наказом НАДС від 04 квітня 2023 року № 52-23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/prozatverdzhenniametodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-orhanakhmistsevoho-samovriaduvannia>.

6. Методичні рекомендації зі створення місцевих рад безбар'єрності: посібник. 2025. 33 с.

7. Назарян А. Ради безбар'єрності як інструмент створення безбар'єрного простору в Україні. *Глобалізаційні виклики*:

урядування майбутнього : матеріали щоріч. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 квіт. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2025. С. 59–60.

8. Помаза-Пономаренко А. Л. Безбар'єрність як вектор розвитку системи публічного управління у сфері забезпечення рівних прав громадян. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Випуск 5. 2023. С. 42–49.

9. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні: Указ Президента України від 03 грудня 2020 року № 533/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809>.

10. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.

11. Ребкало В. А. Сучасні виклики публічному управлінню: нормативно-правове забезпечення. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2020. № 2. С. 14–21.

Цюприк Наталія Олександрівна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук,

Оноприйчук Оксана,

студентка 2 курсу підготовки здобувачів другого

(магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю «Психологія» ННІЗДН НАВС

АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТІВ ДОСТУПНОСТІ: ІНТЕГРАЦІЯ ВИМОГ ДБН У ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ

Українська система забезпечення доступності поєднує міжнародне зобов'язання держави забезпечувати доступність

(Конвенція про права осіб з інвалідністю) та національні норми будівельного, містобудівного, благоустроєного регулювання і цивільного захисту. Державний контроль у цій сфері здійснюється за загальними правилами Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі – Закон № 877-V) у тій мірі, у якій спеціальними актами не встановлено інше. У частині архітектурно-будівельного контролю пріоритет мають спеціальні процедури, затверджені постановами Кабінету Міністрів України № 553 від 23.05.2011 (Порядок здійснення державного архітектурно-будівельного контролю) та № 461 від 13.04.2011 (питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів). Суттєвими для зовнішнього простору є Закон України «Про благоустрій населених пунктів», а для захисних споруд та шляхів евакуації – Кодекс цивільного захисту України [1–8].

Проблема нормативного регулювання полягає в тому, що обов'язкові для застосування державні будівельні норми з інклюзивності (ДБН В.2.2-40:2018 у чинній редакції) містять конкретні параметри доступності (ухили, ширини/висоти, радіуси, пороги, вимоги до санітарних приміщень, тактильних і контрастних елементів), але ці параметри **не вбудовані формально** у типові документи процедур державного контролю і прийняття в експлуатацію. Закон № 877-V задає загальні процесуальні рамки (планові/позапланові заходи, акт, припис), однак **не конкретизує предметні показники доступності**; постанова № 553 визначає форми акта перевірки/припису та послідовність дій інспектора, **але не містить уніфікованих додатків із контрольними показниками доступності** із посиланнями на пункти ДБН; постанова № 461 пов'язує прийняття об'єкта з відповідністю будівельним нормам, проте **типовий пакет документів не містить стандартизованої «таблиці показників доступності»**. У підсумку технічні норми ДБН застосовуються як «зовнішнє» джерело, а ступінь їх відображення в актах і приписах залежить від локальної практики органів контролю [2; 6–7; 5].

Суб'єкти державного контролю та предмет їх діяльності.

Контроль дотримання вимог доступності на стадіях проектування, будівництва та введення в експлуатацію здійснюється органами державного архітектурно-будівельного контролю (Державна інспекція архітектури та містобудування України та її територіальні органи) у межах повноважень, передбачених законом і Положенням про ДІАМ. Прийняття в експлуатацію відбувається шляхом **реєстрації декларації або видачі сертифіката готовності** відповідно до постанови № 461 з підтвердженням відповідності будівельним нормам. У зовнішньому просторі контроль здійснюють виконавчі органи місцевого самоврядування в межах Закону № 2807-IV та локальних правил благоустрою. Для укриттів та маршрутів евакуації предмет контролю окреслюється Кодексом цивільного захисту та відомчими актами у цій сфері [3–4; 6–8; 5].

Наслідки фрагментарної інтеграції ДБН. По-перше, відсутність уніфікованих додатків із показниками доступності в актах і приписах за постановою № 553 зумовлює **варіативність**: інспектори по-різному відтворюють перелік параметрів, а суб'єкти контролю отримують неоднакові управлінські вимоги. По-друге, під час прийняття в експлуатацію за постановою № 461 **не вимагається** надання стандартизованої «карти показників доступності», що ускладнює перевірку відповідності ДБН на фінальній стадії та зв'язок із майбутнім контролем у період експлуатації. По-третє, Закон № 2807-IV не містить централізованого переліку параметрів доступності для елементів благоустрою, **але дозволяє** громадам закріплювати такі параметри в Правилах благоустрою з відсиланням до ДБН; на практиці це робиться нерівномірно. По-четверте, вимоги цивільного захисту щодо доступності захисних споруд і шляхів евакуації **оформлені в іншій документальній логіці**, ніж будівельні норми, що знижує порівнюваність матеріалів контролю між секторами [5; 6–8; 2].

Пропонована корекція регулювання в межах чинної системи джерел (без змін законів, шляхом удосконалення підзаконних актів та методичних документів):

1. **Постанова КМУ № 553.** Доцільно **внести зміни** і затвердити обов'язкові додатки з уніфікованими переліками контрольних показників доступності для основних груп об'єктів (громадські будівлі; заклади освіти; заклади охорони здоров'я; транспортні вузли; захисні споруди). Кожен пункт переліку має містити: (а) посилання на конкретний пункт ДБН В.2.2-40:2018 (або інші профільні ДБН), (б) одиницю вимірювання, (в) прив'язку до вузла доступного шляху в будівлі та на прилеглій території. Така уніфікація зменшує варіативність та спрощує складання акта і припису [7; 5].

2. **Постанова КМУ № 461.** Доцільно **доповнити** типові форми пакета документів обов'язковим додатком – **«Таблиця показників доступності»** за ключовими вузлами (вхід; горизонтальні переміщення; вертикальні зв'язки; санітарні приміщення; евакуація) з посиланнями на пункти ДБН В.2.2-40:2018. Ця таблиця має подаватися разом із документами для реєстрації декларації або отримання сертифіката та зберігатися для подальшого державного контролю в період експлуатації [6; 5].

3. **Правила благоустрою (Закон № 2807-IV).** Рекомендується на рівні центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування політики у сфері будівництва та благоустрою, **надати методичні рекомендації** щодо включення параметрів доступності до місцевих Правил благоустрою та технічної документації (за наявності), із прямими відсиланнями до ДБН. Це забезпечить нормативну безперервність «тротуар – вхід у будівлю – внутрішній маршрут» і уніфікує вимоги для балансоутримувачів та підрядників [5].

4. **Планування державного нагляду (Закон № 877-V).** До довідників критеріїв ризику доцільно **додати орієнтовні індикатори** для об'єктів підвищеної соціальної значущості (освіта, охорона здоров'я, транспорт, укриття), з відсиланням до додатків, затверджених змінами до постанов № 553 і № 461. Це дозволить застосовувати ризик-орієнтований підхід із урахуванням доступності як важливої управлінської характеристики [2; 6–7].

5. **Відомча координація у сфері цивільного захисту.** Уніфікувати **формат переліків показників доступності** для

захисних споруд та шляхів евакуації з форматом, запровадженим для будівельних об'єктів (п. 1–2), що спростить обмін матеріалами між органами державного архітектурно-будівельного контролю та підрозділами цивільного захисту [8; 7; 5].

Запропонований підхід **не змінює розподілу повноважень і не потребує внесення змін до законів**. Йдеться про формальне «вбудування» параметрів доступності, визначених ДБН, у типові документи процедур державного контролю та прийняття в експлуатацію. За такої інтеграції доступність стає **безпосереднім елементом адміністративної процедури** на всіх стадіях життєвого циклу об'єкта, що підвищує однорідність практики між регіонами, спрощує взаємодію державних органів і суб'єктів господарювання та полегшує подальший моніторинг у період експлуатації.

Ключові слова: державний нагляд; державний архітектурно-будівельний контроль; прийняття в експлуатацію; ДБН В.2.2-40:2018; правила благоустрою; показники доступності; підзаконне нормотворення.

Література:

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю : міжнародний документ від 13.12.2006 р. Ратифікація в Україні : Закон від 16.12.2009 р. № 1767-VI.

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (дата звернення: 06.10.2025).

3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 06.10.2025).

4. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14> (дата звернення: 06.10.2025).

5. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення : затв. наказом Мінрегіону від 30.11.2018 р. № 327 ; чинні з 01.04.2019 р. ; зі змінами (чинна редакція станом на 06.10.2025). Офіційні матеріали: <https://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2025).

6. Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів : постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. № 461 (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-%D0%BF> (дата звернення: 06.10.2025).

7. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 р. № 553 (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF> (дата звернення: 06.10.2025).

8. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (чинна редакція станом на 06.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення: 06.10.2025).

Шило Сергій Миколайович,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА
НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ**

Європейська інтеграція України спричинила запровадження ефективних реформ, впровадження міжнародних стандартів, а також вимагала повної та дієвої трансформації системи кримінальної юстиції з точки зору правових та організаційних засад.

Серед фундаментальних цінностей дієвої конституційної демократії є свобода та особиста недоторканість, які є одними з передумов розвитку та соціалізації особи [1]. Відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [2]. У п. 1 ст. 5 такого міжнародного нормативно-правового акту закріплено підстави для правомірного позбавлення особи свободи відповідно до процедури, встановленої законом [2]. Проведений аналіз ст. 5 Європейської конвенції з прав людини дозволяє виділити три групи гарантій права особи на свободу й особисту недоторканність: а) визначає умови правомірності обмеження права на свободу; б) визначає процедурні гарантії для тих осіб, хто позбавлений свободи; в) гарантує право особи на відшкодування у випадках порушень, передбачених попередніми пунктами прав. Такі гарантії детально конкретизуються в рішеннях Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), окрім того, частина гарантій взагалі не згадана у ст. 5 Конвенції, а була розроблена прецедентною практикою ЄСПЛ («Микола Кучеренко проти України» (Nikolay Kucherenko v. Ukraine); «Доронін проти України» та ін.).

На виконання ст. 5 Європейської конвенції з прав людини, у ст. 12 КПК України визначено, що під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку кримінальним процесуальним законодавством [3]. Засада, закріплена в у такій нормі, сформульована на основі ст. 29 Конституції України [4], пп. 1, 2 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та норм інших міжнародних договорів за участі України. Обмеження права особи на свободу і особисту недоторканність, насамперед, є обмеженням свободи дій і пересування особи внаслідок прямого фізичного або психічного примусу. Право особи на свободу та особисту

недоторканність не є абсолютним. У передбачених законом випадках, особливо у кримінальному провадженні, вони можуть бути обмежені у зв'язку з необхідністю захисту свободи інших та соціально значимих цінностей, які становлять завдання кримінального провадження [5, с. 296].

Варто констатувати, що найбільші обмеження права особи на свободу й особисту недоторканність, що гарантоване ст. 5 Європейською конвенцією з прав людини та ст. 12 КПК України, відбуваються під час застосування процесуальних заходів примусу, пов'язаних з ізоляцією особи, серед яких запобіжні заходи у вигляді затримання. Зокрема, аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях за 2023 р. засвідчив, що під час досудового розслідування слідчі судді розглянули 46,6 тис. клопотань про застосування запобіжних заходів, із яких задоволено 34,1 тис., або 73,3 % від кількості розглянутих. Зокрема слідчі судді розглянули клопотання: про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – 30,8 тис., із них задоволено 20 тис. або 64,4 % від кількості розглянутих [6]. У той же час, у 2023 р. надійшло на розгляд 70,8 тис. скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (на 41,1 % більше, ніж у 2022 р.). Розглянуто 61 тис. скарг, із них задоволено 34 тис., або 55,7 % від кількості розглянутих, зокрема: на ухвали слідчих суддів, постановлені за наслідками розгляду клопотань (подань) щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, із них залишено без змін ухвали щодо 10,1 тис. осіб (80,4 % від кількості розглянутих); скасовано із постановленням нової ухвали відносно 2,5 тис. осіб, або 19,6 % [6].

Підставами обмеження права на свободу та особисту недоторканність під час затримання особи в кримінальному процесі України, окрім положень ст. 5 Європейської конвенції з прав людини, є: 1) затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення як тимчасовий запобіжний захід (ч. 2 ст. 176, ст. 208 КПК України); 2) затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під

вартою (ч. 1 ст. 188 КПК України); 3) затримання в Україні особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням нею кримінального правопорушення (ст. 582 КПК України), та застосування до неї тимчасового арешту (ст. 583 КПК України); 4) затримання особи до 216 годин без судового контролю, а й, в частині застосування затримання особи на строк понад 72 години, ще й без прокурорського нагляду (п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України) [3; 5].

У ч. 4 ст. 12 КПК України міститься вимога негайного звільнення кожної особи, яка перебуває під вартою чи іншим способом обмежена її свобода. Обов'язок слідчого судді щодо захисту прав людини полягає в тому, що він зобов'язаний звільнити особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких тримається ця особа, не доведе: існування передбачених законом підстав для затримання особи без ухвали слідчого судді чи суду; неперевищення граничного строку тримання під вартою; відсутність зволікання у доставленні особи до суду (ч. 5 ст. 206 КПК України) [3].

Введення воєнного стану зумовило істотні зміни у сфері кримінальної юстиції. Внесені зміни та доповнення до Розділу IX-1, включаючи назву, Законами України: № 2108-IX від 03.03.2022, № 2110-IX від 03.03.2022, № 2111- IX від 03.03.2022, №2125-IX від 15.03.2022, № 2137-IX від 15.03.2022, № 2160-IX від 24.03.2022, № 2198-IX від 14.04.2022, № 2201-IX від 14.04.2022, № 2462-IX від 27.07.2022, встановили окремі особливості здійснення досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, зокрема і щодо затримання уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України, а саме: підстав затримання; суб'єктів затримання; процедури проведення обшуку затриманої особи; процедурі здійснення перекладу під час затримання; оформленні протоколу затримання; граничного строку вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі; процедурі розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу щодо затриманої особи.

Таким чином, особи, які під час кримінального провадження безпідставно або з порушенням порядку здійснили затримання або

взяття під варту якої-небудь людини, мають нести встановлену законом відповідальність аж до кримінальної тримається під вартою або позбавлена свободи в інший спосіб, якщо закінчився строк. Свобода та недоторканість здійснюється через відповідальність та справедливість, виступаючи при цьому основними формами реалізації права, у тому числі й кримінального процесуального. Тому визначені підстави законного затримання у п. 1 ст. 5 Європейської конвенції з прав людини та КПК України (ч. 2 ст. 176, ст. 208, ч. 1 ст. 188, ст. 582, ст. 583, п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України) водночас закріпили й обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод, але які не можуть бути свавільними та несправедливими й мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими. Таким міжнародним положенням відповідає чинний КПК України, в частині обмеження права на свободу та особисту недоторканість під час затримання особи в кримінальному процесі, позаяк за наявності підстав обмеження запроваджується таке правове регулювання, яке дозволяє оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

5. Шумська Н.С. Підстави обмеження права на свободу та особисту недоторканність під час затримання особи в кримінальному процесі. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 295–302.

6. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2023 році. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_statistika_kriminal_2023.pdf

Шкляренко А.М.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ

Сучасна поліція — це не лише інституція охорони правопорядку, й сервіс, орієнтований на людину. Наше завдання — зробити так, щоб кожен громадянин, незалежно від своїх фізичних можливостей, віку, соціального статусу чи місця проживання, мав рівний і зручний доступ до послуг поліції охорони.

У цьому контексті створення безбар'єрного середовища в підрозділах поліції охорони є одним із ключових напрямів реалізації державної політики «Україна без бар'єрів».

Актуальність та загальні засади Безбар'єрність — це не лише відсутність архітектурних перешкод, а насамперед здатність державних органів бути відкритими, чуйними та доступними для кожного громадянина.

На виконання положень Національної стратегії створення безбар'єрного простору до 2030 року та відповідно до доручень

МВС України, у структурних підрозділах поліції охорони проводиться комплексна робота, спрямована на забезпечення доступності будівель, послуг, інформації та комунікацій.

Архітектурна доступність.

На рівні всіх територіальних підрозділів поліції охорони проводиться аудит архітектурної доступності адміністративних приміщень. У рамках цієї роботи передбачено облаштування пандусів, поручнів, кнопок виклику персоналу для осіб з інвалідністю, нанесення тактильного маркування, облаштування зручних санітарних кімнат і спеціальних паркувальних місць біля адмінбудівель.

Інформаційна та цифрова безбар'єрність.

Не менш важливою є інформаційна доступність. У всіх підрозділах поступово впроваджуються інформаційні таблички зі шрифтом Брайля, піктограми, можливість електронного звернення через офіційний сайт, адаптація вебресурсів до стандартів WCAG 2.1 та розробка інструкцій у спрощеній мові.

Кадрова, етична та сервісна безбар'єрність.

Безбар'єрність — це насамперед ставлення працівника поліції до людини. Тому велика увага приділяється підготовці особового складу. Усі працівники проходять тренінги з етичного спілкування, правил поведінки з людьми з інвалідністю, особами похилого віку та родинами у складних життєвих обставинах.

Мобільність і готовність до виїзду на виклик.

Особовий склад, групи швидкого реагування та менеджери поліції охорони забезпечують оперативне прибуття на виклик у будь-яку точку обслуговування — незалежно від місця проживання людини чи фізичних обмежень.

Якщо особа не може самостійно прибути до підрозділу, представники поліції охорони приїдуть до неї, щоб надати допомогу або консультацію.

Це підтверджує, що безбар'єрність для поліції охорони — це не лише комфорт у будівлях, а й доступність послуг на місцях.

Взаємодія з громадськістю

Поліція охорони співпрацює з місцевими радами, соціальними службами, громадськими організаціями осіб з

інвалідністю та ініціативою «Без бар'єрів». Проводяться спільні перевірки доступності, інформаційні кампанії та заходи з підвищення обізнаності.

Очікувані результати.

Реалізація комплексу заходів дозволить забезпечити рівні умови доступу до послуг поліції охорони, підвищити довіру населення, створити можливість самостійного звернення осіб з інвалідністю та гарантувати оперативне реагування в будь-якому місці.

Висновки. Безбар'єрність — це не лише пандус біля входу. Це ставлення, готовність допомогти, приїхати, вислухати, підтримати. Поліція охорони доводить, що готова прибути на виклик у будь-яке місце, де потрібна допомога, дотримуючись принципу: «Безпека і допомога — без бар'єрів і без відстаней».

Література:

1. Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.
2. План заходів з реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2021 р. № 1663-р.
3. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ.
4. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII.
5. Державні будівельні норми України ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».
6. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована Законом України від 16.12.2009 № 1767-VI.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.12.2020 № 1453-р «Про затвердження плану заходів з реалізації ініціативи «Без бар'єрів»».

8. Наказ МВС України від 30.12.2021 № 1105 «Про затвердження плану заходів МВС щодо реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору до 2030 року».

9. Методичні рекомендації з питань забезпечення доступності будівель і приміщень для осіб з інвалідністю, затвержені Міністерством розвитку громад та територій України.

10. Офіційний вебпортал ініціативи “Без бар'єрів” — <https://bf.in.ua>.

Абасва Олександра Олексіївна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
зі спеціальності 081 «Право», 406 СПРБ група
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасна держава неможлива без дотримання принципу рівності громадян та забезпечення доступності публічного простору для всіх, незалежно від фізичних можливостей. Питання створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, людей похилого віку, батьків з дітьми, осіб із тимчасовими порушеннями здоров'я є важливим елементом реалізації конституційних прав людини. Органи місцевого самоврядування (ОМС) відіграють ключову роль у впровадженні політики безбар'єрності, адже саме вони відповідають за містобудівну діяльність, благоустрій територій, видачу дозволів на будівництво

та експлуатацію об'єктів, забезпечення транспортної доступності тощо.

Безбар'єрність є складовою ширшої концепції соціальної інклюзії — процесу залучення всіх громадян до суспільного життя незалежно від їхніх фізичних, ментальних, соціальних чи економічних особливостей. Інклюзія передбачає усунення не лише архітектурних, а й соціальних та інформаційних бар'єрів, які перешкоджають повноцінній участі людини в житті громади. У розвинених країнах формування безбар'єрного середовища розглядається як основа інклюзивного розвитку, що сприяє рівним можливостям, економічній активності та соціальній згуртованості. Таким чином, забезпечення доступності простору є не лише технічною вимогою, а й відображенням демократичних цінностей суспільства [1, с. 100].

Попри законодавчі вимоги щодо врахування принципів доступності, на практиці часто спостерігається формальний підхід до реалізації безбар'єрних стандартів. Відсутність дієвого механізму персональної відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування за порушення таких вимог призводить до системного ігнорування норм, закріплених у законодавстві України. Також, як вказує Кочубей Т. у своїй праці, «поширена думка, що пандус та ліфт, чи підйомник – це все, що потрібно для того, щоб побудований простір був безбар'єрним. Але безбар'єрність має багато інших аспектів» [2, с. 205].

Правове регулювання створення безбар'єрного середовища в Україні ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів різного рівня — від конституційних норм до підзаконних документів технічного характеру. Ці акти формують цілісну систему правових гарантій рівного доступу всіх громадян до об'єктів соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури. До основних нормативних документів, що визначають засади державної політики у сфері безбар'єрності, належать:

1. Конституція України, статті 3, 24, 46, що гарантують рівність прав громадян і соціальний захист осіб з інвалідністю;

2. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»;

3. Державні будівельні норми (ДБН В.2.2-40:2018), які встановлюють вимоги щодо доступності будівель і споруд;

4. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, затверджена постановою КМУ № 366-р від 14.04.2021;

5. інші підзаконні акти, що регулюють архітектурну, транспортну, інформаційну та соціальну доступність.

Відповідно до цих документів, органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати дотримання стандартів безбар'єрності у межах своїх повноважень. Однак окремої норми, яка прямо передбачала б відповідальність посадових осіб ОМС за порушення цих вимог, законодавство не містить.

На сьогодні порушення вимог щодо безбар'єрного середовища може опосередковано кваліфікуватися як:

– дисциплінарна відповідальність (ст. 65 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), що може наставати за неналежне виконання службових обов'язків;

– адміністративна відповідальність у вигляді штрафів для посадових осіб за порушення державних стандартів, норм і правил (наприклад, ст. 188-42 КУпАП – невиконання законних вимог органів державного архітектурно-будівельного контролю);

– цивільно-правова відповідальність – відшкодування збитків особам, права яких були порушені через недоступність об'єктів;

– кримінальна відповідальність можлива лише у випадках, коли недотримання норм призвело до тяжких наслідків (наприклад, травмування чи смерті особи, що користувалася об'єктом).

Однак жодна з цих форм не охоплює безпосередньо факт порушення принципів безбар'єрності або невиконання вимог доступності при плануванні, будівництві чи експлуатації об'єктів.

Проблема полягає в тому, що відсутність спеціальної відповідальності породжує правову безкарність посадових осіб, відповідальних за забезпечення доступності. Часто посадовці перекладають обов'язки на забудовників, тоді як контроль за дотриманням стандартів має здійснювати саме орган місцевого самоврядування.

Так, відповідно до ст. 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», місцеві органи мають погоджувати проектну документацію та вводити об'єкти в експлуатацію [3]. Якщо при цьому вони приймають об'єкти, що не відповідають вимогам безбар'єрності, порушення залишаються без належної правової оцінки. У чинному законодавстві немає статті, яка б прямо передбачала відповідальність за невиконання обов'язку щодо забезпечення доступності інфраструктури або за бездіяльність посадових осіб, що призвела до порушення прав осіб з інвалідністю.

З огляду на вищевикладене, доцільним є:

1. Внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення: запровадити окрему статтю, що встановлює адміністративну відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за ухвалення рішень, дій або бездіяльність, що призвели до порушення вимог безбар'єрності при проектуванні, будівництві чи експлуатації об'єктів.

2. Доповнення Дисциплінарного статуту посадових осіб місцевого самоврядування (або профільного закону) нормою про дисциплінарну відповідальність за невиконання завдань із забезпечення доступності. Це може передбачати такі види стягнень, як догана, позбавлення премій, звільнення з посади.

3. Удосконалення механізмів контролю:

– створення при місцевих радах спеціальних комісій з питань безбар'єрності;

– обов'язкове проведення щорічних аудитів доступності громадських об'єктів;

– можливість громадського моніторингу та звернень громадян щодо порушень.

4. Розроблення єдиних методичних рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за порушення безбар'єрності, із залученням Мінрегіону, Національної ради з питань безбар'єрності та Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

5. Враховувати зарубіжний досвід. Як доцільно вказує О. Потапенко, «створення безбар'єрного освітнього середовища–

процес складний, затратний і довготривалий. Тому тут не можна обійтись без запозичення зарубіжного досвіду країн, які досягли значних успіхів, міжнародної підтримки та участі в міжнародних освітніх проектах» [4, с. 356].

Тож, органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у забезпеченні безбар'єрного та інклюзивного середовища, однак законодавство не передбачає чіткої відповідальності посадових осіб за порушення цих вимог. Це створює умови для формального підходу до впровадження стандартів доступності. Доцільно запровадити спеціальну адміністративну й дисциплінарну відповідальність, а також посилити контроль і громадський моніторинг для реального забезпечення безбар'єрності.

Література:

1. Глазкова І. Я. Хатунцева С. М., теоретико-методичні засади безбар'єрного освітнього середовища. *Теоретико-методологічні основи безбар'єрного освітнього середовища*. Видавництво "Baltija Publishing". 2024. С. 97-119.
2. Кочубей Т. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. *Social Work and Education*, Vol. 8. № 2. 2021. Р. 204-214.
3. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17.02.2011 року № 3038-VI. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення – 28.10.2025).
4. Потапенко О. Б. Концептуальні засади створення безбар'єрного освітнього середовища. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 10(28). С. 348–360.

Бедриківський Олександр Володимирович,
аспірант кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ДОПУСКУ ВОДІЇВ ДО КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Питання безбар'єрності у підготовці та допуску водіїв поєднує права людини, соціальну інклюзію та забезпечення безпеки дорожнього руху. Забезпечення рівного доступу до навчання й іспитів для осіб з інвалідністю та інших вразливих груп є не лише етичним і правовим зобов'язанням держави, але й складним техніко-організаційним завданням. Метою статті є систематизація бар'єрів, аналіз чинних практик та формулювання практично орієнтованих рекомендацій для національної та регіональної політики.

Державне регулювання допуску до керування транспортними засобами традиційно фокусується на безпеці: вікові обмеження, медична придатність, обов'язкова підготовка в акредитованих закладах. Водночас міжнародні стандарти прав людини та конвенції щодо прав осіб з інвалідністю вимагають усунення необґрунтованих перешкод у доступі до послуг. Інституційно реалізація безбар'єрності передбачає координацію між міністерствами (охорони здоров'я, внутрішніх справ, освіти), місцевою владою та приватними автошколами. Практичні ініціативи включають адаптовані програми навчання, переобладнання автопарку та створення доступної інфраструктури в сервісних центрах.

У сфері підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами кандидати стикаються з такими видами бар'єрів:

1) фізичні: недоступність приміщень автошкіл і сервісних центрів (відсутність пандусів, ліфтів, адаптованих санвузлів), відсутність адаптованих навчальних автомобілів і тренажерів, що призводить до виключення осіб з обмеженою

мобільністю з процесу підготовки; зниження можливостей практичного навчання;

2) інформаційні: недоступні навчальні матеріали (відсутність альтернативних форматів: Брайль, аудіо, субтитри, доступні електронні документи), неадаптовані веб-ресурси та платформи дистанційного навчання. Це створює нерівні умови засвоєння теоретичного матеріалу;

3) процедурні: жорсткі формати іспитів без можливості адаптації, складні адміністративні процедури реєстрації та отримання посвідчення, відсутність прозорих апеляційних механізмів; 4

4) медико-психологічні: неврегульовані або непрозорі критерії медичної придатності, відсутність стандартизованих протоколів оцінки функціональних можливостей для керування транспортом, що нерідко призводить до надмірного обмеження або, навпаки, недостатнього контролю за придатністю учнів;

5) економічні: висока вартість переобладнання транспортних засобів, придбання спеціалізованого обладнання, додаткові витрати на супровід і навчання, що обмежує доступ для малозабезпечених осіб;

6) соціокультурні: стигматизація осіб з інвалідністю, низька обізнаність суспільства та роботодавців щодо можливостей адаптації, упередження серед інструкторів, що знижують мотивацію кандидатів, створює бар'єри у працевлаштуванні;

7) технологічні: недостатній розвиток рішень для адаптивного керування транспортом (електронні помічники, системи допомоги), відсутність стандартів сертифікації адаптивних технологій.

Міжнародний досвід вирішення зазначених проблем свідчить, що ефективні практики поєднують технічні, освітні та процедурні заходи. До прикладів належать:

- переобладнання навчальних автомобілів ручними органами керування та педалями з регульованими параметрами;

- впровадження тренажерів з можливістю імітації різних функціональних обмежень;

- розробка дистанційних модулів теоретичної підготовки з мультимедіальними матеріалами;
- підготовка інструкторів з інклюзивних методик та психологічної підтримки;
- організація пріоритетного електронного запису та позачергового обслуговування у сервісних центрах.

Поєднання державної підтримки та партнерства з громадськими організаціями дозволяє досягати помітних результатів у доступності послуг.

Наразі, діє програма Міністерства внутрішніх справ України – «Безбар'єрні автошколи» – флагманський проєкт МВС, спрямований на забезпечення доступності підготовки водіїв для осіб з інвалідністю та вразливих груп. Проєкт як частина Національної стратегії безбар'єрності та ініціативи Першої леді; його мета – створити інклюзивні умови для теоретичної та практичної підготовки водіїв, зокрема шляхом переобладнання навчальних автомобілів, адаптації класів і впровадження дистанційних форматів навчання. Інформаційна кампанія МВС свідчить, що проєкт працює у кількох містах і має на меті розширення мережі та підвищення доступності послуг. Щоб долучитися до програми, кандидатам необхідно пройти стандартну медичну комісію, обрати одну з безбар'єрних автошкіл, подати комплект документів і пройти теоретичний та практичний курси; вартість і тривалість курсів публікуються на офіційному порталі проєкту, а також доступні контакти для запису й консультацій.

«Безбар'єрні автошколи» є прикладом державної політики, яка поєднує інфраструктурні зміни, адаптацію освітніх програм і партнерство. Звісно, проєкт служить пілотною моделлю, але для подальшої національної масштабізації стандартів доступності у сфері підготовки водіїв.

Дієвими заходами щодо покращення ситуації та створення режиму безбар'єрності у сфері підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами мають стати:

1. Розробка і впровадження стандарту, що визначає технічні вимоги до приміщень, транспортних засобів, тренажерів і цифрових ресурсів автошкіл та сервісних центрів.

2. Створення фінансових механізмів підтримки: цільові програми субсидій і грантів для переобладнання автопарку, закупівлі тренажерів і розробки доступних навчальних матеріалів; передбачити податкові пільги для автошкіл, що інвестують в інклюзію.

3. Впровадження обов'язкової сертифікації інструкторів з інклюзивних методик, включення модулів інклюзії у програми підвищення кваліфікації.

4. Розробка стандартизованих, науково обґрунтованих протоколів оцінки придатності з чіткими критеріями, можливістю індивідуальних адаптацій і прозорими апеляційними процедурами.

5. Забезпечення створення мультимодальних навчальних пакетів (текст, аудіо, відео з субтитрами, Брайль), стандарти цифрової доступності для онлайн-платформ.

6. Впровадження системи збору даних про доступ, успішність навчання та безпеку, з регулярними публічними звітами та механізмами коригування політики.

7. Запуск пілотних ініціатив у регіонах з різними демографічними характеристиками, оцінювати ефективність і масштабувати успішні моделі.

8. Проведення інформаційно-освітніх кампаній, просвітницьких заходів для зниження стигми, підвищення обізнаності роботодавців і громадськості щодо можливостей інклюзії.

Таким чином, безбар'єрність у сфері підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами – це комплексна міжсекторна реформа, що вимагає синхронних дій у сфері інфраструктури, освіти, медицини та фінансів. Досягнення рівного доступу можливе за умови уніфікації стандартів, цільової фінансової підтримки, підготовки кадрів та впровадження прозорих процедур оцінки придатності. Пілотні ініціативи демонструють життєздатність рішень, але для сталого ефекту потрібне системне фінансування та нормативне закріплення.

Бодяк Людмила Михайлівна,
здобувач вищої освіти ступеня «магістр» Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
Дудко Анастасія Геннадіївна,
доктор філософії, викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ПРЕВЕНЦІЇ ОСВІТНІХ РИЗИКІВ І КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Проблема безпеки освітнього середовища та його доступності тривалий час залишалася недооціненою, і лише після повномасштабного російського вторгнення 2022 року її значення стало очевидним. Водночас потреба у створенні безбар'єрного та безпечного освітнього простору виникла значно раніше, адже статистичні та наукові дослідження показували стрімке погіршення здоров'я учнів під час здобуття загальної середньої освіти та високий рівень професійного виснаження педагогів. За даними І. Калиниченко, О. Стеценко, Н. Стеценко та Т. Стефаник, частка здорових учнів протягом навчання зменшується з 86,59% до 10,0–25,81%, при цьому понад половина учнів (52,69%) мають функціональні порушення [1]. Це свідчить про необхідність формування безбар'єрного освітнього середовища як чинника, що сприяє превенції освітніх ризиків та кризових ситуацій.

Умови правового режиму воєнного стану висувають низку актуальних завдань для забезпечення сталого функціонування системи загальної середньої освіти України. Передусім ідеться про гарантування рівного доступу до освітніх ресурсів, створення безпечного освітнього простору для всіх учасників освітнього процесу, забезпечення психологічної підтримки учнів та педагогів, а також організацію ефективної психолого-педагогічної взаємодії.

Безпечне середовище в педагогічному контексті означає створення умов, що сприяють всебічному розвитку дитини, враховуючи її фізичне, емоційне, інтелектуальне та соціальне

благополуччя [2]. Це передбачає забезпечення фізичної безпеки, формування емоційно позитивного та підтримувального клімату, розвиток соціальних навичок і здатності до співпраці.

Провідна роль у створенні безпечного освітнього середовища належить педагогам, які мають не лише професійні знання, а й сформовані компетентності у сфері кризової комунікації, профілактики насильства, конфліктології та психологічної підтримки. Педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти повинні володіти практичними навичками реагування в надзвичайних ситуаціях, знати алгоритм дій у разі загрози життю чи здоров'ю учасників освітнього процесу, а також вміти надавати домедичну допомогу. Ефективність їх діяльності значною мірою залежить від здатності формувати довірливі взаємини з учнями, запобігати проявам булінгу та створювати атмосферу психологічного комфорту й взаємоповаги. Вивчення безпечності освітнього середовища передбачає аналіз потенційних ризиків, що можуть негативно впливати на учнів і педагогів.

На думку А. Гірник, до загроз, що містяться у просторово-предметному компоненті середовища, відносяться: незадоволення потреби у фізичній активності внаслідок тісноти приміщень, загрози фізичному здоров'ю (постава, зір та ін.), нефізіологічні меблі та освітлення, недостатнє провітрювання, а також неналежна оснащеність навчального процесу дидактичними матеріалами [6].

Низький рівень естетики приміщень і формальний підхід до організації простору негативно позначаються на емоційному стані школярів, знижують мотивацію до навчання та погіршують психологічний клімат у класі. Загрози психодидактичного характеру полягають у неврахуванні індивідуальних потреб дітей, обмеженні їхньої ініціативи, низькому рівні пізнавальної мотивації та відсутності системних здоров'язбережувальних заходів. Соціально-психологічні ризики виявляються через несприятливий мікроклімат, недостатню підтримку, конфлікти, нетерпимість, психологічне чи фізичне насильство. Безпечне освітнє середовище в закладах загальної середньої освіти - це не лише фізичний простір, а й комплекс соціально-психологічних та організаційних умов, що сприяють гармонійному розвитку дитини. Це

середовище, у якому потенційні ризики для життя, здоров'я й гідності учасників освітнього процесу зведено до мінімуму, а навчальний процес ґрунтується на принципах поваги, довіри, співпраці та підтримки.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» визначено безпеку в освітньому середовищі як «сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди» [7]. Це визначення відображає сучасне розуміння безпеки як інтегрального показника якості освітнього процесу.

Отже, створення безбар'єрного та безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти є одним із найважливіших завдань державної освітньої політики України. Підвищення рівня безпеки потребує системного підходу, який поєднує правові, педагогічні, психологічні та інфраструктурні складові. Першопричиною існуючих проблем є недостатнє усвідомлення педагогами багатогранності безпеки в освітньому просторі, а також нестача сучасних технологій її забезпечення. Це потребує вдосконалення професійної підготовки педагогічних працівників у системі вищої та післядипломної освіти, розвитку їхніх компетентностей у сфері освітньої безпеки, кризового реагування та створення шкільного простору, орієнтованого на безпеку, довіру й партнерство.

Література:

1. Калиниченко І. О., Стеценко О. В., Стеценко Н. М., Стефаник Т. В. Оцінка стану здоров'я школярів загальноосвітніх навчальних закладів різного типу/ І. О. Калиниченко, О. В. Стеценко, Н. М. Стеценко, Т. В. Стефаник // Вісник СумДУ. Сер. «Медицина». – 2012. – № 1. – С. 172–177.

2. Вікторчук Н. В. Безпечне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти / Н. В. Вікторчук // *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т. Шевченка*. – 2023. – № 17. – С. 43–50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.5>.

3. Косенчук О., Стягунова О. Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану / О. Косенчук, О. Стягунова// *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* – 2023. – № 1 (105). – С. 90–101.

4. Булига А. Сучасні умови та вимоги до організації безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти/ А. Булига// *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: зб. наук. статей.* – Суми : НІКО, 2024. – С. 24-27.

5. Karlidag I. Creating Learning Environments in Preschool Classrooms: Perspectives of Pre-service Preschool Teachers / I. Karlidag // *International Journal of Progressive Education.* – 2021. – Vol. 17, № 3. – P. 327–342.

6. Гірник А. Складнощі створення безпечного освітнього середовища: уявлення вчителів і учнів / А. Гірник // *Actual Problems in the System of Education: General Secondary Education Institution – Pre-University Training – Higher Education Institution.* – 2023. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16615>.

7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

Бритавський Максим Олегович,
курсант 206_Пр_ДРз_2024 н/г
Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ

Українське суспільство поступово переймає сучасні європейські підходи до забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, включно з особами з інвалідністю та іншими вразливими соціальними групами. Ключовим елементом цієї парадигми є розбудова середовища, вільного від бар'єрів. Під «безбар'єрним простором» ми маємо на увазі таке оточення, де налагоджені всі необхідні умови, щоб особи з інвалідністю, люди поважного віку та інші соціально вразливі категорії населення могли безперешкодно користуватися доступом та брати активну участь у житті громади. Головним інструментом для досягнення такої доступності виступає адміністративно-правове впорядкування, яке в Україні має досить міцний фундамент, охоплюючи як чинне законодавство, так і програми, започатковані урядом, а також повноваження органів місцевого самоврядування.

Правові засади адміністративного характеру, що стосуються створення безперешкодного середовища в Україні, ґрунтуються на конституційних положеннях Основного Закону України, що гарантують рівність прав і свобод усіх громадян. Так, положення статті 24 Конституції України, яка забороняє будь-які переваги чи обмеження, зумовлені станом здоров'я чи іншими ознаками, що фактично закладає фундамент державної політики у сфері доступності, визначаючи недискримінацію та рівність можливостей як обов'язкові принципи діяльності органів публічної

влади. Саме така конституційна база забезпечує нормативну та інституційну передумову для формування безбар'єрного простору і впровадження практик, спрямованих на створення інклюзивного суспільного середовища [1].

Цей конституційний імператив було поглиблено через низку профільних законодавчих актів, зокрема, Закон України «Про засади соціального захисту людей з інвалідністю в Україні». Відповідно до статті 26 цього Закону, органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати безперешкодний доступ осіб з інвалідністю до об'єктів соціальної та транспортної інфраструктури, інформаційних ресурсів, адміністративних і соціальних послуг. Закон покладає на публічну владу не лише формальний обов'язок гарантувати доступність, а й відповідальність за створення інклюзивного середовища, що унеможлиблює дискримінаційні бар'єри та сприяє повноцінній участі таких осіб у суспільному житті [2].

Проте наявність законодавчих норм сама по собі не гарантує створення реального безбар'єрного середовища. Їх ефективність залежить від дієвості адміністративних механізмів, через які здійснюється практична реалізація державної політики у сфері доступності. До таких механізмів належать: розроблення і затвердження стандартів та технічних регламентів; формування інструкцій і методичних рекомендацій; здійснення державного контролю та нагляду; планування і моніторинг регіональних та місцевих програм доступності; ліцензування і сертифікація об'єктів, що мають відповідати вимогам безбар'єрності; фінансування заходів із адаптації та модернізації інфраструктури. Саме через ці інструменти нормативні акти набувають практичної сили, а їхні приписи перетворюються на реальні зміни у міському та соціальному середовищі.

Безбар'єрність в умовах повномасштабної війни та в період відновлення України – це її реалії, а не формальність. Завданням держави є забезпечення доступності освіти, працевлаштування, інформації, соціальних і адміністративних послуг, створюючи умови для повноцінного та гідного життя кожної людини. Власне, будь-які рішення та зміни мають втілюватись «по-людськи і для

людей». Безбар'єрність має стати наскрізним принципом функціонування системи публічного управління загалом і державної політики зокрема. Для цього мають бути розроблені дієві механізми забезпечення рівності прав громадян. Усе це підтверджує високу актуальність обраної теми дослідження та її значення для розбудови сучасної європейської моделі державного управління [3, с.]

Важливим напрямом розвитку інклюзивного середовища в Україні є впровадження концепції універсального дизайну, яка передбачає створення об'єктів, послуг та інфраструктурних рішень, зручних і доступних для максимально широкого кола користувачів без необхідності додаткової адаптації. Такий підхід формує підґрунтя для системного забезпечення безбар'єрності та відповідає сучасним міжнародним стандартам інклюзивного розвитку.

Перспективи подальшого формування безбар'єрного простору пов'язані з інтеграцією інноваційних технологій, реалізацією державних програм підтримки бізнесу, активізацією участі громадянського суспільства та посиленням міжнародної співпраці. Смарт-рішення в міському плануванні, інклюзивні підходи до просторового розвитку, фінансові стимули для підприємств, а також електронні платформи моніторингу доступності створюють можливості для формування відкритого та функціонально зручного середовища.

Адміністративно-правові засади розвитку безбар'єрного простору становлять основу для забезпечення рівних можливостей у суспільстві. Вони поєднують нормотворчу діяльність держави зі створенням практичних механізмів реалізації політики доступності, забезпечуючи дотримання встановлених стандартів та ефективну координацію між органами влади, бізнесом і громадськістю. Досягнення справжньої безбар'єрності можливе лише за умов міжсекторальної взаємодії, що сприяє формуванню інклюзивного, доступного та орієнтованого на потреби всіх громадян суспільного середовища.

Важливим напрямом розвитку інклюзивного середовища в Україні є впровадження концепції універсального дизайну, яка

передбачає створення об'єктів, послуг та інфраструктурних рішень, зручних і доступних для максимально широкого кола користувачів без необхідності додаткової адаптації. Такий підхід формує підґрунтя для системного забезпечення безбар'єрності та відповідає сучасним міжнародним стандартам інклюзивного розвитку.

Перспективи подальшого формування безбар'єрного простору пов'язані з інтеграцією інноваційних технологій, реалізацією державних програм підтримки бізнесу, активізацією участі громадянського суспільства та посиленням міжнародної співпраці. Смарт-рішення в міському плануванні, інклюзивні підходи до просторового розвитку, фінансові стимули для підприємств, а також електронні платформи моніторингу доступності створюють можливості для формування відкритого та функціонально зручного середовища.

Адміністративно-правові засади розвитку безбар'єрного простору становлять основу для забезпечення рівних можливостей у суспільстві. Вони поєднують нормотворчу діяльність держави зі створенням практичних механізмів реалізації політики доступності, забезпечуючи дотримання встановлених стандартів та ефективну координацію між органами влади, бізнесом і громадськістю. Досягнення справжньої безбар'єрності можливе лише за умов міжсекторальної взаємодії, що сприяє формуванню інклюзивного, доступного та орієнтованого на потреби всіх громадян суспільного середовища.

У науковому дискурсі адміністративно-правові засади формування безбар'єрного простору часто розглядаються крізь призму інклюзивної парадигми як фундаментальний елемент соціальної трансформації. Як слушно зазначає Армен Назарян у своїй науковій праці, безбар'єрність постає не лише як технічний чи інфраструктурний стандарт, а як комплексна система взаємодії державних інституцій, правових норм та соціальних практик, спрямована на забезпечення рівного доступу кожної людини до ресурсів, послуг і можливостей. Учений підкреслює, що формування безбар'єрного простору потребує поєднання нормотворчої діяльності, інституційної спроможності органів

публічної влади та участі громадськості, адже лише така триєдність дозволяє створити інклюзивне середовище, у якому забезпечуються права та свободи всіх соціальних груп [4].

Формування безбар'єрного простору є невід'ємним елементом реалізації конституційного принципу рівності прав та свобод людини і громадянина, що відіграє ключову роль у процесах соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, людей похилого віку, батьків з малолітніми дітьми й інших соціально вразливих груп. Забезпечення доступності як публічних послуг, так і фізичного та цифрового середовища розглядається сьогодні як фундамент державної політики у сфері інклюзії.

Науковий аналіз чинних нормативно-правових актів свідчить, що в Україні сформовано достатньо розгалужену законодавчу базу, яка визначає адміністративно-правові механізми створення доступного середовища. До ключових правових інструментів належать Конституція України, Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про забезпечення доступності будівель, споруд та інформації для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення», Державні будівельні норми у сфері інклюзивного простору, а також міжнародні акти, серед яких особливе значення має Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

Ці нормативні акти встановлюють формальні гарантії рівного доступу до інфраструктури, освіти, інформації, транспорту й соціальних послуг, визначають стандарти доступності та вимоги до об'єктів публічного і житлового призначення. Разом вони формують системну адміністративно-правову основу, необхідну для впровадження політики безбар'єрності на національному та місцевому рівнях.

Водночас аналіз практичної реалізації адміністративно-правових механізмів демонструє наявність низки проблем та обмежень. До них належать недостатня обізнаність органів влади та населення щодо стандартів безбар'єрності, формальний підхід до контролю та нагляду за виконанням нормативних вимог, обмеженість фінансових ресурсів, а також відсутність ефективної

координації між центральними та місцевими органами влади. Ці виклики свідчать про те, що наявність законодавчих норм ще не гарантує повного та ефективного забезпечення доступності середовища для всіх категорій громадян. Практична реалізація прав на безбар'єрний простір потребує інтеграції правових, адміністративних, соціальних та фінансових інструментів.

У науковому аспекті адміністративно-правові засади формування безбар'єрного простору повинні розглядатися як комплексний механізм, що включає регуляторну діяльність органів влади, систему контролю і нагляду, ліцензування та сертифікацію об'єктів, планування і фінансування заходів щодо забезпечення доступності. Адекватне застосування цих механізмів дозволяє створити середовище, що відповідає потребам громадян, знижує рівень соціальної ізоляції та сприяє реалізації конституційних прав на рівні можливостей.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. № 30. с. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.11.2025).

2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст.252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#top> (дата звернення: 06.11.2025).

3. Помаза-Пономаренко А. Л. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». 2023. № 5. С. 42-49. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/19707/1/2023_5.pdf (дата звернення: 06.11.2025).

4. Назарян, А. «СУЧАСНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПОБУДОВИ

БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ». Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення, вип. 11, Квітень 2025, с. 90-99. URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/202/191> (дата звернення: 06.11.2025).

Броварник Анна Сергіївна,

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю «Право» 203_СПРБ_2024 н/г Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЕТЕРАНІВ

Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» зазначається, що ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав [1].

Ветерани війни мають соціальні, економічні, трудові права та право на цивільний захист, які гарантуються законодавством України. Держава гарантує реалізацію зазначених прав, через правові механізми. Якісна характеристика юридичних гарантій передбачає оцінку всієї системи права з точки зору повноти охоплення правовим інструментарієм усіх найбільш важливих взаємовідносин державних органів та громадян, а також громадян між собою [2 с. 111].

Основні правові гарантії для ветеранів війни охоплюють: наявність системи нормативно-правових актів; захист прав: ветерани війни мають право на захист своїх прав у суді, у т. ч.

право на захист своїх прав на пенсійне забезпечення, медичну допомогу, житло, компенсацію за збитки тощо; представництво інтересів: українські ветерани війни мають право на представництво своїх інтересів у державних та громадських організаціях, які займаються захистом прав ветеранів війни; підтримка: держава надає ветеранам війни підтримку через відповідні органи та установи, зокрема, Міністерство праці та соціальної політики України, органи місцевого самоврядування, громадські організації; інформаційна підтримка: ветерани війни мають право на отримання інформації про свої права та пільги, які надаються законодавством про ветеранів війни [2 с. 112].

Механізм захисту прав ветеранів війни є одним з видів реалізації повноважень публічної адміністрації. Він означає систему засобів, що застосовується публічною адміністрацією для забезпечення гідного життя та підтримки для тих, хто жертвував своїм здоров'ям та життям за захист своєї країни. Для досягнення цієї мети, механізм захисту прав ветеранів включає в себе різноманітні заходи, такі як забезпечення доступу до медичної допомоги та реабілітації, соціальна підтримка, забезпечення житла та інших потреб, які можуть виникнути у ветеранів після повернення з фронту [3 с. 154].

Механізм захисту прав людини являє систему, що складається з певних частин, таких як право на захист, форма та спосіб захисту прав, процес та порядок звернення до відповідних органів, установ та організацій. Кожен елемент системи має своє місце та виконує певні функції. Механізм захисту прав має бути органічно цілісним та логічно послідовним процесом, який має допомогти людині відновити своє правоздатне становище після порушення конкретного права. Дії людини при цьому полягають у відновленні становища, що існувало до порушення права, і досягненні певного результату [3 с. 154].

Ключові ознаки механізму захисту ветеранів війни:

✓ по-перш, має системний характер, що характеризується наявністю елементів (засобів), які мають певні взаємозв'язки між собою, в силу чого виступають як єдине ціле, цілісне утворення. Серед інших таких елементів можна назвати:

програми соціальної підтримки, які надають ветеранам доступ до медичної допомоги, реабілітації, житла, працевлаштування та інших послуг. Громадські організації, які допомагають ветеранам у захисті їх прав та забезпеченні їх соціальних потреб. Інші засоби, такі як правова допомога, інформаційна підтримка, створення спеціальних центрів з надання послуг ветеранам та інші;

✓ по-друге, має динамічний характер, так як від застосування передбачених засобів залежить бажаний результат, в той же час зазначений механізм не може існувати від інших механізмів, він постійно взаємодіє з іншими державно–правовими механізмами і системами, розвивається з урахуванням об'єктивно існуючих потреб;

✓ по-третє, має внутрішню структуру, яка відображає внутрішню організацію механізму захисту прав ветеранів війни і визначає схему розміщення та взаємозв'язків елементів механізму, включаючи пенсійне забезпечення, соціальні пільги, працевлаштування, психологічну допомогу, контроль з боку держави та юридичну відповідальність за порушення норм, що регулюють права ветеранів війни;

✓ по-четверте, має власні завдання та функції, які полягають у забезпеченні реалізації прав та гарантій, закріплених у законодавстві, на всіх етапах життєвого циклу ветеранів війни;

✓ по-п'яте, реалізується у вигляді послідовних і взаємопов'язаних стадій та процедур, а саме: звернення до відповідних органів, установ та організацій для отримання необхідної допомоги, підтримки та захисту; розгляд звернення та прийняття рішення щодо надання необхідної допомоги, підтримки та захисту; застосування правових засобів для захисту прав ветеранів війни; забезпечення виконання рішень;

✓ по-шосте, починає діяти у наслідок волевиявлення як ветеранів війни так і органів, що забезпечують їх захист, механізм захисту прав ветеранів війни стає активним і починає виконувати свої завдання та функції;

✓ по-сьоме, передбачає контроль з боку держави та відповідальність за порушення норм, які регулюють права

ветеранів, оскільки забезпечують виконання законодавчих актів та гарантують захист прав цієї категорії осіб;

✓ по-восьме, має бути ефективним та оперативним, щоб забезпечити вчасну підтримку та захист прав ветеранів. Це здатність швидко та ефективно відреагувати на порушення прав ветеранів, забезпечуючи їм вчасну підтримку та захист [3, с. 154-155].

Гарантії прав ветеранів війни становлять систему норм, принципів, умов і вимог, які у сукупності забезпечують додержання прав і свобод та законних інтересів зазначених суб'єктів. Необхідно наголосити на тому, що гарантування прав залежить від рівня розвитку правових принципів та інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, правотворчої атмосфери в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності певних елементів у системі функціонування державної влади [2, с. 112].

На сьогоднішній день громадські організації не лише надають допомогу, але й об'єднують суспільство навколо проблем ветеранів війни та членів їх сімей; сприяють інтеграції в суспільство та зменшують їх соціальну ізоляцію; відіграють ключову роль у процесі надання широкого спектру послуг, спрямованих на реінтеграцію та соціальний захист; підвищують рівень довіри до соціальних ініціатив та зміцнюють громадянське суспільства в Україні [5, с. 492].

Громадські організації у рамках державно-громадського партнерства за певними поданнями можуть ініціювати зміни до законодавчих та нормативно-правових актів, Концепції нової ветеранської політики та формування оновленої державної політики у цій сфері [4, с. 493].

Також було ухвалено Постанову КМУ від 20.08.2014 № 413 «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в

Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», розроблену Міністерством у справах ветеранів, якою визначено процедуру отримання посвідчення учасника бойових дій та отримання даних з Єдиного державного реєстру ветеранів війни і робить їх більш зручними для ветеранів, ветеранок та їхніх родин. Ключовими змінами є: уточнено процедуру отримання посвідчення учасника бойових дій через ЦНАП добровольцями, яким статус надано Мінветеранів; форма заяви приведена у відповідність до чинного порядку, що дає змогу уникнути неузгодженостей під час отримання посвідчення учасника бойових дій; усунуто юридичну колізію в частині визначення категорій осіб, які мають право отримати витяг з ЄДРВВ [5].

Отже, механізм захисту прав ветеранів війни може використовувати широкий спектр засобів адміністративно-правового змісту. Для адміністративно-правового напрямку є характерним обов'язкове залучення органів публічної адміністрації, що наділені владними повноваженнями щодо захисту(охорони) прав ветеранів війни. Під адміністративно-правовим захистом прав людини в науці адміністративного права прийнято розуміти сукупність застосовуваних у порядку, врегульованому нормами адміністративного права, засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами (посадовими особами), а також особами та громадянами відповідних процесуальних дій (процедур) щодо припинення незаконного посягання на права, свободи та інтереси громадян; ліквідацію будь-яких перешкод, що виникають під час їх здійснення; визнання або підтвердження, поновлення та примусове виконання прав, невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків із притягненням винної особи до відповідальності [3, с. 155].

Література:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 19 квітня 1991 року № 918-XI. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425. (дата відвідування 27.10.2025)
2. Погосян Р. Е. Поняття та особливості захисту прав ветеранів війни. Актуальні проблеми правознавства. № 1. 2023. С. 109-113.
URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1569>.
3. Погосян Р. Е. Поняття та елементи механізму адміністративно-правового захисту прав ветеранів війни. *Наукові записки*. Серія: Право. Випуск 14 2023. С. 152-156.
4. Лелеченко А. П. Роль громадських організацій забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей у рамках державно-громадського партнерства. *Суспільство та національні інтереси № 1(9)*. 2025. С. 488-499. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/18624/18657>
5. Процедура отримання посвідчення учасника бойових дій. URL: <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/uryad-utochniv-protseduru-otrimannya-posvidchennya-uchasnika-boyovih-diy>

Василик Анна Андріївна,
студентка 203_СПД_2024 н/г Навчально-наукового інституту
права та психології Національної академії внутрішніх справ,
Лупало Олександр Анатолійович,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНЕСЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Співвідношення державного управління та виконавчої влади є однією з фундаментальних і водночас найскладніших проблем сучасного адміністративного права України. Від правильного розуміння цієї взаємодії залежить ефективність публічного адміністрування, якість державних послуг та здатність держави забезпечувати формування інклюзивного, безбар'єрного суспільства, заснованого на принципах відкритості, законності й рівного доступу громадян до управлінських процесів.

У науковій доктрині державне управління розглядається як ширша за змістом категорія, що охоплює цілеспрямовану, організуючу та владно-розпорядчу діяльність держави, здійснювану уповноваженими суб'єктами на підставі закону. Його основна мета полягає у забезпеченні реалізації державної політики, виконанні функцій і завдань держави, а також у впорядкуванні суспільних відносин у публічному інтересі [1, с. 3]. Інакше кажучи, державне управління — це зміст і процес практичного втілення державної політики у всіх сферах суспільного життя, незалежно від конкретної гілки влади чи організаційної форми. Зміст державного управління реалізується:

1. Законодавчою владою — через ухвалення законів, які визначають стратегічні напрями розвитку держави та регулюють суспільні відносини.

2. Судовою владою — через правозастосовну діяльність судів, що забезпечує дотримання законності та справедливості, тим самим упорядковуючи суспільні процеси.

3. Іншими державними органами — такими як Президент України, Національний банк, Центральна виборча комісія, прокуратура, які виконують управлінські функції поза системою виконавчої влади.

4. На мікрорівні — у діяльності державних підприємств, навчальних закладів, лікарень тощо, де управління має безпосередній практичний вимір.

Таким чином, державне управління — це всеохопний вид діяльності, що пронизує усі рівні державної влади та функціонує як інтеграційний механізм публічного адміністрування.

Виконавча влада є однією з трьох гілок державної влади, покликаною забезпечувати реалізацію законів, ухвалених парламентом, і здійснювати поточне керівництво державними справами. Вона виступає організаційно-інституційною формою державного управління, через яку втілюється його практичний зміст [2].

Система органів виконавчої влади включає Кабінет Міністрів України, міністерства, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та інші структури, наділені владними повноваженнями. Виконавча влада має такі ознаки:

- виконавчо-розпорядчий характер — спрямованість на застосування норм права і забезпечення їх виконання;
- ієрархічність та підзаконність — чітка система підпорядкування та дія в межах закону;
- самостійність у межах компетенції — наявність власних функцій, органів і ресурсів;
- публічність — служіння суспільному інтересу та надання адміністративних послуг.

Її діяльність безпосередньо забезпечує реалізацію положень Конституції, законів, урядових програм і державних стратегій розвитку. Саме виконавча влада перетворює норми та цілі державної політики на конкретні управлінські рішення і дії.

Попри функціональні відмінності, державне управління і виконавча влада — взаємопов'язані та взаємозалежні явища. Державне управління визначає зміст і стратегічні орієнтири, а виконавча влада забезпечує організаційно-практичне втілення цих орієнтирів.

Ефективність державної політики, рівень довіри громадян до інститутів влади та можливість побудови «безбар'єрного суспільства» прямо залежать від гармонійного поєднання цих двох складових.

Без узгодженості між ними державне управління перетворюється на декларацію, а виконавча влада — на бюрократичний апарат без цілей і пріоритетів.

Таким чином, **державне управління і виконавча влада** виступають не конкуруючими, а **взаємодоповнюючими та взаємопов'язаними елементами єдиного державного механізму**, що забезпечує функціонування публічної влади у демократичній, правовій державі. **Державне управління** визначає стратегічний зміст діяльності держави — формує її політику, визначає цілі, напрями та пріоритети розвитку суспільства. Це — **змістовно-цільовий рівень управління**, на якому реалізуються функції держави як соціального інституту.

Виконавча влада, у свою чергу, є **організаційно-інституційною формою** реалізації державного управління, тобто забезпечує **втілення стратегічних рішень у практичну площину**. Її діяльність охоплює застосування правових норм, виконання законів, управління державними ресурсами та надання публічних послуг.

Ефективність державного управління безпосередньо залежить від **спроможності виконавчої влади** діяти відкрито, результативно та з орієнтацією на потреби громадян. З іншого боку, виконавча влада набуває змісту лише в контексті стратегічних орієнтирів, визначених системою державного управління. Їх **інтеграція** створює основу **синергетичного ефекту** у публічному адмініструванні, коли управлінські рішення стають узгодженими, прозорими та ефективними.

У контексті європейської інтеграції така взаємодія набуває особливої ваги:

Державне управління має формувати політику, орієнтовану на цінності *good governance* — доброго врядування, підзвітності, відкритості та недискримінації;

Виконавча влада — забезпечувати практичну реалізацію цих принципів через *public service delivery*, цифровізацію, прозорі адміністративні процедури та усунення бар'єрів у доступі громадян до публічних послуг.

Саме така взаємодія створює підґрунтя для формування **безбар'єрного публічного адміністрування**, де державні інститути функціонують не як ізольовані структури влади, а як **узгоджена система**, спрямована на реалізацію конституційного принципу **служіння людині та суспільству** (ст. 3 Конституції України).

Отже, **взаємодоповнюваність державного управління та виконавчої влади** є не лише теоретичною категорією, а **практичною умовою** побудови ефективної, справедливої та безбар'єрної держави європейського типу.

Література:

1. Колпаков В. К. *Адміністративне право України : підручник*. — К. : Юрінком Інтер, 2020. — 776 с. — С. 3–8.
2. *Адміністративне право України : підручник* / В. В. Серета, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін.; за заг. ред. Ю. С. Назара — Львів : ЛьвДУВС, 2021. 680 с.

Вікарчук Олена Олександрівна,
курсант 212_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства цифровізація державного управління постає ключовим чинником підвищення ефективності публічного адміністрування, зміцнення прозорості діяльності органів влади та забезпечення рівного доступу громадян до державних сервісів. Важливою складовою цього процесу є формування цифрової безбар'єрності – інклюзивного цифрового середовища, у якому кожна особа, незалежно від віку, стану здоров'я, місця проживання, соціально-економічного статусу чи особливостей сприйняття інформації, має можливість повноцінно користуватися електронними послугами та брати участь у процесах публічного управління. Концепція цифрової безбар'єрності передбачає не лише технологічну доступність сервісів [3], але й впровадження принципів універсального дизайну, дотримання міжнародних стандартів доступності (зокрема WCAG 2.1) [6], адаптацію цифрових платформ до потреб маломобільних груп та створення умов для рівноправної цифрової взаємодії між державою і громадянами. Таким чином, забезпечення цифрової безбар'єрності стає одним із ключових критеріїв демократизації, відкритості та соціальної орієнтованості сучасної публічної влади.

Цифрова безбар'єрність охоплює не лише технічні аспекти доступу до інтернету чи розроблення зручних інтерфейсів, а й формування комплексної державної політики, спрямованої на усунення структурних, інформаційних, комунікаційних, освітніх та

соціокультурних бар'єрів, які перешкоджають рівноправній участі громадян у цифровому середовищі. Такий підхід забезпечує реалізацію цифрових прав людини, сприяє розвитку електронної демократії та формує умови для доступу до державних сервісів незалежно від індивідуальних характеристик користувачів. Цифрова безбар'єрність невід'ємно пов'язана з принципами відкритого урядування, оскільки передбачає прозорість, доступність і підзвітність цифрових послуг. У цьому контексті вона виступає однією із засад реалізації національної концепції «Держава у смартфоні», що передбачає не лише цифровізацію публічного сектору, а й створення інклюзивного цифрового простору, доступного для всіх соціальних груп [2].

У системі органів публічної влади цифрова безбар'єрність передбачає забезпечення універсального доступу до державних електронних послуг, відкритих даних та безпечних каналів цифрової взаємодії між громадянами та державою. Це охоплює не лише технічну доступність онлайн-платформ, а й створення умов для ефективного зворотного зв'язку, розвитку електронної участі та підвищення прозорості діяльності державних інституцій. На практичному рівні цифрова безбар'єрність означає, що державні портали, офіційні вебсайти, мобільні застосунки та інші цифрові сервіси мають бути розроблені відповідно до міжнародних стандартів доступності (зокрема WCAG 2.1 та EN 301 549) [6], і адаптовані до потреб різних категорій користувачів – осіб з інвалідністю, людей похилого віку, жителів сільських територій, а також громадян з обмеженим доступом до цифрових технологій. Такий підхід забезпечує рівні можливості в отриманні інформації та участі в електронних процедурах управління, що є важливою складовою сучасної демократичної та інклюзивної моделі публічного врядування [2].

Важливо зазначити, що цифрова безбар'єрність є одним із напрямів реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р [4]. У контексті цієї Стратегії цифрова безбар'єрність визначається як один із ключових напрямів формування

інклюзивного суспільного середовища, покликаною забезпечити рівні можливості для всіх громадян у користуванні цифровими сервісами, доступі до онлайн-ресурсів та участі в електронних формах взаємодії з державою. Стратегія передбачає впровадження принципів універсального дизайну та концепції «дизайну для всіх» у процесі розроблення та функціонування електронних послуг, що передбачає врахування функціональних, когнітивних та соціальних потреб різних груп населення. Застосування таких підходів сприяє створенню доступних, зручних і безпечних цифрових платформ, що є необхідною умовою розвитку сучасної моделі публічного управління та інтеграції України в європейський простір цифрової інклюзії.

Поступовий перехід органів публічної влади України до моделі «цифрової держави» супроводжується активним розвитком електронних сервісів, орієнтованих на забезпечення доступності, зручності та прозорості для всіх категорій населення. Одним із найбільш показових прикладів цифрової трансформації є національна платформа «Дія», яка інтегрувала значну кількість державних послуг у єдиному цифровому середовищі [5]. Функціональні рішення платформи розробляються з використанням принципів інклюзивного дизайну, що забезпечує доступність сервісів для користувачів з різними потребами – зокрема осіб з порушеннями зору чи слуху, громадян старшого віку та людей з недостатнім рівнем цифрової компетентності. Це свідчить про практичну реалізацію концепції цифрової безбар'єрності в системі публічного управління.

Попри досягнутий прогрес, в Україні й надалі існує низка проблем, що ускладнюють повноцінне впровадження цифрової безбар'єрності. Серед ключових викликів можна виокремити:

нерівномірний доступ до цифрової інфраструктури – у сільських та віддалених районах рівень інтернет-покриття й якість цифрових сервісів залишаються значно нижчими, ніж у великих містах;

низький рівень цифрової грамотності населення – частина громадян, особливо старшого віку, має труднощі з користуванням

електронними послугами, що зумовлює потребу у проведенні навчальних програм і просвітницьких кампаній;

відсутність уніфікованих стандартів цифрової доступності – не всі державні вебресурси відповідають міжнародним вимогам доступності (зокрема стандартам WCAG), що створює бар'єри для осіб з інвалідністю;

зростання кіберзагроз і ризиків для персональних даних – розширення цифрових сервісів супроводжується підвищенням небезпеки несанкціонованого доступу до інформації, що потребує посилення правових та технічних механізмів захисту.

Для подолання зазначених проблем необхідно здійснювати системну державну політику, що охоплює кілька ключових напрямів:

нормативно-правовий – вдосконалення законодавчої бази у сфері цифрових прав, електронного урядування та захисту персональних даних [1];

інституційний – підвищення спроможності органів публічної влади щодо впровадження інклюзивних цифрових сервісів, а також розроблення національних стандартів цифрової доступності;

освітній – розвиток цифрових компетентностей громадян і державних службовців шляхом запровадження програм навчання, підвищення кваліфікації та інформаційних кампаній;

технологічний – забезпечення стабільного доступу до інтернету на всій території України, модернізація ІТ-інфраструктури органів влади, а також використання хмарних технологій і штучного інтелекту для оптимізації державних послуг [3].

Реалізація принципу цифрової безбар'єрності в органах публічної влади є важливою складовою досягнення Цілей сталого розвитку ООН (далі – ЦСР), зокрема ЦСР № 9 «Інновації та інфраструктура» та ЦСР № 10 «Зменшення нерівності». Забезпечення цифрової інклюзії сприяє створенню модернізованої, стійкої та доступної цифрової інфраструктури, а також розширює можливості рівноправної участі громадян у суспільних процесах, що відповідає міжнародним стандартам інклюзивного розвитку. Цифрова участь, як елемент демократичного врядування, дозволяє

громадянам бути повноцінними суб'єктами публічної політики через доступ до електронних сервісів, консультацій та механізмів прийняття рішень [7].

Цифрова безбар'єрність має тісний зв'язок із розвитком електронної демократії, яка включає такі інструменти, як електронні петиції, онлайн-консультації, участь у громадських обговореннях та цифрові платформи взаємодії між громадянами і владою. Забезпечення доступу до цих інструментів для всіх соціальних груп підвищує рівень прозорості та підзвітності органів влади, зміцнює довіру до державних інститутів і сприяє формуванню інклюзивної моделі врядування [5].

Водночас розвиток цифрової безбар'єрності є тривалим, багаторівневим процесом, який потребує постійного вдосконалення та координації зусиль різних суб'єктів. Ефективне впровадження політики цифрової інклюзії можливе лише за умови міжсекторальної взаємодії органів публічної влади, інститутів громадянського суспільства, бізнесу, освітніх установ та технологічних організацій. Така співпраця забезпечує синергію ресурсів, знань і компетенцій, необхідних для формування сучасного, доступного та стійкого цифрового середовища, яке відповідає потребам усіх громадян [3].

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що цифрова безбар'єрність у системі органів публічної влади постає одним із ключових принципів сучасного публічного управління, орієнтованого на забезпечення рівноправного доступу громадян до державних сервісів та участі в демократичних процесах. Її впровадження не лише оптимізує отримання електронних послуг, а й сприяє утвердженню засад рівності, прозорості та довіри у взаємодії між державою та суспільством. Цифрова безбар'єрність забезпечує реалізацію цифрових прав громадян, підтримує розвиток електронної демократії та формує умови для ефективної комунікації усіх груп населення з органами влади. У стратегічній перспективі вона стає важливим фактором модернізації публічного сектору, підвищення інклюзивності державної політики та формування конкурентоспроможної, технологічно розвиненої

держави, у якій кожна особа має реальні можливості для повноцінної участі у суспільному житті [7].

Література:

1. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15 липня 2021 року № 1689-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2021, № 47, ст.383. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#top>. (дата звернення: 20.11.2025).

2. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF?find=1&text=%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB+%D0%94%D1%96%D1%8F#w1_1 (дата звернення: 20.11.2025).

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

4. Про затвердження Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

5. Держава у смартфоні: Дією користується понад 20 мільйонів українців : Урядовий портал. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhava-u-smartfoni-diieiu-korystuietsia-ponad-20-milioniv-ukraintsiv> (дата звернення: 20.11.2025).

6. Настанови з доступності вебвмісту (WCAG) 2.1 - Web Content Accessibility Guidelines URL : <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-ua/> (дата звернення: 20.11.2025).

7. United Nations. Sustainable Development Goals – [Електронний ресурс]. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 20.11.2025).

Вовнянко Іванна Миколаївна,

студентка 304_СПРБ_2023 н/г Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,

Цубенко Валерія Леонідівна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,
доктор історичних наук, професор

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному суспільстві, що прагне до рівності та соціальної інтеграції, питання безбар'єрності в освіті набуває особливого значення. Створення доступного освітнього простору є запорукою реалізації права кожної дитини на якісну освіту. Це важливо в контексті впровадження інклюзивного навчання, реформування освіти та побудови гуманістичного суспільства.

Безбар'єрність в освіті розглядається як стан освітнього середовища, який робить можливим залучення всіх учасників освітнього процесу незалежно від статі, стану здоров'я, соціального статусу чи іншого. Це забезпечення рівних прав і можливостей в освіті для всіх. Стаття 21 Конституції України зазначає, що всі люди є вільні та рівні у своїй гідності та правах [2]. Вона наголошує, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах освіти [3, с. 4].

Нормативно-правовим документом України в якому визначено значення термінів, щодо особливостей освітнього середовища та умов для якісного навчання дітей з особливими

освітніми потребами Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року [5, с. 5; 6].

Першим в Україні комплексним документом, який передбачає створення безбар'єрного простору в різних вимірах (освітньому, цифровому, інформаційному, фізичному, суспільному та економічному), є Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Вона спрямована на забезпечення безперешкодності, рівноправності й освітньої безбар'єрності в усіх сферах державної політики.

Інфраструктура більшості закладів освіти, центрів дозвілля, ігрових майданчиків, гуртожитків, бібліотек, архівів та актових залів є недоступною для осіб з особливими освітніми потребами. Матеріально-технічне забезпечення закладів освіти необхідними асистивними технологіями недостатнє для надання якісних та доступних послуг. Відсутні сервіси з конвертування документів, навчальних матеріалів, їх переклад на жестову мову, аудіоопис, запис у зручних для відтворення форматах [7].

Безбар'єрне освітнє середовище – це норма сучасного життя демократичної країни. Одним із ключових кроків до створення такого середовища є забезпечення фізичної доступності закладів освіти, а саме: встановлення пандусів, ліфтів, адаптованих туалетів та використання спеціально розроблених меблів і обладнання, яке враховує потреби людей з інвалідністю.

Втім, не менш важливою є психологічна безбар'єрність, яка передбачає створення атмосфери прийняття і підтримки. Для учнів з особливими освітніми потребами важливо відчувати, що вони є повноправними учасниками навчального процесу. Це вимагає толерантного ставлення з боку педагогів та однолітків, а також підготовки викладачів до роботи з такими дітьми [1].

Окрім цього, безбар'єрність – це не лише зміни у фізичному просторі. Зручним і доступним має бути все, що нас оточує, усе, що має забезпечити умови для навчання і роботи. Наприклад, освітні матеріали, які можна адаптувати під різні потреби, як от шрифт Брайля або збільшений шрифт та символи для людей із порушенням зору, аудіокниги для людей із порушенням слуху та спеціальне програмне забезпечення, яке допомагає в навчанні.

Спільна мета цих дій – зробити освіту доступною та підвищити ефективність навчання [8].

Сучасні цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступності освіти для учнів з різними потребами. Вони дозволяють подолати бар'єри, які раніше здавалися нездоланими, і відкривають нові можливості для залучення всіх учасників до освітнього процесу.

Основними напрямми застосування технологій є:

- Адаптивне навчальне програмне забезпечення – платформи, які змінюють інтерфейс, шрифт, кольори, озвучення тощо відповідно до потреб користувача (наприклад, для дітей з порушеннями зору чи дислексією).

- Асистивні технології – це широкий спектр засобів та послуг, розроблених для допомоги людям з обмеженими можливостями та іншим особам, які потребують підтримки, щоб досягти незалежності та покращити якість життя, зокрема: екранні читачі; програми перетворення тексту в мовлення; клавіатури з великими кнопками, сенсорні екрани, спеціальні миші; планшети та пристрої з жестовим або голосовим управлінням.

- Інтерактивні освітні ресурси – віртуальні лабораторії, симуляції, онлайн-курси з адаптивними елементами, які враховують індивідуальний темп навчання та стиль сприйняття.

- Платформи для дистанційного та змішаного навчання – дають змогу навчатись учням, які не можуть бути фізично присутніми у закладі освіти.

- Інтеграція мультимедійного контенту – відео з субтитрами, анімації, аудіоуроки, які підвищують якість сприйняття інформації.

Завдяки таким рішенням технології не лише підтримують навчання, а й сприяють особистісному розвитку, автономності та соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Одними з інноваційних технологій навчання можуть послугувати інтерактивні методи, які найбільш відповідають компетентнісному підходу до навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Досить ефективним методом у процесі інклюзивного викладання може бути метод гейміфікації – застосування ігрових

технік і механізмів в неігрових ситуаціях для заохочення певної поведінки [5, с. 71].

Отже, у сучасному освітньому середовищі саме технології стають потужним інструментом у подоланні бар'єрів на шляху до рівного доступу до знань. Вони відкривають нові можливості для учнів з різними потребами, дозволяючи адаптувати навчання до індивідуальних особливостей кожного. Варто пам'ятати, що жодна технологія не зможе забезпечити повноцінну безбар'єрність без комплексного підходу. Фізична доступність навчального простору, підтримка кваліфікованих педагогів, дружнє ставлення учнів, психологічна безпека та державна політика рівності – усе це є невід'ємними складовими інклюзивної освіти. Лише у поєднанні всіх цих елементів можливо створити освітнє середовище, в якому кожен відчуватиме себе повноцінним учасником навчального процесу.

Література:

1. Безбар'єрність – невід'ємна частина освіти осіб з особливими освітніми потребами. 2024. URL: http://osvita.zoda.gov.ua/bezbaryernist_nevidyemna_chastyna/.
2. Конституція України. 28.06.1996. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>.
3. Методичні рекомендації щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах дошкільної освіти з урахуванням потреб людей з порушеннями мови, слуху, комунікації, руху, батьків із дітьми, людей старшого віку та інших суспільних груп. 2024. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/850/0f5/66d8500f5d232894940546.pdf>
4. Нечепорчук А. Новий освітній простір. Безбар'єрність. Інформаційний посібник. 2019. 151 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/408/NOP_Bezbaryernist.pdf.
5. Орехов В. В. Інклюзивне навчання як важлива складова сучасного освітнього процесу. Інклюзія в Україні в умовах війни: виклики та перспективи: тези доповідей Всеукраїнської науково-

практичної конференції (15 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2025. С. 70–72.

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

7. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

8. Створюємо безбар'єрне освітнє середовище: інструменти та техніки з регіональних (не)конференцій EdCamp у Запоріжжі, Львові та Вараші. URL: <https://nus.org.ua/2024/09/27/stvoryuyemo-bezbar-yerne-osvitnye-seredovshhe-instrumenty-ta-tehniky-z-regionalnyh-ne-konferentsij-edcamp-u-zaporizhzh-i-lvovi-ta-varashi/>.

Гаджук Інна Володимирівна,
кандидат юридичних наук, начальник контрольно-методичного відділу Управління організації служби освітньої безпеки Національної поліції України

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ВІЛЬНОГО ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА НАСИЛЬСТВА: ВИКЛИКИ ДЛЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

У сучасному суспільстві освіта повинна бути не лише простором передачі знань, але й середовищем, у якому кожна дитина, кожен учасник освітнього процесу почуватиться захищеним, прийнятним і щасливим. Безпечне освітнє середовище - це насамперед простір, де панує повага, рівність та підтримка. Це середовище, вільне від дискримінації, насильства та будь-яких форм утиску. Комфортне, дружнє, рівноправне - саме так ми уявляємо безпечне освітнє середовище. Однією з ключових умов його існування є гендерна рівність. Адже щасливе освітнє

середовище не може співіснувати з нерівністю, упередженнями чи насильством.

На жаль, у реаліях сьогодення гендерно зумовлене насильство (ГЗН) все ще може проявлятися в освітніх закладах. Основною причиною цього є глибоко вкорінені гендерні стереотипи, упередження та поведінкові моделі, які діти нерідко приносять із родин, соціального оточення, медіа та суспільства загалом [4, с. 168]. ГЗН - це не лише соціальна, а й гостро правова проблема, яка становить порушення основоположних прав людини. Воно суперечить не тільки українському законодавству, а й міжнародним та європейським нормам у сфері прав людини [3, с. 27].

Гендерно зумовлене насильство - це будь-які дії, спрямовані проти особи з огляду на її гендер, роль, яку їй приписує суспільство, або ж через нерівність у розподілі можливостей, влади, ресурсів між чоловіками та жінками [2, с. 49].

Сюди належать: фізичне, сексуальне або психологічне насильство; погрози, примус, залякування; обмеження свободи; дискримінаційні дії як у публічному, так і в приватному просторі [4, с. 170].

Можемо визначити мету ГЗН таким чином: 1) контроль, підкорення або придушення певної особи чи групи через гендерні ознаки, стереотипи, упередження; 2) збереження або посилення соціальної, економічної чи політичної нерівності, а також залежності, несамостійності і відсутності прояву суб'єктності свого життя [5, с. 320]. Зазначимо, що найчастіше страждають від ГЗН жінки та дівчата, але чоловіки, хлопці, а також особи з іншими гендерними ідентичностями також можуть бути постраждалими, особливо під час війни. Виділяють такі форми ГЗН: фізичне насильство; сексуальне насильство; психологічне насильство; економічне насильство. В світі говорять ще про соціальне насильство. Це є ізоляція від громади, обмеження свободи пересування, контроль поведінки тощо. Термін «соціальне насильство» не є широко вживаним у законодавстві, проте зустрічається в наукових дослідженнях, правових актах і

міжнародних документах, що регулюють питання насильства, прав людини та соціальної політики [2, с. 50].

Це все означає, що профілактика ГЗН і заходи з протидії ГЗН повинні бути комплексними, системними, на всіх рівнях і в усіх прошарках суспільства з дітьми, дорослими, особами похилого віку, вразливими категоріями, включати систематичну роботу з подолання гендерних стереотипів, упереджень, дискримінації як просвітницьку роботу і соціальне виховання населення і груп ризику, вразливих категорій, розширення прав жінок, формування стресостійкості, резильєнтності, самостійності і незалежності, лідерства, впевненості в собі, просвіту щодо прав людини, жінок, дітей, забезпечення гендерної рівності в суспільстві, регіоні [4, с. 174].

ГЗН є не лише особистим порушенням, а й системною проблемою, яка формує небезпечне середовище в закладах освіти [2, с. 47].

Чому це виклик для безбар'єрності? Гендерна дискримінація та насильство створюють невидимі бар'єри в освіті - психологічні, емоційні, соціальні. Вони заважають дітям вільно розвиватися, реалізовувати свої здібності, будувати здорові стосунки та відчувати себе в безпеці. Подолання ГЗН є одним із ключових завдань на шляху до безбар'єрного освітнього простору, де кожна дитина, незалежно від гендерної приналежності, має право на повагу, підтримку і розвиток. Створення безпечного освітнього середовища - це більше, ніж просто відсутність фізичного насильства. Це глибоке переосмислення взаємин, відмова від стереотипів і формування культури поваги та рівності. Подолання гендерно зумовленого насильства - це не лише педагогічний, а й суспільний виклик, який ми маємо вирішувати разом. Лише через усвідомлення, освіти та спільну дію ми зможемо збудувати освітній простір майбутнього - простір, де панує рівність, безпека й гідність для кожного.

Література:

1. Закон України «Про освіту». — Київ: Видавництво Верховної Ради України, 2017. - 80 с.

2. Науковий, методичний, інформаційний збірник «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу»: наукові статті, тези доповідей та інші матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. - 2025. - 482 с.

3. Концепція розвитку безпечного і інклюзивного освітнього середовища/ Міністерство освіти і науки України. - Київ, 2021. - 55 с.

4. Трубавіна І., Чередниченко О. Профілактика насильства у молодих сім'ях у сучасному вимірі // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. - 2023. - № 60. - С. 164–176.

5. Трубавіна І. М. Поняття корекційних програм для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, у теорії соціальної педагогіки // Педагогічна теорія і практика. - 2010. - Вип. 1. - С. 317-325.

6. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія і методика: монографія. - Харків: Нове слово, 2007. - 395 с.

Гарбузова Євгенія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного
навчання Національної академії внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БЕЗБАР'ЄРНОСТІ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Поняття безбар'єрності поступово виходить за межі інклюзії лише людей з інвалідністю й набуває ширшого смислу як фундаментальний принцип державного управління: рівний доступ до публічних послуг, інформації та участі у прийнятті рішень. У сфері адміністративного права безбар'єрність виступає засобом реалізації права на доступність та рівність, що вимагає як нормативного закріплення, так і практичних інструментів у діяльності органів публічної влади. Конвенція ООН про права осіб

з інвалідністю заклала міжнародний стандарт доступності, який ратифіковано Україною, і відтак став орієнтиром для національного законодавства [1].

Незважаючи на міжнародні зобов'язання та окремі національні акти, існує розрив між деклараціями та реальною доступністю адміністративних процедур. Бар'єри мають різну природу: фізичні (архітектурні), інформаційні (недоступна веб-інформація, відсутність понять «безбар'єрна мова»), процедурні (складні процеси, непрозорі строки, відсутність спрощених форматів подачі заяв) та психологічні (стигма, неопрацьовані стандарти обслуговування). В адміністративному праві це виражається у недостатній адаптації адміністративних процедур до потреб різних груп населення, що підриває принцип доступності публічних послуг.

Нормативно-правова база (стан до 2020 р.). Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, що закріплює зобов'язання щодо забезпечення доступності фізичного середовища, транспорту, інформації і послуг. На національному рівні важливим кроком стало прийняття комплексних актів, зокрема Закону України «Про соціальні послуги» (2019) [2], який встановлює правові засади надання соціальних послуг з урахуванням принципу доступності. Поряд із цим існують спеціальні регламенти щодо центрових форм надання адміністративних послуг (ЦНАП), електронних сервісів та інших інструментів, що мають покращувати доступ громадян до публічних послуг.

Місце безбар'єрності в інституті адміністративних послуг. Адміністративні послуги — ключовий канал взаємодії громадянина з державою; тому їхня доступність є прямим індикатором реалізації прав у публічній сфері. Організаційно-правові рішення (створення ЦНАП, впровадження електронних послуг, стандарти обслуговування) повинні містити вимоги безбар'єрності: фізичну адаптацію приміщень, доступні інформаційні ресурси, персонал, підготовлений до роботи з різними категоріями громадян, а також процедури для альтернативних форматів звернення (усні заяви, супровід

перекладача для осіб з порушенням слуху тощо). Практичні дослідження щодо доступності ЦНАП ускладнюють позитивну картину: хоча є прогрес у створенні інфраструктури, проблеми уніфікації стандартів та практичного виконання залишаються.

Адміністративно-правові механізми забезпечення безбар'єрності полягають, по-перше, у кодифікації стандартів доступності в законодавстві та підзаконних актах із конкретними технічними та процедурними вимогами (універсальний дизайн, терміни, способи надання послуг). По-друге, створення контролюючих механізмів та відповідальності за недотримання цих стандартів (адміністративна відповідальність, інспекції, публічний моніторинг). По-третє, використання електронних адміністративних процедур як інструменту подолання фізичних бар'єрів — за умови, що цифрові сервіси будуть доступні, адаптовані та прості у використанні для всіх категорій. Нарешті, участь громадських організацій і представників цільових груп у розробці нормативів та оцінці практики — як елемент демократичного й орієнтованого на користувача адміністративного права [3].

Проблеми та бар'єри впровадження. По-перше, фрагментарність нормативної бази й відсутність єдиних стандартів доступності у різних галузях публічної адміністрації. По-друге, обмеженість ресурсів і низький пріоритет на місцевому рівні для інвестицій у фізичну інфраструктуру та навчання персоналу. По-третє, недостатня інтеграція принципу безбар'єрності у процедури адміністративного права: багато процесів залишаються формальними, складними для розуміння та потребують спрощення. По-четверте, недостатній моніторинг та відсутність ефективних санкцій за порушення.

Пропозиції щодо вдосконалення (рекомендації). 1) Внести до адміністративного законодавства чітке визначення «безбар'єрності» та імперативні вимоги щодо її забезпечення при наданні адміністративних послуг; закріпити принцип універсального дизайну як обов'язковий стандарт. 2) Розробити національні технічні стандарти (архітектурні, інформаційні, цифрові) та методики їх впровадження для ЦНАП та інших органів

надання послуг. 3) Забезпечити фінансове й кадрове стимулювання місцевих органів влади для адаптації приміщень і сервісів; впровадити навчальні програми з інклюзивного обслуговування. 4) Посилити механізми контролю та відповідальності (інспекції, адміністративні штрафи, публічні звіти) і забезпечити участь представників цільових груп у контролі якості. 5) Розвивати доступні електронні послуги з урахуванням стандартів доступності для осіб з інвалідністю та інших уразливих груп (WCAG, мовні та форматні альтернативи).

Висновок. Безбар'єрність у адміністративному праві — це не лише набір технічних рішень, а системний принцип, який поєднує права людини, адміністративну ефективність і соціальну справедливість. Досягнення реальної доступності потребує узгодженої нормативної бази, фінансових і кадрових ресурсів, а також активної участі суспільства. На правовому рівні важливим є поєднання міжнародних стандартів (зокрема Конвенції ООН) з національними нормами та практиками, які роблять адміністративні послуги дійсно доступними для всіх громадян.

Література:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю : міжнар. документ від 13 груд. 2006 р. // Ратифік. Законом України № 1767-VI від 16 груд. 2009 р. –
2. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII // Голос України. – 2019.
3. Микитюк М. А., Сопільник Л. І. Сутність публічних електронних послуг та їх адміністративно-правове регулювання. Академічні візії. Випуск 17/2023. https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/686/616?utm_source=chatgpt.com

Глизенко Алла Вікторівна,

здобувач 2 курсу другого (магістерського) ступеня вищої освіти за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання

Національної академії внутрішніх справ,

Цюприк Наталія Олександрівна,

заступник директора Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОСТУПНІСТЬ БЕЗ КОМПРОМІСІВ: СПІЛЬНИЙ ШЛЯХ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі концепція безбар'єрного простору стає надзвичайно актуальною. Вона полягає у створенні середовища, де кожна людина, незалежно від віку, фізичних можливостей або соціального статусу, може вільно пересуватися, працювати, навчатися та брати участь у громадському житті.

Безбар'єрний простір – це не лише архітектурна доступність будівель та транспорту, але й соціальна, освітня та цифрова відкритість. Створення таких умов сприяє інтеграції людей з особливими потребами у суспільство та підвищує рівень комфорту і безпеки для всіх громадян.

Першим компонентом безбар'єрного середовища є фізична доступність. До основних елементів належать громадський транспорт – автобуси, трамваї та метро, які повинні бути обладнані пандусами, підйомниками та спеціальними місцями для людей з інвалідністю. Архітектурна адаптація будівель – широкі двері, ліфти, тактильні плитки для орієнтації слабоворих, адаптовані санвузли.

Міська інфраструктура – рівні тротуари, пішохідні переходи з сигналами для слабоворих, доступні громадські простори та парки.

Ці заходи забезпечують комфорт та безпеку для маломобільних груп населення, людей похилого віку та батьків з дитячими візочками.

Безбар'єрність не обмежується лише фізичним середовищем. Соціальна та освітня доступність передбачає:

- Інклюзивну освіту – школи та університети забезпечують навчання для учнів з особливими потребами через адаптовані матеріали (аудіо, шрифт Брайля, онлайн-платформи).

- Робочі місця – адаптовані простори, гнучкий графік та спеціальні технології для людей з обмеженими можливостями.

- Громадська активність – участь у культурних, спортивних та соціальних заходах без обмежень.

Безбар'єрний простір сприяє формуванню суспільства, яке цінує рівність і повагу до кожної людини.

У цифрову епоху безбар'єрність включає:

- Адаптацію вебсайтів та мобільних додатків для людей з вадами зору або слуху.

- Субтитрування та переклад жестовою мовою під час онлайн-трансляцій і навчальних курсів.

- Інноваційні технології – голосові помічники, системи управління жестами, спеціальні навчальні платформи.

Цифрова безбар'єрність робить інформацію доступною та сприяє самореалізації людей з обмеженими можливостями.

В Україні забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю, регулюється низкою законодавчих актів і міжнародних документів. Конституція України (статті 24, 34, 53 та 55) гарантує громадянам рівність перед законом, свободу пересування, право на освіту та безпечні житлові умови. Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначає обов'язок держави створювати умови для доступу осіб з інвалідністю до будівель, транспорту, медичних закладів та інших об'єктів інфраструктури.

У сфері житлової політики Закон України «Про житлово-комунальні послуги» передбачає адаптацію житлових будинків і прибудинкових територій для зручності осіб з інвалідністю. Важливу роль відіграють і Державні будівельні норми (далі ДБН),

які встановлюють вимоги до створення безбар'єрного середовища — пандусів, ліфтів, тактильних покажчиків, освітлення та санітарних приміщень.

На міжнародному рівні ключовим документом є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, що визначає стандарти рівності, участі та доступності. Європейські стандарти та Хартія прав людини також сприяють розвитку інклюзивності в освіті, сфері праці, культурному та громадському житті, підтримуючи принципи поваги, гідності та соціальної справедливості.

Попри наявність законодавчих ініціатив і державних програм, створення безбар'єрного простору в Україні стикається з низкою труднощів.

Першою проблемою є **недотримання стандартів доступності**. Багато громадських будівель, транспортних засобів та інфраструктурних об'єктів не відповідають вимогам ДБН щодо доступності. Часто пандуси, ліфти або тактильні елементи встановлюються неправильно або відсутні взагалі.

Другою проблемою виступають **фінансові обмеження**. Реконструкція старих об'єктів та адаптація нових потребують значних коштів, які місцеві бюджети не завжди можуть забезпечити. Через це темпи створення безбар'єрного середовища залишаються низькими, особливо в регіонах.

Важливою є і **соціальна складова** — стереотипи та низький рівень обізнаності щодо потреб людей з інвалідністю. Відсутність культури інклюзивності та толерантності з боку суспільства формують психологічні бар'єри й перешкоджає реальній рівності.

Також існує проблема **недостатнього контролю** за виконанням законів і стандартів. Перевірки проводяться рідко, а порушники часто не несуть відповідальності. Це знижує ефективність навіть найкращих нормативних ініціатив.

Окрему складність становить **обмежена цифрова доступність**: багато офіційних сайтів і онлайн-сервісів не адаптовані для користувачів із порушеннями зору чи слуху.

Отже, головні перешкоди безбар'єрності в Україні пов'язані не лише з технічними й фінансовими аспектами, а й із суспільними установками та браком контролю. Їх подолання можливе лише за

умови комплексного підходу — поєднання ефективного управління, стабільного фінансування та виховання культури доступності.

Безбар'єрний простір — це комплексна концепція, яка включає фізичну, соціальну, освітню та цифрову доступність. Законодавча база України створює умови для рівності та інклюзивності, проте на практиці реалізація норм стикається з фінансовими, соціальними та організаційними перешкодами.

Для створення повноцінного безбар'єрного середовища необхідний комплексний підхід: модернізація інфраструктури, розвиток цифрових технологій, підвищення соціальної свідомості та контроль за виконанням законів. Лише за таких умов можна забезпечити рівні права для всіх громадян та побудувати сучасне суспільство, яке цінує толерантність, доступність і безпеку.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.10.2025)

2. ЗУ «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» : від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ : станом на 01.01.2025 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 07.10.2025)

3. ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» : від 09.11.2017 р. № 2189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення 07.10.2025)

4. Портал Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва: станом на 06.05.2025 р. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3626580502787392825?doc_type=2 (дата звернення 07.10.2025)

5. Конвенція про права осіб з інвалідністю: від 13.12.2006 р. : станом на 19.06.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 08.10.2025)

6. Ініціатива «Безбар'єрність» : станом на 08.10.2025 р.
URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення: 08.10.2025).

Гнатенко Каріна Олександрівна,

здобувачка 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право» Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ,

Цюприк Наталія Олександрівна,

заступник директора Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА РІЗНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СУСПІЛЬСТВІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Інклюзивне середовище – це простір, у якому кожна людина відчуває себе потрібною, захищеною та рівною серед інших. Таке середовище є основою демократичної держави, де права і свободи громадян не просто задекларовані, а реально забезпечуються. [1, ст. 21] Формування поняття соціальної інклюзії пов'язано з дотриманням прав людини в умовах соціальних змін, що охопили сотні країн світу, та розвитком багатоманітності серед населення. Саме тому у світовій науковій та професійних спільнотах термін соціальної інклюзії є найбільш поширеним. Поняття соціальної інклюзії виникло на протигагу зростаючій соціальній ексклюзії (виключення) та неефективності існуючої системи соціального забезпечення щодо задоволення потреб різноманітних верств населення. Важливу роль у створенні цього простору відіграють правоохоронні органи, зокрема Національна поліція України, адже саме вона стоїть на сторожі законності, справедливості та рівності

всіх перед законом. Сучасні підрозділи поліції не лише борються зі злочинністю, а й сприяють формуванню безбар'єрного та безпечного суспільства. Інклюзивність у діяльності поліції проявляється у ставленні до громадян незалежно від їхньої статі, віку, фізичних можливостей, соціального статусу чи походження. Поліцейський має бути прикладом толерантності, поваги та гуманності, адже саме через його поведінку люди судять про державу загалом.

Важливим напрямом є також створення умов для рівних можливостей серед самих працівників поліції. Сьогодні жінки успішно працюють на керівних і оперативних посадах, служать у підрозділах кінологічної, патрульної та кримінальної поліції. З кожним роком зростає кількість працівників з особливими потребами, які завдяки адаптованим умовам можуть гідно виконувати службові обов'язки. Це яскравий приклад того, як інклюзивність стає не гаслом, а реальною політикою держави. Поліція також активно впроваджує програми взаємодії з людьми з інвалідністю, проводить тренінги для співробітників щодо правильного спілкування та реагування у надзвичайних ситуаціях. Такі ініціативи допомагають формувати довіру громадян і підвищують ефективність служби.

Інклюзивне середовище у діяльності поліції – це насамперед ставлення до кожної людини з повагою та розумінням, незалежно від її особливостей. Адже справжній захист прав людини починається не в законах, а в серці того, хто служить народу. Отже, інклюзія у поліції – це не лише сучасна вимога, а необхідна умова розвитку справедливого суспільства, у якому кожен має право на безпеку, підтримку та рівні можливості. Формування інклюзивного підходу в системі поліції починається з професійної підготовки майбутніх правоохоронців. У навчальних закладах системи МВС дедалі більше уваги приділяється питанням етичної поведінки, психологічної чутливості та вмінню працювати з різними групами населення. Майбутніх поліцейських навчають, як правильно спілкуватися з людьми з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, як реагувати на ситуації, коли громадянин потребує особливого підходу.

Особливе місце займає розвиток довіри між поліцією та громадою. Адже інклюзивність – це не лише створення зручної інфраструктури, а й відкритість до діалогу. Поліція має чути людей, розуміти їхні потреби, бути поруч не лише у складних ситуаціях, а й у щоденному житті. Саме такий підхід допомагає побудувати партнерські відносини між громадянами та правоохоронцями. Важливим кроком у цьому напрямі є впровадження проєктів «Поліцейський офіцер громади» та «Шкільний офіцер поліції», які сприяють формуванню безпечного, дружнього до всіх середовища. Поліцейські, що працюють за цими програмами, не просто стежать за порядком, а допомагають вирішувати соціальні проблеми, проводять виховні зустрічі, розповідають дітям про права людини, взаємоповагу та недопустимість дискримінації. Інклюзивний підхід проявляється також у підтримці вразливих категорій населення – людей похилого віку, переселенців, жертв домашнього насильства. Поліція не лише реагує на порушення, а й забезпечує захист, підтримку та консультування. Це показує, що інклюзія у правоохоронній діяльності має практичне значення й безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до держави.

Коли поліція працює за принципами рівності, поваги та людяності, вона стає не лише органом влади, а партнером громади, який об'єднує суспільство. У такому середовищі люди відчують себе не об'єктами контролю, а активними учасниками безпеки, що сприяє розвитку справжньої правової культури. Інклюзивність у поліції – це ознака її зрілості, професіоналізму й довіри до кожної людини. І лише тоді, коли служба побудована на повазі, співпраці та відкритості, можна сказати, що підрозділи правоохоронних органів справді служать народу, а не лише виконують накази. Інклюзивність у поліції, це також питання лідерства та управлінської культури. Керівники підрозділів мають показувати приклад підлеглим, демонструючи толерантність, справедливість і повагу до кожного співробітника. Лише тоді, коли всередині колективу панує атмосфера взаємоповаги, поліція зможе передати ці цінності й у своїй роботі з громадянами.

Крім того, важливо забезпечити доступність поліцейських послуг для всіх. Сучасні відділки поліції поступово стають зручними для людей з інвалідністю – облаштовуються пандуси, ліфти. У багатьох підрозділах з'являються перекладачі жестової мови, щоб кожен громадянин міг отримати допомогу без бар'єрів. Такі кроки свідчать про прагнення поліції до справжньої відкритості. Варто згадати і про психологічну підтримку. Поліцейські часто стикаються зі стресовими ситуаціями, тому інклюзивне середовище передбачає турботу і про внутрішній стан працівників. У системі МВС поступово розвивається культура психологічної допомоги, створюються центри підтримки, проводяться тренінги з емоційної стійкості та попередження вигорання. Адже сильна поліція починається з людей, які відчують себе захищеними та почутими. Ще одним важливим аспектом є інформаційна доступність. Національна поліція України активно використовує соціальні мережі, сайти та гарячі лінії, щоб громадяни могли звернутися за допомогою у будь-який момент. Завдяки цифровим сервісам особи з обмеженими можливостями або ті, хто не може особисто прибути у відділення, мають можливість отримати консультацію дистанційно. Це також частина інклюзивної політики – забезпечення рівного доступу до прав і послуг.

Інклюзія в правоохоронній системі – це процес, який постійно розвивається. Вона потребує не лише ресурсів, а й зміни світогляду, усвідомлення, що різноманіття – це сила, а не перешкода. Коли поліція діє з розумінням і повагою до кожної людини, вона не просто виконує закон – вона втілює його дух. Таким чином, інклюзивне середовище у діяльності поліції – це запорука справжньої довіри суспільства до правоохоронних органів, показник зрілості держави й доказ того, що служба народу може бути людяною, чуйною та відкритою для всіх без винятку.

Література:

1. Інклюзивне середовище: формування інтегрованого поняття. Автор: Палатна Д., ст. 21. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/admin5,+6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/admin5,+6%20(1).pdf)

Горбань Роман Владиславович,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
зі спеціальності 081 «Право» н/г 203_СПРБ_2024
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

Бухтіярова Ірина Генадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ ТА В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Принцип безбар'єрності є невід'ємною складовою реалізації конституційного права людини на свободу пересування, доступ до державних послуг, інформації та участі в суспільному житті. Зокрема для людей з інвалідністю, літніх громадян, батьків з дітьми на візках чи маламітних груп населення цей принцип має кардинальне значення. У сучасній Україні питання забезпечення безбар'єрного середовища активно регулюється законодавчо, проте його практична реалізація залишається низькою, що свідчить про системні недоліки у контролі та відповідальності посадових осіб [1; 5].

Наразі відсутність ефективних механізмів адміністративної, дисциплінарної та фінансової відповідальності посадових осіб за нестворення або порушення умов безбар'єрного доступу перетворює норми закону на декларацію. Метою цих тез є аналіз правового регулювання відповідальності посадових осіб за порушення принципу безбар'єрності та виявлення шляхів його удосконалення

Принцип безбар'єрності закріплений на конституційному рівні. Так, ч. 1 ст. 24 Конституції України гарантує рівні права та можливості кожного громадянина, а ч. 2 ст. 26 передбачає особливий захист громадян, які потребують підвищеної соціальної захисти. Крім того, стаття 9 Загальної декларації прав людини та

стаття 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (КРОІ) прямо проголошують право на доступне середовище [1; 4].

У внутрішньому законодавстві ключовим актом є Закон України «Про запобігання дискримінації» від 2022 року (№ 2744-IX), який вперше визначив принцип безбар'єрності як складову антидискримінаційної політики. Зокрема, ст. 12 цього закону передбачає, що неврахування потреб осіб з інвалідністю у проектуванні, будівництві чи реконструкції об'єктів є формою непрямой дискримінації. [2]

Незважаючи на прогрес у законодавчому забезпеченні принципу безбар'єрності, його практична реалізація в Україні залишається на критично низькому рівні. За офіційними даними Державної служби України з питань прав осіб з інвалідністю (2024), менше 15% державних установ, медичних закладів, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ та культурних закладів повністю відповідають вимогам ДСТУ-Н Б.2.2-24:2020 «Будівництво. Безбар'єрне середовище для людей», який є основним технічним стандартом у цій сфері [8].

Цифри свідчать про системну невиконання норм права, що має не лише соціальні, а й правові наслідки: посадові особи, які мають бути відповідальними за створення доступного середовища, фактично не несуть жодної відповідальності, що порушує засади верховенства права, рівності та недискримінації.

Однією з найбільш болючих сфер є громадський транспорт, особливо метро. У Києві, столиці України, стан із безбар'єрністю залишається неприйнятним: загалом у Києві — 52 станції метрополітену, з них лише 18 (34,6%) мають ліфти або пандуси. Понад 60% станцій залишаються недоступними для людей з порушеннями опорно-рухового апарату, користувачів візків, літніх людей та батьків з дитячими колясками. Навіть у нових станціях, таких як «Вокзальна», яка була реконструювана у 2023 р., пандуси часто виявляються занепадалими, замкненими або неінформативними [5].

Крім того, більшість автобусів та тролейбусів не є низькопідлоговими, а водії рідко активують рампу. За даними

правозахисної організації «Інва-Права» (2024), лише 23% автобусів у Києві, Львові та Харкові відповідають вимогам доступності.

Також в адміністративних та бюджетних установах посадові особи на місцях часто сприймають безбар'єрність як формальне завдання, а не як обов'язок забезпечення рівних прав.

Аналіз 120 райдержадміністрацій, проведений Національним бюро з питань антидискримінації (НБПА) у 2024 році, показав:

78% не мають тактильних покриттів перед входом; 85% — відсутня інформація у формі Брайля (Форма Брайля — це рельєфно-точковий шрифт, який дозволяє незрячим та людям з вадами зору читати та писати за допомогою дотику.); 92% — немає спеціальних туалетів для людей з інвалідністю; 67% — входи мають сходи без альтернативного шляху.

Часто адміністративні будівлі розташовані на другому поверсі без ліфтів, що робить неможливим доступ до послуг. Наприклад, в 2023 році у Чернівецькій ОДА людині з інвалідністю довелося подавати скаргу через те, що документи для оформлення пенсії були в кабінеті на третьому поверсі — без ліфта.

У цифрову епоху право на інформацію — це фундаментальне право. Проте багато офіційних сайтів державних органів не відповідають міжнародним стандартам WCAG 2.1. [7]

За результатами аудиту сайту Офісу Президента України (2023), проведеного фондом «Доступне суспільство»: Відсутній режим text-to-speech (Система що спроможна виконувати конвертування нормального друкованого тексту на аудіо в реальному часі); Немає можливості збільшувати шрифт понад 150%; Колірний контраст тексту/фону не відповідає нормам; Не всі зображення мають alt-тексти (Alt-тексти дозволяють незрячим користувачам отримати ту ж інформацію, що й інші відвідувачі сайту, оскільки скрінрідери зачитують цей текст замість зображення.); Форми не орієнтовані на користування клавіатурою. [3, 7]

Досвід розвинених країн світу свідчить, що ефективне забезпечення безбар'єрного середовища неможливе без чітко визначеної системи відповідальності посадових осіб. У країнах Європейського Союзу, таких як Німеччина, Швеція, Нідерланди та

Франція, вимоги до доступності закладів, транспорту, інформаційних ресурсів та громадських просторів є обов'язковими, а порушення цих норм супроводжується реальними правовими наслідками. Зокрема, у Німеччині за невиконання вимог до безбар'єрності можуть бути накладені штрафи до 50 000 євро, а в разі тривалого невиконання — суд може видати рішення про тимчасове призупинення функціонування об'єкта (наприклад, магазину, офісу, станції метро) до усунення порушень. Важливою ознакою є те, що керівники установ, замовники проектів та архітектори несуть персональну відповідальність за недотримання стандартів доступності, що стимулює проактивне впровадження засобів безбар'єрного середовища ще на етапі проектування. [8; 9; 10]

Особливого уваги заслуговує досвід США, де з 1990 року діє Americans with Disabilities Act (ADA) — один із найбільш прогресивних законів у сфері прав осіб з інвалідністю. Порушення положень ADA карається значними штрафами: за перше порушення — до 75 000 доларів США, за повторне — до 150 000 доларів. При цьому відповідальність несе не лише юридична особа, а й керівник установи, директор, власник — особисто. Це створює потужний правовий тиск і спонукає до системного впровадження безбар'єрності. Крім того, закон передбачає можливість подання позовів через громадські організації, що дозволяє будувати колективні позови проти державних структур.

На противагу цим моделям, в Україні відсутня ефективна система примусового виконання норм про безбар'єрність. Навіть наявність такої статті, як 164-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, не забезпечує реальної дії через надто м'які санкції (штраф від 510 до 850 грн) і відсутність механізму повторних покарань. Тому для вдосконалення правової бази пропонується комплекс заходів:

По-перше, потрібно суттєво збільшити розмір штрафу за ст. 164-1 КАП — принаймні до 5–10 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що зробить санкцію реальною загрозою для посадових осіб. По-друге, слід ввести повторні санкції: за повторне порушення штраф має подвоюватися, а також може бути

передбачено публічне оприлюднення факту порушення, що матиме репутаційний ефект.

По-друге, необхідно закріпити обов'язок забезпечення безбар'єрності у трудовому законодавстві — зокрема, додати відповідний пункт до Кодексу законів про працю, встановивши, що керівник установи зобов'язаний забезпечувати доступність для всіх категорій громадян як частину своїх службових обов'язків. Це дасть підстави для застосування дисциплінарної відповідальності — від зауваження до звільнення.

По-третє, слід створити спеціалізований державний реєстр порушень вимог безбар'єрності, який би фіксував усі скарги, результати перевірок, накладені штрафи та ступінь усунення порушень. Такий реєстр дав би змогу проводити аналіз системних проблем, формувати статистику та виявляти "зони ризику", а також стати інструментом прозорості та громадського контролю [6].

Отже, принцип безбар'єрності в Україні на сьогодні є не лише соціальною, а й правовою категорією, закріпленою в Конституції, міжнародних угод та національному законодавстві. Однак його реалізація залишається формальною, оскільки відсутня ефективна система відповідальності посадових осіб за порушення цього принципу.

Існуючі норми, зокрема стаття 164-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, не забезпечують реальної правової сили через надто м'які санкції, відсутність механізмів повторного покарання та слабкий контроль з боку державних органів. У той час як у країнах ЄС та США посадові особи несуть персональну цивільну, дисциплінарну та фінансову відповідальність за недоступність середовища, в Україні такі порушення залишаються без наслідків.

Для перетворення безбар'єрності з декларації на реальність необхідно впровадити комплексні зміни: збільшити розмір штрафів, ввести повторні санкції, закріпити обов'язки посадових осіб у трудовому та бюджетному законодавстві, створити реєстр порушень та забезпечити персональну відповідальність за цифрову доступність. Лише за умови персоналізації відповідальності —

коли кожен керівник буде знати, що за недоступну школу, лікарню чи державний сайт він несе не лише колективну, а й особисту відповідальність, — Україна зможе побудувати справжнє інклюзивне суспільство, де право на рівний доступ не залежить від стану здоров'я, віку чи фізичних можливостей людини.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 року. Голос України від 13.07.1996 року. № 128 (дата звернення 01.11.2025 року).

2. «Про запобігання дискримінації»: Закон України від 23 березня 2022 р. № 2744-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 21. Ст. 1.

3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 р. URL: <https://www.un.org/disabilities/convention/>

4. Загальна декларація прав людини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Резолюція 217 А (III). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

5. Державна служба України з питань прав осіб з інвалідністю. Звіт про стан реалізації права осіб з інвалідністю на доступне середовище в Україні за 2024 рік. Київ. 2024. URL: <https://dpsia.gov.ua/zvit-2024>

6. Стан забезпечення безбар'єрного доступу в районних державних адміністраціях України». Київ, 2024. URL: <https://nba.gov.ua/reports/nbpa-bezbariernist-2024.pdf>

7. Аудит цифрової доступності офіційних сайтів державних установ: результати дослідження (2023). Фонд «Доступне суспільство». URL: <https://dostupne.org.ua/audyt-digitalnoyi-dostupnosti-2023>

8. Federal Ministry for Social Affairs, Health, Care and Consumer Protection (Austria). Accessibility in Public Buildings: Legal Framework and Sanctions. Vienna, 2023 URL: <https://sozialministerium.at>

9. The Swedish Agency for Disability Policy Coordination (Handisam). Accessibility Requirements in Sweden. Stockholm, 2024. URL: <https://sweden.se/life/equality/disability-policy>

10. Bundesministerium für Arbeit und Soziales (Germany). Barrierefreie Gestaltung öffentlicher Gebäude – Rechtsgrundlagen und Sanktionen. Berlin. 2023. URL: <https://bmas.de>

Гутник Аліна Володимирівна,
докторка філософії у галузі права, капітан поліції,
старша інспекторка відділу «Служба освітньої безпеки»
Калуського РВП ГУНП в Івано-Франківській області

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний безбар'єрний простір передбачає усунення не лише фізичних, а й цифрових бар'єрів, які можуть обмежувати доступ людини до освіти, інформації та комунікації. Так, одним із напрямків, визначених Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року є цифрова безбар'єрність [1]. Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем цього напрямку свідчить про те, що рівень цифрової грамотності населення потребує суттєвого підвищення.

Цифрова грамотність передбачає не лише опанування навичок роботи з цифровими технологіями, а й знання правил безпеки в інформаційному просторі. За даними Міністерства цифрової трансформації України у 2023 році 8,8% підлітків ніколи не дотримувалися заходів захисту даних в інтернеті, 35,2% – отримували шахрайські повідомлення протягом останнього року, а понад половина (52,3%) – мали проблеми із безпекою через використання інтернету за останній рік [2]. Ці дані підтверджують актуальність і необхідність системної роботи у сфері цифрової безпеки.

Типова освітня програма Нової української школи для учнів 1-2 класів передбачає формування інформаційно-комунікаційної компетентності, що включає основи цифрової грамотності уміння безпечно й етично користуватися цифровими ресурсами у навчанні та повсякденному житті [3]. У програмах для старших класів теми інформаційної безпеки, кіберзахисту та безпечного спілкування в мережі висвітлюються у курсах «Основи здоров'я», «Інформатика» тощо [4; 5].

Зважаючи на зазначене, виникає потреба у практичному впровадженні знань із цифрової безпеки в освітній процес. Одним із дієвих механізмів такої реалізації стало залучення інспекторів «Служби освітньої безпеки» (далі – СОБ) до підвищення рівня цифрової безпеки школярів. Під час забезпечення безпечного освітнього середовища поліцейські в межах компетенції інформують учасників освітнього процесу про безпеку в кіберпросторі [6]. Інспектор СОБ не обмежений у форматі проведення заходів (уроки, квести, інтерактивні ігри тощо) та може проводити їх як одноосібно так і разом із іншими фахівцями (вчитель, класний керівник, психолог, соціальний педагог, працівники інших служб, наприклад ДСНС). Тему кожного просвітницького заходу можна і треба адаптовувати під актуальні виклики у державі [7, с. 144-145].

В межах формування цифрової грамотності школярів доцільно виділити такі блоки цифрової безпеки:

Захист особистої інформації.

Близько третини підлітків (31%) не знають, як захистити свої дані під час користування інтернетом [2]. Тому учнів необхідно навчати поняттю «персональні дані», пояснювати, яку інформацію не варто поширювати онлайн, як створювати надійний пароль і користуватися двофакторною автентифікацією.

Цей блок тісно пов'язаний із безпечним спілкуванням та протидією сексуальному насильству в інтернеті. Ефективним прийомом є навчання «тесту Білборда»: перед тим як викласти будь-яке фото, варто подумати — чи готовий(-а) я побачити його на білборді біля школи? [8].

Захист від шахрайства.

Онлайн-покупки та цифрові сервіси мають бути безпечними. Учні повинні розуміти ризики фішингу, наслідки оприлюднення персональних даних, знати, як перевірити автентичність сайтів (наприклад, <https://who.is/>).

Цей блок тісно пов'язаний із темою протидії торгівлі людьми, адже вербування людей здійснюється через використання фіктивних оголошень про найм на роботу чи навчання в Україні та закордоном. Для відпрацювання практичних навичок доцільно використовувати ігрові ресурси.

Для відпрацювання практичних навичок доцільно використовувати ігрові ресурси: гра-симуляція від Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем ЄМА «Здолай шахрая» чи онлайн квести від МОМ «Щось пішло не так», «Онлайн квест з безпечного Працевлаштування» тощо.

Розпізнавання фейків і діпфейків.

Розвиток штучного інтелекту ускладнює виявлення неправдивої інформації, що особливо небезпечно в умовах війни. Ворог спеціально створює псевдопатріотичні групи та поширює створені за допомогою ШІ зображення, неправдиві емоційні історії із життя українців тощо для інформаційних вкидів, розколу суспільства на тригерних темах, тестування аудиторії на вразливість до патріотичних та емоційних фейків. Потім на людей, які це поширюють чи коментують, можна планувати інші інфоатаки, використовуючи ці вразливості [9, с. 1099].

Тому важливо навчати дітей аналізу змісту, контексту, перевірки джерел, зображень (метаданих, попередніх публікацій) та акаунтів. Для цього інспектори СОБ можуть навчати базових навичок OSINT-аналізу [10].

Протидія втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

В умовах гібридної війни ворог постійно проводить заходи із втягування громадян України, у т. ч. дітей, в інформаційні акції на шкоду державній безпеці України, а в окремих випадках і диверсії. При цьому втягування неповнолітніх може здійснюватися і «в темну», тобто без усвідомлення останніми, що вони здійснюють протиправні дії. Яскравим прикладом втягнення дітей до таких заходів, зафіксованих Службою безпекою України, є використання

країною-агресором мобільних додатків, які в ігровій формі за умовну або фінансову винагороду змушують їх до конкретних дій, у більшості випадків — фотофіксації певних ділянок місцевості [11]. Діти мають розуміти як діяти у ситуаціях, коли хтось в Інтернеті пропонує заробити «легкі гроші», а також що робота «кур'єром» може бути незаконною.

Отже, формування цифрової грамотності є складовою створення безбар'єрного освітнього середовища. Це питання технічних умінь, культури безпечного, відповідального та критичного використання цифрових технологій. Робота Служби освітньої безпеки сприяє розвитку компетентностей, що захищають дитину від інформаційних загроз і допомагають формувати безпечну цифрову спільноту в школі.

Література:

1. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядженн Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 р. № 294-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 08.10.2025).

2. Дослідження цифрової грамотності в Україні за 2023 рік. *Міністерство цифрової трансформації в Україні*. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naseenna_ukraini_2023.pdf (дата звернення 08.10.2025).

3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. для 1–2 класів : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 68 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення 08.10.2025).

4. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти «Основи здоров'я» для 6–9 класів : наказ Міністерства

освіти і науки України від 03.08.2022 № 698. Київ : МОН України, 2022. 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navch.progr.2022.osnovy.zdorovia-6-9.pdf> (дата звернення 08.10.2025).

5. Програма курсу «Інформатика» для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Київ : МОН України, 2015. 66 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/programa-informatika-5-9-traven-2015.pdf> (дата звернення 08.10.2025).

6. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: наказ МВС України №663 від 01.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення 08.10.2025).

7. Гутник А. Роль інспектора Служби освітньої безпеки щодо захисту дитини в умовах воєнного стану. Забезпечення принципу гідності дитини : протидія насильницьким методам виховання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 р.). Одеса : ОДУВС, 2025. С. 143–146.

8. Дмитренко С., Козлова А., Дьякова А. Тест Білборда та кохання в Інтернеті: квест для учнів 7-8 класів. Матеріал оновлено 09.2020. 31 с. <https://www.mariecollinsfoundation.org.uk/Portals/0/Quest-for-7-8th-grade-The-Billboard-and-Internet-Love-Test-min.pdf> (дата звернення 08.10.2025).

9. Басиста І., Гутник А., Хитра А. Розпізнавання DEEPFAKES як домінантна складова протидії інформаційним загрозам. Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану : тези III Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 21 листопада 2024 року). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. С. 1097–1099.

10. Гутник А. Штучний інтелект і дезінформація в умовах війни: виклики для інформаційної безпеки держави. Роль OSINT-досліджень у підвищенні рівня національної безпеки України : матеріали круглого столу (м. Львів, 7 травня 2025 р.) / укладач І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2025. С. 51–53.

11. Гутник А., Кайданович О. Дитина-учасник збройного конфлікту: вербування, відповідальність, реінтеграція. JustTalk : веб-сайт. 2025. URL: <https://justtalk.com.ua/post/ditina-uchasnik-zbrojnogo-konfliktu-verbuvannya-vidpovidalnist-reintegratsiya> (дата звернення 08.10.2025).

Давидов Денис Сергійович,
студент н/г 211_СПД_2024 Навчально-наукового інституту
права і психології Національної академії внутрішніх справ,
Савранчук Людмила Леонідівна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ

Конституцією України гарантовано право кожного на освіту. Україна, як держава-учасниця Конвенції про права осіб з інвалідністю повинна забезпечувати загальність, неподільність, взаємозалежність і взаємопов'язаність усіх прав людини й основоположних свобод, а також необхідність гарантувати особам з інвалідністю повне користування ними без дискримінації, у тому числі право осіб з інвалідністю на освіту, інклюзивне середовище як передумови для участі у всіх формах суспільного життя та громадської активності.

Україна активно формує власну безбар'єрну політику, яка гуманістично орієнтована та спрямована на розвиток особистості.

Національна стратегія безбар'єрності до 2030 року та План заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року передбачають: розширення інклюзивно-ресурсних центрів, архітектурну та цифрову доступність шкіл, підготовку педагогів, впровадження універсального дизайну, адаптацію програм для дітей з різними освітніми потребами. Основний акцент державної політики – створення такого освітнього середовища, у якому кожна дитина може реалізувати свій потенціал.

Незалежно від освітніх потреб, кожна дитина повинна мати можливість здобути якісну освіту, бути підготовленою до перебування в освітньому середовищі. Це потребує адаптації освітнього простору, методик до відповідних освітніх потреб.

За результатами опитування людей з інвалідністю та батьків дітей з інвалідністю у 2025 році всього 37,1 % людей з інвалідністю задоволені доступністю освітніх закладів (дитсадок, школа, коледж, університет); 43,6 % батьків дітей з інвалідністю задоволені доступністю освітніх закладів; 20,2 % батьків дітей з інвалідністю задоволені тим, як запроваджується інклюзивна освіта у навчальних закладах [1].

Звернення до зарубіжного досвіду є необхідним для формування ефективної української моделі безбар'єрного навчання.

Однією з найуспішніших країн у реалізації інклюзивної освіти є Фінляндія, де поруч із безкоштовністю і рівністю однією з ключових цінностей виступає інклюзивність. Принцип «школа для всіх» передбачає доступність освіти для кожної дитини за місцем проживання. Фінська інклюзивна модель розвивається понад 20 років, супроводжується масштабними науковими дослідженнями та охоплює всі рівні освіти [2].

Її модель базується на ранньому втручанні, індивідуальній підтримці та трирівневій системі допомоги: загальній, посиленій та спеціальній. Для кожної дитини створюється індивідуальна освітня траєкторія; школи співпрацюють з медичними, соціальними та психологічними службами. Освіта є повністю безкоштовною:

держава фінансує харчування, транспорт, підручники та всі необхідні матеріали.

Важливим чинником успіху є також високий рівень підготовки педагогів та престижність учительської професії. Учителі проходять спеціальну підготовку з інклюзивної педагогіки, що дає змогу ефективно працювати з дітьми різних категорій.

Ключові ідеї фінської моделі полягають у передбаченні труднощів, своєчасному втручанні та наданні адекватної допомоги кожній дитині. Цей підхід відображає концепцію «раннього втручання» – систему заходів, спрямованих на запобігання освітній неуспішності та соціальній ізоляції дитини, сприяє соціальній інтеграції, формує культуру поваги та толерантності

Фінляндія впровадила триступеневу систему допомоги дітям з особливими освітніми потребами, яка є ключовою складовою інклюзивної моделі [3]:

1. Загальна підтримка (перший рівень) — надається усім учням, які мають тимчасові труднощі у навчанні. Підтримку здійснює вчитель шляхом індивідуального підходу та гнучких методів викладання.

2. Поглиблена підтримка (другий рівень) — застосовується, якщо базової допомоги недостатньо. Рішення ухвалюється міждисциплінарною командою (учитель, асистент, соціальний педагог). На цьому етапі діє принцип “два педагоги в класі”, що забезпечує ефективну взаємодію й індивідуалізацію навчання.

3. Спеціальна підтримка (третій рівень) — призначається після медико-психологічного обстеження та рішення комісії з освіти. Учні навчаються у невеликих групах (до 10 осіб) за індивідуальними програмами, які відповідають їхнім можливостям і темпу навчання.

Усі три рівні функціонують як єдина система, що дозволяє гнучко реагувати на потреби учня та запобігати відставанню у навчанні.

У фінських школах діти з інвалідністю навчаються разом з іншими учнями, а у випадку тяжких порушень — у спеціалізованих класах, де працює кілька педагогів [7]. Через таку

модель забезпечується максимальне врахування індивідуальних потреб учнів [8].

Інклюзивність у Фінляндії ґрунтується на принципах Загальної декларації прав людини та Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що підкреслює рівноправність і недискримінацію.

Основна мета безбар'єрної освіти – створення рівних можливостей для здобуття освіти всіма дітьми незалежно від стану здоров'я, соціального статусу чи інших відмінностей.

Фінська система довела свою ефективність: інклюзія реалізується не як окрема програма, а як загальна освітня практика, що усуває будь-які прояви дискримінації і робить навчання доступним для всіх.

Досвід Фінляндії демонструє, що успішна інклюзія можлива лише за умови цілісної державної політики, яка поєднує законодавчі, педагогічні та соціальні механізми підтримки.

Система трирівневої допомоги, висока якість педагогічної освіти, безкоштовність навчання і відсутність соціальної дискримінації створюють справжній безбар'єрний освітній простір.

Досвід Фінляндії демонструє, що системна державна політика, міжвідомча співпраця та раннє втручання забезпечують ефективне безбар'єрне середовище для всіх учасників освітнього процесу.

Для України впровадження подібних підходів перевірених практикою й адаптованих до національних умов дасть більш ефективний рух до створення справді безбар'єрної системи освіти.

Література:

1. Аналітичний звіт за підсумками опитування 4 цільових груп щодо побудови безбар'єрної держави. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Льва Кучеріва для Програми розвитку ООН. Київ, 2025.

2. Особливості інклюзивної освіти: досвід Фінляндії. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18663/1/9_Vynnychuk.pdf.

3. Frederickson, N. & Cline, T. Special education needs, inclusion and diversity Glasgow: Open University Press, 2009. URL: <https://ru.scribd.com/document/499662742/Special-Educational-Needs-Inclusion-and-Diversity>.

4. Finnish National Agency for Education (EDUFI). URL: <https://www.oph.fi/en>.

Добровольська Тетяна Миколаївна,
студентка групи 7_1КМ-2 Навчально-наукового інституту
права та психології Національної академії внутрішніх справ,
Волох Олександр Костянтинівч,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ДОСТУПУ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Трансформація системи адміністративного правосуддя в Україні проявляє проблему забезпечення реального, а не декларативного доступу громадян до судового захисту у спорах з органами публічної влади. Безбар'єрність адміністративного судочинства є ключовим індикатором дотримання державою конституційних гарантій права на справедливий суд та міжнародних зобов'язань усфері прав людини.

Актуальність питань безбар'єрності адміністративного судочинства зумовлена євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю приведення національної системи правосуддя у відповідність до міжнародних стандартів.

Доступність адміністративного правосуддя в Україні ґрунтується на системі взаємопов'язаних конституційних гарантій, які забезпечують можливість громадян ефективно захищати свої права у спорах з органами публічної влади.

Серед таких гарантій: можливість оскаржити рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень; рівність усіх учасників процесу незалежно від їхніх фізичних, соціальних чи економічних характеристик; доступ до інформації про процедури та механізми судового оскарження адміністративних актів; можливість брати участь у формуванні публічної політики через інститут адміністративного судочинства.

Нормативне закріплення принципу доступності правосуддя в адміністративному судочинстві України знайшло своє відображення у положеннях статті 7 частини третьої Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1].

Відповідно до цієї норми, судова система створює умови для забезпечення доступності правосуддя кожній особі в порядку, передбаченому Основним Законом України та процесуальним законодавством.

Дана правова норма є імплементацією міжнародних стандартів у національну правову систему та кореспондує з вимогами статті 2 частини третьої пункту «а» Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, яка зобов'язує держави-учасниці забезпечити будь-якій особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть якщо таке порушення було вчинено особами, що діяли в офіційному статусі [2], а також статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3], яка встановлює право кожної особи на справедливий і публічний розгляд її справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Ратифікована Україною в 2009 році Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю у статті 9 вимагає від держав-членів усунення перешкод у доступі до всіх публічних сервісів, включаючи систему правосуддя. Особливу увагу приділено статті 13 цього міжнародного договору, яка спеціально присвячена ефективному доступу до правосуддя та встановлює вимогу про рівні можливості для осіб з інвалідністю у реалізації їхнього права на судовий захист [4].

На конституційному рівні ідею безбар'єрності втілює стаття 24 Конституції України, що проголошує недопустимість привілеїв

чи обмежень за будь-якими ознаками та гарантує однакові можливості для всіх громадян [5].

Спеціальне законодавство, зокрема Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», деталізує механізми створення інклюзивного середовища, яке поширюється і на сферу адміністративного судочинства [6].

Судова практика України демонструє поступове формування стандартів безбар'єрності у контексті забезпечення доступу до правосуддя.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду в своєму рішенні аналізував питання реалізації політичних прав громадян з інвалідністю, спираючись на положення статті 29 Конвенції про права осіб з інвалідністю [4].

Колегія суддів акцентувала увагу на тому, що держава зобов'язана створювати матеріально-технічні та організаційні передумови для повноцінної участі осіб з обмеженими можливостями у публічно-політичній діяльності, що включає забезпечення безперешкодного доступу до виборчих приміщень, адаптацію виборчої документації та використання доступних форматів інформування [7].

Концепція безбар'єрності в контексті адміністративного судочинства України базується на комплексному підході до формування доступної системи правосуддя. Цей підхід передбачає створення умов для безперешкодної реалізації права на судовий захист усіма категоріями громадян незалежно від їхніх фізичних, економічних чи соціальних особливостей.

Моніторинг реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору, здійснюваний Радою з питань безбар'єрності при Президентові України, демонструє системний підхід держави до усунення перешкод у різних сферах життєдіяльності громадян [8].

Найбільший прогрес досягнуто у сфері фізичної безбар'єрності (382 виконаних заходи), що включає адаптацію будівель та приміщень для осіб з обмеженими фізичними можливостями. Для адміністративного судочинства це означає поступове усунення архітектурних бар'єрів у судових установах,

облаштування пандусів, ліфтів та спеціалізованих санітарних приміщень.

Суспільна та громадянська безбар'єрність посідає друге місце за кількістю реалізованих ініціатив (288 заходів), що охоплює забезпечення рівних можливостей участі громадян у публічному житті, включаючи доступ до механізмів судового оскарження рішень органів влади.

Критичною залишається ситуація з економічною безбар'єрністю, де виконано лише 1 захід при загальній потребі у 71 заході. Це безпосередньо корелює з проблемою фінансової доступності адміністративного судочинства для малозабезпечених категорій населення, оскільки економічна безбар'єрність передбачає створення механізмів компенсації судових витрат, забезпечення безоплатної правничої допомоги та спрощення процедур звільнення від сплати судового збору.

Інформаційна безбар'єрність (48 виконаних заходів) та цифрова безбар'єрність (84 виконаних заходи) є критично важливими для забезпечення доступу до інформації про процедури адміністративного судочинства, електронного подання позовів та участі в онлайн-засіданнях.

Безбар'єрний доступ до адміністративних судів охоплює принципи доступності правосуддя, інклюзивності судових процедур, універсального підходу до оформлення судових приміщень, а також створення механізмів підтримки різноманітних потреб учасників судового процесу [9].

Реалізація безбар'єрного адміністративного судочинства в Україні потребує впровадження заходів за кількома ключовими векторами.

Процесуальна безбар'єрність передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх учасників судового процесу через спрощення процедур звернення до суду та участі в розгляді справ.

Інформаційно-правова безбар'єрність означає створення умов, за яких громадяни мають доступ до правової інформації про процедури адміністративного судочинства в зрозумілих форматах з використанням альтернативних способів комунікації відповідно до індивідуальних потреб.

Архітектурна безбар'єрність судових установ полягає у формуванні фізичного середовища, де будівлі адміністративних судів є безперешкодно доступними для осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Економічна безбар'єрність правосуддя включає створення фінансових механізмів, що дозволяють малозабезпеченим громадянам реалізувати своє право на судовий захист через систему судових витрат та правової допомоги.

Технологічна безбар'єрність судочинства забезпечує можливість електронного звернення до адміністративних судів та участі в онлайн-засіданнях для всіх категорій населення, включаючи осіб похилого віку та мешканців віддалених населених пунктів.

Безбар'єрність адміністративного судочинства є фундаментальною складовою конституційного права на судовий захист та необхідною передумовою реалізації принципу верховенства права в Україні. Аналіз міжнародно-правових стандартів, національного законодавства та судової практики засвідчує існування значного розриву між нормативним закріпленням гарантій доступності правосуддя та їх практичною реалізацією. Безбар'єрний підхід до адміністративного судочинства не може обмежуватися усуненням лише архітектурних перешкод, а має охоплювати комплекс процесуальних, інформаційних, економічних та технологічних заходів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для всіх категорій громадян у реалізації права оскаржувати рішення органів публічної влади.

Література:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

5. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

6. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.07.2024 у справі № 640/11812/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120609505>.

8. Радниця-уповноважена Президента України з питань безбар'єрності. План заходів з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору. app.powerbi.com. URL: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMjgwOWZjNmItY2Y4NS00OWYwLTg2MDUtZWJlZTY2NjQ1NTcyIiwidCI6ImNlMlIwNDA5LWQ5OWQtNDQ2Mi05YTUyM0YTE0NyJ9>.

9. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text>

Довбаш Володимир Романович,
стажер Управління європейської інтеграції та міжнародного
співробітництва Міністерства у справах ветеранів України,
Волох Олександр Костянтинович, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового
інституту права та психології Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧАСТИНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України передбачає ґрунтовні трансформації у сфері захисту прав людей, соціальної інклюзії та рівних можливостей, що охоплюють потребу держави забезпечити доступність публічного простору, послуг і цифрової інфраструктури для громадян. У цьому контексті безбар'єрність поступов перетворюється не лише на окремий напрям державної політики, а й на універсальний принцип модернізації країни. Створення безбар'єрного середовища є однією з основних вимог соціальної політики Європейського Союзу, закріпленою в нормативних актах та стратегічних документах ЄС, включно з Європейською стратегією у сфері інвалідності [2, с. 12].

На рівні права ЄС базовим підходом є концепція універсального дизайну, згідно з якою середовище повинно бути спроектоване так, щоб ним могли користуватися всі групи населення без необхідності спеціальної адаптації [1, с. 87]. Такий підхід підкреслює, що інклюзивність повинна закладатися ще на етапі планування, а не “додатково створюватися” після завершення проєкту. ЄС розглядає поняття бар'єрності не як індивідуальне обмеження людини, а як недолік середовища, що має бути усунений через державну політику [13, с. 44]. Цей підхід закріплений також у Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованій Україною у 2009 році [5, с. 6], яка стала ключовим міжнародним стандартом у сфері забезпечення рівних можливостей.

Після підписання Угоди про асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати соціальну, транспортну та цифрову політику зі стандартами ЄС [1, с. 112]. Це означає необхідність комплексного перегляду діючих норм, технічних регламентів і процедур, що стосуються доступності. Важливе місце у цьому процесі посідає імплементація Європейського акту про доступність (Directive 2019/882), який визначає вимоги до доступності інфраструктури, транспорту, електронних сервісів, банківських продуктів та товарів широкого вжитку [3, с. 19]. Окреме значення має Директива (EU) 2016/2102 щодо доступності вебсайтів державних установ, яка визначає стандарти цифрової інклюзії на основі WCAG 2.1 [8, с. 3], що особливо актуально у період активного розвитку електронного врядування.

Національним фундаментом формування доступності стала Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні, ухвалена у 2021 році [10, с. 2]. Цей документ започаткував системний підхід до доступності, а також встановив пріоритети для державних органів і органів місцевого самоврядування. Вона поєднує кілька блоків: фізичну безбар'єрність, цифрову доступність, доступ до послуг правосуддя, інклюзивну освіту та розвиток культури недискримінації. У сфері будівництва Україна також впроваджує оновлені стандарти, які діють у ЄС та встановлюють параметри інклюзивності будівель і споруд [7, с. 14], завдяки чому всі новобудови повинні проектуватися одразу з урахуванням потреб маломобільних груп.

Створення доступного середовища є критично важливим для реалізації державної політики щодо ветеранів України. Внаслідок повномасштабної війни значно зросла кількість осіб, які отримали поранення, ампутації або набутої інвалідності, що посилило потребу у швидкій та якісній модернізації інфраструктури. Європейська соціальна хартія визначає право на соціальну інтеграцію та реабілітацію як фундаментальне [4, с. 27], що вимагає доступності медичних, адміністративних і соціальних послуг. Стратегія розвитку ветеранської політики України до 2030 року також підкреслює роль доступного середовища як передумови реінтеграції ветеранів [12, с. 11].

Європейські дослідження свідчать, що доступність безпосередньо впливає на економічну активність людей з інвалідністю: за даними ІЛО, бар'єри у середовищі знижують рівень зайнятості на 20–30 % [18, с. 25]. Це впливає не лише на індивідуальний добробут, а й на загальні економічні показники держави. Для ветеранів така залежність означає прямий зв'язок між якістю доступності та здатністю повернутися до роботи, навчання, соціальної адаптації та самостійності.

Цифрова безбар'єрність стала одним із ключових індикаторів євроінтеграційного прогресу. Згідно з рекомендаціями Європейської комісії у межах *Ukraine Report 2023* [19, с. 47], держава має забезпечити інклюзивність електронних сервісів у сфері соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти та адміністративних процедур. Для ветеранів це включає доступність сервісів «є-Ветеран», реєстрів соціальних виплат, інструментів супроводу та програм реабілітації, що прямо впливає на якість державних послуг.

Окремим аспектом є післявоєнна відбудова, яка згідно з позицією Європейської комісії має здійснюватися за моделлю «build back better», тобто з обов'язковим урахуванням принципів безбар'єрності та універсального дизайну [16, с. 5]. Такий підхід дає змогу створювати не просто відбудовані, а значно кращі та сучасніші міські простори. UNDP також наголошує, що інклюзивне планування на етапі відбудови дозволяє уникнути додаткових витрат на подальшу адаптацію інфраструктури [17, с. 13], що підвищує ефективність використання ресурсів і прискорює соціально-економічне відновлення громад.

Отже, організація безбар'єрного середовища виступає ключовим індикатором відповідності України європейським стандартам прав людини. Вона охоплює не лише нормативну імплементацію, а й комплексні зміни в архітектурі, транспорті, цифрових технологіях і системі публічних послуг. У сфері ветеранської політики безбар'єрність є умовою повноцінної реінтеграції та соціально-економічного відновлення громадян, які захищали державу. Забезпечення доступності слід розглядати як невід'ємну складову руху України до членства в ЄС та побудови

сучасної інклюзивної держави, яка відповідає найкращим європейським практикам.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Київ: Відомості ВРУ, 2014.
2. European Disability Strategy 2010–2020. Brussels: EC, 2010.
3. European Accessibility Act (Directive 2019/882). OJ EU, 2019.
4. European Social Charter (Revised). Strasbourg: CoE, 1996.
5. United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. UN, 2006.
6. WHO. World Report on Disability. Geneva: WHO, 2011.
7. EN 17210:2021 Accessibility of built environment. Brussels: CEN, 2021.
8. Directive (EU) 2016/2102 on web accessibility. OJ EU, 2016.
9. OECD. Fostering social inclusion in candidate countries. Paris, 2022.
10. Національна стратегія безбар'єрності. Київ: КМУ, 2021.
11. ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Київ: Мінрегіон, 2018.
12. Стратегія розвитку ветеранської політики до 2030 року. К.: МБСУ, 2020.
13. FRA. Handbook on European non-discrimination law. Luxembourg, 2020.
14. CoE. Disability Strategy 2017–2023. Strasbourg, 2017.
15. Eurofound. Social inclusion of persons with disabilities. Dublin, 2020.
16. European Commission. EU Support for Ukraine's Reconstruction. Brussels, 2023.

17. UNDP. Inclusive Local Governance and Accessibility. New York, 2022.

18. ILO. Labour market inclusion of persons with disabilities. Geneva, 2020.

19. European Commission. Enlargement Package 2023: Ukraine Report. Brussels, 2023.

Домашенко Аліна Олександрівна,

студентка 401_СПРБ н/г Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Булик Ірина Леонтіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ДОСТУП ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ДЛЯ ВСІХ ПАЦІЄНТІВ

У сучасному суспільстві питання безбар'єрності у сфері охорони здоров'я посідає одне з провідних місць у забезпеченні прав людини. Доступ до медичних послуг є базовим соціальним правом, гарантованим Конституцією України та міжнародними договорами, ратифікованими нашою державою, зокрема, Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю. Згідно зі статтею 6 Закону України «Основ законодавства України про охорону здоров'я», держава гарантує кожному громадянину право на охорону здоров'я та доступну медичну допомогу, незалежно від стану здоров'я, соціального становища чи місця проживання [1]. Саме принцип рівності у доступі до медичних послуг є основоположним для побудови безбар'єрного суспільства.

Безбар'єрність у медицині охоплює не лише фізичну доступність медичних закладів, а й інформаційну, соціальну та комунікаційну складові. Відповідно до Закону України «Про

основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю», держава зобов'язана забезпечити умови, за яких особи з інвалідністю можуть отримувати медичну допомогу на рівні з іншими громадянами, а також користуватися медичними послугами, інформацією, обладнанням і транспортом без перешкод [2]. Безбар'єрність у цьому контексті розглядається як інструмент подолання дискримінації та створення рівних можливостей у доступі до охорони здоров'я.

Проблематика безбар'єрного доступу до медичних послуг в Україні залишається актуальною, особливо в умовах післявоєнної відбудови та зростання кількості осіб із інвалідністю внаслідок бойових дій. Закон України «Про реабілітацію в охороні здоров'я» (2020 р.) визначає нову модель надання реабілітаційних послуг, спрямовану на відновлення функціональних можливостей осіб, які отримали травми, хвороби чи порушення здоров'я, а також гарантує доступ до необхідних технічних засобів реабілітації [4]. Відповідно до цього закону, реабілітація є не лише медичною, а й соціальною послугою, що безпосередньо пов'язана із забезпеченням безбар'єрності.

Водночас важливим напрямом державної політики є забезпечення доступу до медичних послуг у сільських громадах. Прийнятий у 2017 році Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» закріпив правові засади розвитку телемедицини, оновлення сільських амбулаторій, створення належної інфраструктури та транспортної доступності до лікарень [3]. Така ініціатива спрямована на подолання територіальних бар'єрів, які особливо відчутні для людей похилого віку, осіб із хронічними захворюваннями чи з обмеженими можливостями пересування.

Однак безбар'єрність - це не лише питання фізичної інфраструктури, а й соціальної взаємодії. Як зазначає Міністерство охорони здоров'я у звіті «Створення безбар'єрного простору у Львівському національному медичному університеті» (2024), головним елементом реформи є зміна мислення майбутніх медиків і формування культури поваги до кожного пацієнта [6]. У документі підкреслюється, що майбутні лікарі повинні не лише

надавати медичну допомогу, але й забезпечувати психологічну підтримку, використовувати просту мову для пояснення медичних термінів та бути готовими працювати з пацієнтами, які мають різні види інвалідності або особливі потреби.

У контексті міжнародного досвіду особливо цікавим є дослідження, опубліковане у *Frontiers in Public Health* (2025), яке аналізує бар'єри доступу до медичних послуг серед українських біженців у країнах Європи. Автори вказують, що найбільш поширеними проблемами були мовні бар'єри, складність у реєстрації до лікаря, відсутність інформації про безкоштовні послуги та переривання лікування хронічних захворювань через втрату медичної документації [5]. Крім того, наголошується на недостатній інтеграції українських пацієнтів у системи охорони здоров'я країн перебування, що свідчить про необхідність розроблення єдиних механізмів міждержавної координації.

Безбар'єрність у медицині неможливо забезпечити без ефективної цифрової інфраструктури. Електронна система охорони здоров'я (eHealth), запроваджена в Україні, є важливим інструментом у забезпеченні прозорості, швидкого доступу до медичних даних та спрощенні процедури отримання послуг. Однак, як зазначає аналітичний звіт МОЗ України (2023), для багатьох громадян похилого віку або осіб з інвалідністю цифрові сервіси залишаються малодоступними через брак технічних навичок або відсутність цифрових пристроїв [8]. Саме тому розвиток цифрової безбар'єрності - один із ключових напрямів реалізації державної Стратегії безбар'єрності до 2030 року.

Загалом, забезпечення безбар'єрності у сфері охорони здоров'я - це процес, який потребує системного підходу, участі держави, медичних закладів, освітніх установ та громадських організацій. Безбар'єрність - це не просто політичний чи соціальний лозунг, а реальний механізм утвердження людської гідності та рівності [6]. Вона вимагає не лише модернізації медичної інфраструктури, а й зміни свідомості, розвитку емпатії серед медичних працівників, впровадження універсального дизайну та цифрових технологій, орієнтованих на всі групи населення [8].

Безбар'єрний доступ до медичних послуг є показником цивілізованості держави, рівня розвитку її системи охорони здоров'я та реального ставлення до прав людини. Україна, впроваджуючи принципи безбар'єрності, не лише виконує міжнародні зобов'язання, а й створює передумови для формування справді інклюзивного суспільства, у якому кожен має можливість отримати якісну, своєчасну та доступну медичну допомогу [8].

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я № 2801-XII від 19.11.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 12.10.2025)

2. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» № 875-XII від 21.03.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 12.10.2025)

3. Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» № 2206-VIII від 14.11.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text>(дата звернення 12.10.2025)

4. Закон України «Про реабілітацію в охороні здоров'я» № 1053-IX від 03.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення 12.10.2025)

5. *Frontiers in Public Health*. (2025). Barriers to healthcare access and continuity of care among Ukrainian war refugees in Europe. DOI: 10.3389/fpubh.2025.1516161. URL:https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2025.1516161/pdf?utm_source=chatgpt.com

6. Міністерство охорони здоров'я України. (2024). Звіт “Створення безбар'єрного простору у Львівському національному медичному університеті”. URL:<https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/Безбар%27єрність/2024/Зві>

т%20по%20безбар%27єрності%20на%202022.02.24.pdf?utm_source=c
hatgpt.com

7. ВООЗ (World Health Organization). (2023). Mental health and accessibility: Eastern European context. URL: <https://www.who.int/europe/publications>

8. МОЗ України. (2023). Аналітичний звіт про розвиток цифрової безбар'єрності у системі eHealth України. URL: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/cd3d2255-b894-4ecc-98c8-0c3b0e745dab/Звіт-ЕСОЗ-безбар%27єрність-%281%29-%281%29.docx.pdf>

Дудко Оксана Михайлівна,

начальник Управління проведення моніторингу питань у сфері захисту прав дітей Державної служби України у справах дітей

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ І СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ІЗ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ

Характеристика вразливості як правової категорії отримала значний розвиток насамперед у джерелах міжнародного права, включаючи міжнародні договори, документи міжнародних організацій, судову практику та міжнародно-правову доктрину. Водночас, поняття «вразливості» не має чіткого визначення в міжнародному праві, натомість, в основу покладено чинники, які зумовлюють соціальну вразливість [1, с. 2].

У контексті сучасних підходів усе більше значення набувають категорії соціальної справедливості, підтримки дітей із вразливих категорій і формування безбар'єрного середовища. Важливо розглядати вразливість не лише як характеристику окремої особи чи групи, що перебуває під загрозою соціального ризику, а як підставу для створення політик рівності, інклюзії та повноцінної участі у суспільному житті. Це особливо актуально щодо дітей, які через вік, інвалідність, соціальне становище або

статус внутрішньо переміщених осіб часто потребують посиленої правової та соціальної підтримки.

Соціальна справедливість, у цьому сенсі, вимагає побудови суспільства, в якому ресурси та можливості розподіляються не лише за принципом рівності, а й справедливості – тобто з урахуванням індивідуальних потреб. Діти з інвалідністю, діти, які постраждали від збройного конфлікту, позбавлені батьківського піклування – всі вони мають особливі потреби, які слід визнати та задовольнити через відповідну державну політику. Важливо розуміти, що підтримка таких дітей виходить за межі матеріальної допомоги. Йдеться про повноцінну інтеграцію в суспільство, доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, культурного життя, а також про створення таких умов, за яких дитина почувається безпечно, захищено та здатна розвивати свої здібності. Цей підхід є складовою концепції безбар'єрності.

Безбар'єрність – це не лише фізичний доступ до інфраструктури, а й усунення нормативних, соціальних, психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінній участі дитини в житті суспільства. Наприклад, у школах це означає не тільки облаштування пандусів, а й впровадження інклюзивної освіти, підготовку педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, формування культури поваги та прийняття.

У міжнародному праві захист прав дітей із вразливих категорій ґрунтується на загальних принципах прав людини – гідності, рівності, недискримінації. Конвенція про права дитини 1989 року визначає дитину як самостійного носія прав і закріплює обов'язок держав створювати умови для їхньої реалізації. Україна, як сторона Конвенції, зобов'язалася вживати всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, особливо тих, що перебувають у складних життєвих обставинах [2, с. 1].

У воєнних умовах виклики, що постають перед соціальною сферою, значно зросли. Правовий режим воєнного стану зумовив появу нових підкатегорій вразливих дітей: діти, які втратили батьків, зазнали поранень, були депортовані або стали внутрішньо переміщеними особами. Забезпечення їхнього захисту є критично

важливим завданням держави, що вимагає консолідації зусиль усіх секторів: освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, юстиції.

Водночас, особливого значення набуває психологічна підтримка таких дітей. Травми, спричинені війною, мають довгострокові наслідки і можуть впливати на емоційний розвиток, поведінку, здатність до навчання. Безбар'єрне середовище у цьому випадку має включати системну психосоціальну допомогу: шкільних психологів, тренінги для вчителів, кризові служби, реабілітаційні програми.

Державна політика має ґрунтуватися не лише на реагуванні на кризу, а й на упередженні факторів вразливості. Це означає реформування соціальної інфраструктури, створення механізмів раннього виявлення дітей у складних обставинах, міжвідомчу координацію, ефективний моніторинг дотримання прав дитини.

Отже, завдання держави – не просто гарантувати права, а створити умови для їх повноцінної реалізації. Це включає комплексні заходи: правові, соціальні, інституційні, освітні та інфраструктурні. Необхідно забезпечити системне функціонування механізмів підтримки дітей із вразливих категорій – від раннього виявлення потреб до ефективної допомоги та захисту.

Соціальна справедливість – це не абстрактне поняття, а практичне втілення поваги до гідності кожної дитини, що вимагає щоденної роботи органів влади, освітян, медиків, соціальних працівників, громадянського суспільства. Вона проявляється у тому, наскільки кожна дитина, незалежно від життєвих обставин, має шанс на гідне життя, розвиток і майбутнє.

У сучасному українському контексті це – тест на зрілість нашої держави як гуманної та правової. В умовах війни та соціальних трансформацій здатність держави забезпечити безбар'єрне середовище, інклюзивність та ефективний захист найменш захищених, зокрема, дітей – є критерієм не лише демократичності, а й стійкості та солідарності українського суспільства.

Література:

1. Андрусин Наталія. Соціальна вразливість населення: дефініції, підходи до розуміння та оцінювання // Економіка та суспільство. 2022. Вип. 37. С. 2–5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1216/117> – Дата звернення: 11.10.2025.
2. Конвенція ООН про права дитини: міжнародний документ від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text – Дата звернення: 11.10.2025.
3. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 5. Ст. 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> – Дата звернення: 11.10.2025.

Житкова Софія Дмитрівна,

студентка 301 “Менеджмент” групи

Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ.

Степаненко Сергій Васильович,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор наук з державного управління,

доцент

БЕЗБАР’ЄРНОСТЬ – ШЛЯХ ДО РІВНОСТІ ТА ГІДНОСТІ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Проблематика безбар’єрності в сучасному суспільстві є однією з найактуальніших тем державної політики, прав людини та соціального розвитку. Вона охоплює питання рівності, доступності, толерантності й поваги до гідності кожної людини. У

XXI столітті безбар'єрність стає невід'ємною умовою демократичного розвитку, адже лише суспільство, у якому кожен має рівні можливості для участі в усіх сферах життя, може вважатися справді справедливим і прогресивним.

Поняття «безбар'єрність» у широкому сенсі означає створення умов, що забезпечують вільний доступ людини до освіти, праці, інформації, соціальних послуг, культурного та громадського життя, незалежно від її фізичних можливостей, віку, статі, соціального статусу чи місця проживання. У його основі лежить принцип рівності можливостей і гідності кожної людини, закріплений у Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2006), ратифікованій Україною у 2009 році [1].

Україна, як держава, що інтегрується до європейського правового простору, активно впроваджує політику інклюзії та доступності. У 2021 році була ухвалена Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, ініційована першою леді Оленою Зеленською. Документ визначає безбар'єрність як суспільну цінність і основу для сталого розвитку країни [2].

У Стратегії виділено шість ключових напрямів безбар'єрності: фізична, цифрова, інформаційна, економічна, освітня, соціальна та громадянська. Її реалізація має на меті не лише покращення інфраструктури, а й формування культури поваги, емпатії та рівноправності. Згідно з даними Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури (2024), лише близько 30% державних будівель повністю відповідають вимогам доступності, ще понад 50% потребують модернізації [3]. Це свідчить про необхідність системного підходу до впровадження принципів інклюзії на всіх рівнях.

Фізична безбар'єрність передбачає архітектурну доступність будівель, транспорту, вулиць і громадських просторів. Йдеться про наявність пандусів, ліфтів, адаптованих санітарних приміщень, тактильних елементів для людей із порушенням зору, аудіоінформаторів тощо. Відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», усі нові об'єкти мають проєктуватися з урахуванням потреб маломобільних груп

населення [4]. Невиконання цих норм не лише обмежує права громадян, а й суперечить принципам сталого міського розвитку.

Безбар'ерна інфраструктура - це не витрати, а інвестиція в розвиток громади. Досвід міст, які впровадили універсальний дизайн, показує, що зручні рішення для маломобільних людей роблять простір комфортнішим для всіх - батьків із дітьми, людей похилого віку, туристів. Таким чином, фізична безбар'єрність має не лише соціальне, а й економічне значення.

У час цифровізації новою формою бар'єру стає цифрова ізоляція. Люди з порушенням зору, слуху або когнітивними особливостями часто стикаються з труднощами у користуванні електронними сервісами. Тому важливо, щоб державні вебсайти й онлайн-платформи відповідали міжнародним стандартам доступності WCAG 2.1.

Міністерство цифрової трансформації у 2024 році провело аудит понад 700 державних сайтів, з яких лише половина відповідає базовим вимогам доступності [3]. Для усунення цього бар'єру реалізується ініціатива «Держава без бар'єрів», що передбачає створення єдиних стандартів цифрової доступності та підготовку держслужбовців до роботи з інклюзивними технологіями.

Інформаційна безбар'єрність охоплює доступ до освітніх, медійних і публічних ресурсів. Важливими напрямками є сурдопереклад у медіа, субтитрування контенту, адаптація матеріалів шрифтом Брайля. За даними Інституту масової інформації (2025), лише 35% національних телеканалів системно забезпечують сурдопереклад новинних програм [3]. Це свідчить, що інформаційна інклюзія в Україні поки що на етапі становлення.

Безбар'єрність у сфері праці означає рівний доступ до професійного розвитку та працевлаштування. В Україні діють програми підтримки людей з інвалідністю, ветеранів і батьків дітей з особливими освітніми потребами, проте рівень їхньої зайнятості все ще залишається низьким. За даними Державної служби зайнятості (2024), офіційно працевлаштовано лише близько 27% людей з інвалідністю, тоді як у країнах ЄС цей показник перевищує 50% [5].

Соціальна безбар'єрність - це також участь у громадському, культурному та політичному житті. У звіті ЮНЕСКО Education for All Global Monitoring Report (2023) зазначається, що інклюзивна освіта є найефективнішим засобом для формування суспільства рівних можливостей [5]. Вона не лише забезпечує знання, а й виховує у молоді цінності взаємоповаги та прийняття різноманітності.

Безбар'єрність - це не пільга й не прояв благодійності, а норма цивілізованого суспільства, що визнає гідність кожної людини. Вона потребує комплексного підходу: від держави - створення нормативної бази та контролю за її виконанням; від бізнесу - корпоративної соціальної відповідальності; від громад - підтримки інклюзивних ініціатив; від кожного громадянина - емпатії та поваги до різноманітності.

За даними Світового економічного форуму (2023), компанії, які впроваджують принципи інклюзивності, мають на 35% вищий рівень інноваційності та на 25% більшу продуктивність персоналу [5]. Це доводить, що безбар'єрність - не лише соціальна потреба, а й стратегічний чинник сталого розвитку.

Отже, безбар'єрність - це філософія рівності, гідності та поваги. Вона починається не з пандусу чи сайту, а з усвідомлення, що всі люди різні, але мають однакове право на повноцінне життя. Для України, яка відновлюється після війни та прагне інтеграції в ЄС, принцип безбар'єрності має стати частиною державної політики, освіти, культури та економіки. Це шлях до суспільства, у якому гідність людини - найвища цінність.

Література:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. - Нью-Йорк: ООН, 2006.
2. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. - КМУ, постанова №366-р від 14.04.2021.
3. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Звіт про стан доступності об'єктів та послуг. - Київ, 2024.

4. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. - К.: Мінрегіонбуд, 2018.

5. World Economic Forum. Diversity, Equity and Inclusion Report 2023. - Geneva, 2023.

Захарченко Поліна Юріївна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавру
за спеціальність «Право» н/г 202_СПРБ_2024
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ДОСТУПНОСТІ У МІСТОБУДІВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Маломобільні групи населення — це люди, які відчують тимчасові або постійні труднощі з самостійним пересуванням, комунікацією чи отриманням послуг. Нерідко вони стикаються з бар'єрами через неналежну організацію громадського простору або інфраструктури [4].

Однією із першочергових вимог у зв'язку з ратифікацією Україною Конвенції ООН «Про права людей з інвалідністю» та Угоди про Асоціацію з ЄС є необхідність забезпечення особам з інвалідністю доступності фізичного, соціального, економічного та культурного оточення, охорони здоров'я та освіти, а також інформації та зв'язку, що сприятиме створенню для них можливості повною мірою користуватися всіма правами людини та основоположними свободами. Дана норма передбачена пунктом V Преамбули Конвенції про права осіб з інвалідністю і

Факультативним протоколом до неї. Необхідність створення безпечних і комфортних умов тепер орієнтується не лише на здорових громадян, а і на людей з обмеженими можливостями (з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, розумової діяльності) та інших (людей похилого віку, батьків з маленькими дітьми, вагітних жінок, жінок та чоловіків з дитячими візочками, туристів з валізами, вантажників, жінок та чоловіків з тимчасовими функціональними порушеннями та ін.) [1;5;6;].

Відповідно до статті 26 Закону України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” підприємства, установи та організації зобов’язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю (у тому числі осіб з інвалідністю, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об’єктів фізичного оточення .

Згідно зі статтею 27 цього Закону планування і забудова населених пунктів, формування мікрорайонів, проектування, будівництво і реконструкція об’єктів фізичного оточення без пристосування для використання особами з інвалідністю не допускаються. Така діяльність здійснюється з урахуванням думки громадських організацій осіб з інвалідністю. У разі якщо діючі об’єкти неможливо повністю пристосувати для їхніх потреб за погодженням з громадськими організаціями осіб з інвалідністю здійснюється розумне пристосування об’єктів з урахуванням універсального дизайну. Фінансування таких заходів здійснюється за рахунок власників (балансоутримувачів) об’єктів або орендарів згідно із договором оренди.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо посилення захисту осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення при здійсненні містобудівної діяльності» встановлено, що влаштування засобів безперешкодного доступу (пандусів тощо) для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об’єктів інженерно-транспортної інфраструктури може здійснюватися без документів, що дають право на виконання будівельних робіт (тобто без дозволу державних органів), та за

відсутності документа, що засвідчує право власності чи користування земельною ділянкою, з дотриманням вимог законодавства, будівельних норм та правил. Прийняття зазначених документів суттєво спростило процедуру облаштування багатоквартирних будинків або інших об'єктів елементами доступності.

В 2018 році в Україні затверджено цілу низку державних будівельних норм, що враховують потреби людей з інвалідністю через принципи універсального дизайну та розумне пристосування. Розроблення будівельних норм ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» та ДБН В.2.3-7:2018 «Споруди транспорту. Метрополітени» здійснювалося Мінрегіоном разом із громадськими об'єднаннями, що представляють інтереси людей з інвалідністю. Втім, актуальним на сьогодні залишається питання відповідальності суб'єктів з порушення даних норм [2;7;8;9;10].

Вимоги цих Норм є обов'язковими для застосування всіма юридичними особами та фізичними особами-підприємцями на території України, окрім будівництва індивідуальних (приватних) житлових будинків. Але в наш час не йдеться про реконструкцію, добре, коли нові заклади інфраструктури дотримуються таких положень [3].

Так, Законом України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» визначено, що правопорушеннями у сфері містобудівної діяльності є протиправні діяння (дії чи бездіяльність) суб'єктів містобудування - юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених законодавством, будівельними нормами, державними стандартами і правилами .

Ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» визначено перелік правопорушень за які настає відповідальність. Окрім того, відзначимо, що склади адміністративних правопорушень, які передбачають порушення норм містобудування передбачені ст. 96-1 «Порушення законодавства під час планування і забудови територій»; ст. 188-42 «Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного

контролю та нагляду» Кодексу України про адміністративні правопорушення.

За вчинення даних правопорушень передбачено застосування адміністративного стягнення у вигляді штрафу.

Протоколи про адміністративні правопорушення мають право складати: особи, уповноважені на проведення перевірок під час здійснення ними архітектурно-будівельного контролю.

Справи про правопорушення в сфері містобудівної діяльності розглядаються:

1) виконавчими органами з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад;

2) структурними підрозділами з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

3) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду [2;11;12].

Отже, законодавство України прямо зобов'язує створювати безбар'єрне середовище для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп, а в разі порушення цих вимог передбачена адміністративна відповідальність. Держава встановила чіткі норми та механізми контролю, щоб такі правила не залишалися формальними. Реальне виконання цих норм є ключовим кроком до того, щоб кожна людина могла безперешкодно користуватися громадським простором та своїми правами на рівних умовах.

Література:

1. Стукаленко В. В. Правові підстави притягнення до адміністративної відповідальності у сфері створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими можливостями : будівельні норми. Прикарпатський юридичний вісник. Івано-Франківськ. 2011. С. 182–185. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/460/564>. (дата звернення 24.10.2025 року).

2. Білик М. В. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері містобудівної

діяльності, зокрема в частині забезпечення умов доступності до будівель і споруд осіб з інвалідністю // Наукові записки. Серія «Право». 2021. С. 53–57. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/10_spec_2021/53-57.pdf (дата звернення 24.10.2025 року).

3. Добренька Н. В. Реалізація фактичного впровадження норм ДБН у частині безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до об'єктів соціальної інфраструктури міст, сіл, селищ. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2021. № 49. С. 20–23. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc49/juspradenc49.pdf#page=20> (дата звернення 22.10.2025 року).

4. Маломобільні групи населення. URL: <https://nssu.gov.ua/news/malomobilni-hrupy-naselennia> (дата звернення 24.10.2025 року).

5. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї: Закон України від 16.12.2009 р. № 1767-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17> (дата звернення 27.10.2025 року).

6. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення 27.10.2025 року).

7. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення 27.10.2025 року).

8. Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо посилення захисту осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення при здійсненні містобудівної діяльності: Закон України від 16.01.2020

р. № 473-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-20> (дата звернення 27.10.2025 року).

9. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення : ДБН В.2.2-40:2018. Затверджено Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3192362160978134152?doc_type=2 (дата звернення 27.10.2025 року).

10. Споруди транспорту. Метрополітени : ДБН В.2.3-7:2018 затв. наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 20.11.2018 № 311. URL: https://econstruction.gov.ua/files/new_doc/3019969602391115370/2023-01-20/6b129a64-f904-4382-8bf8-89778b272bf7.pdf (дата звернення 27.10.2025 року).

11. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. № 208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-вр> (дата звернення 27.10.2025 року).

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 27.10.2025 року)

Зборовська Ірина Павлівна,

здобувач 5 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право» Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі поняття безбар'єрного простору посідає одне з провідних місць у формуванні суспільства рівних можливостей, набуває особливого значення, адже сучасне суспільство дедалі більше орієнтується на цінності рівності, доступності та поваги до людської гідності. Безбар'єрний простір – це не лише про відсутність фізичних перешкод у міському середовищі, а передусім й про створення середовища, у якому кожна людина, має змогу повноцінно реалізувати свій потенціал. Безбар'єрний простір – це філософія, що ґрунтується на ідеї рівних можливостей для всіх людей незалежно від їхніх фізичних, когнітивних чи соціально-економічних особливостей. Безбар'єрність є показником рівня гуманності, зрілості та прогресивності держави, адже саме вона визначає, наскільки комфортно та гідно в ній може жити кожна людина.

Безбар'єрність має багатовимірний характер і включає кілька взаємопов'язаних складових.

Фізична безбар'єрність – це створення простору, доступного для всіх без винятку. Йдеться про пандуси, тактильні доріжки, ліфти, зручні переходи, адаптований транспорт. Забезпечення доступності будівель, тротуарів, громадських закладів і навчальних установ – базова умова існування сучасного міста. Без архітектурної доступності неможливо досягти справжньої соціальної інтеграції людей з інвалідністю чи маломобільних груп населення.

Інформаційна безбар'єрність – це створення можливостей для кожного отримувати інформацію у доступній формі. Це створення друкованих і цифрових матеріалів шрифтом Брайля, озвучення

телевізійного контенту, субтитрування відео, адаптація вебсайтів для людей із порушеннями зору. Інформаційна доступність дає можливість кожному брати участь у суспільному житті, отримувати освіту й споживати культурний продукт. У цифрову епоху важливо, щоб державні сервіси, ЗМІ, навчальні ресурси були доступними не лише технічно, але й змістовно для людей з різними потребами.

Соціальна безбар'єрність – полягає у подоланні упереджень і дискримінації. Інклюзивне суспільство визнає різноманіття нормою, а не винятком. Це стосується не лише людей з інвалідністю, а й представників різних вікових, етнічних, гендерних чи соціальних груп.

Соціальна безбар'єрність передбачає формування культури взаємоповаги, підтримки, етичного ставлення до відмінностей. Це передбачає виховання толерантності, поваги до різноманіття та створення умов для участі кожної людини в громадському житті, освіті та праці без страху стигматизації.

Економічна та цифрова безбар'єрність – рівний доступ до освіти, працевлаштування, фінансових ресурсів, інтернету та технологій. В епоху цифрової трансформації це один із найважливіших напрямів. Люди мають отримувати рівні можливості для навчання онлайн, доступу до державних послуг через «Дію», участі в електронних платформах і спільнотах. Це сприяє соціальній інтеграції та зменшенню нерівності.

Культурна безбар'єрність – новий, але важливий аспект, що полягає у зміні суспільного сприйняття людей з інвалідністю. Це формування культури взаємопідтримки, емпатії, подолання стереотипів через мистецтво, освіту, медіа й громадські ініціативи.

В Україні формування безбар'єрного простору стало одним із ключових напрямів державної політики. З 2021 року реалізується Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України №366-р.

Проєкт реалізується під патронатом Першої леді України Олени Зеленської в межах ініціативи «Без бар'єрів». Головна мета стратегії – створити умови, за яких безбар'єрність стане не

винятком, а нормою у кожній сфері життя: освіті, охороні здоров'я, транспорті, архітектурі, комунікації та культурі. Для досягнення цієї мети активно залучаються державні органи, місцеве самоврядування, громадські об'єднання, міжнародні партнери. Впроваджуються освітні програми з інклюзії, адаптуються державні установи, модернізуються цифрові сервіси. Поступово зростає обізнаність суспільства про важливість універсального дизайну та рівного доступу.

Незважаючи на активні ініціативи, процес створення безбар'єрного середовища стикається з низкою проблем і викликів. По-перше, це недостатня інтеграція принципів безбар'єрності у державну політику – багато рішень приймаються без урахування потреб людей з інвалідністю або маломобільних груп. Також, існують значні фінансові обмеження – місцеві бюджети не завжди мають ресурси для модернізації інфраструктури. Подолання безбар'єрності стикається з нестачею фахових знань – архітектори, проєктанти, освітяни часто не мають підготовки у сфері універсального дизайну. Наявні й культурно-світоглядні бар'єри – у суспільстві ще існують стереотипи та упередження щодо осіб з інвалідністю чи інших соціально вразливих груп. Нерівномірність регіонального розвитку – у великих містах безбар'єрні рішення впроваджуються швидше, ніж у сільських громадах. Недосконалість законодавства – відсутність реального контролю за дотриманням стандартів доступності. Цифрові бар'єри – державні сайти, мобільні застосунки або сервіси не завжди адаптовані для користувачів з порушеннями зору чи слуху.

Подальший розвиток безбар'єрного середовища в Україні залежить від ефективної взаємодії держави, бізнесу та громадськості.

Важливо запровадити системні навчальні програми для фахівців, які проєктують публічний простір, посилити контроль за дотриманням вимог доступності та розширювати міжнародне партнерство. Особливу роль відіграє освіта – адже саме з дитинства формується ставлення до різноманіття, поваги та взаємопідтримки.

Безбар'єрність – це не просто набір стандартів чи вимог. Це цінність, що відображає ставлення суспільства до людини. Її впровадження сприятиме розвитку інклюзивної культури, соціальної відповідальності та підвищенню рівня довіри між громадянами.

Безбар'єрний простір – це не лише питання архітектури або транспорту, це насамперед ідеологія рівності, поваги й відкритості.

Його створення потребує комплексного підходу, що поєднує освітні, правові, технічні та культурні рішення.

Лише спільними зусиллями держави, громади, освітніх закладів і кожного громадянина можливо побудувати суспільство, у якому кожен почуватиметься потрібним, важливим і рівним серед рівних.

Література:

1. Кабінет Міністрів України. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року : розпорядження КМУ від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-strategiyi-366r>

2. Офіс Першої леді України. Ініціатива «Без бар'єрів». — URL: <https://bf.in.ua/>

3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

4. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 687-XIV. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>

5. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. — Київ : Мінрегіон України, 2018. — 112 с.

6. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Посібник з універсального дизайну та розумного пристосування публічних просторів. — Київ, 2021. — URL: <https://minregion.gov.ua>

7. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) : ратифікована Україною 16 груд. 2009 р. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

8. ЮНЕСКО. Інклюзивна освіта: шляхи до рівних можливостей. — Париж, 2017. — 156 с.

9. Зеленська О. Без бар'єрів — стратегія людяності // Офіційний сайт Президента України, 2021. — URL: <https://www.president.gov.ua>

10. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивне навчання та формування безбар'єрного освітнього простору. — Київ : МОН, 2022. — URL: <https://mon.gov.ua>

Зінченко Ірина Олександрівна,

студентка 407_СПРБ_2022 Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,

Савранчук Людмила Леонідівна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Право на освіту є фундаментальною гарантією, закріпленою у статті 53 Конституції України як основоположне [1].

Дана норма забезпечує соціальну інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами (ООП), чия кількість та вразливість зростають, особливо в умовах війни. Держава реалізує цей конституційний обов'язок через систему інклюзивного навчання, визначену як комплекс гарантованих послуг, що базується на створенні інклюзивного освітнього середовища.

Історично Україна успадкувала радянську систему ізоляції, що контрастувало з європейською моделлю інтеграції, яка

розвивається з 1970-х років. Хоча вже у 1991 році Закон України «Про освіту» проголосив право на освіту незалежно від стану здоров'я, конкретне законодавче регулювання інклюзії та створення належних умов набуло активного розвитку тільки з 2017–2018 років. Лише тоді було остаточно визначено інклюзивне освітнє середовище як систему гарантованих державою послуг, що базується на принципах недискримінації [2].

Цей прогрес зіткнувся із системними викликами, спричиненими адміністративно-територіальною реформою (децентралізацією), яка розпочалася у 2014 році та мала на меті передачу повноважень для забезпечення якісних публічних послуг на місця. Проте, цей процес виявився тривалим через консерватизм, спротив скороченню робочих місць у державних органах, прогалини у законодавстві та, особливо, через повномасштабне вторгнення. Як слушно зазначає Новікова О.Ф., війна зруйнувала територіальну цілісність і ускладнила стратегічне планування, висунувши на перший план соціальну політику, спрямовану на формування суспільної злагоди та відповідальності [3, с.11].

У ХХ столітті на території сучасної України існувала система спеціальних навчально-виховних закладів та класів, яка, незважаючи на надання комплексу лікувально-корекційних послуг, була спрямована на ізоляцію дітей з інвалідністю та замовчування їхніх потреб. Це створювало значні труднощі для сімей, оскільки вони були розташовані у великих містах, а батьки бачили дітей лише на свята та канікули.

З набуттям незалежності державна політика почала змінюватися, рухаючись у напрямку соціального адаптування. Даний процес був закріплений на законодавчому рівні з прийняттям ЗУ «Про освіту» 1991 року (втратив чинність), де було задеклароване (ст. 3) право на освіту «незалежно від особливих освітніх потреб». Проте, це пасивне формулювання не містило конкретних механізмів [2].

Чинний ЗУ «Про освіту» 2017 року (ст.3) здійснив якісний стрибок, закріпивши активну державну гарантію. Він забезпечує рівні умови доступу до якісної освіти (ч. 1, 2). Найважливіше,

держава тепер має активний обов'язок (ч. 6): створювати умови з урахуванням індивідуальних потреб та забезпечувати виявлення й усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав осіб з ООП. Цей перехід від пасивного до активного обов'язку є основою для подальшого запровадження дієвих інклюзивних механізмів[4].

Закон України «Про охорону дитинства» був доповнений лише у 2005 році (ст.19) нормою, що покладала обов'язок опіки та стороннього догляду для дітей-інвалідів на органи управління освітою. Цей фокус на догляді, а не на інтеграції, підкреслювався тим, що ст. 27 Закону передбачала створення спеціальних закладів, але не містила жодної норми, яка б регулювала інклюзивне навчання у загальній школі. Контроль за опікою було передано центральному органу виконавчої влади у сфері освіти лише у 2012 році, що свідчить про повільність інституціоналізації навіть у цьому обмеженому напрямку [5].

З метою максимального задоволення потреб учнів з ООП та забезпечення їхньої соціальної адаптації, держава на законодавчому рівні передбачила Базову соціальну послугу (БСП) з супроводу дітей під час інклюзивного навчального процесу. Вона визначена як базова згідно з пунктом 6 статті 16 ЗУ «Про соціальні послуги» [6].

Питання ІН, особливо у частині потреби у сторонньому супроводі, набуває критичної ваги у сучасних умовах адміністративної реформи та воєнного стану, оскільки є невід'ємною частиною соціальної політики держави, мета якої, за словами В.В. Синельнікова, — створення умов для розвитку соціальних відносин та досягнення суспільної злагоди [7, с.33].

Ключова проблема виникла у 2020 році, коли повноваження з надання базової соціальної послуги супроводу дитини з ООП під час навчання були передані територіальним громадам (ОТГ). Вона, визначена Законом «Про соціальні послуги» та деталізована Державним стандартом 2021 року, є критично важливою, оскільки асистент учня не є педагогічним працівником і не призначається керівником школи, а лише допускається до освітнього процесу, забезпечуючи соціально-побутові та фізичні потреби дитини (пересування, гігієна, харчування, соціальна адаптація) [6; 8].

Згідно зі змінами, внесеними до ЗУ «Про освіту» у 2020 році, ІН (п. 12 ст. 1) визначено як систему освітніх послуг, гарантованих державою, що ґрунтується на принципах недискримінації та ефективного залучення. Він також передбачає обов'язок створення інклюзивного освітнього середовища (п. 13 ст. 1) — комплексу умов, засобів та способів, необхідних для реалізації права дитини з інвалідністю на якісне та комфортне навчання [4].

Організація ІН здійснюється відповідно до Законів «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та Порядку організації інклюзивного навчання, затвердженого Постановою КМУ від 15.09.2021 р. [4; 9; 10].

Впровадження цієї системи демонструє значний позитивний прогрес: за офіційними статистичними даними, у 2023/2024 навчальному році кількість учнів з ООП в інклюзивних класах зросла до 37 825 осіб (збільшення на 8 709), а кількість інклюзивних класів досягла 26 312[11].

Критичний розрив між законодавчо проголошеним правом на інклюзивне навчання та можливостями його практичної реалізації виник саме у процесі адміністративної реформи, коли повноваження щодо надання БСПуспроводу були передані на рівень територіальних громад.

Основні системні недоліки, які паралізують цей механізм, можна умовно розмежувати на декілька груп:

I. кадрова недієздатність - виникла внаслідок невідповідності між високими вимогами Державного стандарту, який передбачає обов'язкове 60-годинне навчання для фахівців-асистентів учня, і фактичною відсутністю затвердженої Міністерством соціальної політики програми навчання. Як наслідок, обласні центри соціальних служб не проводять необхідної підготовки, створюючи гострий дефіцит кваліфікованого персоналу [12];

II. фінансовий дисбаланс - ключова проблема, що є результатом несинхронізованої децентралізації. Хоча вартість БСП за стандартом має розраховуватися на основі собівартості, її фактичне покриття покладається на фінансові можливості місцевих бюджетів. Відсутність стабільного, чітко

регламентованого механізму фінансування з державного рівня змушує ОТГ самостійно шукати кошти, що часто є неможливим. Це прямо призводить до неможливості оплати праці асистента;

III. виклики воєнного часу - ситуація додатково ускладнена бюрократизацією процесів призначення асистента, що затягує оперативне надання підтримки. Воєнна агресія створила правову колізію щодо територіальної відповідальності за фінансування супроводу для дітей-внутрішньо переміщених осіб, які змінили місце проживання і часто не мають змоги оформити документи за місцем реєстрації [3].

Отже, враховуючи вищезазначене, вважаємо, що правове регулювання інклюзивного навчання в Україні є системною та багатофакторною проблемою, яка має глибокі адміністративні та фінансові передумови. Історично держава здійснила перехід від ізоляції та пасивної декларації права до активного конституційного обов'язку щодо усунення бар'єрів. Відповідно даний прогрес призвів до значного статистичного зростання кількості учнів з особливими освітніми потребами.

Таким чином, саме через призму соціальної політики та інклюзивного права слід розглядати і реформувати механізми надання БСП, адже забезпечення гарантованої та якісної інтеграції дитини з ООП є ключем до відновлення суспільної злагоди та соціальної безпеки країни.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (Втратив чинність 28.09.2017 р. на підставі Закону № 2145-VIII).
3. Новікова О.Ф. Соціально-економічні наслідки війни в Україні: виклики та напрями державної політики. Економіка та право. 2023. № 1. С. 5–18.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145>

5. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III (із змінами, внесеними у 2005 р., (ст. 19)). // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

6. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

7. Синельнікова В.В. Інклюзивне освітнє середовище як об'єкт адміністративно-правового регулювання в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 4. С. 34–41.

8. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання: Наказ Мінсоцполітики України від 23.12.2021 № 718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

9. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 17. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

10. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова КМУ від 15 вересня 2021 р. № 957. Офіційний вісник України. 2021. № 75. Ст. 4710. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021>

11. Статистичні дані: Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/>

12. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання: Наказ Мінсоцполітики України від 23.12. 2021 р. № 718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

Кабанець Євгенія,
здобувач ступеня вищої освіти Національної академії
внутрішніх справ,
Стрельченко Оксана Григорівна,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КЛАСИФІКАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Безбар'єрність — комплексний підхід та суспільна політика, спрямовані на усунення перешкод, що обмежують участь людей у соціальному, економічному, культурному та громадянському житті. Вона охоплює не лише фізичну доступність будівель і транспорту, але й інформаційну, цифрову, освітню, економічну, громадянську складові. Безбар'єрність ґрунтується на принципі рівності, повага до гідності кожної людини та принципі «нічого про нас без нас» — залучення людей з інвалідністю до прийняття рішень, які їх стосуються.

Класифікація безбар'єрності за напрямками і її характеристика:

1) Фізична безбар'єрність. Включає доступність громадських будівель, медичних закладів, шкіл, транспортних засобів, тротуарів, зупинок, а також безпечних просторів (укриттів, бомбосховищ). Зауважено, що стан фізичної інфраструктури безпосередньо впливає на можливість евакуації та доступ до послуг у кризових умовах. Рекомендації щодо облаштування укриттів з урахуванням потреб маломобільних груп викладені у технічних порадах Shelter Cluster й практичних настановах громадських організацій.

2) Інформаційна безбар'єрність. Передбачає доступність офіційної інформації й екстрених повідомлень для людей з порушеннями слуху, зору та когнітивними порушеннями: субтитри, сурдопереклад, трансляції з жестовою мовою, адаптовані

текстові повідомлення, аудіоінформація, прості інструкції. Під час війни проблема інформаційної доступності загострюється через відключення електроенергії, перебої зв'язку та нестачу обладнання. ACAPS, а також інші дослідження вказують, що частина населення не отримує важливих сповіщень через відсутність адаптованих каналів.

3) Цифрова безбар'єрність. Мається на увазі доступність вебресурсів державних установ і сервісів, можливість користуватися послугами онлайн незалежно від інвалідності або місця проживання. Це — адаптація сайтів (альт-тексти, структурування, контрастність, масштабування), доступність електронних форм і сервісів для ВПО (внутрішньо переміщених осіб). Документи з нормативної бази та урядові плани передбачають заходи для підвищення цифрової доступності при ремонті і створенні сервісів.

4) Освітня безбар'єрність. Інклюзивна освіта означає створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, доступність закладів освіти, адаптація освітніх програм і надання супроводу. У воєнний час особливо важлива дистанційна та змішана форма навчання, зручна для родин з обмеженими можливостями або переселенців.

5) Економічна безбар'єрність. Передбачає рівний доступ до ринку праці, соціальних виплат, програм підтримки підприємництва. Війна посилює економічну вразливість: люди з інвалідністю, ВПО та ветерани частіше стикаються з втратою доходу, ускладненим працевлаштуванням та дефіцитом спеціалізованих засобів реабілітації. Аналітика показує необхідність цільових програм працевлаштування та фінансової підтримки.

6) Громадянська і соціальна безбар'єрність. Забезпечення участі в публічному житті, доступ до правосуддя, можливість участі у волонтерських ініціативах і прийнятті рішень. Включення у відбудову та місцеве самоврядування посилює стійкість громад. (НІСД, загальні рекомендації).

Особливості та виклики безбар'єрності під час воєнного стану

1) Руйнування і часткова втрата інфраструктури. Інфраструктурні ушкодження роблять недоступними звичні маршрути, лікарні, школи, підвищують ризики при евакуації. Нестача доступних укриттів — критична проблема: за оцінками, значна частина бомбосховищ не пристосована для маломобільних груп, що створює загрозу життю.

2) Переміщення населення та умови проживання ВПО. Тимчасові прихистки чи гуртожитки часто не відповідають стандартам доступності; перевезення людей із важкими потребами і доставка допомоги ускладнені. Це призводить до втрати підтримки, реабілітаційних засобів та персоналізованого догляду.

3) Порушення ланцюгів постачання і доступу до медичних послуг. Через бойові дії та руйнування мереж люди з хронічними захворюваннями та інвалідністю можуть бути позбавлені ліків і медичного супроводу; це підсилює потребу в адаптованих гуманітарних операціях.

4) Інформаційні й комунікаційні бар'єри під час тривоги. Відсутність сурдоперекладу на телебаченні, недоступні канали сповіщень і часті відключення електроенергії роблять екстрені повідомлення недоступними для значної частини населення.

5) Психосоціальні бар'єри. Війна створює стрес, травму, соціальну ізоляцію, які можуть поглиблювати бар'єри участі: люди уразливих груп менш схильні звертатися по допомогу або брати участь у відновленні громади без цілеспрямованої підтримки.

Рекомендації для практичних дій (узагальнено на основі аналітичних матеріалів і технічних рекомендацій):

- При відбудові інфраструктури застосовувати стандарти доступності: під'їзди, пандуси, тактильні смуги, адаптовані санвузли, безпечні простори у бомбосховищах.
- Адаптувати інформаційні канали: забезпечити субтитри, сурдопереклад, голосові сповіщення, прості інструкції для людей з когнітивними порушеннями.
- Інтегрувати вимоги доступності у гуманітарні програми: пріоритетний підхід до доставки допомоги людям з інвалідністю та ВПО.

- Підтримувати програми відновлення зайнятості та соціальної інтеграції для ветеранів і людей з інвалідністю.

- Залучати представників маломобільних груп до планування та моніторингу відбудови (принцип “нічого про нас без нас”).

Висновок: Безбар’єрність у воєнний час — не лише елемент соціальної справедливості, а й складова безпеки та стійкості суспільства. Врахування потреб людей з інвалідністю, ВПО, ветеранів, літніх людей і батьків з дітьми під час планування відбудови та гуманітарних втручань підвищує шанси на успішну реабілітацію суспільства й економіки. Для цього важливі чіткі плани, міжвідомча координація та фінансування, застосування технічних стандартів та постійний моніторинг реалізації.

Література:

1. Пріоритети та виклики політики безбар’єрності: аналітичні матеріали НІСД. Київ: НІСД, 2024. (PDF) — див. с.3–11.

2. Tips and recommendations on accessible construction and disability inclusive shelter programming in Ukraine — Shelter Cluster / UNHCR (PDF/web).

3. Humanitarian access for people with disabilities — ACAPS thematic report, 05 June 2025 (PDF). (див. с.1–6).

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 №294-р (щодо змін до Національної стратегії).

5. Fight For Right — практичні поради з адаптації укриттів

Карасьова Дар'я Ігорівна,
студентка н/г 304_СПРБ_2023 Навчально-наукового інституту
права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
Цубенко Валерія Леонідівна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор

ДОСТУПНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК НОВИЙ ВИМІР БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

У сучасному світі поняття безбар'єрності виходить за межі фізичної інфраструктури та охоплює цифрову й інформаційну сфери. Більше 1 мільярда людей мають якусь форму інвалідності. Це відповідає майже 15 % населення світу. Від 110 мільйонів (2,2 %) до 190 мільйонів (3,8 %) людей 15 років і старше відчувають значні труднощі у функціонуванні. Більш того, показники інвалідності зростають у зв'язку зі старінням населення і зростанням тягаря хронічних порушень здоров'я [5, с. 205]. Інформаційна доступність є ключовим чинником соціальної інтеграції, оскільки цифрові технології, онлайн-сервіси та комунікаційні платформи визначають умови повноцінної участі людини у суспільному, професійному, освітньому та культурному житті [6]. Доступність інформаційного простору є новим виміром безбар'єрності, який поєднує технологічні, соціальні, освітні та правові аспекти. Вона визначає рівень соціальної інтеграції всіх категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку та інших вразливих груп [7]. Інформаційний простір охоплює всі цифрові та електронні ресурси: вебсайти, мобільні додатки, соціальні платформи, бази даних, державні та комерційні сервіси. Доступність означає, що користувачі незалежно від фізичних, сенсорних або когнітивних обмежень можуть ефективно отримувати, обробляти та поширювати інформацію.

Основні складові доступності інформаційного простору:

1. Технологічна – інтеграція спеціалізованих пристроїв і програмного забезпечення (брайлеві дисплеї, голосові помічники, програмне озвучування тексту) [7].

2. Контентна – зрозуміла та структурована подача інформації, наявність альтернативних форматів (текст, аудіо, відео з субтитрами, інфографіка) [8].

3. Правова – встановлення законодавчих норм, що гарантують рівний доступ до інформаційних ресурсів [4].

4. Освітня – навчання користувачів і розробників принципам цифрової грамотності та інклюзивного дизайну.

До практичних механізмів забезпечення доступності інформаційного простору належать:

1. Адаптація цифрових ресурсів – упровадження функцій навігації клавіатурою, озвучування контенту, субтитрування відео.

2. Освітні програми – підвищення рівня цифрової грамотності серед користувачів і навчання розробників принципам інклюзивного дизайну.

3. Моніторинг та аудит – перевірка ресурсів на відповідність стандартам WCAG та національному законодавству [8].

4. Інклюзивний дизайн – створення продуктів і сервісів з урахуванням потреб усіх категорій користувачів ще на етапі проектування.

Цифрова безбар'єрність повинна бути пріоритетним напрямом соціальної політики. Серед основних проблем сучасного цифрового середовища слід зазначити: 1) технічні бар'єри – невідповідність ресурсів стандартам WCAG 2.1; 2) соціально-економічні обмеження – низький рівень цифрової грамотності, обмежений доступ до сучасних гаджетів та Інтернету; 3) інформаційні бар'єри – відсутність адаптованих матеріалів для людей із когнітивними порушеннями [4]; 4) правові колізії – недостатня уніфікація стандартів і механізмів контролю [8].

Основним міжнародним документом, який встановлює мінімальні стандарти щодо забезпечення доступності у різних сферах життя для осіб з інвалідністю є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 року [3]. Інформаційна доступність є важливим напрямом діяльності різних міжнародних організацій:

Всесвітньої організації охорони здоров'я, ЮНЕСКО, Inclusion Europe та інших. Досвід інших держав може стати важливим джерелом знань для створення нових і вдосконалення вже наявних механізмів, спрямованих на забезпечення доступності цифрового середовища та підвищення рівня інформаційної безпеки. У Європейському Союзі діє Директива (EU) 2016/2102 щодо доступності вебсайтів і мобільних додатків державних установ, яка базується на стандартах WCAG 2.1 [2]. WCAG – це передусім рекомендації і критерії доступності для вебсайтів. Уряди країн ЄС забезпечують адаптацію офіційних порталів (зокрема *service-public.fr*, *bund.de*) до голосових помічників і брайлевих дисплеїв. У США реалізація принципів цифрової доступності ґрунтується на Законі ADA (Americans with Disabilities Act) та Section 508 Accessibility Standards [6]. Японія у межах Закону «Barrier-Free Law» забезпечує доступність як фізичного, так і цифрового середовища, впроваджуючи технології автоматичного озвучування тексту та адаптовані мобільні додатки [1]. Канада запровадила Закон AODA (Accessibility for Ontarians with Disabilities Act), який передбачає обов'язкове застосування стандартів доступності до всіх онлайн-сервісів і спрямований на розвиток інклюзивного дизайну.

Для реалізації принципів доступності інформаційного простору використовуються такі технології: екрани Брайля та брайлеві дисплеї; голосові помічники та системи синтезу мови; субтитри й текстові транскрипти для відеоконтенту; інклюзивний дизайн вебресурсів (масштабування шрифту, висококонтрастні кольори, навігація клавіатурою); адаптивні мобільні додатки для користувачів із порушеннями моторики [6].

Слід зазначити, що доступність інформаційного простору є одним із ключових елементів сучасного безбар'єрного середовища, який визначає рівень розвитку суспільства та ступінь його готовності до інтеграції всіх громадян незалежно від фізичних, сенсорних або когнітивних особливостей [4; 6]. Забезпечення рівного доступу до інформації сприяє реалізації конституційних прав людини на освіту, інформацію та участь у суспільному житті [8]. Аналіз міжнародного досвіду показує, що ефективна цифрова

безбар'єрність досягається лише за умови поєднання законодавчого регулювання, технологічних рішень та освітніх заходів. Держави, які впровадили комплексну політику у сфері цифрової інклюзії – такі як ЄС, США, Японія та Канада – демонструють значне підвищення рівня залучення осіб з інвалідністю та інших вразливих груп до суспільного життя [2].

Таким чином, доступність інформаційного простору людям з інвалідністю, людям похилого віку, вразливим категоріям громадян мінімізує ментальні, соціальні, географічні, архітектурні бар'єри, є не лише технічним чи нормативним завданням, а комплексним соціально-культурним явищем, яке відображає рівень гуманістичного розвитку держави. Інформаційна доступність сприяє формуванню інклюзивного середовища, підвищує ефективність освіти, професійної діяльності та культурної взаємодії, розкриваючи людський потенціал і зміцнюючи соціальну справедливість. Забезпечення безбар'єрного доступу до інформації має стати стратегічним пріоритетом державної політики, спрямованої на створення рівних можливостей для всіх громадян, розвиток демократичних інститутів і досягнення сталого розвитку суспільства.

Література:

1. Barrier-Free Law is a law that promotes the smooth movement of people and the use of facilities. Tokyo: Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism. 2006. URL: <https://hellouniweb.com/en/columns/barrier-free-act/>.
2. European Commission. Web Accessibility Directive 2016/2102. Brussels: EU. 2016. Directive (EU) 2016/2102 of the European Parliament and of the council of 26 October 2016 on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/2102/oj/eng>.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
4. Конституція України. 28.06.1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.

5. Кочубей Т. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. Social Work and Education. Vol. 8. No. 2. 2021. Pp. 204–214.

6. Miller P., Leonard G. ADA Section 508 Compliance: Tools and Approaches. ADA: What is it and why me? IALLT Journal of Language Learning Technologies. Vol. 37. No. 2. Oct. 2005. Pp. 73–78. URL: <https://journals.ku.edu/iallt/article/view/8440>.

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

8. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.

Кісіль Марія Олексіївна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавру
за спеціальність «Право» н/г 203_СПРБ_2024
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Розвиток сучасної України та інтеграція у європейський простір істотно впливають на формування освітньої політики. Особливо це стосується забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами (ООП) на навчання. Актуальність інклюзивної освіти полягає в тому, що станом на 2025 рік в Україні функціонує понад 33 000 інклюзивних класів загальної середньої

освіти, де навчаються майже 48 000 учнів з ООП (особливими освітніми потребами). Водночас лише близько 78 % шкіл мають безбар'єрний доступ до першого поверху, що свідчить про необхідність подальшого розвитку системи інклюзивної освіти. У цьому контексті надзвичайно важливо розглянути сучасні підходи до інклюзивного навчання, проблеми їх впровадження та можливі шляхи створення безбар'єрного освітнього середовища в Україні [1, с. 10].

Важливими орієнтирами у формуванні безбар'єрного суспільства стали Указ Президента «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» (№ 533/2020 від 03.12.2020) та Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [2].

Одним із ключових завдань Національної стратегії є забезпечення освітньої безбар'єрності, що зумовило розроблення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р. [3]. У розробленому документі друга стратегічна ціль спрямована на створення умов для отримання кожною особою якісних освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб у комфортному безпечному безбар'єрному та дружньому до всіх учасників освітнього процесу інклюзивному середовищі, де доступність розглядається не як додатковий інструмент чи привілей для окремих груп, а як базова норма для всіх. Це означає, що інформаційна, цифрова, архітектурна та комунікаційна доступність мають стати фундаментом інклюзивного освітнього простору, який забезпечує рівні можливості для кожного здобувача освіти [4].

В Україні вже можна спостерігати позитивні результати практичної реалізації інклюзивної політики. Створено понад 700 інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), які забезпечують комплексну психолого-педагогічну підтримку дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, ІРЦ у Вінниці та Львові активно співпрацюють із педагогічними університетами та батьківськими спільнотами, що сприяє підвищенню якості підтримки дітей. У межах проєкту «Школа без бар'єрів», започаткованого

Міністерством освіти і науки та Офісом першої леді, створено пілотні інклюзивні школи у кількох містах України, оснащені сенсорними кімнатами, ліфтами, пандусами та адаптованими матеріалами. Також активно розвивається платформа «**Інклюзивна освіта онлайн**», яка надає вчителям доступ до цифрових ресурсів та методичних рекомендацій щодо навчання дітей з ООП. Ці приклади демонструють, що інклюзивна освіта в Україні переходить від декларацій до практичної реалізації, формуючи основу безбар'єрного суспільства.

Попри значний прогрес, **практична реалізація інклюзивного навчання залишається складним багатовимірним процесом**. Основними викликами є **нестача кваліфікованих кадрів** (асистентів учителів, логопедів, дефектологів, психологів), **обмежене матеріально-технічне забезпечення, недостатня готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП** (особливими освітніми потребами), а також **нерівномірний рівень доступності між міськими та сільськими громадами**. Важливою проблемою залишається **низький рівень суспільної обізнаності й наявність стереотипів** щодо спільного навчання дітей з різними освітніми потребами. Саме тому реалізація Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання потребує **системної міжвідомчої співпраці, посилення кадрового потенціалу, розвитку інклюзивно-ресурсних центрів і активного залучення місцевих громад** до створення безбар'єрного освітнього простору.

Реалізація інклюзивної освіти в Україні демонструє, що створення рівних можливостей для всіх учнів є не лише правовим зобов'язанням, а й соціальною необхідністю. Хоч процес створення безбар'єрного освітнього середовища складний і вимагає значних зусиль та ресурсів, він є реальним завдяки об'єднанню зусиль держави, педагогів, батьків та громад. Поступовий розвиток інфраструктури та ресурсів сприяє формуванню більш толерантного, відкритого та дружнього освітнього середовища, що цінує доступність та рівність для всіх.

Література:

1. Порошенко М.А. Інклюзивне навчання: навчальний посібник. Київ. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
2. «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні»: Указ Президента України №533/2020 від 03 грудня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809> (дата звернення 09.11.2025 року).
3. «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення 09.11.2025 року).
4. «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 червня 2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p#Text> (дата звернення 09.11.2025 року).

Кулеба Вероніка,

здобувач ступеня вищої освіти Національної академії
внутрішніх справ,

Стрельченко Оксана Григорівна,

завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах питання безбар'єрності для всіх суспільних груп залишається актуальним. Сьогодні надзвичайно

важливим є забезпечення рівних можливостей усіх громадян, незалежно від віку, статі чи соціального статусу для реалізації своїх прав та свобод. Перехід до політики інклюзивної держави вимагає ефективного адміністративно-правового механізму, послідовна реалізація якого, дасть можливість долати кожен сферу забезпечення доступності. Аналіз адміністративних засад та визначення пріоритетних напрямків безбар'єрності, допоможе визначити основні проблеми та шляхи їх усунення в сучасній Україні.

Безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності. [1] Це широке поняття, яке охоплює не тільки фізичний, але й інформаційний, соціальний та інші аспекти, а також передбачає зміну в ставленні суспільства до осіб з інвалідністю, подолання стереотипів та дискримінації. [2] *Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року "Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року"* визначає наступні напрями:

Фізична безбар'єрність: цей напрямок стосується всього що нас оточує та з чим ми взаємодіємо фізично (будівлі, громадський транспорт, інфраструктура та інше). Його мета - створення простору який є доступним та безпечним для використання людьми незалежно від їхніх особливостей. Саме цей аспект є ключовим, оскільки без нього стає неможливе користування іншими напрямками (економічними, громадськими), навіть якщо ті є інклюзивними. У сфері адміністративно-правового регулювання забезпечується відповідно до **Державно будівельних норм "Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення"**.

Інформаційна безбар'єрність: забезпечує умови, за яких людина, незалежно від функціональних порушень чи комунікативних здібностей, має вільний доступ до інформації та комунікації в будь-якому форматі. З точки зору адміністративного права, забезпечення цієї сфери є обов'язком органів публічного

адміністрування. Недотримання цих стандартів може розглядатися як створення адміністративного бар'єру.

Цифрова безбар'єрність: забезпечує рівний доступ до публічних послуг, публічної цифрової інформації та державних сервісів у кожному, навіть у найвіддаленішому населеному пункті. Це можливість відкритого доступу до швидкісного інтернету тим, для кого він є критичною необхідністю та умовою для спілкування, навчання, соціальної реалізації. [5] Цифрова безбар'єрність включає в себе кілька важливих складових:

Доступність: цифрові додатки та сервіси мають бути розроблені таким чином, щоб ними вільно могли користуватися люди з різними видами інвалідності.

Зрозумілість: інтерфейси мають бути інтуїтивно зрозумілими і без глибоких технічних знань. Тексти та інформація повинні бути легкими для сприйняття, що особливо важливо для людей похилого віку.

Технічна доступність: сюди входить забезпечення швидкісного інтернету для всіх громадян, а також надання засобів доступу та необхідного програмного забезпечення у закладах освіти.

Цифрові навички: навчання цифровим навичкам для всіх категорій громадян. В Україні функціонує платформа "Дія. Цифрова освіта", яка пропонує освітні серіали для підвищення цифрової грамотності.

Освітня безбар'єрність: це комплексний підхід, спрямований на створення умов, за яких кожна особа має рівний доступ до якісної освіти. Адміністративні послуги є основою для розробки та затвердження державних стандартів інклюзивного навчання, воно регулює порядку надання освітніх послуг, зокрема створення та функціонування інклюзивно-ресурсних центрів, які проводять комплексну оцінку та надають рекомендації для дітей з особливими освітніми потребами.

Економічна безбар'єрність: це означає забезпечення таких умов, за яких людина може працевлаштуватись і відчувати себе захищеною від проявів дискримінації. Також у межах цього напряму передбачається створення можливостей для отримання

фінансових та інших ресурсів для того, щоб займатися підприємництвом. [3] Стаття 42 (пункт 5) “Кодексу законів про працю” вказує що особи з інвалідністю внаслідок війни мають переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності штату.

Ефективність безбар'єрності забезпечується через систему адміністративних санкцій:

Адміністративні штрафи: порушення норм безбар'єрності, наприклад недотримання будівельних норм, ненадання субтитрів до публічних відеоматеріалів або відмова в обслуговуванні через відсутність доступності, є підставою для притягнення посадових осіб до адміністративної відповідальності згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Оскарження бездіяльності: громадяни мають право оскаржити в адміністративному суді бездіяльність органів влади або адміністрацій закладів, що безпосередньо порушує їхнє право на безбар'єрний доступ. Адміністративний позов є механізмом правового захисту від створення адміністративних бар'єрів.

Безбар'єрність є не просто соціальною ініціативою, а комплексною, державною політикою, що має свої чіткі адміністративно-правові засади в сучасній Україні, закріплені Національною стратегією до 2030 року. Отже, успішна реалізація безбар'єрності в сучасних умовах є прямим індикатором ефективності адміністративно-правового механізму держави. Подальше вдосконалення адміністративних процедур, посилення санкцій та інтеграція цих принципів у процес повоєнного відновлення стануть вирішальними для побудови справді інклюзивного суспільства, яке гарантує рівні можливості та безперешкодний доступ усім своїм громадянам.

1. Офіційний вебпортал парламенту України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

2. Наука і Правоохоронна «ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ МВС УКРАЇНИ ТА ОРГАНІВ ЙОГО СИСТЕМИ» URL:

<https://naukaipravoohorona.navs.edu.ua/index.php/naukaipravoohorona/article/view/1727/1719>

3. Без Бар'єрів «Безбар'єрність як державна політика - Без бар'єрів. URL: <https://bf.in.ua/components/bezbariernistpolicy/>

4. Офіційний вебпортал парламенту України «Кодекс законів про працю України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

5. Офіційний вебсайт Управління цифрової трансформації Тернопільської обласної державної адміністрації «Цифрова безбар'єрність». URL: <https://digital.te.gov.ua/bezbaryernist/cifrova-bezbaryernist/>

Лебедюк Анна Юріївна,

здобувач вищої освіти бакалавра зі спеціальності «Право»
202_СПРБ_2024 Навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЮ ІНВАЛІДНІСТЮ, ЯК ЧИННИК БЕЗБАР'ЄРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (2006 року) стверджує, що «поняття інвалідність розвивається і що інвалідність є результатом взаємодії між людьми, котрі мають порушення зі здоров'ям, і бар'єрами в ставленні і середовищі, які заважають їх повній і ефективній участі в житті суспільства нарівні

з іншими». Відповідно до ст. 1 «до людей з інвалідністю відносяться ті, хто має довгострокові фізичні, розумові, інтелектуальні або сенсорні порушення» [1].

У контексті реалізації положень Конвенції сучасне українське суспільство перебуває на етапі активного формування безбар'єрного простору, у якому кожен громадянин має рівні можливості для реалізації своїх прав і свобод. Особливої уваги в цьому контексті потребують громадяни з інтелектуальною та психосоціальною інвалідністю, які на думку багатьох вчених залишаються однією з найбільш вразливих соціальних груп.

Проблема полягає не лише у фізичній недоступності адміністративних чи соціальних послуг, але й у недостатній адаптованості процедур, упередженому ставленні суспільства та відсутності ефективних механізмів підтримки прийняття рішень для осіб із когнітивними порушеннями. Саме тому дослідження участі громадян з інтелектуальною та психосоціальною інвалідністю в розбудові безбар'єрного суспільства має важливе правове, соціальне й гуманітарне значення.

З метою забезпечення рівних можливостей, нормативно-правове забезпечення прав осіб з інтелектуальною та психосоціальною інвалідністю ґрунтується на міжнародних і національних актах, що гарантують рівність, недискримінацію та соціальну інтеграцію таких осіб. До міжнародних документів належать Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006 р.), Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), Європейська соціальна хартія (1996 р.). Національну базу становлять Конституція України, Закони України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про психіатричну допомогу», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальні послуги», а також Національна стратегія створення безбар'єрного простору до 2030 року.

Важливим історичним кроком у цьому напрямі стало прийняття у 1971 р. Декларації про права розумово відсталих осіб, у якій вказувалось, що розумово відстала особа має право на

відновлення працездатності та заступництво, що дозволять їй розвивати свої здатності та максимальні можливості.

Створення багатьох ключових документів з прав людини було викликане появою рухів за права людей з інвалідністю. У той час як основні міжнародні документи з прав людини мають значні можливості для розширення і захисту прав людей з інвалідністю, ці можливості все ще не є повністю реалізованими [2].

На сучасному етапі моніторингова місія ООН з прав людини в Україні здійснює моніторинг ситуації з правами людини осіб з інтелектуальними та психосоціальними формами інвалідності на засадах принципу «нікого не залишати осторонь», визначеного в Цілях сталого розвитку на період до 2030 року, і відповідно до чіткого зобов'язання припинити дискримінацію та ексклюзію [3]. Це свідчить про міжнародне визнання проблеми та прагнення держави інтегрувати ці стандарти у національну політику.

У цьому контексті, на державні органи покладається особлива відповідальність за те, щоб їхня інформація була доступна в різній формі і відповідала різноманітним потребам людей з обмеженими можливостями. Ці органи повинні бути також моделлю передової практики для приватного сектора і для всіх тих, хто надає послуги людям з обмеженими можливостями і кого потрібно заохочувати до здійснення подібної практики[4].

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України загострила і до цього нерозв'язані проблеми у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також спричинила появу нових потреб та викликів для різних суспільних груп у кожній сфері життя, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, об'єктів фонду захисних споруд, отримання інформації людьми з обмеженими можливостями, веб-сайти, додатки, мобільні застосунки не адаптовані для всіх категорій громадян, нові бар'єри у доступі до освіти, роботи, суспільне несприйняття. Недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змоги точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами та, як наслідок, ускладнює процес

формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [5].

В Україні люди з інтелектуальною й психосоціальною інвалідністю зазнають значних перешкод для повноцінної та рівної політичної участі, незважаючи на те, що Конвенція ООН про права людей з інвалідністю була ратифікована в Україні в 2010 році. Відповідно до статті 70 Конституції, особам, які визнані судом недієздатними, не дозволяється голосувати або балотуватися на посаду. Люди з інтелектуальною й психосоціальною інвалідністю стикаються також із соціальною дискримінацією й часто не можуть отримати доступну й легку для читання інформацію про політичний і виборчий процес.

Окрім політичної сфери, осіб з інтелектуальними та психосоціальними формами інвалідності позбавляють права на самостійне життя й залучення до місцевої спільноти через брак доступних медичних і соціальних послуг у громаді, зокрема, послуг із підтримки, а також нестачу соціального житла. Психоневрологічні інтернати та психіатричні лікарні залишаються єдиним доступним місцем надання щоденних медичних і соціальних послуг особам з інтелектуальними та психосоціальними формами інвалідності, при цьому без врахування індивідуальних потреб.

Соціально-економічний аспект також є критичним. Згідно з Законом України «Про пенсійне забезпечення», пенсійні виплати по інвалідності залежать від групи інвалідності та трудового стажу. Оскільки люди з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень отримували інвалідність із дитинства, а часто статус «ненаучувані», то доступ до навчання й працевлаштування їм одразу був закритий. Відтак, виплати саме для цієї групи були чи найменшими.

Варто пам'ятати, що Українське законодавство і далі дозволяє визнавати недієздатними осіб з інтелектуальними та психосоціальними формами інвалідності, що сприяє дискримінації, соціальній ізоляції та позбавленню гідності, оскільки обмежує їхній доступ до прав і допомоги, пов'язаних з участю в суспільному житті. Через недосконалість процесуального

законодавства та судової практики особи з інвалідністю можуть бути визнані недієздатними навіть у тих випадках, коли вони здатні приймати рішення щодо власного життя без або з мінімальною підтримкою.

Саме тому якщо внаслідок серйозного характеру інвалідності розумово відстала особа не може належним чином здійснювати всі свої права або виникає потреба в обмеженні або анулюванні деяких або всіх таких прав, то процедура, що застосовується з метою такого обмеження або анулювання, повинна передбачати належні правові гарантії від будь-яких зловживань. Ця процедура повинна ґрунтуватися на оцінці кваліфікованими фахівцями суспільно корисних можливостей розумово відсталої особи, а також передбачати періодичний перегляд та право апеляції до вищих інстанцій [3].

З огляду на вищезазначене, **важливо запроваджувати соціальну модель інвалідності**, яка розглядає людей з інтелектуальними та психосоціальними порушеннями не як осіб з інвалідністю, а як повноцінних членів суспільства, бар'єри для яких створює не їхній стан, а соціальне середовище. Вона акцентує на необхідності усунення дискримінаційних практик, забезпеченні доступу до освіти, працевлаштування, адміністративних і соціальних послуг, а також розвитку інклюзивних підходів, що сприяють рівній участі таких осіб у суспільному житті. Також соціальна модель передбачає активну участь цієї категорії населення у суспільному житті.

Таким чином, розкриття цієї проблематики дозволяє не лише вдосконалити реалізацію принципу рівності, закріпленого у ст. 24 Конституції України, але й сприяє формуванню нової моделі державної політики, де людина з інвалідністю розглядається як повноправний учасник суспільних відносин, а не як об'єкт соціальної опіки.

Література:

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю : прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 13 грудня 2006 р. № A/RES/61/106. Нью-Йорк, 2006. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text. (дата звернення: 29.10.2025 року).

2. Інвалідність і стигматизація у зв'язку з інвалідністю. Посібник «КОМПАС. Освіта з прав людини за участі молоді». Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/disability-and-disablism> Дата звернення: 12.10.2025 року).

3. Інформаційна записка «Ситуація з правами людини осіб з інтелектуальними та психосоціальними формами інвалідності в Україні». United Nations in Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org> (дата звернення: 10.10.2025 р.).

4. План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі у 2006–2015 роках : Витяг. Комітет Міністрів Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/168059518c> (дата звернення: 10.10.2025 року).

5. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2025).

Левицька Вікторія Андріївна,
студентка 2-го курсу Навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ,
Лукашенко Альона Анатоліївна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ І ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

З початку повномасштабного вторгнення в Україну мета забезпечити рівні права і можливості громадян набула особливої актуальності. Принципи безбар'єрності та гендерної рівності займають важливе місце у системі адміністративного права, адже через їх реалізацію гарантується рівний доступ громадян до публічних послуг і участі в державному управлінні.

Тему безбар'єрності досліджували такі українські науковці, як Дмитро Приймаченко, Владислав Липинський, Анна Маслова, Світлана Волошина в статті «Доступність об'єктів і послуг у парадигмі права» [5], де автори аналізують законодавчі, адміністративні й практичні аспекти безбар'єрності в Україні. Зарубіжні науковці, такі як – Том Шекспір [6] і Розмарі Гарленд-Томсон [10], розвивали підхід до інклюзії та рівності можливостей. Гендерну рівність висвітлювали Джудіт Батлер [9], Ненсі Фрейзер [7], Наїла Кабір [8], розглядаючи рівні права та можливості чоловіків і жінок у соціальних та економічних аспектах. Взаємозв'язок безбар'єрності та гендерної рівності вивчали представники феміністичних і гендерних студій, які доводили, що інклюзивне середовище неможливе без урахування соціальних і гендерних відмінностей. У контексті адміністративного права зв'язок безбар'єрності та гендерної рівності мало хто досліджував, тому ця тема є актуальною, оскільки державні механізми

забезпечують реалізацію політики у сфері гендерної рівності та доступності.

Безбар'єрність – це створення умов, які дозволяють кожній людині, незалежно від її віку, стану здоров'я, статі, або інших обставин, реалізувати свої права і можливості. Міжнародні та національні акти зобов'язують держави забезпечувати рівний доступ громадян до всіх сфер життя [1].

Норми статті 24 Конституція України гарантують наявність рівних прав та свобод перед законом, вказують на неможливість привілеїв чи обмеження за індивідуальними ознаками, рівність прав жінки і чоловіка, яка забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у багатьох сферах [4].

У межах адміністративного права безбар'єрність дає рівний доступ до правосуддя, публічних послуг і гарантує, що ніхто не буде дискримінований чи обмежений в реалізації своїх прав у відносинах з державою.

З кожним роком стає дедалі популярніша тема про гендерну рівність. Це не тільки боротьба за права жінок, а й охоплення широкого спектру тем, які впливають на життя жінок і чоловіків.

Гендерна рівність – це важлива соціальна, політична і правова концепція, яка передбачає досягнення рівності прав, обов'язків і можливостей для жінок і чоловіків у всіх сферах життя, без дискримінації. Її основні завдання: рівність прав, можливостей та відповідальності, які мають бути офіційно закріплені в законодавстві, подолання стереотипів.

Національна соціальна сервісна служба України – це центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, особливо з питань забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок [2].

Гендерна рівність – одна з ключових цінностей демократичного суспільства, що забезпечує рівні права, можливості та обов'язки для всіх, незалежно від статі, як у цивільному житті, так і на фронті, де доля країни залежить від кожного. У цей час важливо обороняти Україну, та підтримувати наших воїнів, починаючи від матеріальної допомоги до моральної.

В Україні щороку 1 жовтня встановлено день захисників і захисниць України, що символізує гендерну рівність у Збройних Силах України і нашої держави. Це символ глибокої поваги до всіх, хто стоїть на обороні нашої країни, захищає нас і нашу державність від ворогів. У цей день Україна засвідчує, що жінки мають такі ж самі права і можливості для служби Батьківщині, як і чоловіки.

Сьогодні жінки у Збройних Силах України залучені не лише до традиційних сфер таких, як медичної, фінансової, кадрової та штабної діяльності, а й служать у бойових підрозділах: десантно-штурмових військах, морській піхоті, артилерії, розвідці та інших елітних формуваннях. Беручи участь у складних операціях, вони демонструють професіоналізм, стійкість та відданість Україні.

З появою нового виду підрозділу, а це – сили безпілотних систем, жінки швидко і якісно опанували технічні навички керування безпілотними літальними апаратами. Жінки виконують надзвичайно важливі завдання з розвідки та коригування вогню, беруть участь у роботі мобільних груп з їх виявлення та знищення, яка є важливою складовою частини системи протиповітряної оборони України.

Одним із чинників успішного залучення жінок до військової служби є наявність цілісної нормативно-правової основи та формування гендерної культури у Збройних Силах України. Україна демонструє прогрес у сфері забезпечення гендерної рівності у військовому середовищі, особливо завдяки впровадженню міжнародних стандартів – Резолюції Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир, безпека» [3] та принципи НАТО, які гарантують рівні права і можливості для жінок і чоловіків у сфері військової оборони.

Не зважаючи на значний розвиток гендерної рівності, залишаються проблеми недосконалості механізмів реалізації нормативно-правових актів, модернізації військової інфраструктури та подолання гендерних стереотипів, які досі впливають на сприйняття ролі жінок у війську.

З цього можна зробити висновок, що сучасна Україна поступово утверджується як держава, де гендерна рівність є невід’ємною складовою суспільства.

Участь жінок у захисті нашої Батьківщини – це відображення свідомості громадян, їх патріотизму і сили нашого народу.

Література:

1. Безбар’єрність як елемент реалізації прав людини: аналіз законодавства та судової практики: Полтавська ОВА від 21 травня 2025, 15:01 // База даних «Полтавська ОВА». URL: <https://building.poda.gov.ua/news/222714>

2. Гендерна рівність: Національна соціальна сервісна служба України // База даних «Національна соціальна сервісна служба України» URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist>

3. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери / Колектив авторів. Київ, 2017. 172 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/3/386408.pdf>

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

5. Accessibility of facilities and services for people with disabilities in the paradigm of law: Dmytro Pryimachenko, Vladyslav Lipynskyi, Anna Maslova, Svitlana Voloshina URL: https://www.researchgate.net/publication/355116880_Accessibility_of_facilities_and_services_for_people_with_disabilities_in_the_paradigm_of_law

6. Disability Rights and Wrongs Revisited: Tom Shakespeare URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315887456/disability-rights-wrongs-revisited-tom-shakespeare>

7. Feminist Politics in the Age of Recognition: A Two-Dimensional Approach to Gender Justice: Nancy Fraser. URL: <https://journals.library.brocku.ca/index.php/SSJ/article/view/979>

8. Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third millennium development goal 1: Naila Kabeer. URL: <https://nailakabeer.net/wp-content/uploads/2005/09/13552070512331332273.pdf>

9. Gender trouble Feminism and the Subversion of Identity: Judith Butler URL: https://selforganizedseminar.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/butler-gender_trouble.pdf

10. Integrating Disability, Transforming Feminist Theory: Rosemarie Garland-Thomson. URL: <https://www.jstor.org/stable/4316922>

Левківська Дарина Вікторівна,
студентка 2 курсу спеціальності «Правоохоронна діяльність» Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

У сучасному суспільстві поняття безбар'єрності набуває особливого значення як ключовий елемент реалізації принципів рівності, гідності та соціальної справедливості. Безбар'єрне середовище – це не лише архітектурна доступність, а комплексна система, що охоплює доступ до освіти, праці, інформації, транспорту, послуг та суспільного життя для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, вікових чи соціальних особливостей. Проте на шляху до створення повноцінного безбар'єрного простору в Україні існує низка проблем, пов'язаних з недосконалістю адміністративно-правового регулювання, фрагментарністю нормативно-правової бази та відсутністю дієвих механізмів контролю за її реалізацією.

Однією з найсуттєвіших проблем у сфері безбар'єрності є неузгодженість між різними нормативно-правовими актами, які

мають регулювати права осіб з інвалідністю та забезпечення доступності різних сфер життя. В українському законодавстві можна знайти окремі положення, що стосуються прав осіб з інвалідністю, забезпечення доступності об'єктів будівництва, громадського транспорту, транспортної інфраструктури, а також цифрових та інформаційних ресурсів, проте на практиці ці норми часто дублюються, частково перетинаються або прямо суперечать одна одній [2, с. 630-634]. Така фрагментарність законодавчого регулювання створює ситуацію, коли відсутній єдиний системний підхід до впровадження безбар'єрності, що негативно впливає на її реалізацію у повсякденному житті. В результаті, безбар'єрне середовище формується вибірково: переважно у великих містах, у столиці або в межах окремих державних чи комерційних проєктів, тоді як менші населені пункти залишаються поза увагою. Крім того, органи державної влади та місцевого самоврядування часто сприймають безбар'єрність як допоміжну, другорядну чи факультативну сферу, замість того щоб розглядати її як обов'язкову складову державної політики, що гарантує реалізацію прав людини та соціальну інтеграцію всіх громадян. Наслідком цього є недостатнє фінансування, відсутність чітких інструкцій та контролю за дотриманням стандартів доступності, що значно гальмує поступове створення рівних можливостей для всіх верств населення.

Важливою перешкодою на шляху до формування ефективного безбар'єрного середовища залишається також недостатній рівень координації між різними державними структурами, громадськими організаціями, а також представниками приватного сектору, які задіяні у процесах створення доступного простору. Незважаючи на наявність Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні та численних програм, спрямованих на забезпечення прав осіб з інвалідністю, її практична реалізація часто стикається з низкою системних проблем. Серед них складність бюрократичних процедур, недостатнє фінансування проєктів, відсутність чітких механізмів контролю та моніторингу ефективності впроваджених заходів. Часто адміністративні процедури, які передбачають,

наприклад, погодження будівельних проєктів, перевірку доступності об'єктів та надання дозволів на введення в експлуатацію, залишаються формальними і не виконуються на практиці належним чином [5, с. 42-49].

Це призводить до того, що нові об'єкти або реконструйовані будівлі вводяться в експлуатацію з численними порушеннями норм доступності, що негативно впливає на повсякденне життя осіб з інвалідністю, батьків з маленькими дітьми, людей похилого віку та інших соціально вразливих груп. Як наслідок, вони стикаються з труднощами у пересуванні, обмеженням доступу до освітніх, медичних, культурних та адміністративних послуг, що підриває основні принципи рівності та інклюзії. Проблема ускладнюється ще й тим, що різні гілки влади часто працюють ізольовано, не координуючи свої дії та не обмінюючись даними про стан виконання стратегічних завдань, а громадські організації і приватні ініціативи не завжди мають доступ до необхідних ресурсів та інформації для ефективного впливу на процеси. Внаслідок цього безбар'єрність реалізується вибірково та непослідовно, а загальний рівень соціальної інтеграції та комфорту для вразливих груп населення залишається низьким, що підкреслює нагальну потребу у створенні системного, комплексного підходу та активізації співпраці між усіма зацікавленими сторонами.

Ще однією надзвичайно актуальною проблемою залишається відсутність ефективного та дієвого механізму адміністративної відповідальності за порушення принципів безбар'єрності. Хоча в українському законодавстві передбачено низку вимог і стандартів, які зобов'язують організації, підприємства та органи державної влади створювати умови доступності для всіх категорій громадян, на практиці реальні санкції за невиконання цих норм або зовсім відсутні, або є настільки м'якими, що не стимулюють суб'єктів господарювання дотримуватися правил. Відсутність ефективної відповідальності знижує мотивацію власників бізнесу та керівників установ впроваджувати необхідні зміни, модернізувати інфраструктуру чи забезпечувати доступність послуг [3, с. 17-25].

Проблема ускладнюється ще й тим, що існуюча система контролю за дотриманням норм безбар'єрності не має належної прозорості та відкритості для громадськості: громадяни не завжди знають, куди і як подати скаргу, які органи відповідають за реагування, чи їхні звернення дійсно будуть розглянуті, і чи буде усунено виявлене порушення. Це створює відчуття безкарності і формальності контролю, що підриває довіру суспільства до державних інституцій та уповільнює процес формування доступного середовища. В результаті безбар'єрність часто залишається декларацією на папері, а не реальною практикою, що обмежує права та свободи осіб з інвалідністю, людей похилого віку, батьків з маленькими дітьми та інших вразливих груп населення. Крім того, відсутність чітких і прозорих процедур притягнення до відповідальності ускладнює роль громадських організацій у контролі за виконанням законодавчих вимог, що додатково знижує ефективність національної стратегії зі створення безбар'єрного простору.

Проблеми спостерігаються і на рівні адміністративних процедур, що регулюють надання послуг населенню. Безбар'єрність у сфері публічного управління означає не лише фізичну доступність будівель, а й доступність інформаційних ресурсів, цифрових сервісів, комунікації з органами влади. Однак значна частина електронних платформ державних установ не пристосована для користувачів із порушеннями зору або слуху. Бракує навчання державних службовців принципам інклюзивного обслуговування, що створює бар'єри в отриманні громадянами необхідних адміністративних послуг.

Разом із тим, останні роки демонструють позитивні зрушення у сфері вдосконалення адміністративно-правового регулювання безбар'єрності та створення доступного середовища для всіх категорій населення. Впровадження Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року [1] стало важливим кроком у системному підході до забезпечення доступності, оскільки документ визначає чіткі цілі та пріоритети розвитку інфраструктури, соціальних послуг, транспорту, цифрових ресурсів та громадських просторів. Ініціативи першої

леді України, численні державні та громадські проекти, спрямовані на цифрову інклюзію, соціальну адаптацію та інтеграцію людей з інвалідністю, засвідчують поступову зміну підходів та підвищення уваги суспільства до проблем доступності.

Нова державна політика у цій сфері все більше базується на принципах універсального дизайну, який передбачає створення середовища, комфортного та зручного для всіх категорій населення без необхідності додаткових спеціальних адаптацій. Це стосується як архітектурних рішень у громадських будівлях та житлових комплексах, так і організації транспортної інфраструктури, цифрових сервісів, освітніх і медичних установ. Такий підхід дозволяє змінити парадигму з моделі «надання допомоги окремим групам» на більш прогресивну модель «рівних можливостей для всіх», де інклюзія стає нормою, а не винятком. Позитивні результати спостерігаються у великих містах та в межах окремих проектів, де впровадження стандартів доступності вже стало частиною стратегічного планування, а також у цифровій сфері, де з'являються сервіси та платформи, доступні для людей з різними видами обмежень. Ці зрушення демонструють, що при наявності системного підходу та взаємодії держави, громадянського суспільства і приватного сектору можливо досягти значного прогресу у забезпеченні безбар'єрного середовища, підвищити якість життя та рівень соціальної інтеграції для всіх громадян.

Перспективи удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері безбар'єрності тісно пов'язані з нагальною потребою комплексного оновлення нормативно-правової бази, яка б забезпечувала послідовне та системне впровадження принципів доступності у всіх сферах життя. Одним із ключових напрямів реформування є створення єдиного кодексу або рамкового закону, який би не лише об'єднував усі існуючі положення та стандарти, а й чітко визначав базові принципи безбар'єрності, алгоритми їх практичної реалізації, а також механізми відповідальності за порушення цих норм. Такий документ міг би стати фундаментом для уніфікованого підходу до доступності у будівництві, транспорті, соціальних та цифрових послугах, а також слугувати

орієнтиром для державних органів, місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій [4, с. 82-93].

Не менш важливо посилити роль місцевих органів влади у контролі за дотриманням вимог доступності, оскільки саме вони відповідають за безпосереднє впровадження стандартів у громадах та оперативне реагування на виявлені порушення. Це передбачає не лише систематичний моніторинг та перевірки об'єктів, а й забезпечення прозорості публічних закупівель, пов'язаних із створенням безбар'єрного середовища, що дозволить уникнути формального підходу і підвищити ефективність реалізації державних програм.

Додатково до цього перспективним є запровадження фінансових і податкових стимулів для бізнесу та організацій, які впроваджують інклюзивні рішення, модернізують інфраструктуру та створюють доступні послуги для всіх категорій населення. Такий комплексний підхід, який поєднує оновлення законодавства, ефективний контроль та економічну мотивацію, дозволить формувати справді інклюзивне середовище, забезпечувати рівні можливості для людей з інвалідністю, батьків із дітьми, осіб похилого віку та інших соціально вразливих груп, а також підвищить якість життя і рівень соціальної інтеграції у всіх регіонах країни [2, с. 620-634].

Особливу увагу слід приділити підготовці кваліфікованих кадрів, які будуть здатні ефективно впроваджувати принципи безбар'єрності у різних сферах суспільного життя, як серед державних службовців, так і серед представників бізнесу та громадського сектору. Формування культури безбар'єрності неможливе без усвідомлення її соціальної значущості та розуміння того, що доступність є не привілеєм окремих груп, а невід'ємним правом усіх громадян. Для цього необхідно запроваджувати спеціалізовані навчальні програми, курси підвищення кваліфікації, семінари та тренінги з інклюзивного менеджменту, дизайну та організації простору, а також практичні заняття, які допомагають закріплювати теоретичні знання на практиці.

Важливо, щоб підготовка кадрів охоплювала всі рівні управління та різні сектори суспільного життя, адже ефективна

реалізація стандартів безбар'єрності потребує комплексного підходу та взаємодії державних органів, приватного бізнесу та громадських організацій. Не менш значущим є створення умов для активного громадського моніторингу виконання норм безбар'єрності, що дозволить відстежувати реальну ситуацію на місцях, своєчасно виявляти порушення та стимулювати підзвітність органів влади перед суспільством. Такий підхід сприятиме зміцненню довіри громадян до державних інституцій, підвищенню прозорості процесів ухвалення рішень та розвитку інклюзивної політики, а також формуванню суспільної свідомості, в якій безбар'єрність розглядається як стратегічний пріоритет для забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення.

Отже, проблеми адміністративно-правового регулювання у сфері безбар'єрності мають системний характер і потребують міжвідомчого підходу. Проте за наявності політичної волі, ефективного законодавства, професійного кадрового забезпечення та активної участі громадянського суспільства можливе поступове формування в Україні справді безбар'єрного простору. Це стане не лише показником рівня демократичного розвитку держави, а й важливою умовою соціальної інтеграції, економічного зростання та підвищення якості життя кожного громадянина.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 14 квітня 2021 р. № 366-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text>
2. Бабич О. В. Забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 620–634. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-42> (дата звернення 28.10.2025)
3. Ключко О., Ключко О. Безбар'єрний простір як нова державна соціальна ініціатива. *Освітньо-науковий простір*. 2025. С. 17-25. URL: <https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/view/149/163> (дата звернення 28.10.2025)

4. Наливайко Л.Р., Марценюк Л.В. «Безбар'рна Україна»: проблеми та перспективи. *Нове українське право*. №4. 2023. С. 82-93. URL: https://www.researchgate.net/publication/374831528_BEZBAR'ERNA_UKRAINA_PROBLEMI_TA_PERSPEKTIVI (дата звернення 28.10.2025)

5. Помаза-Пономаренко А.Л. Безбар'рність як вектор розвитку системи публічного управління у сфері забезпечення рівних прав громадян. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. № 5. 2023. С. 42-49. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/download/477/430/981> (дата звернення 28.10.2025)

Лизогуб Діана Миколаївна,

студентка н/г 201_СМПД_2024 Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

Волох Олександр Костянтинович,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПИТАННЯ БЕЗБАР'РНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Проблеми можливості реалізації в Україні конституційних прав і свобод людини і громадянина по-новому звучали в розрізі прийнятої 2021 року Національної стратегії із створення безбар'рного простору в Україні на період до 2030 року (далі - Стратегія). Станом на сьогодні дана Стратегія діє в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р.

Як наголошується у вступі до Стратегії, відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і

гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав... Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини.

Згідно визначення терміну «безбар'єрність», наданого на початку Стратегії (розділ I «Загальні положення»), нею Уряд іменує *«загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності»*. Дане визначення звучить однаково як у першій редакції Стратегії (2021 р.), так і в діючій (2025 р.).

Хоча у чинній редакції, окреслюючи будову Стратегії, уряд зменшує кількість напрямів її реалізації до певного мінімуму, і про можливості подолання громадянами «бар'єрів у реалізації своїх прав» вже складніше говорити:

«Стратегія складається з двох основних рівнів - рамкових умов безбар'єрності та стандартів безбар'єрності.

Перший рівень визначає доступність для людини фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участь у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації.

Другий рівень фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сферах освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва)». Тобто, фактично, уряд України з 2025 року планує «долати бар'єри» лише у сферах освіти, зайнятості та підприємництва.

Порівняльний аналіз двох редакцій Стратегії свідчить про надмірне звуження урядом сфер життєдіяльності, до яких необхідно забезпечити безперешкодний доступ.

Зокрема, якщо у першій редакції Стратегії слова «судовий процес», «судова справа», «судова влада», «правосуддя» зустрічаються загалом 23 рази.

І за стратегічним Напрямом 4 «Суспільна та громадянська безбар'єрність» наголошується: *«Окремо варто зазначити, що доступ до правосуддя для окремих груп населення є нерівномірним,*

а тому посилює нерівність та призводить до зниження довіри до держави».

Для порівняння: у тексті Стратегії в чинній редакції слова «правосуддя» та «судочинство» зустрічаються загалом 4 рази. Хоча Уряд знов-таки акцентує увагу на тому, що *«доступ до судочинства для окремих груп населення є нерівномірним, а тому посилює нерівність та призводить до зниження довіри до держави».*

Ми безумовно переконані, що за своїм змістом словосполучення «безперешкодний доступ всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності» повинно включати в себе і безперешкодний доступ до правосуддя.

Крім того, саме в цьому полягає офіційна позиція Ради суддів України. Зокрема, у грудні 2023 року у Києві відбулося засідання Ради безбар'єрності "Безбар'єрність для всіх: пріоритетом 2024 року стануть доступні послуги в кожній громаді" за участю першої леді України Олени Зеленської та під головуванням Прем'єр-міністра Дениса Шмигала. Цей захід проходив за участі Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, Міністрів, Голів профільних комітетів Верховної ради, офіційних представників системи ООН в Україні, представників судової влади, ЦВК, міжнародних організацій, Ради Європи, високоповажних послів Європейського Союзу і Канади, начальників обласних військових адміністрацій, представників громадянського суспільства.

Від Ради суддів України участь у засіданні брала секретар Ради Олена Журавська, яка зазначила, що *«безбар'єрність у судовій системі – це, передусім, забезпечення безперешкодного і вільного доступу громадян до правосуддя».* А сам факт підтримки на рівні уряду та парламентарів і патронату від Олени Зеленської свідчить про глибоку зацікавленість державних структур у забезпеченні безбар'єрних рішень для громадян України. Отже, на державному рівні мають бути вжиті відповідні заходи.

З іншого боку, починаючи з 15 грудня 2022 року і до сьогодні порушується право громадян – мешканців міста Києва та Київської області – на доступ до правосуддя в порядку адміністративного судочинства.

Як відомо, з дня набрання чинності Законом України від 13.12.2022 р. № 2825-IX «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» (далі – Закон № 2825) – тобто з 15 грудня 2022 року – припинив здійснення правосуддя Окружний адміністративний суд міста Києва.

Але процес *«утворення Київського міського окружного адміністративного суду»* затягнувся аж до нині.

Згідно повідомлення на офіційному веб-порталі «Судова влада» 28 лютого 2023 року здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи – Київського міського окружного адміністративного суду, про що внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Ідентифікаційний код юридичної особи КМОАС – 44951485. Рішенням Вищої ради правосуддя від 25.07.2023 № 751/0/15-23 визначено на 2023 рік тимчасову кількість суддів у Київському міському окружному адміністративному суді – 51 (п'ятдесят одну) посаду. 31 липня 2023 в. о. Голови ДСА України погоджено, а т. в. о. керівника апарату КМОАС затверджено тимчасову структуру та тимчасову штатну чисельність Київського міського окружного адміністративного суду на 2023 рік (51 суддя, 166 працівників апарату суду).

Але ж, фактично, Київський міський окружний адміністративний суд не здійснює правосуддя.

Таким чином, як це і було передбачено абзацом другим пункту 2 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2825, до початку роботи Київського міського окружного адміністративного суду справи, підсудні окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, розглядаються та вирішуються Київським окружним адміністративним судом.

Отже, навантаження в декілька разів більше, ніж у 2022 році, лягло на суддів, а також на працівників апарату Київського окружного адміністративного суду.

Статистичні дані показують, що до ОАСК у 2021 році надійшло 44 272 справи; у 2022 році – 22 617 справ. До КОАС: у

2021 році надійшло 19 591 справа; у 2022 році – 13 629 справ; у 2023 році – 62 469 справ; у 2024 році – 70 023 справи; за перше півріччя 2025 року – 35 712 справ.

У відповіді на наш запит також зазначається, що інформацію про надані у відповіді на запит статистичні показники можна знайти на офіційному порталі «Судова влада України» та офіційному сайті Ради суддів України, та даються відповідні посилання.

За 9 місяців 2025 року до КОАС надійшло вже 52 623 справи.

Перенавантаження суддів Київського окружного адміністративного суду, природно, позначилося на можливості реалізації громадянами – мешканцями міста Києва та Київської області – свого права на судовий захист.

При цьому відзначити ще одну деталь: вказаним Законом (у тексті в першій редакції) було передбачено, що «Окружний адміністративний суд міста Києва *невідкладно, протягом десяти робочих днів*, передає судові справи, які перебувають у його володінні, до Київського окружного адміністративного суду» (абзац 4 пункту другого розділу II «Прикінцеві та перехідні положення»).

«Протягом десяти днів» це зробити, звичайно, було нереально.

Наприклад, як констатується в ухвалі про прийняття справи до провадження судді КОАС Кочанової П.В. від 13.11.2023 р. у справі № 640/6925/22:

«3 травня 2022 року, Окружним адміністративним судом м. Києва відкрито провадження в адміністративній справі та вирішено здійснювати розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення (виклику) сторін...

Матеріали справи отримані Київським окружним адміністративним судом та протоколом автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 06.11.2023, справу розподілено судді Кочановій П.В.»
[<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114867291>].

Тобто справу № 640/6925/22 лише передавали з ОАСК до КОАС майже півроку. Але саме провадження у цій справі було відкрито ще у травні 2022 року, а станом на сьогодні вона досі не розглянута.

І це лише один приклад з багатьох.

Ситуація колапсу в Київському окружному адміністративному суді послугувала причиною прийняття 16 липня 2024 року Закону України № 3863-ІХ «Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ» (далі – Закон № 3863).

У свою чергу, на виконання вимог Закону Державною судовою адміністрацією України 16 вересня 2024 року було прийнято наказ № 399 «Про затвердження Порядку передачі судових справ, нерозглянутих Окружним адміністративним судом міста Києва».

У пояснювальній записці до прийнятого Закону № 3863 вказано деякі статистичні дані:

«Згідно з статистичними показниками середньорічного навантаження окремих судів, у провадженні Київського окружного адміністративного суду у 2021 році перебувало 28 620 справ і матеріалів, у 2022 році – 24 423 справ і матеріалів; у провадженні Окружного адміністративного суду міста Києва упродовж цих періодів перебувало 76 729 та 60 631 справ і матеріалів відповідно. Це одні з найбільших показників серед окружних адміністративних судів при стабільно високому рівні надходження до них нових позовів та інших процесуальних документів щомісяця».

Станом на дату набрання чинності Законом № 2825-ІХ року в Окружному адміністративному суді міста Києва працювали 51 суддя, в Київському окружному адміністративному суді – 26 суддів. Таким чином, після передачі Київському окружному адміністративному суду справ, що були підсудні ліквідованому Окружному адміністративному суду міста Києва та тривалою

процедурою, яка передуватиме утворенню Київського міського окружного адміністративного суду, навантаження на Київський окружний адміністративний суд загалом та кожного суддю зокрема збільшилося в декілька разів, ставши фізично й технічно непомірним для ефективного й своєчасного не лише розгляду справ, але й навіть їх первинної реєстрації, що призвело до ускладнення роботи суду та неможливості забезпечення їх розгляду судьями у розумні строки.

Література:

1. Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ: Закон України від 16.07.2024 р. № 3863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3863-20#n2> (дата звернення: 27.11.2025 р.)

2. Про затвердження Порядку передачі судових справ, нерозглянутих Окружним адміністративним судом міста Києва: наказ Державної судової адміністрації України від 16.09.2024 р. № 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0399750-24#Text> (дата звернення: 27.11.2025 р.)

3. Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ: Проект Закону України (реєстр. № 10244 від 10.11.2023 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=10244&conv=9> (дата звернення: 27.11.2025 р.).

Лимаренко Альона,

здобувачка ступеня освіти бакалавр Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ЯК ЕЛЕМЕНТ ЯКІСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Безбар'єрний простір в адміністративному праві України розглядається як комплексний підхід до формування та реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення вільного доступу всіх громадян до різних сфер суспільного життя. Його регулювання є складовою політики держави щодо подолання дискримінації та гарантування прав людини. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366-р від 14 квітня 2021 року, встановлює безбар'єрність як нову суспільну норму, інтегровану в усі сфери публічного управління, базуючись на міжнародних стандартах. «Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики» [1].

Адміністративне право відіграє ключову роль у формуванні цього простору, регулюючи діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів через механізми контролю, відповідальності та фінансування, включаючи державний нагляд за дотриманням норм доступності, інтеграцію принципів безбар'єрності в бюджетні програми та публічні закупівлі.

Безбар'єрний простір тісно пов'язаний з якісною реабілітацією та відновленням, оскільки усуває перепони для доступу до медичних, соціальних та відновлювальних послуг, сприяючи інтеграції осіб з інвалідністю, ветеранів і поранених осіб

у суспільство через фізичне, психологічне та соціальне відновлення. Впровадження безбар'єрного простору підвищує ефективність реабілітації, переводячи її від інституційного догляду до громадського: послуги стають безоплатними та доступними в кожній громаді, з акцентом на соціальну та професійну реабілітацію. Це особливо актуально в умовах війни, коли кількість осіб з інвалідністю зростає. «Завдяки розбудові ефективної системи реабілітації, переважна більшість з них отримує можливість жити максимально наближене до нормального життя, водночас на заваді цьому стають численні бар'єри, з якими стикається людина при взаємодії з навколишнім середовищем» [2, с. 2].

Національна стратегія як основний адміністративний інструмент визначає шість напрямів безбар'єрності: фізичний, інформаційний, цифровий, суспільний та громадянський, освітній і економічний. Кожен з них містить елементи реабілітації.

Фізичний напрям передбачає гармонізацію будівельних норм і створення доступного середовища. Йдеться про медичні заклади з універсальним дизайном, низькопідлоговий транспорт і спеціальні місця для паркування. Мета - досягти 95% доступного громадського транспорту до 2030 року.

Інформаційний напрям забезпечує доступ до медичної інформації у зручних форматах - Брайль, аудіо, жестова мова. У медіа мають бути субтитри та стандарти аварійного сповіщення.

Суспільний і громадянський напрям спрямовані на рівні можливості для соціальної інтеграції. Вони передбачають антидискримінаційні стандарти та впровадження Міжнародної класифікації функціонування у політику охорони здоров'я. Планується аудит соціальних виплат, розвиток програм фізичної активності та реформування соціального захисту. Очікується зниження рівня дискримінації, 40% гендерного представництва в органах влади до 2030 року та інклюзивна реабілітація ветеранів. Це реалізується з урахуванням принципу рівності, який забороняє дискримінацію, особливо в умовах зростання кількості осіб з інвалідністю через війну.

Як зазначається, «Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» разом з основами сталої міської мобільності може стати ключовим документом інклюзивного розвитку України через сприяння доступності, впровадження стандартів у всіх сферах життя та інтеграцію людей з інвалідністю [5, с. 197].

Освітній напрям забезпечує рівний доступ до освіти. Він включає раннє втручання у виховання при вадах розвитку дитини, адаптовані навчальні матеріали та підготовку педагогів. Мета - щорічне зростання інклюзивної освіти на 10%.

Економічний напрям сприяє працевлаштуванню. Він передбачає створення інклюзивних робочих місць, фінансові стимули для роботодавців і доступність вакансій. До 2030 року мають бути 100% нейтральних оголошень. Це допоможе людям після реабілітації повернутися до економічного життя та зменшить безробіття серед вразливих груп. Для цього залучаються державні органи, громадські інституції, люди з інвалідністю та роботодавці. Як зазначено, «кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться на придбання товарів, робіт та послуг, що відповідають принципам безбар'єрності» [1].

Цифровий напрям у реабілітації спрямований на забезпечення доступного інтернету і цифрових послуг за стандартами WCAG. Це дозволить розвивати телемедичну реабілітацію, субсидувати інтернет для людей з інвалідністю та цифровізувати соціальні послуги.

Проте відсутність спеціальної стратегії доступності створює проблеми - недоступні укриття, модульне житло, пошкоджені психіатричні заклади. Потрібне посилення адміністративного контролю, щоб «забезпечити безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку» [3, с. 53].

План заходів на 2023–2024 роки охоплює 472 ініціативи, що реалізуються 15 міністерствами. Міністерство соціальної політики модернізує систему допоміжних засобів реабілітації, покращує механізми надання протезів, впроваджує раннє втручання для дітей до 4 років. Нагляд здійснює Рада з питань безбар'єрності, яка координує дії міністерств і місцевих органів. Основна проблема -

слабке виконання законів та неузгодженість збору даних. Водночас «усі заходи зі створення безбар'єрного середовища мають відповідати принципам Універсального дизайну» [4, с. 209]. Міністерство охорони здоров'я впроваджує стаціонарні та амбулаторні реабілітаційні послуги, створює електронні системи документування, розвиває асистивні технології. Міністерство освіти і науки розширює мережу освітніх центрів, впроваджує безбар'єрні шкільні автобуси, адаптує освітні програми. «Наразі відбувається активне впровадження освітньої безбар'єрності» [4, с. 209].

Адміністративна відповідальність реалізується через моніторинг і систему скарг. Місцеві адміністрації створюють комітети доступності, а міжвідомча співпраця забезпечує підтримку з боку ООН, ЄС і Ради Європи. Основним координатором є Міністерство соціальної політики, хоча проблеми залишаються - фрагментарність і бюджетні обмеження.

Значення безбар'єрного простору полягає у перетворенні реабілітації на інтегровану частину суспільства. Це сприяє активному довголіттю, фізичній активності та соціальній участі. «Безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення» [4, с. 198]. До 2030 року передбачено повну інтеграцію безбар'єрності у всі сфери, особливо з урахуванням потреб ветеранів і людей з інвалідністю. Для цього потрібні інвестиції в інфраструктуру, навчання та комунікацію. Державна підтримка осіб з інвалідністю здійснюється через пенсії, допомоги, соціальні послуги й реабілітаційні програми. Однак система потребує оновлення - бракує фінансування, а допомога часто залежить від статусу, а не потреб.

Таким чином, безбар'єрний простір є невід'ємною складовою якісної реабілітації та соціального відновлення людини. Він забезпечує рівний доступ усіх громадян до послуг, освіти, праці та суспільного життя. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору до 2030 року закріпила цей підхід як нову

державну норму, що інтегрується у всі сфери публічного управління.

Впровадження безбар'єрного підходу підвищує ефективність реабілітації, переводячи її від інституційного до громадського рівня, та сприяє поверненню людей до активного життя. Це важливий крок до європейських стандартів соціальної політики, який забезпечує дотримання прав людини і зміцнює гуманістичні засади державного управління в Україні.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

2. Дейниченко Р. Безбар'єрність та інклюзивність в роботі Центрів надання адміністративних послуг: посібник; ГО «Центр медіареформи». Суми: ТОВ «Апельсин-Суми», 2023. 40 с. URL: <https://uastrat.com/wp-content/uploads/2024/02/barrier-free-and-inclusivity-in-the-work-of-the-administrative-services-centers-new-print-version.pdf>

3. Кіблік Д. В. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики щодо забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю: дис. ... докт.філософ: 081; Кропивницький, 2022. 258 с.

4. Кочубей Т. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. *Social work and education*. 2021. №8 (2), С. 204-214

5. Сергієнко І. Г. Інклюзивна урбанізація та стала міська мобільність як інструменти реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Том 34 (73) № 1. С. 197–202.

Лук'яненко Марія Юріївна,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю
«Право» 203_СПРБ_2024 н/г Навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: НОРМАТИВНО- ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

14 квітня 2021 року Кабінетом Міністрів України було схвалено “Національну стратегію із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року”. У I Розділі безбар’єрність визначено як - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності. Метою цієї Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар’єрності до всіх сфер державної політики. За положеннями стратегії відзначаються окремі напрямки та відповідні заходи для реалізації такої політики. Такими напрямками є фізичний, інформаційний, суспільний, економічний, цифровий та освітній, і кожен із них передбачає свій комплексний опис – тему, завдання, перспективи, рішення й можливі результати [1].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про адміністративні послуги», держава забезпечує доступність інформації про надання адміністративних послуг, а також бере на себе зобов’язання зробити ці послуги доступними та зручними для суб’єктів звернень [2]. Забезпечення доступності адміністративних послуг також є складовою міжнародних зобов’язань України. Стаття 19

Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю покладає на державу обов'язок зробити так, щоб «послуги та об'єкти колективного користування, призначені для населення в цілому, були рівною мірою доступні для осіб з інвалідністю і відповідали їх потребам» [3].

Через війну та її наслідки багато людей не можуть особисто дістатися до державних установ, таких як ЦНАП, соціальні служби тощо. Тому цифрові сервіси стають чудовою альтернативою, та єдиним способом доступу до адміністративних послуг. Люди з фізичними/ сенсорними/ психічними/ інтелектуальними порушеннями отриманих внаслідок війни перебувають ще у більш вразливому стані. Вони особливо потребують цифрової безбар'єрності, адже без неї порушується право на рівний доступ до послуг та інформації. Серед вже наявних механізмів цифрової безбар'єрності можна виокремити:

1. Додаток «Дія» - наявні онлайн-послуги для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). ВПО мають можливість скористатися наступними послугами онлайн в застосунку та на порталі Дія: отримати довідку ВПО та подати заяву на виплату грошової допомоги на проживання в застосунку Дія; змінити місце фактичного проживання ВПО застосунку Дія; скасувати довідку ВПО в застосунку Дія; ВПО, які не володіють житловою площею на підконтрольній Україні території, можуть подати заяву на пільговий іпотечний кредит на порталі Дія [4].

2. Мобільні кейси / виїзні адміністративні служби (ЦНАП) з цифровим обладнанням. Адміністратори виїжджають до людей з інвалідністю, літніх осіб, пацієнтів медичних закладів чи громадян у кризових ситуаціях. Заявку можна залишити онлайн, телефоном або через соціальних працівників. Мобільні адміністратори ЦНАП – це не лише про зручність, а й про турботу та підтримку: якщо людина не може прийти до держави, держава приходиться до неї [5].

3. «Дія. Безбар'єрність» - спрощення комунікації з державою для літніх людей, людей з інвалідністю та інших груп населення, для яких раніше державні послуги не завжди були зручними й дружніми. На «Дія. Безбар'єрність» буде доступно

викладено інформацію, як отримати пільги, послуги, документи, допомогу, дізнатися про свої права та можливості [6].

4. «Дія. Бізнес без бар'єрів» - як створювати робочі місця та інтегрувати в колектив людей з інвалідністю; як подолати вікові та гендерні обмеження, організувати умови для рівного батьківства. Тут зібрані дослідження, практики, відеошпаргалки, успішні кейси, гайди – із чого почати та як рухатися далі компанії, яка візьме цінності безбар'єрності за основу своєї діяльності [6].

За теперішніх умов, а саме військового стану, реалізація стратегії набуває особливого значення, а принципи безбар'єрності стають фундаментом державних політик у всіх сферах громадського життя. Доступність потрібна не лише людям з інвалідністю та іншим представникам так званих маломобільних груп населення. Інклюзивний, позбавлений бар'єрів простір є зручним та комфортним для всіх і кожного [7].

Отже, цифрова безбар'єрність у сфері надання адміністративних послуг під час війни є важливою складовою національної безпеки, стійкості та поваги до людей постраждавших від війни. Забезпечення рівного доступу до цифрових сервісів дозволяє підтримувати соціальну взаємодію надавати допомогу внутрішньо переміщеним особам, людям з фізичними/ сенсорними/ психічними/ інтелектуальними порушеннями отриманих внаслідок війни, літнім громадянами та іншим вразливим групам населення. На сьогоднішній день спостерігаємо позитивні результати від державних ініціатив щодо впровадження консультацій, курсів або тренінгів для людей з інвалідністю, літніх осіб, ВПО щодо користування цифровими адміністративними сервісами, а також про створення відеоінструкцій із субтитрами, жестовою мовою, аудіодоріжками, великим шрифтом для різних груп. Реалізація Національної стратегії безбар'єрності, розвиток застосунку «Дія», мобільних ЦНАПів, а також підвищення цифрової грамотності громадян формують основу інклюзивної держави, у якій кожна людина може реалізувати свої права незалежно від фізичних можливостей чи місця перебування. В умовах воєнного стану ці заходи є не просто

бажаними, а життєво необхідними для збереження єдності, гідності та соціальної справедливості в Україні.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року від 14 квітня 2021 р. № 366-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#top> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Про адміністративні послуги: Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5203-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 06 березня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 10.10.2025).
4. Які послуги доступні для ВПО онлайн? URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/yaki-posluhy-dostupni-dlya-vpo-onlajn> (дата звернення: 10.10.2025).
5. Цифрова безбар'єрність: як мобільні адміністратори ЦНАП наближають послуги до людей на Прикарпатті URL: <https://www.if.gov.ua/news/mobilni-tsnary-iak-prykarpattia-rozshyriiue-dostup-do-adminposluh> (дата звернення: 10.10.2025).
6. Цифрова безбар'єрність. URL: https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/departament_z_pytan_reiestratsii/bezbaryernist_997108/tsifrova_bezbaryernist_998583/ (дата звернення: 10.10.2025).
7. Безбар'єрність та інклюзивність в роботі Центрів надання адміністративних послуг URL: <https://uastrat.com/ideaslab/strategiesandproducts/bezbaryernist-ta-inklyuzyvnist-v-roboti-czentriv-nadannya-administratyvnyh-poslug/> (дата звернення: 10.10.2025).

Лях Аліна Олександрівна,
студентка 2-го курсу Навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ,
Лукашенко Альона Анатоліївна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП СУЧАСНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Сучасне українське суспільство перебуває на етапі глибоких трансформацій, пов'язаних із утвердженням правової, демократичної та соціальної держави. Одним із ключових напрямів цих змін є формування безбар'єрного середовища, яке забезпечує рівний доступ усіх громадян до публічних послуг, інфраструктури та можливостей участі в суспільному житті.

Звичне життя українців кардинально змінилося 24 лютого, коли Росія розпочала широкомасштабне вторгнення в Україну. Майже у кожного з нас у найближчому колі знайомих є людина, яка боронить Україну від російської агресії або повернулася з війни. Суспільство має знати, як зустрічати їх удома, розуміти, як створити найбільш сприятливі умови, які допоможуть відновитися й розпочати цивільне життя. У цьому контексті принцип безбар'єрності набуває особливого значення як складова частина сучасного адміністративного права, що орієнтує державне управління на інклюзивність, доступність та повагу до гідності кожної людини.

Так, для людей з обмеженими можливостями має бути створено умови для фізичної доступності, на що звертають увагу такі вчені, як С. Брем, О. Іванова, М. Лебідь, В. Нестеренко, Д. Попов. Проблеми цифрової доступності досліджує. У соціальній галузі Л. Самойленко вивчає комунікаційні бар'єри, що пов'язані зі ставленням соціуму до людей з обмеженими можливостями. Попри ці та інші дослідження в окремих сферах життя можна

відзначити відсутність досліджень з актуальних проблем безбар'єрності, як одного з ключових принципів сучасного адміністративного права.

Метою нашого дослідження є аналіз безбар'єрності як принципу адміністративного права та стану її окремих видів.

Для досягнення мети використовувались методи аналізу і синтезу та нормативно-правовий (юридичний) метод, а саме: аналіз та синтезу під час систематизації напрямів безбар'єрного простору, опису функціональної ролі Національної поліції у реалізації кожного напрямку; юридичний метод дозволив здійснити правовий аналіз нормативної бази, що регулює принцип безбар'єрності, показати його місце в системі адміністративного права.

У 2021 році прийнята Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [1]. Стратегічний рівень безбар'єрності в Україні формується на основі загального підходу до безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життя [2]. Шість основних напрямів безбар'єрності на національному рівні створюють простір для реалізації рівної участі всіх людей та суспільних груп у всіх сферах життя суспільства, а саме: фізична, суспільна та громадянська, інформаційна, цифрова, освітня, економічна.

Безбар'єрність розуміється як загальна філософія суспільства без обмежень у всіх сферах суспільного життя, де всі люди, незалежно від фізичних, соціальних, економічних чи інших особливостей, мають можливість реалізовувати свої права та свободи без перешкод. У правовому вимірі безбар'єрність виступає як принцип, який охоплює основні положення доступності щодо усунення правових, організаційних, архітектурних, інформаційних та комунікаційних бар'єрів, а також розглядається як правова норма, одна з основних ідей спрямування та способу діяльності органів влади.

У сфері адміністративного права безбар'єрність відображається у способі надання адміністративних послуг, здійсненні публічного управління та забезпеченні доступу громадян до державних інституцій. Вона сприяє реалізації

конституційного принципу рівності громадян перед законом (ст. 24 Конституції України) [3] та положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Україною у 2009 році [4]. Наприклад, Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади надає адміністративні послуги (ст. 23), а до основних завдань поліції належить надання поліцейських послуг задля допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги (ст. 2) [5]. Враховуючи викладене, очевидним є те, що поліція не може залишатися осторонь реалізації принципу безбар'єрності у своїй діяльності, що відображено у Плані її основних заходів на 2025-2026 роки на період до 2030 року [6].

Не менш важливим є вивчення статистичних даних безбар'єрності. Так, за даними Державної служби статистики України 2019 року, регіонами з найвищим рівнем економічної безбар'єрності є м. Київ та Київщина, а також Полтавська, Харківська, Одеська та Львівська області. Київ, як столиця, концентрує найбільшу кількість послуг, робочих місць та інвестицій, порівняно з іншими містами України – саме ці фактори створюють найбільш сприятливі умови для працевлаштування та підприємництва. До регіонів з найнижчим рівнем економічної безбар'єрності можна віднести Чернівецьку, Чернівецьку, Херсонську та Рівненську області. Вони мають нижчі показники доходів на душу населення, в порівнянні з іншими регіонами, а це означає, що вони мають менші можливості для працевлаштування, підприємництва, інвестицій та доступу до сервісів [7]. Слід урахувати, що це довоєнний період.

За даними Міністерства освіти та науки України станом на 2025 рік, регіонами з найвищим рівнем освітньої безбар'єрності є м. Київ, Львівська, Вінницька, Тернопільська та Івано-Франківська області. Саме ці регіони концентрують найбільшу кількість освітніх ресурсів та інклюзивно-ресурсних центрів [8]. Регіонами з найнижчим рівнем безбар'єрності є підконтрольні частини Миколаївської та Запорізької областей, а також Харківська, Кіровоградська та Чернігівська області.

Варто зазначити, що на цю статистику великий вплив мають активні військові дії на території України, тому тимчасово окуповані території не були враховані. Також деякі регіони можуть тимчасово втратити частину безбар'єрності [9].

Таким чином, безбар'єрність розуміється комплексно та поєднує у собі соціальну інклюзію, правову рівність і доступність державних послуг, а також конкретні напрями участі поліції у створенні безбар'єрного простору.

Можемо констатувати, що забезпечення інклюзивного середовища та створення безбар'єрного простору для осіб з інвалідністю є критично важливим завданням у сучасних умовах. Це питання державної відповідальності, прав людини та ефективної соціальної інтеграції.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 02.11.2025).

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про внесення змін до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D1%80#Text> (дата звернення 25.03.2025)

3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#top> (дата звернення 02.11.2025).

4. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 02.11.2025).

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 02.11.2025)

6. Про організацію виконання в Національній поліції України плану заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Наказ Національної поліції України № 816 від 16.07.2025р. URL: <https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/1/uploaded-files/nakaz-npu-vid-16072025-no-816.pdf> (дата звернення 02.11.2025).

7. Передмова. Статистичний збірник “Валовий регіональний продукт у 2021 році” вміщує остаточні результати розрахунків показників ВВП. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/05/zb_vrp_2021.pdf.

8. Статистичні дані Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>

9. Проблеми інклюзивно-ресурсних центрів та пропозиції щодо їх розв'язання URL: <https://eo.gov.ua/problemy-inkliuzyvno-resursnykh-tsentriv-ta-propozytsii-shchodo-ikh-rozvi-iazannia/2024/03/06/>.

Майборода Анастасія Сергіївна,
студентка н/г 207_СПД_2023 НАВС
за спеціальністю “Правоохоронна діяльність”

ОСВІТНЯ БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

За мету своєї доповіді я ставлю аналіз сутності освітньої безбар'єрності як складової розвитку сучасного суспільства, виявлення основних напрямів її реалізації, розгляд прикладів практичного втілення в Україні, а також визначення значення освітньої безбар'єрності для майбутнього демократичної держави.

Освітня безбар'єрність – це процес надання якісної освіти незалежно від віку, стану здоров'я та місця проживання. Вона включає рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема здобуття освіти протягом життя, здобуття іншої професії,

підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року від 14 квітня 2021 року №366 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року №294-р) створена задля організації безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншим шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики.

Стратегічними цілями для створення освітнього безбар'єрного простору є: можливість розкриття людиною свого потенціалу та отримання професії завдяки інклюзивній освіті, забезпечення освітніх потреб дорослих протягом усього життя, доступність здобуття освіти для усіх суспільних груп завдяки дистанційній формі навчання.

«Школа Супергероїв» – це єдина державна установа в Україні, яка забезпечує право на освіту осіб віком від трьох до вісімнадцяти років, які перебувають на лікуванні або реабілітації в закладах охорони здоров'я України. Її як волонтерський проєкт заснувала Євгенія Смірнова 2016 року, а як державну установу – Кабінет Міністрів України за ініціативи Першої леді Олени Зеленської в жовтні 2021 року, фактично розпочавши роботу у 2022 році. Наразі в Україні функціонує 23 освітні центри «Школи супергероїв» у 17 областях України.

Згідно з Конвенцією ООН «Про права осіб з інвалідністю» держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю на освіту. Для цілей реалізації цього права без дискримінації й на підставі рівності можливостей забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя.

Стаття 53 Конституції України вказує на можливість громадян, які належать до національних меншин, відповідно до закону навчатися рідною мовою чи вивчати її у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства. Також в статті 53 Конституції України зазначається,

що громадяни мають право на доступність і безоплатність освіти, а також отримання пільг і державних стипендій учнями та студентами.

Створення Інклюзивно-ресурсних центрів та проекту “Інклюзивна школа” в Україні дуже важливий крок, спрямований на забезпечення безперешкодного навчання і рівного доступу до отримання освіти. У рамках проекту, класи обладнані спеціальною технікою та інтерактивними ресурсами, а педагогам надається підготовка для роботи з різними учнями. Інклюзивно-ресурсні центри розробляють індивідуальні програми навчання, консультують педагогів та батьків. Завдяки спільній роботі ІРЦ та “Інклюзивної школи” діти отримують рівні можливості для навчання, а педагоги підвищують свою компетентність.

За даними ЮНЕСКО, понад 90% дітей з інвалідністю не мають доступу до отримання повноцінної освіти. В Україні кількість дітей, які навчаються в інклюзивних класах зростає щороку, але ще залишається значна частка тих, хто не має доступу до освіти у звичайних школах, університетах через брак ресурсів та недостатню підготовку педагогів.

Освітня безбар’єрність не лише забезпечує фізичний доступ до знань, а й також формує культуру поваги та інклюзії. Діти, які навчаються в інклюзивних класах, з дитинства починають розуміти, що різні потреби – це не слабкість, а особливість. Це допомагає сформувати свідомість і виховати громадян, здатних до співпраці, емпатії, взаємопідтримки та соціальної відповідальності.

Фізична доступність освітніх закладів є найбільш важливим напрямом. Вона передбачає облаштування будівель пандусами, тактильними плитками для людей з вадами зору, ліфтами й шрифту Брайля задля вільного пересування особами з обмеженими можливостями.

Інклюзивна освіта спрямована на інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами. Вона потребує підготовки педагогів до роботи з дітьми з інвалідністю, використання спеціальних методик навчання та адаптації освітніх програм. Наразі, в Україні інклюзивні класи функціонують в багатьох

школах, що надає змогу дітям з особливими потребами навчатися разом і соціалізуватися.

Цифрова доступність освіти є важливою у наш час. Розвиток цифрових платформ, електронних бібліотек, інтерактивних курсів робить освіту більш доступною та гнучкою.

Соціальна рівність – це важливий елемент в освіті, адже бар'єрами можуть стати бідність, віддаленість місця проживання, культурні чи мовні відмінності. І саме тому, важливо створювати державні програми підтримки для осіб із соціально вразливих груп, забезпечувати вільний та безкоштовний доступ до навчальних матеріалів, отримання пільг та стипендій, безперешкодного доступу до навчання.

Освітня безбар'єрність сприяє формуванню освіченого громадянина, здатного брати активну участь у житті країни. Завдяки рівному доступу до освіти кожна людина може реалізувати свій потенціал, що, у свою чергу позитивно впливає на розвиток економіки, культури та науки. Саме тому, коли освіта стає доступною для всіх, суспільство отримує кваліфікованих фахівців у різних галузях.

Висновок: Освітня безбар'єрність є важливим чинником розвитку сучасного українського суспільства. Вона забезпечує рівний доступ до знань всіх громадян, сприяє їхній соціальній інтеграції, формує толерантність та взаємоповагу.

Законодавче забезпечення інклюзивної освіти через закони та постанови гарантує дотримання прав усіх учнів, студентів і створює систему підтримки для освітніх закладів.

Освітня безбар'єрність сприяє розвитку людського капіталу, економічного прогресу та формує свідомих громадян, що є фундаментом демократичного, справедливого та стабільного суспільства.

Література:

1. Постанова “Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти” Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року №957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

2. Постанова “Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти” Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року №779. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text>
3. Постанова “ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти” Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року №635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text>
4. “Національна стратегія зі створення безбар’єрного простору” Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року №366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
5. Конституція України від 26 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Інклюзивна освіта в Україні: досвід і перспективи Монографія / за ред. І. С. Коваль. Київ, 2020, ст.76
7. Інклюзивна освіта: навчальний посібник МОН/ за ред. Колупаєва А.А, Таранченко О.М. Київ, 2023, ст 47

Макарова Кіра Юріївна,

студентка 212_СПД_2024 Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,

Савранчук Людмила Леонідівна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

БЕЗБАР’ЄРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Принцип безбар’єрності є не просто актом гуманізму чи соціальною опцією, а фундаментальною гарантією прав людини та імперативним принципом сучасної демократичної державної

політики. Дана концепція остаточно вийшла за межі традиційної медичної моделі інвалідності, яка ізолює проблему в індивідуальному вимірі, і закріпилася у соціальній та правозазахисній моделях, де інвалідність розглядається як наслідок бар'єрів, створених суспільством [1]. З цієї позиції, відсутність безбар'єрності є прямим порушенням права на рівність, гідність та повноцінну участь у житті суспільства. Правова основа безбар'єрності в Україні була якісно посилена після ратифікації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю у 2009 році, де доступність закріплена як одне з наскрізних зобов'язань (ст. 9), що вимагає вжиття державами-учасницями «відповідних заходів для забезпечення доступу до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку» [2].

Цей міжнародний обов'язок трансформувалася в національне законодавство та стратегічні документи, вимагаючи інтеграції універсального дизайну у всі сфери життя: фізичну (транспорт, інфраструктура, будівлі), інформаційну (цифровий доступ, комунікації) та суспільну (подолання стигматизації) [3, с. 56]. Державна політика, що не забезпечує безбар'єрність, автоматично обмежує реалізацію низки конституційних прав, закріплених у Конституції України. Наприклад, недоступність робочого місця чи громадського транспорту унеможлиблює реалізацію права на працю (ст. 43), а відсутність доступних виборчих дільниць чи інформації порушує право на участь у політичному житті (ст. 38) [4]. У широкому сенсі, безбар'єрність є запорукою реалізації права на гідне життя і виступає як превентивна правова гарантія, що забезпечує рівні можливості *de jure* та *de facto* для всіх громадян.

Реалізація цього принципу вимагає міжгалузевого підходу та синхронізації дій на всіх рівнях влади. Створення безбар'єрного простору стало ключовим пріоритетом у контексті європейської інтеграції та післявоєнної відбудови України, що знайшло своє відображення у Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору [5]. Ця стратегія покладає відповідальність не лише на центральні, а й на територіальні громади, які мають забезпечити відповідність Державним будівельним нормам та іншим

стандартам. Слід зазначити, що універсальний дизайн, на відміну від «розумного пристосування» (яке є зміною під індивідуальні потреби), передбачає такий дизайн продуктів, середовища, програм та послуг, який дозволяє користуватися ними всім людям, без необхідності адаптації, що є більш економічно та соціально ефективним підходом у довгостроковій перспективі. Економічна ефективність універсального дизайну полягає в тому, що він зменшує необхідність подальших дорогих модифікацій та збільшує потенційний ринок споживачів/користувачів.

Проте, практичне впровадження безбар'єрності, як і у випадку з інклюзивним навчанням, стикається з системними викликами, спричиненими несинхронізованою децентралізацією та воєнним станом. Хоча законодавство якісно еволюціонувало від пасивної декларації права [6] до активного обов'язку держави усувати бар'єри [7], механізми фінансування та кадрового забезпечення часто паралізуються. Яскравим прикладом є фінансовий дисбаланс, коли покриття вартості необхідних послуг, як-от Базова соціальна послуга супроводу, покладається на обмежені можливості місцевих бюджетів, а не на стабільний механізм державного фінансування [8, с.164]. Це створює «кадрову недієздатність» (неможливість оплати праці асистентів учнів) та прямо порушує гарантоване державою право на підтримку. Згідно з принципом субсидіарності, місцеві органи влади найкраще знають потреби своїх громад, але держава повинна забезпечити їм адекватне фінансове підґрунтя для виконання делегованих соціальних повноважень, зокрема, через механізм цільових субвенцій на соціальний захист.

Додаткові виклики воєнного часу, зокрема бюрократизація процесів призначення асистентів та правові колізії щодо територіальної відповідальності за фінансування послуг для внутрішньо переміщених осіб, посилюють цей розрив [9, с. 7]. Діти-ВПО часто не мають змоги оформити документи за новим місцем проживання, що ускладнює оперативне надання їм необхідної соціальної послуги супроводу. Такий стан речей вимагає невідкладного адміністративно-правового врегулювання, зокрема, через чітке визначення джерел фінансування та

спрощення процедур доступу до базової соціальної послуги для вразливих груп населення в умовах територіальної реформи. З точки зору адміністративно-правового регулювання, інклюзивне освітнє середовище має розглядатися як об'єкт, що потребує посиленого державного контролю та моніторингу [10, с. 35]. Економічна безбар'єрність, яка включає квотування робочих місць та створення спеціалізованих умов праці, також є невід'ємною частиною реалізації прав людини. Забезпечення доступності професійної освіти та перекваліфікації є критичним для реінтеграції ветеранів та осіб, що отримали інвалідність внаслідок бойових дій. Необхідно впроваджувати механізми стимулювання роботодавців до застосування гнучких графіків та віддаленої роботи, що є формою розумного пристосування, яка суттєво розширює доступ до ринку праці.

Крім того, сфера інформаційної та цифрової безбар'єрності набуває особливого значення в епоху діджиталізації державних послуг. Вимоги WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) мають стати обов'язковими для всіх державних веб-ресурсів та мобільних застосунків, оскільки доступ до електронних сервісів (е-послуги, електронне голосування, дистанційна освіта) є прямою реалізацією права на інформацію та участь. Інформаційні бар'єри створюють цифрове виключення, що фактично позбавляє громадян можливості користуватися послугами нарівні з іншими. Отже, державна політика у сфері безбар'єрності повинна бути комплексною, охоплюючи не лише фізичне середовище, а й усі аспекти взаємодії людини з державою та суспільством. Впровадження принципу універсальної юстиції, що передбачає доступність судових приміщень, процедур та інформації для осіб з інвалідністю, є також важливим елементом гарантії права на справедливий суд. Процесуальна доступність у судах включає надання перекладача жестової мови, документів великим шрифтом або в електронному форматі, а також забезпечення дистанційної участі в засіданнях [10, с. 36].

Ментальна безбар'єрність є найскладнішим, але найважливішим аспектом. Вона стосується подолання стигми, упереджень та дискримінаційних практик у суспільстві. Держава

повинна проводити системні інформаційні кампанії, спрямовані на формування інклюзивної культури, яка визнає різноманітність як цінність та ресурс, а не як проблему, що вимагає ізоляції. Ця культурна зміна є найглибшою та найбільш довготривалою гарантією прав людини, оскільки вона забезпечує суспільну злагоду та відповідальність. Безбар'єрність у контексті гендерної рівності та прав людини також вимагає уваги до потреб жінок з інвалідністю, які часто стикаються з подвійною дискримінацією. Таким чином, лише повна інтеграція всіх вимірів безбар'єрності — від фізичного до ментального — забезпечить виконання міжнародних зобов'язань та реалізацію людиноцентричної державної політики.

Таким чином, безбар'єрність — це не лише про фізичну доступність, а про системну трансформацію державної політики, спрямовану на усунення всіх форм дискримінації та забезпечення соціальної справедливості. Повноцінна інтеграція цього принципу вимагає не лише оновлення нормативної бази та включення вимог універсального дизайну на етапі планування та відбудови, але й формування культури інклюзії та забезпечення ефективних, стабільних механізмів фінансування та кадрового забезпечення на рівні громад (Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні"). Лише за таких умов безбар'єрність зможе повною мірою реалізуватися як ключ до відновлення суспільної злагоди та соціальної безпеки країни, що є критично важливим для України.

Література:

1. Рібцун Ю. В. Соціальна модель інвалідності як основа формування інклюзивної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка, Соціальна робота, (1(46)), 2020. С. 245-249.

2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України № 1767-VI від 16.12.2009). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

3. Прокопець О. С. Безбар'єрний простір: нормативно-правове регулювання в Україні та світі. Київ: Юрінком Інтер. 2018. С. 56-59.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>

5. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL : <https://mindev.gov.ua/diialnist/bezbariernyi-prostir/natsionalna-stratehiia-zi-stvorennia-bezbariernoho-prostoru-v-ukraini>

6. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (Втратив чинність 28.09.2017 р. на підставі Закону № 2145-VIII).

7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145>

8. Терещенко Л. М. Універсальний дизайн як інструмент забезпечення прав людини. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, (4). 2019. С. 163-169.

9. Новікова О.Ф. Соціально-економічні наслідки війни в Україні: виклики та напрями державної політики. *Економіка та право*. 2023. № 1. С. 5–18.

10. Синельнікова В.В. Інклюзивне освітнє середовище як об'єкт адміністративно-правового регулювання в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. № 4. 2023. С. 34–41.

Маковей Вікторія Олександрівна,
курсант 206_Пр_ДРз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

Сучасний етап розвитку демократичної, соціальної та правової держави вимагає всебічного забезпечення рівного доступу громадян до громадського простору, послуг та соціальних можливостей. Одним із пріоритетних напрямів державної політики є формування безбар'єрного середовища, яке надає кожному індивіду, незалежно від вікових особливостей, стану здоров'я, соціального статусу чи місця проживання, можливість реалізувати свої права та брати участь у суспільному житті. Провідну роль у цьому процесі беруть органи місцевого самоврядування, котрі найбільш наближені до потреб громадян і відповідають за ключові аспекти житлово-комунальної, соціальної, транспортної та інфраструктурної політики.

У компетенції місцевих рад, їх виконавчих комітетів та комунальних підприємств знаходиться розробка та реалізація стратегій розвитку міської інфраструктури, управління місцевими ресурсами, а також впровадження інклюзивних рішень у громадському просторі та соціальних послуг. На рівні місцевого самоврядування здебільшого відбувається практичне впровадження принципів державної політики щодо інклюзії та доступності. У зв'язку з цим актуальним є всебічний аналіз механізмів, які застосовуються органами місцевого самоврядування для забезпечення безбар'єрного середовища, оцінка існуючих викликів і визначення перешкод у реалізації таких ініціатив.

У сучасних умовах принципи доступності та інклюзії набувають особливої значущості. Зростає кількість організацій, підприємств та установ, що орієнтуються на безбар'єрність у своїй діяльності, забезпечуючи громадянам комфортний, безпечний і вільний доступ до послуг та громадських просторів. Інклюзивні практики дають змогу людям із різними потребами активно долучатися до культурного, спортивного, освітнього та соціального життя, сприяючи формуванню толерантного середовища та посиленню соціальної згуртованості [1].

Майже третина населення України належить до маломобільних груп. До цієї категорії входять не лише особи з інвалідністю, а й люди похилого віку, вагітні жінки, батьки з малолітніми дітьми та громадяни з тимчасовими порушеннями здоров'я. Забезпечення універсальної доступності має важливе суспільне значення, адже створення безбар'єрного середовища приносить користь усім мешканцям, формуючи культуру взаємоповаги, комфортності та орієнтованості на потреби людини. Такий підхід сприяє підвищенню якості життя, зміцненню соціальної інтеграції та розвитку інклюзивних практик у громадах [2].

Проблеми маломобільності посилюються соціально-економічними чинниками. Різні групи населення стикаються з обмеженим доступом не лише до фізичної інфраструктури, а й до послуг охорони здоров'я, освіти, інформаційних та адміністративних сервісів. Особлива увага має приділятися:

людям із хронічними захворюваннями, які потребують регулярної реабілітації;

внутрішньо переміщеним особам, серед яких велика частина – літні люди та особи з інвалідністю;

ветеранам, які потребують доступних соціальних і медичних сервісів;

дітям з особливими освітніми чи медичними потребами;

самотнім людям похилого віку [3].

Рівень безбар'єрності громади визначає не лише можливість вільного пересування, а й доступ до допомоги, участь у соціальних процесах, підтримку комунікації та збереження автономності.

Інфраструктурна доступність має поєднуватися з інформаційною, цифровою та комунікаційною доступністю.

Багато громад функціонують у межах застарілої інфраструктури, що ускладнює впровадження сучасних стандартів доступності. Модернізація історичних будівель потребує спеціальних рішень та додаткових узгоджень. Позитивним є створення державою спрощених процедур для облаштування пандусів та підйомників у пам'ятках архітектури [4].

Суттєвою проблемою залишається недоступність громадського та міжміського транспорту. Значна частина транспортних засобів не обладнана низькопідлоговими платформами, підйомниками, адаптованими місцями, звуковими та текстовими оголошеннями, навігаційними вказівниками. Це істотно обмежує мобільність маломобільних громадян та знижує їхню участь у соціальних і трудових процесах.

Причини таких проблем мають комплексний характер: нормативні недоліки – чинна нормативно-правова база не завжди враховує сучасні стандарти безбар'єрності та не містить достатньо конкретних технічних регламентів; адміністративні проблеми – відсутність системного контролю за дотриманням вимог доступності та слабкому застосуванні санкцій за їх порушення; економічні чинники – низька мотивація власників та забудовників щодо упровадження інклюзивних рішень через значні фінансові витрати або відсутність державних стимулів; професійні виклики – недостатня кількість кваліфікованих фахівців у сфері проєктування, будівництва, експертизи та технічного контролю доступних об'єктів; соціальні бар'єри – низький рівень громадської обізнаності щодо прав осіб з інвалідністю та принципів безбар'єрності, що зменшує суспільний запит на інклюзивні рішення та уповільнює їх системне впровадження.

У сукупності ці чинники засвідчують, що формальне виконання норм не гарантує реальної доступності середовища. Ефективне подолання бар'єрів потребує системних адміністративно-правових, інфраструктурних, економічних та освітніх рішень.

Ефективна реалізація політики безбар'єрності потребує підготовлених представників місцевого самоврядування. Необхідно навчити посадових осіб та залучити громадськість до сучасних управлінських практик, що ґрунтуються на розвитку людського потенціалу, формуванні організаційної культури та інноваційних підходів. Керівники колективних органів повинні володіти комплексними управлінськими методами, спрямованими на створення доступного і безпечного середовища для всіх громадян.

Забезпечення безбар'єрності в сучасній Україні є не лише соціальною потребою, а й важливим елементом розвитку демократичного та справедливого суспільства. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у створенні умов для рівного доступу громадян до соціальних послуг, інфраструктури та громадського життя, оскільки саме на місцевому рівні відбувається практична імплементація державних політик у сфері доступності.

Дослідження показує, що безбар'єрність стосується не лише людей з інвалідністю а й інших маломобільних категорій – людей похилого віку, батьків з малолітніми дітьми, вагітних жінок, осіб із тимчасовими порушеннями здоров'я. Для формування справді інклюзивного середовища важливо поєднувати фізичну, інформаційну, цифрову та соціальну доступність, а також активно залучати громадськість до прийняття рішень на місцевому рівні. Важливим чинником є активне залучення громадськості до процесів ухвалення рішень на місцевому рівні, що сприяє більш точному врахуванню потреб різних груп населення та формує культуру партнерської взаємодії між владою і громадою.

Незважаючи на існуючі виклики – застарілу інфраструктуру, недостатню адаптованість транспорту, нормативні та організаційні обмеження – розвиток безбар'єрності можливий через комплексний підхід. Це включає модернізацію об'єктів інфраструктури, створення альтернативних форматів догляду та соціальної підтримки, розвиток інклюзивних сервісів і підготовку кваліфікованих кадрів.

Отже, системна робота органів місцевого самоврядування з впровадження принципів доступності сприяє не лише інтеграція

маломобільних груп, а й загальному підвищенню рівня життя громади, формуючи сучасний, безпечний і комфортний простір для всіх її мешканців.

Література:

1. Гайд безбар'єрних подій – створено з ініціативи першої леді України Олени Зеленської. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/96.pdf> (дата звернення 05.11.2025).

2. Козловська Н. Рух без бар'єрів : як громади формують нову культуру доступності [Електронний ресурс] URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4041731-ruh-bez-bareriv-ak-gromadi-formuut-novu-kulturu-dostupnosti.html> (дата звернення 05.11.2025).

3. Пріоритети та виклики політики безбар'єрності: аналітичні матеріали до розробки Плану заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні. Київ. НІСД. 2024. С. 136 URL: https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/prioriteti-ta-vikliki-politiki-bezbarjernosti-200325.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.11.2025).

4. Байрак А., Грищенко І. Забезпечення органами публічної влади фізичної безбар'єрності доступу громадян до надання публічних послуг. Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Goals and Purposes in XXI Century» (October 19-20, 2024). Seattle, USA. URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/Zabezpecenna_organami_publicnoi_vladi_fizicnoi_bez.pdf (дата звернення 05.11.2025).

Масюк Леся Ярославівна,
інспектор ЮП УП ГУНП у м. Києві
Ковтун Діана Сергіївна,
студентка 307_СПД_2023 н/г Навчально-наукового інституту
права та психології Національної академії внутрішніх справ

РІВНІ ПРАВА І МОЖЛИВОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Міністерство внутрішніх справ України (далі - МВС) піклується про кожного і пропонує ветеранам та ветеранкам війни можливість працевлаштування на посадах в органах, підрозділах та установах системи МВС. Досвід, знання та навички, які здобули ветерани допоможуть ефективно виконувати завдання, покладені на органи та підрозділи системи МВС відповідно до законодавства. МВС забезпечує умови для працевлаштування ветеранів та ветеранок, які під час участі в бойових діях або у забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації отримали травми (поранення, каліцтва), стали особами з інвалідністю [1].

Система МВС відкриває широкі можливості для працевлаштування ветеранів війни та осіб, звільнених із військової служби. Досвід, дисципліна та високий рівень відповідальності, набуті під час служби, є вагомою перевагою при роботі в органах та підрозділах МВС. Ветерани можуть реалізувати себе у Національній поліції України, Державній прикордонній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Національній гвардії України, Державній міграційній службі України та інших підрозділах, що входять до структури МВС. Для них передбачено можливість роботи як на оперативних, так і на адміністративних посадах: у сфері безпеки, у сфері охорони громадського порядку, у сфері аналітики та логістики, у сфері кадрового забезпечення. МВС співпрацює зі службами зайнятості, ветеранськими організаціями та навчальними закладами, щоб забезпечити перепідготовку та підвищення кваліфікації кандидатів.

Це дає змогу ветеранам опанувати нові професії, необхідні для ефективної роботи у правоохоронній системі.

Підтримка ветеранів - це не лише працевлаштування, а й створення сприятливих умов служби, соціальних гарантій та професійного розвитку. Таким чином, система МВС стає надійним партнером для тих, хто готовий і надалі працювати на благо безпеки в країні та створює необхідні можливості у працевлаштуванні таких осіб. Так, обрати посаду в органах, підрозділах та установах системи МВС можна через сайт «МВС: Твоя підтримка»: pidtrymka.mvs.gov.ua. Це єдиний інформаційний ресурс для ветеранів, постраждалих працівників системи МВС, звільнених з полону та їхніх родин. Програма соціалізації і працевлаштування ветеранів була розроблена МВС України для того щоб люди, які повертаються з війни, відчували підтримку та допомогу. Бажаючим пропонується обійняти вакантні посади в правоохоронних органах, зокрема в Національній поліції України, Державній прикордонній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Національній гвардії України, Державній міграційній службі України, у Сервісних центрах МВС.

МВС запустило проєкт щодо працевлаштування поліцейських, однак для цього потрібні зміни до нормативної бази та законодавства. Це процес тривалий, але наразі є вагомі зрушення. Зокрема, внесено зміни до наказу Національної Гвардії України, тепер бійці Національної гвардії, які були визнані непридатними до військової служби, можуть бути заміщені на певних категоріях посад. Також командир підрозділу може сам визначати посаду для свого військового. Такі самі зміни проводяться в Державній прикордонній службі [2].

Враховуючи реалії, в яких живе зараз Україна, в системі МВС спостерігається брак кваліфікованих кадрів, задля забезпечення його ефективної роботи та розвитку. Повномасштабне вторгнення накладає свій слід як на функціонування держави в цілому, так і на ефективне виконання надскладних завдань працівниками правоохоронних органів.

В системі МВС є ветерани, які звільнені зі служби згідно з вислугою років, однак більшість таких ветеранів не мають змоги

реалізувати себе в іншій сфері діяльності. Дана категорія осіб цілком здатна працювати, вчити нове покоління, втілювати в життя важливі рішення задля забезпечення прав та свобод громадян. Безумовно, ці люди на своєму власному досвіді пережили, як і кризові, так і цілком успішні роки функціонування системи МВС та Національної поліції України, що робить їх важливою частиною системи та спонукає дійти до наступного висновку: такі люди є теж необхідними у правоохоронних органах. Окрім багаторічного практичного досвіду у сферах оперативної, слідчої, превентивної та адміністративної діяльності, вони мають загартованість до служби, відповідну дисципліну, відповідальність, рішучість та готовність йти назустріч різним викликам. Як правило такі люди віддані своїй справі і мають власні цінності та переконання, пов'язані зі службою, їхній авторитет та приклад надихає інших віддано й чесно служити на благо людям та державі. Не менш значущим фактором є психологічна витривалість, яка тісно поєднана з досвідом роботи в типових, екстремальних та бойових ситуаціях, такі люди могли б навчити молодь контролювати емоції та долати стресові ситуації. Ветерани, особливо з багаторічним досвідом проходження служби в ОВС, можуть брати активну участь: у вдосконаленні професійно-психологічної підготовки кадрів поліцейських, у підготовці щодо надання пропозицій про внесення змін до нормативно-правових актів, у створенні різних програм для поліцейських, до прикладу із спортивних тренувань, із практичних стрільб, занять із тактичної підготовки, загальнопрофільної підготовки (психологічна підготовка, домедична підготовка, безпека життєдіяльності).

Отже, можна зробити висновок про те, що всі категорії ветеранів мають право на рівні права і можливості у працевлаштуванні в системі МВС та Національній поліції України, оскільки це принесе не тільки користь державі, але й дозволить їм відчувати себе важливими, корисними, а також збільшить рівень довіри до правоохоронної системи як до інституції, що дбає про відданих їм людей.

Література:

1. Міністерство внутрішніх справ: Твоя підтримка.
URL: <https://pidtrymka.mvs.gov.ua/poslugi/viiskovosluzbovciam/pracevlastuvannia>.
2. Укрінформ: МВС запроваджує інститут помічників з питань ветеранської поліції. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4017041-mvs-zaprovadzue-institut-pomicnikiv-z-pitan-veteranskoi-politiki.html>.

Маташ Дарія Володимирівна,

студентка 2 курсу спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ

РОЛЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Органи публічної адміністрації відіграють ключову роль у забезпеченні безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розробляючи та впроваджуючи політики, що забезпечують рівні можливості, цифрову доступність та соціальну інтеграцію. У наш час це особливо важливо, так як через війну кількість людей з потребами безбар'єрного середовища зростає.

Органи публічної адміністрації відіграють провідну роль у формуванні та реалізації політики безбар'єрності. Вони розробляють нормативно-правові акти, забезпечують фінансування, здійснюють контроль і моніторинг реалізації заходів доступності [2, с. 45]. На жаль, з цим в Україні є досі проблема, якби сказала навіть критична.

Тому органи публічної адміністрації мають максимально забезпечити ці пункти, а особливо фізичну доступність. Саме

доступність будівель, громадського транспорту, парків та інших громадських просторів шляхом встановлення пандусів, ліфтів та інших допоміжних засобів.

Людям з інвалідністю важливо залишатися частиною суспільства, попри проблеми з пересуванням. Ця проблема існує досі та інколи робить неможливим навіть самостійний похід в магазин.

Тому публічна адміністрація має здійснювати контроль за дотриманням будівельних норм та стандартів, що стосуються створення безбар'єрного середовища.

Цифрова доступність передбачає впровадження цифрових рішень для оформлення документів, отримання послуг та виплат, що дозволяє особам з інвалідністю користуватися ними самостійно.

А забезпечення доступності веб-сайтів та онлайн-платформ державних органів для людей з порушеннями зору, слуху або іншими функціональними обмеженнями робить можливим зручне користування.

Соціальна інтеграція передбачає розробку та реалізацію програм для того, щоб люди з інвалідністю могли отримувати освіту, працевлаштовуватись. Це важливого для того, щоб соціально адаптуватися та не мати відчуття, що інвалідність закриває двері освіті чи працевлаштуванню [4, с.33]. Згідно з Національною стратегією зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, органи влади мають координувати впровадження політики у шести напрямках: фізичному, інформаційному, цифровому, соціально-економічному, транспортному та комунікаційному [3, с. 17].

Органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію безбар'єрності на практиці, розробляючи програми доступності, удосконалюючи інфраструктуру та надаючи соціальні послуги особам з інвалідністю [5, с. 29].

Проблема побудови правильних пандусів, облаштованих пішохідних доріжок, обладнаних автостоянок стоїть давно. Але з упевненістю можна заявити, що з'явилося тенденція, що розділяє кількісні та якісні показники рівня доступності за

інфраструктурним секторами. Аналіз результатів аудитів об'єктів державної влади говорить про те, що з появою індивідуальної адміністративної відповідальності почала з'являтися “якісна доступність”. Іншими словами, чиновники, створюючи умови доступності на ввірених їм об'єктах державних структур, стали відповідальніше підходити до проблеми і практично повсюдно споруди або реконструкція об'єктів державного сектору, а саме адміністрацій, управлінь, департаментів, фондів, проходять відповідно до ДБН, що стосуються норм доступності. Що ж стосується приватного сектора комерційного призначення, де власники об'єктів не вникають у суть проблеми і намагаються заощадити кошти, картина залишається на колишньому рівні і ми досі бачимо нові об'єкти, здані в експлуатацію з порушеннями ДБН, що стосуються умов доступності, і нові пандуси, що з'являються повсюдно з великими кутами, відсутністю перил, слизьких покриттів та інших порушень [1].

Кожен з вас, проходячи по вулицях своїх міст, звертав увагу на красиві пандуси, зроблені за всіма нормами ДБН, з якісним покриттям, нікельованими поручнями, і це похвально. Але при всій моїй повазі до власників таких об'єктів аналіз моніторингу показує, що найчастіше до такого пандусу важко або неможливо під'їхати людині на інвалідному візку, через розбите або неякісне покриття тротуару або відсутність обладнаного виїзду з автостоянки.

Комплексна доступність об'єкту – це не тільки пандус, це як мінімум три критерії: обладнана спеціальним місцем для інваліда автостоянка, якісна прилегла територія та, звісно, сам вхід. Зауважу: не тільки пандус, а цілий вхід, до якого належить і нормативна ширина отвору дверей, і необхідна висота порогів, не кажучи вже про доступність внутрішньої частини приміщення [1].

Ключовим напрямом є зміна суспільного ставлення: державні службовці проходять навчання з питань інклюзивності, що сприяє формуванню культури безбар'єрності [6, с. 41].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що органи публічної адміністрації відіграють ключову роль у формуванні безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю. Вони не лише

розробляють нормативно-правові акти та політики, а й забезпечують контроль за їх реалізацією, фінансуванням та дотриманням стандартів доступності. Особлива увага приділяється фізичній доступності громадських будівель, транспорту, парків та інших просторів, адже саме від цього залежить можливість людей з інвалідністю вести активне соціальне життя. Не менш важливим є розвиток цифрової доступності, що дозволяє самостійно користуватися державними послугами та інформаційними ресурсами. Соціальна інтеграція через освіту та працевлаштування допомагає людям з інвалідністю реалізувати свій потенціал та відчутти себе повноцінними учасниками суспільства. Комплексний підхід до доступності об'єктів, що включає не лише пандуси, а й обладнані автостоянки, якісні тротуари та внутрішні приміщення, є важливою умовою ефективності цих заходів. Не менш значущою є зміна суспільного ставлення: навчання державних службовців та формування культури безбар'єрності сприяють більш свідомому підходу до проблем людей з інвалідністю. Разом із тим залишаються виклики — архітектурна недоступність, обмежене фінансування та недостатня цифрова адаптація. Подолати їх можливо лише через активну співпрацю держави, громадськості та міжнародних партнерів. Лише такі комплексні дії дозволять забезпечити реальну рівність можливостей і створити в Україні повністю інклюзивне та доступне суспільство.

Література:

1. Міжнародний фонд відродження. Стаття Олега Дрюми, голови правління БФ «Прометей»
2. Центральний орган виконавчої влади у справах осіб з інвалідністю. Безбар'єрність як стандарт публічної служби. – Київ, 2024. – 38 с.
3. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. – К.: Урядовий портал, 2021. – 27 с.
4. UNDP Ukraine. Barrier-free public service. – Київ, 2024.

5. Офіційний портал Київської міської державної адміністрації. Безбар'єрне середовище. – 2024.

6. НАДС. Публічне управління без бар'єрів: професійно-освітній аспект. – 2024.

Матвійчук Аліна Ігорівна,

курсант 206_Пр_ДРз_2024 н/г Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ,

Висотенко Юлія Вікторівна,

доцент кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Адміністративна реформа в Україні має на меті створити результативну, відкриту та орієнтовану на громадянина систему державного управління. Одним із її ключових напрямів є цифровізація державних послуг, яка не лише модернізує роботу установ, а й формує новий формат взаємодії між державою та громадянами. У цьому світлі цифрова безбар'єрність стає важливим показником рівня демократичності та інклюзивності змін, адже вона означає забезпечення однакових можливостей користування цифровими сервісами й доступу до інформації для кожної людини – незалежно від її віку, стану здоров'я, місця проживання чи соціального статусу. Незважаючи на складні зовнішньополітичні умови, Президентом України 03 грудня 2020 року був виданий Указ «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» [1]. Зазначений акт став підґрунтям для подальших дій Уряду: Кабінет Міністрів України

розробив та схвалив Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [2].

Одним із важливих аспектів цифрової трансформації є цифрова безбар'єрність – поняття, яке значно ширше за звичайне забезпечення технічного доступу до інтернету чи онлайн-послуг. Йдеться про формування такого цифрового простору, де кожна людина, незалежно від віку, стану здоров'я, освітнього рівня чи соціального статусу, може без труднощів отримати необхідні послуги. Цифрова безбар'єрність виконує не лише інклюзивну функцію – вона є свідченням демократичного характеру державних перетворень. Рівність у доступі до електронних сервісів демонструє, наскільки держава здатна забезпечити справедливі умови для всіх та сприяти зменшенню суспільних нерівностей.

Безбар'єрність передбачає забезпечення рівних прав і можливостей для кожної людини та громадянина, зокрема завдяки ефективному використанню цифрових технологій. Реалізація безбар'єрного підходу у сфері прав громадян потребує системного, інституційного та організаційно-функціонального бачення розвитку публічного управління. На нашу думку, ці наукові підходи передбачають активне впровадження інклюзивних практик і створення умов для доступного отримання матеріальної, психологічної та інших видів підтримки [3].

Наукові підходи до цифрової безбар'єрності передбачають поєднання інституційних, організаційно-функціональних та освітніх рішень. Йдеться не лише про технологічні стандарти, але й про розвиток цифрових навичок населення, підтримку вразливих груп та впровадження інклюзивних практик, які дозволяють кожній людині отримати необхідні адміністративні, соціальні чи психологічні послуги в доступній формі. Відповідно до Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору [2], значна частина громадян і надалі зазнає різного роду перешкод під час реалізації прав, участі у суспільному житті чи взаємодії з державою, що засвідчує системність проблеми [4, с. 44]

Проблема ускладнюється історичною традицією декларативного реформування, на яку звертають увагу сучасного етапу розвитку дослідники. Від радянської практики «імітації

реформ» до сучасних спроб трансформації освіти чи управління – часто проголошені зміни не супроводжувалися реальними результатами. Такий досвід підкреслює необхідність переходу від формальних рішень до змістовних політик, що ґрунтуються на реальних потребах громадян [3].

Отже, цифрова безбар'єрність відіграє ключову роль у формуванні сучасної та ефективної моделі публічного управління, яка закладається в рамках адміністративної реформи в Україні. Вона є показником демократичності та соціальної справедливості, оскільки саме через безбар'єрний доступ до електронних сервісів реалізується принцип рівності прав і можливостей. Адміністративна реформа створює підґрунтя для вирішення цих проблем шляхом модернізації публічних інституцій, запровадження електронного урядування, оптимізації процедур та розвитку державних політик цифрової освіти.

Важливо також наголосити на соціальній значущості цифрової безбар'єрності, особливо в умовах повномасштабної війни. Мільйони громадян змінили місце проживання, втратили доступ до адміністративних установ або перебувають у регіонах із пошкодженою інфраструктурою. За цих умов цифровізація стає інструментом виживання, адже дозволяє отримувати публічні послуги віддалено, без необхідності фізичної присутності. Значний внесок цифрової безбар'єрності полягає і в підвищенні прозорості та відповідальності влади. Через цифрові механізми, які мінімізують людський фактор, обмежують простір для бюрократичних маніпуляцій і корупційних практик, формується новий рівень довіри до держави. Виклики підкреслюють необхідність комплексної державної політики, що поєднуватиме інвестиції в інфраструктуру, інформаційні кампанії, навчальні програми та розвиток інституційної спроможності органів влади. Важливо також зміцнювати систему кібербезпеки, адже цифрова безбар'єрність є неможливою без гарантованого захисту особистих даних та стабільності функціонування електронних систем, особливо у період постійних зовнішніх кіберзагроз.

Адміністративна безбар'єрність – спрощення регламентів, усунення зайвих бюрократичних процедур, стандартизація послуг,

прозорість алгоритмів та мінімізація контакту громадян із чиновниками. Адміністративна та цифрова безбар'єрність взаємодоповнюють одна одну: без спрощення управлінських процедур цифровізація втрачає ефективність, а без цифрових рішень адміністративна реформа не здатна забезпечити швидкість, прозорість і зручність. Лише поєднання цих двох елементів дає можливість створити по-справжньому сучасну модель управління, де держава виступає партнером, а не чинником перешкод.

Література:

1. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні : Указ Президента України від 3 грудня 2020 р. № 533/2020 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809> (дата звернення: 20.11.2025).

2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2021 р. № 366-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

3. Слободян Л. Я. КОНЦЕПТ «БЕЗБАР'ЄРНИСТЬ» ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ. Проблеми сучасних трансформацій. *Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 11. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-11-02-05/2024-11-02-05> ((дата звернення: 20.11.2025).

4. Помаза-Пономаренко А. Л. БЕЗБАР'ЄРНИСТЬ ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Національний технічний університет "Дніпровська політехніка". 2023. № 5. С. 42-49. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/19707/1/%d0%a1%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f_%d0%9f%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b7%d0%b0-%d0%9f%d0%be%d0%bd%d0%bc%d0%be%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d0%94%d0%bd%d1%96%d0%bf%d1

Мироглова Ганна Олександрівна,
студентка 205_СПД_2024 н/г Навчально-наукового інституту
права та психології Національної академії внутрішніх справ,
Степаненко Сергій Васильович,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, доктор наук з державного
управління, доцент

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ НАСПРАВДІ

Коли кажуть про безбар'єрний простір, часто уявляють пандуси біля торгових центрів. Але насправді це набагато більше — це можливість для людини з інвалідністю, ветерана чи переселенця жити повноцінним життям. У мирний час це було складно, а зараз, під час війни, стало майже неможливим. Що говорить закон. Конституція обіцяє всім рівні права [2]. Є спеціальний закон про соціальний захист людей з інвалідністю — він прийнятий ще влітку 2021 року [3]. Президент підписав стратегію "Безбар'єрна Україна", де написано: треба прибрати сходи в держустановах, зробити сайти зрозумілими для незрячих, пустити в автобуси людей на візках [4]. Будівельні норми теж існують — ДБН В.2.2-40, якщо комусь цікаво. Там детально розписано, якої ширини має бути пандус і де ставити тактильну плитку для людей з порушеннями зору [6]. Все це добре виглядає на папері. А що на практиці під час війни? От тут починаються проблеми. Закон про воєнний стан дозволяє тимчасово обмежувати деякі права заради безпеки [7]. І виходить парадокс: людині з інвалідністю треба сховатися від обстрілу, а укриття — в підвалі,

куди не спуститись на візку. Або сирена повітряної тривоги лунає, а глуха людина її не чує, бо ніхто не подумав про світлові сигнали чи SMS-оповіщення. Комендантська година — ще одна історія. Уявіть: людині потрібна термінова медична допомога, але вночі не можна виїхати. Таксі не їде, швидка запізнюється, а кожна хвилина на рахунок. Переселенці з інвалідністю взагалі опиняються в пастці. Вони втекли з окупованих територій, приїхали в новий район — і там треба заново оформляти документи на протези, інвалідні візки, ліки. Процедура тягнеться місяцями, хоча людині потрібна допомога вже сьогодні. Що треба змінити? Насправді рішення не такі складні, як здається.

1. По-перше, треба дописати в закон про воєнний стан: якщо обмежуєте права людей з інвалідністю — запропонуйте альтернативу. Закрили метро без ліфта? Організуйте спецавтобуси. Укриття недоступне? Визначте безпечну кімнату на першому поверсі.

2. По-друге, видачу протезів, візків та інших технічних засобів треба спростити до 3 днів у воєнний час. Не два місяці на комісії, а максимум тиждень. Особливо для тих, хто втратив все під час евакуації.

3. По-третє, надзвичайні оповіщення мають бути для всіх. Глухі люди повинні отримувати SMS та бачити світлові сигнали. Незрячі — чути голосові повідомлення в застосунках. Це ж елементарно в 2025 році.

4. По-четверте, через "Дію" можна запустити послугу "Експрес-доступність" для переселенців з інвалідністю [8]. Завантажив старі документи, вказав нову адресу — і система автоматично перенаправляє справу до потрібного медзакладу. Без черг у вікнах.

5. По-п'яте, кожне нове укриття, тимчасова споруда, мобільний пункт — мають перевірятись на доступність ще на етапі проектування, згідно з чинними ДБН [6]. Не "подумаємо потім", а відразу. І якщо хтось збудував недоступне укриття — штраф 30 тисяч гривень. Може, тоді почнуть думати наперед. Чому це важливо? Можна сказати: "Зараз війна, не до доступності". Але саме під час війни стає очевидно, хто залишається за бортом.

Людина, яка не може сховатися від ракети, бо немає пандуса — це не "другорядна проблема". Це питання життя і смерті, національної безпеки в найширшому розумінні [1]. Крім того, серед ветеранів багато людей з інвалідністю. Вони захищали країну, а тепер не можуть увійти в районний військкомат, бо там три сходинки без пандуса. Це просто неправильно. І взагалі, країна, яка хоче в Європу, має думати про всіх своїх громадян. Не тільки про здорових та мобільних. Безбар'єрність — це не благодійність, це норма цивілізованого суспільства. **Висновки.** Безбар'єрний простір під час війни — це не розкіш, а необхідність. Це коли людина з інвалідністю може сховатися від обстрілу, отримати допомогу, евакуюватися нарівні з іншими. Для цього потрібні не мільярдні бюджети, а здоровий глузд, чіткі правила та контроль за їх виконанням. І головне — розуміння, що інклюзивність — це про всіх нас.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 01.07.2021 № 1752-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1752-20> (дата звернення: 15.10.2025).
4. Про Стратегію "Безбар'єрна Україна": Указ Президента України від 04.02.2021 № 68/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2021> (дата звернення: 15.10.2025).
5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 2811-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-17> (дата звернення: 15.10.2025).

6. Про затвердження ДБН В.2.2-40:2018 "Доступність будівель і споруд": Наказ Мінрегіону від 13.11.2017 № 288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0525-17> (дата звернення: 15.10.2025).

7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 15.10.2025).

8. Про Єдиний державний вебпортал електронних послуг: Постанова КМУ від 18.09.2021 № 1011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1011-2021-%D0%BF> (дата звернення: 15.10.2025).

Нагорнюк Марія Миколаївна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавру
за спеціальність «Право» н/г 202_СПРБ_2024
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОСТУПНІСТЬ ЯК ОБОВ'ЯЗОК ОРГАНІВ ВЛАДИ У СТВОРЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ

Сучасне суспільство дедалі активніше усвідомлює необхідність забезпечення **безбар'єрного доступу до громадських просторів** для всіх категорій громадян, включно з людьми з інвалідністю, маломобільними групами населення, літніми людьми, батьками з дитячими візочками та ветеранами, які зазнали поранень у війні. Проблема створення безбар'єрного простору у

сучасній Україні не обмежується питаннями архітектурної доступності. Вона включає **адміністративні механізми забезпечення**, контроль за дотриманням архітектурно-будівельних норм, відповідальність посадових осіб та ефективність державної політики інклюзії.

Відповідно до **Конституції України (ст. 3 і ст. 24)**, держава зобов'язана забезпечувати рівні можливості для кожного [1]. Цей обов'язок конкретизовано в Законі України **«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» (ст. 14, 26)**, який прямо зобов'язує органи державної влади та місцевого самоврядування **створювати умови безперешкодного доступу** до соціальної, освітньої, транспортної та інформаційної інфраструктури [2].

Незважаючи на наявність численних нормативних актів, формальна доступність громадських просторів часто не відповідає реальним потребам громадян. У Києві тактильні доріжки на станціях метро встановлені не у всіх логічних маршрутах, що ускладнює орієнтацію для людей із порушеннями зору. Крім того, ветерани, які повертаються з війни, стикаються з проблемою фізичної недоступності центрів реабілітації та медичних закладів, що зафіксовано у звіті «Veterans HUB Ukraine» (2023) [3]. Ці приклади свідчать, що формальні звіти органів влади не гарантують реальної доступності, а забезпечення безбар'єрного простору залишається проблемою ефективного адміністративного контролю та практичного виконання законодавства.

Військові, які втратили кінцівки або мають тяжкі травми під час захисту держави, не є просто «особливою групою» громадян із обмеженими фізичними можливостями — вони становлять **ключовий суб'єкт суспільного життя**, носіїв безпосередньої державної безпеки та громадянської відповідальності. Забезпечення доступності для них є не лише питанням соціальної справедливості, а й **індикатором рівня суспільної цінності інклюзивності та поваги до тих, хто жертвує здоров'ям заради безпеки країни**.

Якщо державний і міський простір є недоступним для тих, хто захищає державу, це свідчить про **системну проблему в**

управлінні та організації суспільного середовища. Недоступність інфраструктури, транспортних систем, медичних і реабілітаційних центрів для ветеранів фактично обмежує можливості всіх громадян — адже принцип безбар'єрності створює умови для рівного доступу всіх груп населення.

Доступність простору має прямий вплив на можливості громадян щодо працевлаштування, освіти та участі у громадському житті. У випадку людей з інвалідністю чи маломобільних груп ці можливості часто суттєво обмежені через фізичні, нормативно-організаційні та культурні бар'єри.

За даними дослідження Карітас України (проведено у 2024) 42 % опитаних осіб з інвалідністю вказали, що при працевлаштуванні стикаються з перешкодами, найчастіше — це соціальні бар'єри і недостатня доступність інформації про вакансії.

Аналіз Kyiv School of Economics (2024) показує, що понад 3 млн. українців з інвалідністю не мають належної системи соціальної підтримки, зокрема через низькі фінансові виплати, обмежені можливості працевлаштування та нестачу інклюзивної інфраструктури [5].

Ця статистика ілюструють: якщо простір (будівлі, транспорт, місця роботи) не є безбар'єрним, особи з інвалідністю менш імовірно знайдуть оплачувану роботу або підтримку для її збереження. Це прямо впливає на їхню економічну незалежність та можливість брати участь у житті суспільства. Коли державні, освітні або медичні установи не облаштовані належним чином — наприклад, відсутні пандуси, ліфти, тактильні маршрути чи інші адаптації — це не лише обмежує окремих людей. Це створює системну втрату людського потенціалу: люди, які могли працювати, навчатись, бути активними в громадському житті, залишаються на узбіччі, часто стаючи залежними.

Тобто доступність простору для ветеранів і людей з інвалідністю є тестом на ефективність адміністративного управління та рівень соціальної відповідальності держави. Чим повніше держава виконує свої обов'язки щодо найуразливіших і

водночас найбільш важливих для суспільства груп, тим якіснішим і більш інклюзивним стає простір для всіх громадян.

Проблема забезпечення безбар'єрності в Україні виходить за межі суто технічного або соціального завдання — це питання **державної відповідальності**, як закріплено у Конституції та спеціальному законодавстві. Реальна доступність простору для людей з інвалідністю, ветеранів, осіб похилого віку та інших маломобільних груп є індикатором рівня зрілості **державного управління, якості публічної політики та поваги до людської гідності**.

Особливо важливим є усвідомлення, що **ветерани – це не окрема «вразлива» група, а громадяни, які зробили найбільший внесок у захист держави**. Якщо для них простір залишається недоступним — недоступним він залишається для всього суспільства. Безбар'єрність — це не пільга, а **норма справедливого суспільного устрою**.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text) (дата звернення 30.10.2025 року).

2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 30.10.2025 року).

3. Дослідження шляху ветеранів і ветеранок. Аналітичний звіт. 2024. URL: <https://veteranhub.com.ua/analytics/doslidzhenya-shlyahu-veteraniv-i-veteranok/> (дата звернення 30.10.2025 року).

4. Карітас Україна. Оцінка потреб населення та прогалини в наданні допомоги на місцевому рівні. Аналітичний звіт. 2024. URL: <https://caritas.ua/research/zvit-za-rezultatamy-doslidzhennya-ocinka-potreb-naselennya-ta-progalyny-v-nadanni-dopomogy-na-miscevomu-rivni/> (дата звернення 30.10.2025 року).

5. Kyiv School of Economics. About 3 million Ukrainians with disabilities are in need of an improved social-support system – KSE Institute. 17 липня 2023 р. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/about-3-million-ukrainians-with-disabilities-are-in-need-of-an-improved-social-support-system-kse-institute/> (дата звернення 30.10.2025 року).

Однорал Дарія Леонідівна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавру
за спеціальністю «Право» 202_СПРБ_2024 н/г
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Формування безбар'єрного простору в Україні є одним із ключових напрямів державної політики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку, батьків з дітьми, ветеранів війни тощо. В умовах воєнного стану питання безбар'єрності набуло особливої актуальності, оскільки військові дії спричинили значне збільшення кількості осіб з інвалідністю, потребу у відновленні зруйнованої інфраструктури, створенні доступних умов для пересування, навчання, лікування та соціальної адаптації [1, с. 15].

Адміністративно-правове забезпечення у цій сфері охоплює комплекс норм, принципів і механізмів, спрямованих на реалізацію державної політики безбар'єрності. Основою правового регулювання виступають Конституція України, Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», а також Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р [2, с. 28]. В умовах воєнного стану до цих документів додаються нормативні акти, спрямовані на забезпечення прав військовослужбовців, ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб (ВПО), зокрема постанови КМУ № 754 від 16 липня 2022 р. «Про затвердження Порядку забезпечення осіб, які втратили функції кінцівок, технічними засобами реабілітації» [3, с. 41].

Завдання адміністративно-правового регулювання полягає у створенні нормативних, інституційних та організаційних умов для забезпечення фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної, економічної та освітньої безбар'єрності. Так, в Україні функціонує Урядовий офіс з питань безбар'єрності при Секретаріаті Кабінету Міністрів України, який координує реалізацію Національної стратегії та контролює її імплементацію в регіонах [4, с. 67].

В умовах війни адміністративно-правові механізми безбар'єрності реалізуються через інтеграцію вимог доступності у процеси відбудови зруйнованих територій. Зокрема, у рамках проєкту «Велике відновлення» урядом затверджено принцип «відбудовуємо краще, ніж було», який передбачає обов'язкове врахування норм ДБН В.2.2-40:2018 щодо доступності будівель і споруд для маломобільних груп населення [5, с. 52]. Наприклад, під час відбудови житлових будинків у м. Ірпінь і м. Буча передбачено облаштування пандусів, ліфтів з доступом для осіб з інвалідністю, тактильних елементів для осіб із порушенням зору.

Крім того, у сфері транспортної інфраструктури діють адміністративно-правові ініціативи, спрямовані на створення доступного громадського транспорту. У Києві, Львові, Дніпрі та

Вінниці впроваджено програми оновлення рухомого складу — автобуси, тролейбуси та трамваї обладнуються низькою підлогою, аудіоінформаторами, візуальними табло. Це регламентується наказами Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, які встановлюють вимоги щодо адаптації транспортних засобів для людей з інвалідністю [6, с. 89].

Реальні приклади адміністративно-правової реалізації безбар'єрності можна спостерігати й у сфері освіти. Зокрема, Міністерство освіти і науки України спільно з Офісом першої леді Олени Зеленської запровадило проект «Школа без бар'єрів», у межах якого школи, що відновлюються після обстрілів, проєктуються з урахуванням повної фізичної доступності — наявності пандусів, ліфтів, інклюзивних класів та санітарних приміщень [7, с. 73].

Ще одним показовим прикладом є діяльність місцевих органів влади. Так, у Львові діє Програма забезпечення безбар'єрного середовища на 2023–2026 роки, що фінансується з місцевого бюджету і спрямована на адаптацію будівель органів влади, медичних і соціальних закладів до потреб маломобільних груп. У Харкові в процесі реконструкції метрополітену передбачено створення нових ліфтових шахт та тактильних навігаційних ліній для осіб із вадами зору [8, с. 95].

Не менш важливою складовою є цифрова безбар'єрність, яка забезпечується адміністративними рішеннями Міністерства цифрової трансформації України. Зокрема, у застосунку «Дія» створено функції доступності для осіб з порушенням зору та слуху, а державні портали адаптуються під вимоги WCAG 2.1. У 2023–2024 роках реалізовано програму «Цифрова держава без бар'єрів», що передбачає навчання держслужбовців принципам доступності цифрових сервісів [9, с. 84].

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення формування безбар'єрного простору в Україні в умовах воєнного стану має багаторівневий і комплексний характер. Воно включає нормативно-правові, організаційно-інституційні, освітні та технічні заходи, що спрямовані на реалізацію прав кожного громадянина незалежно від його фізичних можливостей чи

соціального статусу. Подальше удосконалення цієї системи потребує посилення контролю за виконанням нормативів доступності, інтеграції принципів універсального дизайну у відбудову країни та розширення взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій і міжнародних партнерів [10, с. 102].

Література:

1. Конституція України: Верховна Рада України, 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. «Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р, із змінами від 25.03.2025 № 294-р. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35805.html>.
3. «Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними (технічними та іншими) засобами реабілітації»: Постанова Кабінету Міністрів України № 321 від 05.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/321-2012-%D0%BF>
4. Урядовий офіс з питань безбар'єрності: URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/rada-bezbariernosti-shcho-planuiemo-dlia-tsyfrovoi-dostupnosti-u-2025-rotsi> kmu.gov.ua
5. Державні будівельні норми ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Київ: Мінрегіон України. 2018. 56 с.
6. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua>.
7. Проєкт «Школа без бар'єрів»: URL: <https://mon.gov.ua>.
8. Програма створення безбар'єрного середовища у Львові на 2023–2026 роки. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua>.
9. Програма «Цифрова держава без бар'єрів». URL: <https://thedigital.gov.ua>.
10. Безбар'єрна Україна: офіційний портал ініціативи Олени Зеленської. URL:<https://bf.in.ua/>

Опанасенко Вероніка Рустамівна,
здобувач 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю «Право» інституту заочного та
дистанційного навчання

Національної академії внутрішніх справ,

Цюприк Наталія Олександрівна,

заступник директора Навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання Національної академії
внутрішніх справ, доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ: ВІД СТЕРЕОТИПІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження соціальних та психологічних бар'єрів у сучасному світі обумовлена необхідністю глибокої трансформації суспільної свідомості для забезпечення справжньої безбар'єрності, особливо в контексті сучасних викликів.

Кожна людина має право бути рівноправним членом суспільства, повною мірою користуватися його благами та ресурсами. Про це йдеться у численних міжнародних нормативних актах, зокрема, в Загальній декларації прав людини. Попри це, навіть у сучасному високоцивілізованому світі люди продовжують стикатися з перешкодами, які їм заважають користуватися в повній мірі своїми громадянськими, політичними, економічними, соціальними, культурними правами та правом на розвиток [1].

Можна зазначити, що в нашій країні, на тлі повномасштабної війни, питання стигматизації ветеранів, осіб, які пережили травму та людей з набутою інвалідністю набуває особливої гостроти. Якщо фізичні бар'єри можливо усунути за допомогою фінансування та будівництва, то невидимі бар'єри упереджень, ейджизму, ейблізму та мікроагресії вимагають системного втручання на рівні культури, освіти та медіа. Вирішення цих питань критично важливе для соціальної інтеграції, відновлення людського капіталу та побудови стійкого суспільства.

У соціальному плані проблематика інвалідності зумовлена насамперед асиметрією у реалізації прав та можливостей людей з інвалідністю у порівнянні зі здоровими співгромадянами. Причиною цієї асиметрії є цілий комплекс бар'єрів: медико-фізіологічних, технологічних, психологічних, економічних, соціальних, інформаційних та інших. Зазначені бар'єри призводять до соціального виключення та соціальної залежності та негативно позначаються як на якості життя людей, які мають інвалідність, так і на соціальних взаємовідносинах людей з інвалідністю у місцевих громадах [2].

Загалом, під час повномасштабної війни, люди які травмували свою психіку або набули інвалідність як наслідок отримали порушення своєї звичайної рутини. Порушення якої є одним із проявів індивідуальних бар'єрів щодо погіршення повсякденності.

Більшість респондентів зазначають, що втратили відчуття контролю над власним життям і можливість планувати. Переселення в інше місто часто спричиняє певну ізольованість через недоступність простору, втрату звичного кола спілкування, неможливість продовжувати роботу через погіршення фізичного та психологічного стану, неготовність навчатися й адаптуватися до нових умов [3].

Слід зазначити, що не менш важливим питанням є вплив медіа та мови на закріплення чи руйнування упереджень, а також прояви дискримінації у ключових сферах життя, до яких можна віднести освіту, працю, доступ до послуг, тощо. Можна проаналізувати, як ці психологічні установки трансформуються у соціальні бар'єри, що обмежують можливості та права окремих груп. Ключове теоретичне питання – взаємозв'язок між індивідуальною емпатією та колективною інклюзивною культурою. Практична частина має зосередитися на виявленні найбільш поширених мікроагресій та усталених фраз, які несвідомо створюють емоційний бар'єр.

Вирішення проблеми подолання психологічних бар'єрів полягає у системному впровадженні інклюзивної культури через Універсальний Дизайн Мислення. Це досягається через

інклюзивну освіту (програми антидискримінаційного виховання та підвищення емпатії), етичне висвітлення тем різноманіття у медіа та формування корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка передбачає активне залучення представників різних груп до прийняття рішень (принцип "Нічого про нас без нас"). Ключовим інструментом є пропаганда етикетної мови та розвінчання міфів через пряму комунікацію та позитивні рольові моделі.

Крім того, доцільним є запровадження системної підготовки фахівців різних сфер – освітньої, медичної, правоохоронної, медійної – у межах інклюзивного та травма-орієнтованого підходів [4]. Підвищення їхньої психологічної компетентності та чутливості до проявів стигматизації сприятиме створенню соціально безпечного простору для осіб з особливими потребами, ветеранів та інших уразливих груп. Подолання бар'єрів, таким чином, має здійснюватися комплексно – через поєднання культурної, освітньої та психологічної трансформації суспільства [5].

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що соціальні та психологічні бар'єри є найбільш стійким викликом на шляху до безбар'єрного простору, оскільки вони кореняться у свідомості. Їх подолання вимагає не просто ухвалення законів, а безперервної культурної роботи, спрямованої на дестигматизацію та культивування поваги до людського різноманіття. Лише поєднання фізичної доступності з інклюзивною культурою, де відмінності сприймаються як цінність, а не як проблема, забезпечить справжню рівність та гідність для всіх членів суспільства.

Література:

1. Концепт безбар'єрності в теорії та практиці інклюзії
[URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25418/1/Leshuk.pdf](http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25418/1/Leshuk.pdf)
2. Савельєв, Ю.Б. (2015). Соціальне включення та ексклюзія як форми взаємодії в суспільстві: евристичний потенціал соціологічних концепцій. Український соціум, 4(55), 61–74.
3. Бар'єри у повсякденності українців з інвалідністю у період повномасштабного вторгнення Росії в Україну URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/1-2-88-89-2024/bar-tery-u->

[povsiakdennosti-ukraintsiv-z-invalidnistiu-u-period-povnomasshtabnoho-vtorhnennia-rosii-v-ukrainu/](https://www.who.int/publications/m/item/povsiakdennosti-ukraintsiv-z-invalidnistiu-u-period-povnomasshtabnoho-vtorhnennia-rosii-v-ukrainu/)

4. World Health Organization. (2011). Psychological First Aid: Guide for field workers. Geneva: WHO Press

5. World Health Organization. (2020). Doing What Matters in Times of Stress: An Illustrated Guide. Geneva: WHO Press

Орещенко Катерина Володимирівна,
курсант 212_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ,

Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Актуальність дослідження цифрової безбар'єрності як складової електронного урядування зумовлена стрімким розвитком цифрової держави в Україні та необхідністю забезпечення рівного доступу всіх громадян до електронних сервісів незалежно від місця проживання, стану здоров'я чи соціального статусу. Реалізація принципів безбар'єрності є обов'язковою умовою ефективного функціонування електронної взаємодії громадян із державою, оскільки гарантує дотримання конституційних прав людини на доступ до інформації та участь у публічному управлінні.

В умовах цифрової трансформації державних інституцій важливого значення набуває належне правове закріплення механізмів доступності електронних послуг, їх відповідності стандартам захисту персональних даних, прозорості та інклюзивності, що сприяє підвищенню довіри громадян до

держави та формуванню сучасної моделі правової, відкритої й справедливої системи управління.

У межах адміністративно-правового підходу електронне урядування аналізується як сукупність правових норм і адміністративних практик, що регулюють використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів публічної влади. Особлива увага приділяється забезпеченню інформаційної безпеки, захисту персональних даних та створенню правових механізмів, які гарантують належні умови для функціонування цифрових сервісів. Так, розглядають електронне урядування як інструмент адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки та впровадження сучасних форм управління, що відповідають національним і міжнародним стандартам у сфері цифрових прав і доступності [2, с. 22].

Серед національної цифрової інфраструктури України можна виокремити такі державні онлайн - платформи: Урядовий портал, портал «Дія», «Документ», «Дія.Безбар'єрність», ««Допомога», «Взаємодія», «Дія.Бізнес» та інші сервіси для громадян і бізнесу. У 2023 році Кабінетом Міністрів України ухвалено Постанову «Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі» від 21.07.2023 № 757, яка зобов'язує органи державної влади забезпечити вебдоступність своїх сайтів, порталів і застосунків відповідно до міжнародних стандартів [1]. Постанова встановлює вимоги до дизайну та функціоналу офіційних вебресурсів, що має забезпечити повноцінний доступ до інформації для осіб з порушенням зору, слуху, мовлення або моторики. Нормативні джерела розроблені на основі рекомендацій WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines) [6], які визначають принципи створення доступного вебконтенту для широкого кола користувачів.

Ініціативи у сфері вебдоступності реалізовані в межах проекту «Цифрові, інклюзивні, доступні: Підтримка цифровізації державних послуг в Україні» (Проекту підтримки «Дія»), який реалізується ПРООН за фінансової підтримки Швеції. Одним із елементів цифрової інклюзії є безбар'єрний портал «Дія.Цифрова освіта», що створює можливість для розвитку цифрових навичок

молоді, людей старшого віку, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших маломобільних груп населення. Забезпечення доступності таких ресурсів сприяє підвищенню цифрової грамотності, зростанню іноваційного потенціалу та соціально-економічного розвитку країни [3, с. 180].

Згідно Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року безбар'єрність визначається як загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [4, с. 11].

Цифрова безбар'єрність перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими різновидами безбар'єрності, насамперед інформаційною та економічною. Її зміст передбачає створення умов для рівного доступу громадян до цифрової інформації, Інтернет-ресурсів та електронних публічних послуг незалежно від віку, стану здоров'я, місця проживання чи матеріально-технічних можливостей. На практиці це означає забезпечення населення надійним швидкісним Інтернетом, можливістю використання електронних сервісів держави та отримання цифрового контенту, необхідного для реалізації конституційних прав.

Разом із тим на шляху до формування цифрової безбар'єрності існує низка системних викликів, серед яких: недостатній рівень цифрової грамотності значної частини населення, руйнування енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури внаслідок збройної агресії, зростання кіберзагроз і дезінформаційних кампаній. На державному рівні запроваджуються комплексні заходи з їх мінімізації, зокрема розвиток цифрової освіти, запуск навчальних платформ (наприклад, безкоштовні курси на платформі «Дія.Цифрова освіта»), інвестиції в кіберзахист та відновлення мереж.

Однак, попри доступність цифрових освітніх ресурсів, зберігається проблема недостатньої поінформованості громадян про такі можливості або відсутність сформованої мотивації до підвищення цифрових компетентностей, що уповільнює процес подолання цифрової нерівності. Це свідчить про необхідність посилення комунікаційних стратегій держави, популяризації

цифрових навичок та інтеграції цифрової освіти в освітні та професійні програми [5, с. 45].

Інформаційне середовище України упродовж останнього десятиліття зазнало суттєвих трансформацій, що стало передумовою розвитку електронного врядування та впровадження сучасних цифрових технологій у сфері публічного управління. Реформа державного управління визначила одним із пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади впровадженням мобільних, хмарних та інтегрованих цифрових технологій, спрямованих на підвищення якості публічних електронних послуг.

У процесі реалізації цифрової політики Україна поступово долала низку системних проблем, притаманних попереднім етапам розвитку інформаційної сфери: нерозвинену інфраструктуру, низький рівень цифрової грамотності, територіальну цифрову нерівність, обмеження фінансування роєктів цифрової економіки та недостатній рівень кіберзахисту інформаційних ресурсів. Вирішення цих питань стало ключовою умовою формування сучасної моделі інформаційного суспільства та підвищення якості публічних електронних послуг. Європецький Союз високо оцінив прогрес України у сфері цифрових реформ. Зокрема, у рамках Ради асоціації України – ЄС відзначено активну імплементацію європейських стандартів у сфері електронних комунікацій та послуг. Важливим кроком на шляху інтеграції стало приєднання України до загальноєвропейської програми Digital Europe (2021-2027), що є складовою реалізації ініціативи «цифрового безвізу» з ЄС. Участь у цій програмі відкриває нові можливості для розвитку цифрової інфраструктури, впровадження інноваційних сервісів та зміцнення інформаційної безпеки держави [3, с. 178].

Отже, цифрова безбар'єрність у системі електронного врядування постає однією з ключових передумов реалізації конституційного права громадян на доступ до інформації та публічних електронних послуг. Вона забезпечує рівність можливостей у взаємодії з державою, сприяє формуванню інклюзивного цифрового середовища та підвищує ефективність публічного управління. Наявність належних правових гарантій цифрової доступності, закріплених у чинному законодавстві

України, є основою для зміцнення принципів прозорості, відкритості та підзвітності державних інстанцій. Це, своєю чергою, формує інституційну довіру громадян до влади, сприяє демократизації управлінських процесів і становленню України як правової та цифрової держави європейського зразка. У подальшій перспективі розвиток цифрової безбар'єрності потребує поглиблення нормативно-правового регулювання, розширення механізмів цифрової освіти населення та впровадження міжнародних стандартів дліступності (зокрема, WCAG 2.1), що забезпечить сталий розвиток цифрового врядування України.

Література:

1. Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2023 № 757. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.11.2025).

2. Кутова, М. А. Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України : дис. ... д-ра філософії : 281 Публічне управління та адміністрування / М. А. Кутова. - Чернігів, 2025. - 182 с. URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/ee9ddd24-cb95-4a6d-8792-b0841629a13e/content> (дата звернення: 02.11.2025).

3. Чечель А., Ангелін М. Стратегічні цифрові технології у публічному секторі України. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. С. 176-185. URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/168> (дата звернення: 02.11.2025).

4. Овчаренко А.І. Створення безбар'єрного простору в Україні. 2023. 91 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a9d0cd4-d2ac-4aaf-87c8-44c94bbb1413/content> (дата звернення: 02.11.2025).

5. Помаза-Пономаренко А.Л. Безбар'єрність як вектор розвитку системи публічного управління у сфері забезпечення рівних прав громадян. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. С. 42-49. URL:

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/19707/1/%d0%a1%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f %d0%9f%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b7%d0%b0-%d0%9f%d0%be%d0%bd%d0%bc%d0%be%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be %d0%94%d0%bd%d1%96%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%20%d1%87%d0%b0%d1%81%d0%be%d0%bf%d0%b8%d1%81 2023 5.pdf> (дата звернення: 02.11.2025).

6. Мінцифри: Українські розробники зможуть створювати більше онлайн-ресурсів, доступних для людей з порушенням зору чи слуху. Міністерство цифрової трансформації. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfry-ukrainski-rozrobnyky-zmozhut-stvoriuvaty-bilshe-onlain-resursiv-dostupnykh-dlia-liudei-z-porushenniam-zoru-chy-slukhu> (дата звернення: 12.11.2025).

Пантелєєва Мірабель Андріївна,
студентка 203_СПРБ_2024 н/г Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Безбар'єрність у контексті надання публічних послуг, зокрема адміністративних послуг за допомогою електронних платформ, визначається не лише як фізична, а як комплексна характеристика середовища, де комфортно, зручно, і де враховуються потреби кожної людини, незалежно від її віку, стану

здоров'я, інвалідності, чи набутого життєвого досвіду. Це передбачає повагу та готовність державних структур до створення максимально інклюзивного простору. Реалізація цих принципів є частиною Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [1].

Національна стратегія виділяє кілька ключових вимірів безбар'єрності, які є критично важливими для ефективного надання адміністративних послуг. Серед них — фізична, освітня та цифрова безбар'єрність [2].

Фізична безбар'єрність гарантує, що всі об'єкти фізичного оточення, включаючи центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) та їх мобільні підрозділи (Мобільні ЦОП), доступні для всіх соціальних груп [2].

Цифрова безбар'єрність, спрямована на забезпечення рівного доступу до швидкісного Інтернету, публічних цифрових послуг та інформації для всіх суспільних груп [2].

Освітня безбар'єрність доповнює ці зусилля, створюючи рівні можливості для здобуття цифрової освіти, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей, що є необхідною умовою для користування складними електронними сервісами [2].

Основою для розробки українських стандартів цифрової доступності є міжнародні настанови WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines), розроблені Консорціумом Всесвітнього павутиння (W3C). WCAG 2.1 представляють собою детальні рекомендації для веброзробників, спрямовані на створення онлайн-контенту, доступнішого для широкого кола користувачів, зокрема людей із порушеннями зору чи слуху [3].

Настанови охоплюють ключові принципи доступності, зокрема, принцип "Perceivable" (Сприйнятливість), який включає забезпечення текстових альтернатив для нетекстового контенту (Критерій 1.1.1). WCAG 2.1 також містить правила щодо читабельності тексту, розміщення картинок, використання жестової мови та є адаптованою для використання на будь-яких пристроях, включаючи смартфони та планшети, на відміну від попередніх версій [4]. Критичним кроком у впровадженні цих

стандартів стало їх офіційне перекладення українською мовою та публікація на сайті W3C. Наявність офіційного перекладу усуває термінологічні неточності, які раніше виникали при використанні неофіційних перекладів, та значно спрощує застосування міжнародних вимог українськими розробниками.

Для гармонізації національного законодавства з європейськими нормами, Міністерство цифрової трансформації України за підтримки ПРООН розробило та ввело в дію новий державний стандарт: ДСТУ EN 301 549:2022 «Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ» [5]. Цей стандарт повністю дублює однойменний європейський стандарт, який вже декілька років використовується в Європі та посилається на актуальну версію настанови WCAG 2.1.

Головною перевагою та стратегічним проривом цього державного стандарту є його розширена сфера застосування. Попередня версія стандартів вебдоступності могла бути застосована лише до вебсайтів. ДСТУ EN 301 549:2022, натомість, включає обов'язкові вимоги щодо доступності мобільних застосунків та електронних документів [5]. Це має критичне значення, оскільки цифровізація в Україні стратегічно реалізується за принципом *mobile-first*. Оскільки найважливіші державні послуги (зокрема, через екосистему «Дія») надаються в першу чергу у мобільних застосунках, новий стандарт гарантує, що ці ключові канали доступу відповідають найвищим міжнародним вимогам інклюзії.

Після набуття чинності ДСТУ EN 301 549:2022 у червні 2022 року, Міністерство цифрової трансформації спільно з експертами ПРООН розробило Постанову Кабінету Міністрів України, № 757 від 21 липня 2023 року «Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі», яка зробила дотримання вимог цього стандарту обов'язковим для органів виконавчої влади усіх рівнів [6]. Ця Постанова, ухвалена Кабінетом Міністрів у липні 2023 року, є визначальним правовим актом, який перетворює технічні рекомендації на імперативну норму. Відтепер відповідність стандартам стає обов'язковою умовою для прийому в експлуатацію нових державних веб-

ресурсів та мобільних застосунків. Це забезпечує, що при модернізації вже існуючих ресурсів державні органи зобов'язані виділяти ресурси на їх адаптацію, запобігаючи створенню нових або підтримці застарілих цифрових бар'єрів. Після прийняття цієї Постанови, усі нові державні вебресурси розробляються відповідно до цих вимог, а для адаптації вже існуючих передбачено перехідний період.

Справжня безбар'єрність у наданні адміністративних послуг реалізується через гібридну модель, яка поєднує цифрову взаємодію з фізичною асистованою підтримкою. Це особливо помітно на прикладі податкових органів.

Державна податкова служба активно впроваджує заходи, спрямовані на створення безперешкодного середовища. Це включає приймання відвідувачів у Центрах обслуговування платників (ЦОП) як у порядку «живої» черги, так і за попереднім записом до «електронної» черги, що дозволяє громадянам спланувати візит [7].

Особливо інноваційним є створення та функціонування Мобільного ЦОП для обслуговування осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. За затвердженим графіком працівники ДПС здійснюють виїзди безпосередньо на адресу за місцем проживання (перебування) особи для приймання документів, заяв та видачі необхідних облікових карток. Крім того, для мешканців громад, які не можуть дістатися до основних офісів, працівники Дніпровської ДПП регулярно здійснюють виїзди та чергування в ЦНАПах [8]. Це дає можливість кожному мешканцю громади отримати консультацію та вирішити питання без додаткових витрат часу та без відвідування податкової. Застосування цих гібридних моделей свідчить про перехід від суто "е-послуг" до "сервісного урядування" та демонструє, що ефективність безбар'єрності часто залежить від проактивної регіональної політики, яка виходить за рамки мінімальних законодавчих вимог центрального уряду

Інформаційна доступність в Україні надається за допомогою проєкту «Дія. Безбар'єрність», розробленого у межах національної ініціативи, він є важливим кроком до створення універсального

інформаційного простору. Цей сервіс, розміщений на Порталі Дія, є централізованим інформаційним хабом. Особливе значення має його спеціалізований розділ, присвячений Внутрішньо переміщеним особам (ВПО). ВПО є однією з найбільших соціальних груп, яка потребує невідкладного та безперешкодного доступу до адміністративних послуг. Розділ «ВПО» містить детальні інструкції та статті, що пояснюють, як оформити статус ВПО, які документи необхідні, яку фінансову та гуманітарну допомогу можна отримати, як знайти житло, а також що робити військовозобов'язаним ВПО та як працює проєкт «Допомога» [9]. Цей ресурс перетворює цифрову безбар'єрність на інструмент ефективного кризового управління та соціальної підтримки.

Успішна цифрова доступність вимагає не лише технічного коду, але й змін у культурному та кадровому підході державних службовців. Платформа Дія.Освіта слугує ключовим інструментом для формування цієї інклюзивної культури. Станом на серпень 2025 року, понад 530 тисяч українців пройшли навчання з безбар'єрності на цій національній платформі, що свідчить про зростаючий суспільний запит на рівний доступ та повагу [10]. На платформі доступні 12 безкоштовних освітніх матеріалів (серіали, симулятори, подкасти), спрямованих на: опанування інклюзивної комунікації; створення зручних сервісів та просторів; врахування різних життєвих досвідів, включаючи інвалідність, службу у війську чи пережитий полон [10].

Ці курси, зокрема «Безбар'єрна грамотність», «Держава без бар'єрів» та «Вебдоступність», є особливо актуальними для органів місцевого самоврядування (ОМС) [10]. Вони допомагають посадовим особам планувати доступні послуги, заходи та простори, сприяючи залученню мешканців до місцевих ініціатив. Масове навчання має на меті усунути "людський фактор" як системний бар'єр. Навіть технічно доступна платформа може стати недоступною, якщо особа, відповідальна за контент, не знає про необхідність використання коректного маркування чи альтернативного тексту. Додатково, для практичного застосування знань, розроблені допоміжні інструменти, доступні через розділ «Безбар'єрність і “Ти як?”»: Довідник безбар'єрності (словник

коректних формулювань) та Альбом безбар'єрних рішень (посібник для архітекторів і проєктувальників) [10].

Україна успішно завершила перший, найважливіший етап – створення сучасної, євроінтеграційної нормативної та технічної бази для цифрової доступності. Впровадження обов'язкового для органів виконавчої влади ДСТУ EN 301 549:2022, гармонізованого з WCAG 2.1, та розширення його дії на мобільні застосунки, відповідає стратегії mobile-first. Цей крок є особливо критичним в умовах війни, коли зростає кількість людей, які потребують адаптованих цифрових сервісів. Успіх цифрової трансформації в Україні тепер вимірюється не кількістю послуг, а рівнем їх інклюзивності. Швидке та ефективне приведення 76% невідповідних державних ресурсів до стандартів ДСТУ EN 301 549:2022 є вирішальною умовою для побудови Держави без бар'єрів.

Література:

1. «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021p#Text> (дата звернення 28.20.2025 року).

2. «Безбар'єрний простір» : URL : <https://honchar.org.ua/bezbaryernist>

3. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1 - W3C , URL : <https://www.w3.org/TR/WCAG21/> 8. (дата звернення 28.20.2025 року).

4. Міжнародні настанови з вебдоступності WCAG 2.1:URL: <https://koda.gov.ua/ukrayinski-rozrobnyky-zmozhut-stvoryuvaty-bilshe-onlajn-resursivdostupnyh-dlya-lyudej-z-porushennyam-zoru-chy-sluhu/> (дата звернення 28.20.2025 року).

5. ДСТУ EN 301 549:2022 «Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ». URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/kоротkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf

6. «Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі»: Постанова Кабінету Міністрів України № 757 від 21 липня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2023-p#Text> (дата звернення 28.20.2025 року).

7. Практичні кейси податківців Дніпропетровщини: комфортні сервіси для можливостей громад. URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/944465.html>

8. Про безбар'єрність. URL: <https://dp.tax.gov.ua/zahodi-dlya-platnikiv/936434.html>

9. Дія. Безбар'єрність: URL: <https://bf.diia.gov.ua>

10. Безбар'єрність у громадах: нові стандарти доступності. URL: <https://km-oblrada.gov.ua/bezbaryernist-u-gromadah-ukrayinczioparovuyut-novi-standarty-dostupnosti/>

Переляк Олександр Олексійович,
курсант 212_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗІ СТВОРЕННЯ
БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ
НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ**

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року (далі – Стратегія), ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366-р від 14 квітня 2021 року, має амбітну мету – сформуванню в Україні середовище, вільне від бар'єрів, яке гарантує рівні можливості для всіх груп населення

[1]. Основна ідея полягає не лише в фізичній доступності, а й в інформаційній, цифровій, освітній та економічній інклюзії.

Концепція суспільної інклюзивності, що лежить в основі державної політики безбар'єрності, передбачає комплексний підхід до усунення перешкод у різних сферах життєдіяльності та забезпечення рівного доступу кожної особи до суспільних можливостей. Її реалізація охоплює низку взаємопов'язаних вимірів держави. Соціально-громадянська безбар'єрність спрямована на забезпечення рівноправної участі всіх громадян у житті громади та процесах публічного управління. Освітня інклюзивність передбачає формування рівних умов для здобуття якісної та безперервної освіти незалежно від індивідуальних потреб чи соціальних обставин. Економічна доступність створює сприятливе середовище для працевлаштування, професійного розвитку та підприємницької діяльності осіб різних демографічних груп. Інформаційна доступність забезпечує отримання відомостей у різноманітних форматах за допомогою технологічних рішень, що враховують особливі потреби індивідів незалежно від функціональних порушень чи комунікативних особливостей. Фізична доступність орієнтована на забезпечення архітектурної відкритості просторового середовища: об'єктів громадського призначення, публічних просторів, транспортної інфраструктури та сервісів для всіх верств населення. Цифрова інклюзивність гарантує рівний доступ до електронних ресурсів, засобів комунікації та публічних послуг, що надаються в мережевому просторі, для всіх соціальних груп [2, с. 169]. Сукупність цих компонентів формує цілісну модель безбар'єрного суспільного середовища, яке відповідає міжнародним стандартам інклюзивності.

У процесі реалізації Стратегії за останні роки спостерігаються як суттєві позитивні зрушення, так і значні виклики. До ключових досягнень варто віднести формування розгалуженої нормативної основи, що включає порядки оцінювання рівня доступності об'єктів і послуг для осіб з інвалідністю та інші аспекти, спрямовані на уніфікацію критеріїв безбар'єрності. Розроблено дворічні плани заходів, а міжвідомчі

групи задіяні у проєктуванні інклюзивної політики. Стратегія також відображає сучасні тренди – зокрема цифрову безбар'єрність, що важливо в умовах широкого використання електронних сервісів. Одним із пріоритетів є «бар'єр-вільний цифровий простір»: це означає універсальний доступ до державних електронних сервісів незалежно від фізичних, когнітивних чи комунікаційних обмежень користувачів, що відповідає європейським стандартам доступності та вимогам інклюзивного цифрового середовища.

Важливим елементом імплементації Стратегії став масштабний моніторинг проведений Міністерством розвитку громад та територій України (далі – Мінрегіон) у період з 1 червня по 31 серпня 2025 року, у межах якого було проаналізовано понад 55 тисяч об'єктів по всій країні та сформовано та оприлюднено інтерактивну «Мапу безбар'єрності». Цей інструмент не лише забезпечив публічну візуалізацію рівня доступності, але й створив умови для порівняльного аналізу регіональної динаміки [3]. Отримані дані засвідчили значні територіальні диспропорції: зокрема у Волинській області лише 2,9 % споруд цивільного захисту з 2 304 об'єктів було визнано доступними, тоді як 71,1 % класифіковано як бар'єрні [4]. Показники свідчать про значні проблеми інфраструктурної доступності саме в об'єктах критичної інфраструктури, доступність яких є визначальною у контексті надзвичайних ситуацій та безпеки населення. Водночас моніторинг виявив і позитивні практики: показовим є кейс Охтирської громади Сумської області, де відкрито центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю, який обладнаний сенсорною кімнатою, ігровими зонами, спортивною залом та іншими інклюзивними приміщеннями. Цей приклад демонструє, що локальні ініціативи, реалізовані з урахуванням потреб маломобільних груп, здатні забезпечити високий рівень доступності та можуть слугувати моделлю для тиражування у межах інших територіальних громад [5].

Попри наявний прогрес, практична реалізація Стратегії супроводжується низкою системних проблем, що знижують загальну ефективність політики безбар'єрності. Насамперед,

дефіцит фінансових, кадрових та матеріальних ресурсів на місцевому рівні обмежує можливості громад щодо своєчасного виконання запланованих заходів. У багатьох територіальних громадах інфраструктурні бар'єри продовжують залишатися значними, а темпи адаптації громадських будівель, транспортної інфраструктури та об'єктів соціальної сфери є недостатніми. Важливим викликом залишається й інституційна координація: оскільки реалізація Стратегії передбачає участь широкого кола суб'єктів – Мінрегіону, Міністерства соціальної політики, Мінцифри, органів місцевого самоврядування та інших інституцій, – узгодженість спільних дій нерідко гальмується через конкуренцію управлінських пріоритетів, різний рівень управлінської спроможності та обмеженість фінансування. Проблемним є також питання нормативно-правової інтеграції: критерії безбар'єрності не завжди враховуються у секторальних державних програмах, зокрема у сфері освіти, транспорту, медицини та регіональної політики, що звужує можливості комплексного впровадження інклюзивних рішень. Сукупність зазначених чинників свідчить про необхідність посилення міжвідомчої взаємодії та удосконалення механізмів інтеграції принципів безбар'єрності в державну політику на всіх рівнях управління.

Європейський Союз сформував цілісну нормативно-правову систему у сфері доступності, яка може слугувати важливим орієнтиром для вдосконалення української політики безбар'єрності. Ключовим документом у цій сфері є European Accessibility Act (Директива 2019/882), що встановлює мінімальні вимоги до доступності широкого кола продуктів і послуг, включаючи банківські сервіси, електронні комунікації, термінали самообслуговування, веб-сайти та мобільні застосунки. Директива, яка набула чинності 28 червня 2025 року, спрямована на усунення регуляторних відмінностей між державами-членами, створення єдиного інклюзивного ринку та підвищення рівня захисту прав осіб з інвалідністю [6].

Паралельно Європейська Комісія розробляє та впроваджує систему стандартів безбар'єрності, що ґрунтується на принципі

«Design for All» [7]. Зокрема, стандарти EN 17210 (доступність і придатність будівель), EN 301 549 (вимоги до доступності інформаційно-комунікаційних технологій) та EN 17161 (управління доступністю за підходом «Design for All») пропонують уніфіковані технічні та організаційні вимоги, які можуть бути безпосередньо використані органами влади й бізнесом для підвищення якості інклюзивного середовища [8]. Застосування цих стандартів забезпечує системний підхід до доступності, охоплюючи просторовий, цифровий та управлінський виміри.

Поєднання українських даних моніторингу, позитивних регіональних практик та європейського нормативного досвіду створює підґрунтя для формування цілеспрямованих рекомендацій щодо вдосконалення Стратегії. Серед ключових пропозицій – необхідність зосередження ресурсів у регіонах із критично низьким рівнем інфраструктурної доступності, посилення фінансової підтримки локальних інклюзивних ініціатив, активне впровадження європейських стандартів EN на всіх рівнях управління, а також розвиток регулярної системи публічного моніторингу доступності, заснованої на відкритих даних. Реалізація таких кроків сприятиме гармонізації української політики з європейськими практиками та забезпечить наближення до стандартів ЄС у сфері безбар'єрності.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

2. Топал С., Піщева Т. Людність доступності середовища життєдіяльності. *Просторовий розвиток*. 2024. № 7. С. 167–174. URL: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/302436/294437>.

3. Мапа безбар'єрності вперше в Україні: доступні онлайн-результати масштабного моніторингу. *Міністерство розвитку громад та територій України*. URL: <https://mindev.gov.ua/news/mapa-bezbariernosti-vpershe-v->

ukraini-dostupni-onlain-rezultaty-masshtabnoho-monitorynhu (дата звернення: 15.11.2025).

4. Заходи та події з питань безбар'єрності. *Волинська Обласна Державна Адміністрація*. URL: <https://voladm.gov.ua/article/zahodi-ta-podiyi-z-pitan-bezbaryernosti> (дата звернення: 15.11.2025).

5. Охтирський міський центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю. *Охтирська міська рада*. URL: <https://okhtyrkamr.gov.ua/міська-рада/соціальні-служби-міста/охтирський-міський-центр-комплексно/>.

6. European accessibility act. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030/european-accessibility-act_en (дата звернення: 15.11.2025).

7. Accessibility to products and services for people with a disability and older people. *Council of the EU*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/accessibility-goods-services> (дата звернення: 15.11.2025).

8. Accessibility standardisation. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/accessibility-standardisation_en (дата звернення: 15.11.2025).

Петелько Ангеліна Анатоліївна,
начальник відділу організації служби освітньої безпеки
ГУНП в Одеській області, старший лейтенант поліції

ЗДОБУТКИ ПОБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ОСВІТНЬОМУ SEREDOVISHCHI

Поняття «безбар'єрне середовище» характеризує певне соціальне середовище, в якому створено сприятливі умови для життєдіяльності всіх членів суспільства. Охорона здоров'я, транспорт, зв'язок, освіта, культура – все це має бути доступним для всіх. Формування безбар'єрного середовища неможливе без співчутливої соціальної політики щодо незахищених чи слабко захищених соціальних верств, в реалізації якої повинні брати участь державні структури: уряд, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. Конвенція, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН та ратифікована 154 країнами, спрямована на забезпечення повної участі людей з особливими потребами у цивільному, політичному, економічному, соціальному та культурному житті суспільства, їх соціальну інтеграцію, ліквідацію дискримінації людини за медичними показниками, її захист та здійснення всіх прав людини та основних свобод, а також створення ефективних правових механізмів забезпечення цих прав [1, с. 168].

На виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджено план заходів на 2024–2025 роки, що передбачає конкретні дії для забезпечення фізичної, інформаційної, цифрової, освітньої, економічної та суспільно-громадянської безбар'єрності. Мета – зробити Україну більш доступною для всіх, незалежно від віку, статі чи стану здоров'я, а також сприяти досягненню євроінтеграційних цілей.

Безбар'єрність вже не просто поняття, а норма сучасного суспільства. Вона визначає наші цінності, підходи до розвитку та співіснування. Тільки через прийняття цієї норми ми можемо

побудувати більш справедливе, інклюзивне та здатне до розвитку суспільство. Безбар'єрність також передбачає відмову від усіляких форм дискримінації та стереотипів, пов'язаних з особами з обмеженими можливостями. Це означає підтримку рівних прав та можливостей для всіх, а також популяризацію позитивного ставлення до різноманітності.

Філософія безбар'єрності вимагає спільних зусиль усіх членів суспільства - від уряду та бізнесу до кожного громадянина зокрема. Це вимагає впровадження спеціальних законів та нормативних актів, розробки технологій та інфраструктури, а також освітніх кампаній для підвищення свідомості суспільства [2, р.215].

Стосовно запровадження освітньої безбар'єрності Міністерство освіти і науки запровадило амбітний проект «Освіта для всіх: українська освіта без бар'єрів», що розрахований на 2023–2024 роки. В рамках цього проекту заплановано законодавчо закріпити рівні можливості для всіх категорій населення – від функціонування Всеукраїнської школи онлайн (та відповідно розвитку дистанційних форм та методів навчання, які останніми роками педагоги України плідно розвинули) до прийняття Закону України «Про освіту дорослих». Також передбачено створити доступ до освіти і у фізичному контексті, починаючи від можливості школярами дістатися до школи фізично (наприклад, шкільними автобусами), безпечно та зручно пересуватися територією навчального закладу як здоровим школярам, так і школярам з обмеженими можливостями, а також приділено увагу питанням облаштування в закладах освіти споруд цивільного захисту [3].

В рамках флагманського проекту Міністерство освіти і науки України «Освітня безбар'єрність: відкриваючи нові горизонти» 2025 році пропонує системні рішення: новий Закон України “Про дошкільну освіту” дає змогу гнучко формувати групи — як вікові, так і змішані, з урахуванням мовного середовища та культурних особливостей громади; діти можуть перебувати в державних і комунальних садках до 11 годин на день безоплатно, а пріоритет надається тим, хто найбільше потребує підтримки; відкриваються нові типи закладів: ясла, мінісадки, спеціальні садки, родинні

садки, центри розвитку дитини, мобільні садки та центри педагогічного партнерства.

У межах проєкту EU4Skills у профтехах чотирьох областей — Вінницької, Львівської, Рівненської та Чернівецької — модернізують інфраструктуру з урахуванням принципів безбар'єрності [4].

Задля підвищення освіченості громадян України та коректного спілкування в повсякденному житті створено «Довідник безбар'єрності», який може стати в нагоді кожному, хто прагне жити у сучасному правовому суспільстві [5].

Окрім електронної версії, є друкований «Довідник безбар'єрності» – це видання шрифтом Брайля, QR-кодами для перекладу жестовою мовою та аудіодискрипції. В цьому довідникові чітко вказані основні складники безбар'єрності. До них віднесено, по-перше, визначення того, що саме є порушенням (мається на увазі порушення серцево-судинної, травної, дихальної, імунної й інших систем, які не є вадами людини, а отже, не варто недооцінювати людину, що має певні порушення); по-друге, це рівність (незалежно від статі, кольору шкіри, об'єктивних та суб'єктивних факторів, що оточують людину); по-третє, інклюзивне планування або планування будь-яких заходів чи напрямів діяльності таким чином, щоб у них могли брати участь усі, незалежно від того, мають вони порушення організму чи ні; по-четверте, це гендерна рівність, тобто забезпечення рівних прав, можливостей, відповідальності як чоловіків, так і жінок; по-п'яте, доступність або усунення фізичних бар'єрів і, навпаки, створення таких умов, за яких кожна людина буде почуватися комфортно у тому чи іншому просторі; по-шосте, це інклюзія (процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, залучення всіх людей у всі сфери життя (за їхньої згоди)); по-сьоме, соціальне відторгнення (процес, за якого різні групи людей не мають можливостей брати участь у житті суспільства, не мають доступу до освіти та ресурсів, відчувають дискримінацію); по-восьме, це прийняття або розуміння цінності того, що люди всі різні, але кожен має право на повагу і гідне ставлення; по-дев'яте, це залучення, тобто прийняття усіх рішень у суспільному житті з

урахуванням певної групи людей, аби вони відчували свою причетність до залучення у суспільне життя [6, с. 86].

Практичну реалізацію проєктів підтримки осіб з обмеженими можливостями вдалося здвинути з мертвої точки за ініціативи першої леді України Олени Зеленської. З 2022 році почались позитивні зрушення в контексті подолання бар'єрів у нашій країні. Наприклад, МОЗ упроваджує в українську систему охорони здоров'я Міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я як національний класифікатор; у сфері освіти стартував амбітний проєкт з інтеграції теми безбар'єрності у навчальну програму Харківської школи архітектури (згодом подібні напрями навчання з'являться і в інших навчальних закладах); набули чинності оновлені державні будівельні норми зі створення безбар'єрного простору (тепер підчас будівництва забудовники обов'язково повинні враховувати доступність об'єктів для людей з обмеженими можливостями); за участю представників міністерств, громадянського суспільства, спільноти «Бізнес без бар'єрів» проведено конструктивний діалог у межах проєкту щодо адаптації робочих місць для людей з інвалідністю, перекваліфікації, підтримки та інтеграції учасників бойових дій у мирне життя та економіку країни (важливо, аби бізнес не «відвернувся» від учасників бойових дій, а мав можливість запропонувати таку роботу для колишніх військових, яка була б їм під силу); МВС разом з експертами розробило проєкт автошколи для людей з інвалідністю (на базі ДДУВС уже відкрито подібну автошколу); на порталі державних послуг «Дія» запрацював новий розділ – «Дія. Безбар'єрність», покликаний спростити комунікацію між людиною та державою; створено Альбом безбар'єрних рішень – практичний посібник, який на прикладах ілюструє, як міське середовище може бути дружнім до різних користувачів (цей Альбом корисний насамперед для будівельників та потенційних інвесторів) [7]. Якщо Україна прагне стати повноправним членом розвинутих країн, вона повинна докласти зусиль до формування безбар'єрного середовища. Для цього потрібно на рівні областей затвердити та втілювати в життя програми створення сприятливих умов для

життєдіяльності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (які передбачатимуть встановлення звукових світлофорів; забезпечення доступності транспортної інфраструктури для маломобільних груп населення; створення мережі зон стоянок та відпочинку водіїв вантажних та інших транспортних засобів та їх відповідність вимогам щодо доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень на доступній висоті потрібно встановлювати кнопку виклику обслуговуючого персоналу з відповідною табличкою; облаштовувати пандуси в громадських місцях, розміщувати тактильні карти-схеми міста з використанням шрифту Брайля, а також потрібно оновлювати рухомий склад пасажирського транспорту на такий, що пристосований для перевезення осіб з обмеженими фізичними можливостями) [8, с. 79].

Література:

1. Топал С.С., Піщева Т.І. Людяність доступності середовища життєдіяльності *Просторовий розвиток*, (7), 167–174. URL: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.7.167-174> (Дата звернення 06.10.2025).
2. Комар І.В. Безбар'єрність як соціальна норма сучасного суспільства. *XIX International scientific and practical conference «Modern Trends are the Driving Force of Scientific Progress»* (April 17-19, 2024) Lisbon, Portugal. International Scientific Unity, 2024. 269.
3. Затверджено План Заходів з реалізації Національної Стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-plan-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-strategiyi-zi-stvorenniya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini> (дата звернення: 07.10.2025).
4. Мацепа А. МОН запускає флагманський проєкт “Освітня безбар'єрність”: рівний доступ до знань — для кожного й кожної. URL: <https://nus.org.ua/2025/04/11/mon-zapuskaye->

[flagmanskij-proyekt-osvitnya-bezbar-yernist-rivnyj-dostup-do-znan-dlya-kozhnogo-j-kozhnoyi/](#) (Дата звернення 06.10.2025).

5. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення: 11.07.2023).

6. Наливайко Л.Р., Марценюк Л.В. «Безбар'єрна Україна»: проблеми та перспективи. *Нове українське право*. Вип. 4, 2023 стор. 82-93.

7. Під час війни впровадження безбар'єрності набуло ще більшого значення – Олена Зеленська URL: <https://www.president.gov.ua/news/pid-chas-vijni-vprovadzhennyabezbaruernosti-nabulo-she-bils-80101> (дата звернення 06.10.2025).

8. Марценюк Л.В., Файфер С.М. Створення безбар'єрного доступу маломобільних груп населення до транспортних об'єктів. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 28 лют. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 604 с.

Полянський Микола Миколайович,

здобувач вищої освіти н/г 301_СПД_2023 Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

Волох Олександр Костянтинович,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

БАР'ЄРИ ЩОДО ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У низці рішень вітчизняних адміністративних судів – в якості обґрунтування недоцільності подальшого дослідження доказів у

справі – наводиться, як правило, цитата з рішення Європейського суду з прав людини:

«Згідно практики Європейського суду з прав людини та зокрема, рішення у справі "Серявін та інші проти України" від 10 лютого 2010 року, заява 4909/04, відповідно до п.58 якого суд повторює, що згідно з його усталеною практикою, яка відображає принцип, пов'язаний з належним здійсненням правосуддя, у рішеннях судів та інших органів з вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються.

Хоча пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент. Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною в залежності від характеру рішення (рішення у справі "Руїс Торіха проти Іспанії" від 9 грудня 1994 року, серія А, N 303-А, п.29)».

З висновків ЄСПЛ у справі "Серявін та інші проти України" слідує, що обов'язок суду щодо обґрунтування рішення не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент.

Наголошуємо: ключове значення в даному висновку щодо застосування норм права мають слова «детальної відповіді».

Тобто суд повинен розглядати і надавати відповідь на кожний аргумент сторони спору (як позивача, так і відповідача), але при цьому відповідь не обов'язково має бути детальною.

Така сама правова позиція міститься в рішеннях ЄСПЛ у справах:

- «Руїс Торіха проти Іспанії» від 9 грудня 1994 року, серія А, N 303-А, п. 29;

- «Салов проти України» від 06.09.2005 р., п. 89, (заява № 65518/01)

- «Проніна проти України» від 18.07.2006 р., п. 23;

- «Серявін проти України», від 10.02.2010 р., п. 58.

Всюди підкреслюється, що хоча «п. 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди давати обґрунтування своїх рішень, але це не може

сприйматись як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент».

В усіх випадках цитується п. 29 рішення ЄСПЛ у справі "Руїс Торіха проти Іспанії" (Ruiz Torija v. Spain) від 9 грудня 1994 року, серія А, N 303-А. В оригіналі його можна знайти за посиланнями:

URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57909%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57909%22]});

URL: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1994/47.html>.

Вищезазначений пункт 29 звучить наступним чином :

«29. The Court reiterates that Article 6 para. 1 (art. 6-1) obliges the courts to give reasons for their judgments, but cannot be understood as requiring a detailed answer to every argument (see the Van de Hurk v. the Netherlands judgment of 19 April 1994, Series A no. 288, p. 20, para. 61)».

Даним оригінальним текстом підтверджується наявність в рішенні Європейського суду з прав людини фрази, в якій йдеться саме про «детальну відповідь на кожний аргумент».

Треба наголосити, що в усіх вказаних рішеннях Європейським судом з прав людини було обґрунтовано **наявність порушення статті 6** Європейської конвенції з прав людини, причиною якого стало відсутність належного обґрунтування національними судами своїх рішень.

І така позиція відповідає вимогам процесуального закону: стаття 242 КАС України недвозначно зобов'язує суд ухвалювати рішення «на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки **всім аргументам** учасників справи».

Інакше судові рішення не буде відповідати вимозі *обґрунтованості*.

А відповідно до ч. 1 ст. 242 КАС України рішення суду повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і *обґрунтованим*.

Як продовження цитати ЄСПЛ, далі за текстом високорозвитнуті українські судді зазвичай зазначають (тобто, цитують вже один одного): **«Згідно п.41 Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень обов'язок суддів наводити підстави для своїх рішень не означає необхідності відповідати на кожен аргумент захисту на підтримку кожної підстави захисту».**

Даний аргумент не можна сприймати як можливий для використання у судовій практиці, оскільки він йде врозріз з наведеними вище рішеннями Європейського суду з прав людини.

Це – неправильна цитата з рішення Європейського суду з прав людини, на яке є посилання до пункту 41 Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів.

Зокрема, внизу сторінки 7 Висновку (копія додається) є посилання на справи ЄСПЛ:

«Див., зокрема, рішення ЄСПЛ у справах: *Болдеа проти Румунії (Boldea v. Romania)*, 15 лютого 2007 р., § 29; *Ван де Гурк проти Нідерландів (Van de Hurk v. the Netherlands)*, 19 квітня 1994 р., § 61».

Нижче дається цитата з офіційного тексту рішення у справі «Ван де Гурк проти Нідерландів» (Van de Hurk v. the Netherlands), 19 квітня 1994 р., § 61):

«61. The applicant lastly brought forward a series of grievances which may be summarised as a complaint that in its judgment the Industrial Appeals Tribunal did not, or not sufficiently, deal with various arguments advanced by him.

*Article 6 para. 1 (art. 6-1) obliges courts to give reasons for their decisions, but cannot be understood as requiring a **detailed answer to every argument**. Nor is the European Court called upon to examine whether arguments are adequately met».*

Ось переклад вказаного вище пункту 61:

«61. Заявник, нарешті, висунув низку скарг, які можна підсумувати як скаргу на те, що у своєму рішенні Апеляційний трибунал з промислових питань не розглянув або недостатньо розглянув різні аргументи, висунуті ним.

*Стаття 6 пункт 1 (ст. 6-1) зобов'язує суди наводити обґрунтування своїх рішень, але не може тлумачитися як така, що вимагає **детальної відповіді на кожен аргумент**. Європейський суд також не покликаний перевіряти, чи аргументи належним чином обґрунтовані».*

ТОБТО, ЗГІДНО ПОЗИЦІЇ ЄСПЛ У СПРАВІ «VAN DE HURK v. THE NETHERLANDS» СТАТТЯ 6 ПУНКТ 1 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ ВИМАГАЄ ВІДПОВІДІ НА КОЖЕН АРГУМЕНТ, АЛЕ НЕ ВИМАГАЄ ДЕТАЛЬНОЇ ВІДПОВІДІ НА КОЖЕН АРГУМЕНТ.

Це дослівно відповідає позиції Європейського суду з прав людини у справі "Руїс Торіха проти Іспанії" (Ruiz Torija v. Spain) від 9 грудня 1994 року. Адже в п. 29 рішення у справі "Руїс Торіха проти Іспанії" (Ruiz Torija v. Spain) від 9 грудня 1994 року міститься посилання на справу «Van de Hurk v. the Netherlands» judgment of 19 April 1994, Series A no. 288, p. 20, para. 61»).

У свою чергу, Європейський суд з прав людини у справі «Серявін та інші проти України» посилається на п. 29 рішення у справі "Руїс Торіха проти Іспанії" (Ruiz Torija v. Spain).

Таким чином, позиція Європейського суду з прав людини є послідовною і незмінною:

Стаття 6 пункт 1 Європейської конвенції з прав людини не вимагає детальної відповіді на кожен аргумент сторони спору, але при цьому судом має бути надана відповідь на кожен аргумент сторони спору.

Це відповідає позиції Європейського суду з прав людини і в інших справах.

Наприклад, як наголошується у п. 42 рішення ЄСПЛ у справі «Бендерський проти України» (Заява № 22750/02, рішення від 15.11.2007 р.), Конвенція не гарантує захист теоретичних та ілюзорних прав, а гарантує захист прав конкретних та ефективних (рішення «Артико проти Італії» (Artico c. Italie) від 13.05.1980 р.). ***Право може вважатися ефективним, тільки якщо зауваження сторін насправді «заслухані», тобто належним чином вивчені судом*** (cf., «Дюлоранс проти Франції» (Dulaurans c. France), no

34553/97, п. 33, від 21.03.2000 р.; «Донадзе проти Грузії» (Donadze c. Geogie), по 74644/01, пп. 32 et 35, від 07.03.2006 р.).

Конституційний Суд України з цього приводу зазначає, що *«право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист підлягає реалізації до моменту вжиття державою, її органами чи посадовими особами будь-яких заходів, які можуть негативно вплинути на особу, її права і свободи. Це право впливає з основоположних засад судочинства, що, зокрема, expressis verbis викладені у приписах частини другої статті 129 Конституції України (рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення обвинуваченому права на захист), і реалізація цього права не залежить від його встановлення та/чи детальної регламентації у спеціальному законодавстві. Тільки за умови дотримання права особи бути заслуханою у суді суд може виконати свій конституційний обов'язок – незалежно і неупереджено, урахуваючи точку зору заінтересованої особи, розглянути всі конкретні аспекти у справі та на підставі цього видати обґрунтоване (умотивоване) рішення суду»* (абзац другий підпункту 6.3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 18 липня 2024 року № 8-р(II)/2024).

Також, відповідно до п. 5.2.5 постанови Верховного Суду від 07 березня 2018 року у справі № 910/15883/14 *«рішення суду має ґрунтуватись на повному з'ясуванні того, чи мали місце обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі, якими доказами вони підтверджуються та чи не виявлено у процесі розгляду справи інших фактичних обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення спору, і доказів на підтвердження цих обставин. Вимоги, як і заперечення на них, за загальним правилом обґрунтовуються певними обставинами та відповідними доказами, які підлягають дослідженню, зокрема, перевірці та аналізу. Все це має бути проаналізовано судом в сукупності та відображено у судовому рішенні»*.

Прищепана Анастасія Віталіївна,
студентка групи 1_1_КПД_2025 Навчально-наукового
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
Волох Олександр Костянтинівич,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Прийняття нового базового закону відповідно до усталених правил законодавчої техніки пов'язується з виникненням чи зміною самостійного, змістовно та структурно відокремленого масиву суспільних відносин, який не регулюється існуючими законодавчими актами, або виникненням потреби у прийнятті великої кількості нових законодавчих норм, які доцільніше об'єднати в одному законодавчому акті замість доповнення ними кількох існуючих законів.

Натомість, текст Закону України від 15.07.2021 р. № 1689-IX «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» (далі – Закон № 1689) не дозволяє зробити висновок про те, що йдеться про специфічну сферу суспільних відносин, яка потребувала б окремого нормативно-правового регулювання. Закон містить логічні та змістовні помилки, у його положеннях відсутнє належне правове регулювання, має місце декларативність норм, що не може міститися у нормативно-правовому акті, яким встановлюються загальнообов'язкові правила поведінки.

Як вказано у п. 1 Пояснювальної записки до відповідного законопроекту (реєстр. № 5495 від 14.05.2021 р.), необхідність його прийняття обумовлена потребою у законодавчому врегулюванні питань, пов'язаних з наданням (отриманням) всіх категорій публічних послуг, зокрема, в електронній формі, що призведе до формування єдиного підходу до механізму їх надання.

Згідно Преамбули до Закону № 1689 він визначає *засади* надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг. Хоча, судячи з назви, повинен був би визначати їх *особливості*, а не засади.

З аналізу змісту норм цього Закону можна дійти висновку, що зафіксоване в ньому слід розглядати лише як один із способів надання адміністративних послуг (зокрема, з використанням інформаційно-комунікаційних систем), а не вважати окремою сферою суспільних відносин. Натомість, поява у вітчизняному правовому полі ще одного закону з досить вузьким предметом регулювання, який є близьким до сфери адміністративних послуг, не відповідає потребам систематизації законодавства, ускладнюватиме механізм регулювання суспільних відносин та викликатиме труднощі у правозастосуванні. (Ще одним прикладом подібної (сумнівної якості) «законотворчості» парламенту є, зокрема, Закон України від 5 листопада 2021 року № 1871-IX «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні». Зауваження до нього є предметом окремого наукового дослідження).

Тим більше, що положення Закону № 1689, по суті, мають рамковий характер, адже містять чимало бланкетних норм. Зокрема, цей закон містить посилання на приписи підзаконних актів, які Кабінет Міністрів України має приймати у розвиток положень, визначених в законі (п. 7 ч. 1 ст. 1, ч. 6 ст. 5, ч. 1 і 2 ст. 9, ст. 12). Це також свідчить про недостатню самостійність предмета регулювання даного закону та запропонованого в ньому механізму регулювання суспільних відносин, а його норми цілком можуть бути частиною законодавства про адміністративні послуги, з якими «публічні послуги» об'єктивно є спорідненими – за правовою природою, правовим призначенням, суб'єктивним складом та механізмом дії.

Наведене ще раз підтверджує недостатню обґрунтованість ідеї існування окремого нормативно-правового акта про особливості надання електронних публічних послуг.

До цього слід додати такий факт, що у першій редакції законопроект № 5495 було прийнято з назвою «Про особливості надання електронних публічних послуг».

Тобто спочатку цей проєкт стосувався виключно питань надання електронних публічних послуг (підтвердженням даного факту є назва прийнятої Верховною Радою України постанови від 17.06.2021 р. № 1566-IX: *«Про прийняття за основу проєкту Закону України про особливості надання електронних публічних послуг»*).

А вже у другому читанні та в цілому Закон прийнятий з діючою нині назвою, і нібито врегульовує питання надання взагалі *будь-яких* публічних послуг, а електронних – в тому числі.

Таким чином, з метою надання більшої ваги фактично непотрібному для суспільства законопроекту (адже права і свободи громадян у сфері надання електронних послуг – як заявлено у Пояснювальній записці – він явно не захищає), з огляду на зауваження Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України про «недостатню обґрунтованість ідеї існування окремого нормативно-правового акта про особливості надання електронних публічних послуг» (підтвержені Зауваженнями Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України від 14.07.2021 р.), назву його було змінено.

Але ж назви і кількість його статей та їх зміст від цього автоматично не змінилися.

Нарешті, у п. 1 Пояснювальної записки до законопроекту № 5495, у першому ж реченні, ініціаторами прийняття закону зазначено вочевидь брехливу інформацію: *«Наразі законодавством України не врегульовано питання щодо надання публічних послуг у електронній формі, що призводить до виникнення перешкод в їх отриманні громадянами України та, відповідно, порушення їх прав і свобод»*.

Принагідно слід наголосити, що під Пояснювальною запискою поставили свої підписи **117 народних депутатів України**. Тобто, вони стверджують цією фразою, що нібито на момент реєстрації законопроекту № 5495 (станом на 14.05.2021 р.)

не було нормативно-правових актів, якими б регулювалися питання щодо надання публічних послуг у електронній формі.

Але у наступному ж реченні цитують статистичні дані про те, що «електронними публічними послугами через Єдиний державний вебпортал електронних послуг, починаючи з 2020 року, скористалося близько 573 тисяч осіб». Адже Єдиний державний вебпортал електронних послуг не функціонував би доволіно, без відповідної нормативно-правової бази.

Отже, на час реєстрації законопроекту № 5495 законодавством України вже належним чином, у тому числі на рівні законів України, було врегульовано питання щодо надання публічних послуг у електронній формі.

Наприклад, з 2012 року діє Закон України «Про адміністративні послуги», яким передбачено надання адміністративних послуг через Єдиний державний вебпортал електронних послуг.

3 листопада 2020 року було прийнято Закон України № 943-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі».

Крім того, було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 р. № 1137 «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг», якою було затверджено Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія).

Необхідно відзначити, що у Висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України щодо проекту № 5495 (від 01.06.2021 р.) міститься достатньо слушних зауважень. Ще більше їх у Зауваженнях Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України (від 14.07.2021 р.). Важливо те, що вони не були «почуті» і взяті до уваги парламентом – умисно чи з необережності, – та більшість їх нині (коли Закон № 1689 вже є чинним декілька років після прийняття) залишається актуальними.

Таким чином, для належного сприйняття зазначені зауваження слід структурувати.

Отже, завдяки виявленим, в основному, експертами Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України недолікам можна чітко прослідкувати, які ризики порушення прав і свобод громадян України містить у собі прийнятий Закон № 1689.

Оскільки жодне зауваження не було враховано, можна впевнено стверджувати, що станом на сьогодні вони також є актуальними.

Протасов Денис Сергійович,
курсант 213_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах суспільного розвитку поняття безбар'єрності постає не лише як технічний чи організаційний інструмент усунення перешкод, а як цілісна соціокультурна концепція, що відображає рівень цивілізаційної зрілості, гуманізму та соціальної відповідальності держави. Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, що формує фундамент для політики інклюзивності та рівного доступу [1]. Попри це, значна частина громадян і сьогодні зазнає бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні публічних послуг та повноцінній участі в суспільному,

культурному і політичному житті. Наявність таких перешкод у різних сферах – від архітектурної та транспортної доступності до комунікаційних і цифрових можливостей – свідчить про системність проблеми. Тобто безбар'єрність – це не просто усунення фізичних, комунікаційних або цифрових перешкод, це затвердження принципу соціальної справедливості, що має гарантувати кожній людині право на повноцінну участь у всіх сферах суспільного життя. Реалізація безбар'єрності забезпечує перехід від моделі толерантності до моделі рівноправності, де кожна особа – незалежно від фізичних можливостей, віку, статі, соціального походження чи стану здоров'я – визнається активним суб'єктом соціальних процесів.

Безбар'єрність, як основна цінність інклюзивного суспільства, передбачає створення умов, за яких кожна людина незалежно від своїх фізичних, сенсорних, когнітивних чи інших індивідуальних особливостей – має рівний доступ до всіх сфер життя суспільства [3]. Слід зазначити, що поняття «соціальна інклюзія» та «безбар'єрність» часто ототожнюються переважно до підтримки осіб з інвалідністю та представників маломобільних груп населення. Проте такий підхід, якщо його порівнювати із зарубіжним досвідом, є дещо звуженим. У країнах Європейського союзу політика у сфері інклюзії та безбар'єрності ґрунтується на принципах універсальності та недискримінації, охоплюючи широкий спектр соціальних груп: людей похилого віку, дітей, що позбавлені батьківського піклування, обдаровану молодь, внутрішньо переміщених осіб та всіх, хто з тих чи інших причин опинився у стані соціального вразливості чи ризику соціального відчуження [4]. Отже, безбар'єрність слід розуміти як міждисциплінарне та багатовимірне явище, що існує на перетині правової, економічної, освітньої, культурної та етичної площин.

У правовому аспекті вона реалізується через функціонування дієвих механізмів забезпечення рівних прав і можливостей та подолання дискримінаційних проявів в економічному – створення умов для повноцінної участі всіх соціальних груп у трудових та соціально-економічних відносинах; в освітньому – розвиток інклюзивного навчання, гнучких освітніх траєкторій та педагогіки

партнерства; у культурному – формування суспільної свідомості, заснованої на принципах толерантності, солідарності, різноманіття та взаємної поваги. На нашу думку, безбар'єрність слугує ситемоутворювальним чинником, що забезпечує реальну рівність та підвищує інтегративний потенціал суспільства.

Ключовим у формуванні інклюзивного суспільства є розуміння безбар'єрності як фундаментальної соціальної категорії, що визначає ступінь гуманізації суспільних відносин та рівень поваги до людської гідності. Безбар'єрність виконує роль нормативно-ціннісного орієнтира, спрямованого на утвердження принципів соціальної справедливості, емпатії та спільної відповідальності держави, органів місцевого самоврядування, інституцій громадянського суспільства та бізнесу за створення середовища, у якому жодна особа не зазнає дискримінації чи обмеження права через фізичні, соціальні, культурні, комунікаційні або інші особливості.

Нормативним документом, що визначає державну політику України у сфері безбар'єрності, є Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена Кабінетом Міністрів України, її метою є формування комплексного, безпечного та доступного середовища для всіх соціальних груп шляхом інтеграції принципів фізичної, інформаційної, цифрової, освітньої, громадянської, суспільної та економічної безбар'єрності у всі напрями державної політики [2]. Фізична безбар'єрність полягає у тому, що усі об'єкти фізичного оточення повинні бути доступними для всіх соціальних груп, незалежно від віку, стану здоров'я, інвалідності, статі та інших ознак. Це передбачає розробку єдиних архітектурних стандартів, щоб будівлі, вулиці, тротуари та транспорт були зручними для людей з інвалідністю, літніх осіб, батьків з дітьми та інших маломобільних груп. Інформаційна безбар'єрність передбачає доступ до інформації в різних форматах для людей незалежно від їх функціональних порушень з використанням технологій, таких як шрифт Брайля, великошрифтовий друк, аудіодискрипцію (тифлокоментування), субтитрування, переклад жестовою мовою, адаптованих текстів простою мовою та легкого читання тощо.

Цифрова безбар'єрність орієнтована на рівний доступ до цифрових сервісів, високошвидкісного Інтернету, електронних державних послуг та цифрової публічної інформації, що є передумовою функціонування сучасної електронної держави. Суспільна та громадянська безбар'єрність повинна забезпечити рівні можливості участі людей, об'єднань та окремих соціальних груп у політичному, громадському та культурному житті. Сюди також входить створення умов для фізичного розвитку, самореалізації та інклюзивного середовища, що сприяє активній участі у суспільному житті. Щодо освітньої безбар'єрності, то тут мова йде саме за створення рівних можливостей та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також можливість здобуття нових компетентностей, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації. Економічна безбар'єрність означає, що всі громадяни незалежно від віку, статі, стану здоров'я чи інших індивідуальних характеристик мають мати рівні умови та можливості для професійної діяльності та самозайнятості. У своїй сукупності, ці напрями формують цілісну систему безбар'єрності, яка сприяє соціальній інтеграції, підвищенню якості життя та зміцненню демократичних засад суспільства.

Запровадження Національної стратегії є важливим кроком для створення безбар'єрного простору в Україні. Це зможе дозволити забезпечити соціальну справедливість та рівні можливості для кожного громадянина, що є стандартом у розвинених демократичних країнах.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що безбар'єрність – це не лише про певні архітектурні та технічні завдання, а передусім це важливий соціальний принцип, який спрямований на забезпечення рівності прав та можливостей для всіх громадян без виключень. Інклюзивність є складовою цієї концепції, адже інклюзивність включає не лише осіб з інвалідністю, як звикли вважати у суспільстві, а й інші вразливі групи населення, включаючи людей похилого віку, дітей, внутрішньо переміщених осіб тощо. Безбар'єрність – це те, без чого неможливе існування демократичної країни, яка має визнавати та підтримувати різноманітність,

сприяючи повноцінній участі кожної людини у всіх сферах соціального життя.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.11.2025).

2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2021 р. № 366-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2025).

3. Вайнола Р. Безбар'єрне середовище закладу освіти як умова інтеграції дітей з інвалідністю. Післядипломна освіта в Україні. 2018. 104 –106. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_diplom_osvin_a/1_2018/%D0%9F%D0%9E_1_2018_%D0%92%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%B0.pdf (дата звернення: 10.11.2025).

4. Шозда Д. Безбар'єрність як цінність соціальної інклюзії / наук. кер. В. Степаненко // Стратегії наукового пошуку в соціальній роботі, соціальній педагогіці та соціальній освіті: поліфункціональність ідей : збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (Тернопіль, 22-23 листопада 2024 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 137-139. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/35473/1/41_Shozda_a.pdf (дата звернення: 10.11.2025).

Проців Віра Іванівна,

заступник начальника Управління – начальник відділу організації служби Управління організації служби освітньої безпеки Національної поліції України

РОЛЬ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Служба освітньої безпеки Національної поліції України є ключовим суб'єктом у створенні безпечного та безбар'єрного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Формування безпечного, інклюзивного та безбар'єрного середовища є пріоритетним напрямом державної політики у сфері освіти та захисту прав дитини. Забезпечення належних умов для навчання та розвитку кожної дитини вимагає ефективної взаємодії між закладами освіти, правоохоронними органами та громадськістю. У цьому контексті Служба освітньої безпеки виступає не лише гарантією фізичної безпеки учнів, а й активним учасником формування безбар'єрного освітнього простору.

На законодавчому рівні роль поліції у сфері освітньої безпеки закріплена у низці нормативних документів. Концепція безпеки закладів освіти, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 301-р, визначає ключові завдання державної політики у сфері безпеки учасників освітнього процесу, зокрема створення умов, що забезпечують захист від насильства, дискримінації та булінгу [1].

Інструкція з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 22 жовтня 2024 року за № 1590/42935, конкретизує форми та методи роботи поліцейських: превентивні заходи, участь у розробленні планів безпеки шкіл, протидія булінгу та робота з уразливими категоріями дітей [3].

Безбар'єрність передбачає усунення фізичних, психологічних, соціальних та інформаційних бар'єрів, що

перешкоджають участі дітей у навчальному процесі. Інспектори служби освітньої безпеки (СОБ) орієнтуються на Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р [2]. Вони гарантують рівний доступ до безпечного освітнього середовища, проводять заходи з розвитку культури інклюзії та формують у здобувачів освіти навички ненасильницької комунікації та поваги до різноманітності.

Одним із ключових аспектів безбар'єрного середовища є запобігання булінгу та іншим формам насильства. СОБ здійснює комплексну профілактичну діяльність: організовує просвітницькі заходи, тренінги, рольові ігри, дискусії для підвищення рівня обізнаності учнів щодо їхніх прав та способів захисту [3]. Важлива робота ведеться з педагогічними колективами: роз'яснення алгоритмів дій у випадках виявлення булінгу, навчання принципам медіації та ненасильницької комунікації, що формує атмосферу довіри та взаємоповаги в закладах освіти.

Служба освітньої безпеки взаємодіє з адміністраціями шкіл, органами місцевого самоврядування, службами у справах дітей, громадськими організаціями та батьківськими комітетами. Така міжсекторальна співпраця дозволяє оперативно реагувати на виклики в освітньому середовищі, здійснювати кейс-менеджмент щодо дітей із груп ризику та проводити системну профілактичну роботу. Інспектори СОБ також долучаються до розробки шкільних політик безпеки, включаючи внутрішні процедури реагування на випадки насильства та алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях.

Служба освітньої безпеки є важливим партнером у формуванні інклюзивного та безбар'єрного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Її діяльність базується на актуальних нормативно-правових актах та стратегічних документах, що забезпечують комплексний підхід до безпеки. Подальший розвиток СОБ потребує посилення ресурсного забезпечення та удосконалення механізмів взаємодії з освітніми установами і громадськістю, що дозволить ефективніше

створювати безпечне та безбар'єрне середовище для всіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. Концепція безпеки закладів освіти: Схвалено розпорядженням КМУ від 7 квітня 2023 р. № 301-р. - Київ, 2023. - 12 с.

2. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 14 квітня 2021 р. № 366-р. - Київ, 2021. - 28 с.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 жовтня 2024 р. за № 1590/42935. - Київ, 2024. - 15 с.

4. Про реалізацію експериментального проєкту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану: Затверджено постановою КМУ від 1 листопада 2024 р. № 1245. - Київ, 2024. - 18 с.

Ревенко Поліна Євгеніївна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
зі спеціальності «Право», 203 СПРБ група
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
Бухтіярова Ірина Генадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПЛАТФОРМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ

У сучасному українському суспільстві існує комплекс обмежень для різних груп у можливостях безбар'єрного доступу до інфраструктури, транспорту, зайнятості, освіти, отримання публічної інформації, послуг із боку держави та бізнесу тощо. Саме тому в Україні на державному рівні запроваджено політику безбар'єрності. Метою є створення умов, в яких кожна людина, незалежно від своїх фізичних, сенсорних, інтелектуальних чи інших особливостей, матиме рівні можливості для реалізації своїх прав та потенціалу. Важливо розуміти, що безбар'єрність – це не лише про створення фізичного середовища, доступного для всіх. Це також про зміну ставлення до людей з інвалідністю та інших груп населення, які мають певні обмеження, про повагу до їхніх прав та гідності, про розуміння їхніх потреб та прагнень. Безбар'єрність охоплює всі сфери життя та сприяє соціальній інклюзії та боротьбі зі стереотипами [1].

У сучасному демократичному суспільстві забезпечення прав людини набуває нових форм і вимог, серед яких — право на доступність державних послуг та інформації [3].

Принцип безбар'єрності виступає ключовим елементом реалізації цього права: він передбачає, що всі люди, незалежно від фізичних, соціальних чи технологічних обмежень, мають рівний доступ до послуг, інформації та інфраструктури. У цьому контексті

цифрові рішення держави відіграють критичну роль, адже саме вони можуть значно знизити бар'єри-доступу. Платформа «Дія» — один із провідних державних цифрових сервісів України — виступає прикладом такого інструменту.

Дія - державний мобільний застосунок, вебпортал і бренд цифрової держави в Україні, розроблений Міністерством цифрової трансформації України за наказом Президента України [2].

Одним із ключових завдань сучасної української держави є створення безбар'єрного середовища для всіх громадян, що передбачає забезпечення рівного доступу до державних послуг. Реалізація цього завдання безпосередньо пов'язана з принципом доступності, який відображає зміст публічного управління та є складовою адміністративного права. У межах цифрової трансформації державного управління особливу роль відіграє Єдиний державний вебпортал електронних послуг — платформа «Дія», яка стала одним із головних інструментів реалізації принципу доступності в системі адміністративних послуг.

Дія - прозора і зрозуміла держава для людей. Менше черг, більше життя. Застосунок в якому усі потрібні документи в одному місці, у вашому смартфоні. Це один портал, де можна отримати всі послуги онлайн: швидко, зручно та людяно [4].

Платформа «Дія» охоплює як мобільний додаток, так і веб-сервіси, що дозволяють громадянам отримувати державні послуги онлайн, зберігати цифрові документи, звертатись до адміністративних процедур. При цьому одним із пріоритетів є забезпечення доступності: зокрема, до цифрових продуктів та послуг для «всіх без виключення категорій споживачів, зокрема осіб з інвалідністю».

По-перше, платформа «Дія» робить адміністративні послуги більш доступними географічно та часово. Завдяки можливості отримувати сервіси онлайн, громадяни не обмежені лише відвідуванням фізичних установ у робочий час. Це особливо важливо для людей з обмеженою мобільністю чи тих, хто живе в малодоступних регіонах. Через «Дію» можна отримати понад 120 адміністративних послуг онлайн - без необхідності звернення до ЦНАП. Це відповідає принципу «єдиного вікна» і скорочує

контакт громадянина з чиновником, що зменшує ризики корупції й підвищує ефективність адміністративного процесу.

Відповідно до вимог Закону України «Про адміністративні послуги», держава повинна забезпечити зручність і прозорість їх надання. Мобільний додаток та вебпортал «Дія» реалізують це положення через можливість отримання послуг дистанційно, 24/7, незалежно від місця проживання чи стану здоров'я особи.

По-друге, цифрова доступність - це значний компонент. У межах ініціативи з безбар'єрності у цифровій сфері, державне підприємство «Дія» створило робочу групу з цифрової доступності, що проводить аудит веб-ресурсів, впроваджує заходи з покращення доступності інтерфейсів, адаптації для людей з інвалідністю. Це має важливе значення для реалізації права на інформацію та користування державними сервісами без дискримінації.

По-третє, платформа «Дія» задає новий стандарт сервісу, який передбачає принцип безбар'єрності у фізичних просторах: мережа «Дія Центрів» (ЦНАПів за моделлю «Дія») встановлює критерії доступності - пандуси, ліфти, тактильні елементи, аудіопокажчики тощо. Таким чином, безбар'єрність реалізується не лише через цифровий, але й через фізичний простір державних сервісів.

Підсумовуючи, можна зазначити, що безбар'єрність є невід'ємною складовою сучасної державної політики України, спрямованої на створення рівних можливостей для кожного громадянина. Її реалізація охоплює не лише фізичну доступність простору, а й цифрову, інформаційну та соціальну сфери. Платформа «Дія» стала яскравим прикладом того, як технології можуть сприяти усуненню бар'єрів між державою та людиною, забезпечуючи швидкий, зручний і недискримінаційний доступ до адміністративних послуг. Вона втілює принцип «держава у смартфоні» та водночас — принцип поваги до гідності кожного громадянина. Отже, розвиток «Дії» як елемента політики безбар'єрності є важливим кроком до формування відкритої, інклюзивної та орієнтованої на людину держави.

Література:

1. Важливість безбар'єрності в українському суспільстві. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/vajlivist-bezbarernosti-v-ukrainskomu-suspilstvi>. (дата звернення 30.10.2025 року).
2. Дія (сервіс). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/81> (дата звернення 30.10.2025 року).
3. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Скорик В. О. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. V Міжнародна науково-практична конференція «Trends in science and practice of today», 19-22 жовтня 2021р., Анкара, Туреччина С. 107-113.
4. Як працює Дія? URL: <https://diia.gov.ua/faq/8> (дата звернення 30.10.2025 року).

Романюк Анна Русланівна,

курсант 212_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ,

Висотенко Юлія Вікторівна,

доцент кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ТА ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі освітні системи перебувають під впливом низки суттєвих трансформацій: прискорена цифровізація, глобалізація, збільшення різноманіття учнів (зокрема за віком, культурою, здібностями), а також зростаючі очікування суспільства щодо рівного доступу до якісної освіти. Тому реалії сьогодення диктують впровадження нових сучасних підходів до

реалізації освітнього процесу, особливо, з використанням інформаційних технологій.

Сучасне суспільство переживає глибокі соціальні, економічні та технологічні зміни, які суттєво впливають на освітню сферу. Зростає різноманіття учасників освітнього процесу – за віком, соціальним статусом, культурою, станом здоров'я, освітніми можливостями. Тому виникає потреба у гнучких і адаптивних навчальних програмах, що забезпечують рівний доступ до якісної освіти кожному здобувачу. В умовах воєнних викликів, внутрішнього переміщення населення та інтеграції дітей із тимчасово окупованих територій питання безбар'єрності набуває особливої актуальності, адже освіта має бути інклюзивною, доступною та без дискримінації.

Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами (далі – ООП) з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти [1].

Метою безбар'єрності є створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики [2].

Адаптація – це стратегії, що допомагають дитині з особливими освітніми потребами засвоювати ті самі обсяги знань, що і її однокласники в інклюзивному класі. Тоді як модифікація – це зміна (зазвичай, спрощення) змісту предмету, програми викладання та, у результаті, рівня знань та навичок, які має опанувати дитина впродовж навчання [3].

Диференціація – це гнучкий спосіб коригувати методи навчання з урахуванням освітніх потреб, компетентностей та можливостей кожної дитини. Традиційний шкільний підхід базується на тому, що весь клас отримує одне завдання. Натомість

диференціація означає, що вчитель бере до уваги особливості кожного учня [4].

Безбар'єрність є ключовим принципом сучасного інклюзивного суспільства, що забезпечує рівний доступ усіх людей до різних сфер життя. Вона проявляється у різних формах, які відповідають специфічним потребам людей у фізичному, інформаційному, цифровому та освітньому середовищі. Щоб краще зрозуміти це явище, варто розглянути основні види безбар'єрності та їхні особливості. Безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [2]. Безбар'єрним середовищем визнається простір необмежених можливостей, в якому відсутні дискримінація, соціальні упередження та стереотипи, враховуються інтереси та потреби кожного громадянина. Фізична безбар'єрність – усі об'єкти фізичного оточення доступні для всіх соціальних груп незалежно від віку, стану здоров'я, інвалідності, майнового стану, статі, місця проживання та інших ознак.

Інформаційна безбар'єрність – люди незалежно від їх функціональних порушень чи комунікативних можливостей мають доступ до інформації в різних форматах та з використанням технологій, зокрема шрифт Брайля, великошрифтовий друк, аудіодискрипція (тифлокоментування), переклад жестовою мовою, субтитрування, формат, придатний для зчитування програмами екранного доступу, формати простої мови, легкого читання, засоби альтернативної комунікації. Цифрова безбар'єрність – усі суспільні групи мають доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації. Освітня безбар'єрність – створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей [5].

Освіта відіграє важливу роль у подоланні бар'єрів, створюючи рівні можливості для розвитку та самореалізації кожної людини. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні.

Жоден з них не має відчувати себе іншим – і це головне завдання інклюзії. Наприклад, якщо освітньою політикою передбачено, що діти з інвалідністю мають навчатися за місцем проживання, то втілення цієї політики вимагає забезпечення архітектурної доступності для них шкільних приміщень і житлових будинків, спортивних, туристичних та рекреаційних об'єктів, доступних транспортних засобів тощо. Тому важливо, щоб політика у сфері освіти осіб з особливими потребами/інвалідністю розроблялася на засадах партнерства: адміністрації школи, учителів, представників профільних міністерств і відомств, громадських організацій, представників Інклюзивно-ресурсного центру і батьків, а головне самих дітей [с. 11, 6].

У результаті дослідження встановлено, що адаптація навчальних програм є одним із ключових механізмів підвищення якості освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій. Вона забезпечує можливість урахування індивідуальних освітніх потреб кожного здобувача освіти, сприяє розвитку інклюзивного середовища та підвищує ефективність навчального процесу. Формування безбар'єрного простору виступає необхідною умовою рівного доступу до освіти, культури, інформації та професійної самореалізації, створюючи підґрунтя для гармонійного розвитку особистості незалежно від фізичних, соціальних чи культурних особливостей. Інтеграція сучасних технологій із гуманістичним, особистісно орієнтованим підходом до навчання є запорукою успіху освітніх реформ. Такі підходи дозволяють не лише модернізувати навчальний процес, а й створити справді інклюзивне середовище, у якому кожен учень або студент відчуває підтримку та має рівні можливості для розвитку. З метою подальшого вдосконалення освітньої системи доцільно:

- оновлювати навчальні програми з урахуванням різних освітніх і соціальних потреб учасників навчання;
- забезпечити якісну підготовку педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі;
- розвивати партнерство між державними структурами, освітніми закладами, громадами та громадськими організаціями задля ефективної реалізації принципів безбар'єрності. Формування

безбар'єрного освітнього середовища – це не лише педагогічне, а й соціальне завдання, що визначає гуманістичний розвиток сучасного суспільства та відображає пріоритети демократичної, відкритої й справедливої держави.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%00%B0+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B8+%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B8+%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D0%BC%D0%B8#Text> (дата звернення: 06.11.2025).

2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2021 р. № 366-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

3. Степанова-Камиш А. Навчання дітей з ООП: адаптація та модифікація навчальних програм / Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/2020/12/18/navchannya-ditej-z-ooop-adaptatsiya-ta-modyfikatsiya-navchalnyh-program/> (дата звернення: 04.11.2025).

4. Диференційоване навчання: навіщо і як проводити. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/2021/10/16/dyferentsiojovane-navchannya-navishho-i-yak-provodyty/> (дата звернення: 06.11.2025).

5. Безбар'єрність. Міністерство внутрішніх справ України. [Електронний ресурс]. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/7/5/7/3/6/informaciina-pamiatka.pdf> (дата звернення: 06.11.2025).

6. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агентство Україна», 2019. – 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf> (дата звернення: 06.11.2025).

Ружнілова Вікторія Віталіївна,
студентка 401_СПРБ_2022 н/г Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
Булик Ірина Леонтіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна система освіти України перебуває на етапі активного реформування, одним із ключових напрямів якого є забезпечення безбар'єрності в освітньому процесі. Безбар'єрність передбачає створення рівних умов для всіх учасників освітнього процесу — незалежно від їхніх фізичних можливостей, соціального статусу, статі, віку чи місця проживання.

Поняття інклюзії вже тривалий час активно використовується в освітній сфері, особливо коли йдеться про навчання осіб з особливими освітніми потребами (англ. *inclusion* – включення; франц. *inclusif* – той, хто включає в себе; лат. *include* – заключаю, включаю) – означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [1].

Питання інклюзивної освіти в теоретичному аспекті досліджували такі науковці, як В. Бондар, Л. Будяк, В. Гладуш, Л. Головань, А. Колупаєва, І. Кузава, М. Матвєєва, С. Миронова, В. Панко, О. Позняк, Т. Сак, В. Синьов, П. Таланчук, О. Таранченко, В. Тищенко, А. Шевцов та інші, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних засад інклюзивної освіти в Україні.

Як зазначає О. Позняк, інклюзія спрямована на виявлення й усунення бар'єрів спілкування, а отже, передбачає збір, узагальнення та оцінку інформації з різних джерел із метою вдосконалення освітньої політики і практики, заохочення дітей та дорослих до навчання [2].

Україною ратифіковано основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей та прав людей з інвалідністю, згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Стаття 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, визначає обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти. Однією з основних умов забезпечення рівного доступу до якісної освіти є безбар'єрність — створення такого освітнього середовища, у якому кожен здобувач освіти має можливість навчатися, розвиватися та реалізовувати свій потенціал без перешкод.

Для цілей реалізації цього права без дискримінації й на підставі рівності можливостей держави-учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя, прагнучи при цьому:

- a) до повного розвитку людського потенціалу, а також почуття гідності та самоповаги та до посилення поваги до прав людини, основоположних свобод і людської багатоманітності;
- b) до розвитку особистості, талантів і творчості осіб з інвалідністю, а також їхніх розумових і фізичних здібностей у найповнішому обсязі;
- c) до надання особам з інвалідністю можливості брати ефективну участь у житті вільного суспільства.

2. Під час реалізації цього права держави-учасниці забезпечують, щоб:

- a) особи з інвалідністю не виключалися через інвалідність із системи загальної освіти, а діти з інвалідністю - із системи безплатної та обов'язкової початкової або середньої освіти;
- b) особи з інвалідністю мали нарівні з іншими доступ до інклюзивної, якісної та безплатної початкової й середньої освіти в місцях свого проживання;
- c) забезпечувалося розумне пристосування, що враховує індивідуальні потреби;
- d) особи з інвалідністю отримували всередині системи загальної освіти необхідну підтримку для полегшення їхнього

ефективного навчання;

е) в умовах, які максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку, відповідно до мети повного охоплення, вживались ефективні заходи з організації індивідуалізованої підтримки [3]. Вона зобов'язує держави забезпечувати інклюзивну освіту на всіх рівнях, рівний доступ до навчання та створення умов для повного розвитку особистості без дискримінації.

Проблемою ефективного впровадження інклюзії та руйнування бар'єрів для осіб з особливими освітніми потребами, є недостатнє фінансування освітньої галузі, зокрема в частині забезпечення інклюзивного навчання, наявність соціальних стереотипів, що зумовлено історично, брак кваліфікованого педагогічного персоналу, складна та мінлива соціально-економічна та політична ситуація в країні, що напряду відображається на розвитку освітньої галузі.

Не можна не виділити ще одну проблему безбар'єрного освітнього середовища – складна соціально-політична обстановка в країні. Починаючи з 2020 року, коли ми усі переживали тотальний карантин, спричинений світовою пандемією COVID-19, а з лютого 2022 року – війну з російською федерацією [4]. Разом із тим ці виклики стимулювали пошук нових підходів до організації безбар'єрного освітнього простору — розвиток дистанційних технологій, створення освітніх хабів для внутрішньо переміщених осіб, розширення програм психологічної підтримки та інклюзивних сервісів.

Для подолання проблем упровадження безбар'єрності в освіті необхідно забезпечити належне фінансування інклюзивних програм, залучати міжнародну допомогу та інвестиції в освітню сферу. Важливо підвищувати кваліфікацію педагогічних працівників і формувати у суспільстві толерантне ставлення до осіб з особливими освітніми потребами через просвітницькі ініціативи. Необхідно також удосконалювати інфраструктуру навчальних закладів, забезпечуючи їх архітектурну доступність і впровадження сучасних дистанційних технологій.

Таким чином, безбар'єрність в освітньому процесі є

невід’ємною складовою реалізації права кожної людини на освіту та важливою умовою формування справедливого, інклюзивного суспільства. Її впровадження спрямоване на усунення будь-яких перешкод, що заважають повноцінній участі всіх здобувачів освіти у навчальному процесі, незалежно від стану здоров’я, соціального становища чи інших індивідуальних особливостей. Україна, ратифікувавши Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, взяла на себе зобов’язання створити умови для інклюзивної освіти, що відповідає міжнародним стандартам.

Література:

1. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова; [упоряд. В.М. Тімашова]. – Київ : «МП Леся», 2011. – 528 с.
2. Позняк О. Генеза поняття «інклюзивне освітнє середовище». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 9 (113). С. 293 – 308.
3. НОП «Безбар’єрність» : Національний освітній проєкт «Безбар’єрність» / Децентралізація. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/408/NOP_Bezbaryernist.pdf (дата звернення: 15.10.2025)
4. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція; ООН від 13.12.2006 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_g71 (дата звернення: 15.10.2025)
5. Зуєва Аліна Юріївна. Соціальна безбар’єрність в умовах освітнього середовища : кваліфікаційна робота (магістр) / Криворізький державний педагогічний університет, факультет соціальної педагогіки і соціальної роботи. — Кривий Ріг, 2023. - 46 с. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11931/1/%D0%97%D1%83%D1%94%D0%B2%D0%B0_2023.pdf (дата звернення: 15.10.2025).

Савело Мар'яна Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра за спеціальність
«Право» 203_СПРБ_2024 н/г Навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СТВОРЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасному демократичному суспільстві доступність середовища є не лише технічною, а фундаментальною соціальною, правовою та етичною категорією. Безбар'єрне середовище — це умова реального здійснення прав людини, зокрема прав осіб з інвалідністю, похилого віку, дітей, тимчасово обмежених у рухах, вагітних жінок та інших груп, які зазнають бар'єрів у повсякденному житті. Згідно з Конвенцією ООН про права інвалідів (2006), яку Україна ратифікувала у 2012 році, держава зобов'язана забезпечити повну та ефективну участь інвалідів у суспільному житті на рівні з іншими, зокрема шляхом створення безбар'єрного середовища у всіх сферах — від транспорту до освіти, культури, медицини та адміністрування [3].

У цьому контексті органи місцевого самоврядування (ОМС) виступають ключовим суб'єктом реалізації цих зобов'язань. Вони є найближчим до громадян рівнем влади, відповідальним за фізичну, інформаційну, комунікаційну та соціальну доступність територій, де люди живуть, працюють, навчаються та отримують послуги. У рамках децентралізації, що розпочалася в Україні з 2015 року, ОМС отримали значні повноваження, фінансові ресурси та автономію у плануванні розвитку міст і сіл. Це створило унікальну можливість — перетворити принципи безбар'єрності з абстрактних норм у конкретні, видимі та життєво важливі зміни на місцях [2].

Основним в цьому питанні є Закон України «Про забезпечення доступності об'єктів інфраструктури та послуг для осіб з інвалідністю», який визначає принципи, вимоги та механізми забезпечення рівного доступу осіб з інвалідністю до фізичного середовища, транспорту, інформації, зв'язку, електронних ресурсів і послуг. Цей закон спрямований на усунення бар'єрів у суспільному житті, створення умов для самостійного пересування, отримання інформації, участі у громадському та професійному житті, а також на забезпечення реалізації конституційних прав осіб з інвалідністю [1].

Відповідно до статті 4 цього Закону, органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у впровадженні політики безбар'єрності на місцевому рівні. Вони зобов'язані забезпечувати доступність об'єктів інфраструктури, які перебувають у їхній власності або належать до сфери їхньої компетенції, включаючи будівлі органів влади, громадські простори, транспортну інфраструктуру, заклади освіти, охорони здоров'я та культури. Крім того, місцеві ради мають обов'язково враховувати вимоги безбар'єрності під час розроблення, реконструкції, нового будівництва або капітального ремонту будь-яких об'єктів — це означає, що проектна документація повинна відповідати державним будівельним нормам щодо доступності. [1]

Спираючись на вище викладене можна виокремити ключові напрями діяльності органів місцевого самоврядування на які треба звернути увагу і спрямувати більше ресурсів для створення безбар'єрного середовища, а саме на:

1) фізична доступність інфраструктури. Фізична доступність — це основа безбар'єрності, яка визначає, чи може людина з інвалідністю (зокрема, на інвалідному візку, з порушеннями зору чи руховими обмеженнями) самостійно та безпечно переміщуватися у міському або сільському середовищі.

1.1 Пішохідна інфраструктура. Органи місцевого самоврядування мають забезпечити: тротуари шириною не менше 1,5 м, без перешкод (стовпів, рекламних конструкцій), з вирівняним покриттям (без вибоїн, тріщин, змін рівня більше 2 см); пандуси на перепадах висот (наприклад, бордюри): нахил не

більше 8%, з поручнями на висоті 70–90 см, з рельєфно-контрастними поверхнями на вершині та в основі; тактильну плитку на тротуарах та перед пішохідними переходами — для незрячих: поперечна плитка попереджає про небезпеку, поздовжня — вказує напрямок; пішохідні переходи зі звуковим супроводом (підказує, коли можна переходити дорогу), кнопками на висоті 80–110 см, контрастними розмітками [2].

Громадський транспорт. Доступний транспорт — ключ до соціальної активації. ОМС є доцільним закуповувати або оновлювати парк низькопідлогових автобусів та тролейбусів зі вбудованими підйомниками або відкидними пандусами; обладнувати зупинки: рівний підхід до тротуару, інформаційні табло з великим шрифтом, голосові оголошення, тактильні майданчики (довжиною не менше 1,5 м); забезпечити резервування місць для людей на візках та супровідних. [2]

1.2 Будівлі та заклади соціальної сфери. Згідно Закону «Про забезпечення доступності об'єктів інфраструктури та послуг для осіб з інвалідністю», всі об'єкти, побудовані або реконструйовані після 2019 року, мають бути безбар'єрними. ОМС відповідають за адаптацію будівель та закладів освіти вимогам доступності та безбар'єрності, а саме: входи: без порогів, з поручнями, зовнішні пандуси або підйомники (у випадку високих сходів); ліфти: мінімальний розмір кабіни — 1,1 × 1,4 м, кнопки з рельєфно-контрастними символами, голосове озвучення поверхів; евакуаційні шляхи тощо. Приклад: У Івано-Франківську у 2022–2024 рр. за підтримки ЄБРР (проект «Розвиток міської інфраструктури») адаптовано 217 об'єктів — від лікарень до бібліотек. Кожен об'єкт пройшов громадський аудит з участю місцевих громадських організацій [4].

2) Фінансове та управлінське забезпечення, адже безбар'єрність неможлива без системного підходу та ресурсів. Відповідно до Закону України «Про забезпечення доступності об'єктів інфраструктури та послуг для осіб з інвалідністю» встановлено зобов'язання для ОМС які спрямовані на усунення бар'єрів у фізичному, інформаційному, транспортному та комунікаційному середовищах [1]. Реалізація цих норм вимагає

системного підходу, який охоплює планування, фінансування, проектування та громадський контроль.

Варто зауважити, що створення безбар'єрного середовища є не лише технічним завданням, а складовою частиною реалізації фундаментальних прав людини, соціальної справедливості та інклюзивного розвитку суспільства. У контексті України, де після початку децентралізації органи місцевого самоврядування отримали значну автономію у плануванні та управлінні розвитком територій, саме вони стають головним суб'єктом здійснення державної політики у сфері доступності.

Особливу увагу слід приділити громадському контролю та участі самих людей з інвалідністю у проектуванні та оцінці інфраструктурних змін. Принцип «Нічого про нас без нас» є не просто лозунгом, а обов'язковою умовою легітимності та ефективності будь-яких заходів. Саме такий підхід забезпечує, що створюване середовище відповідає реальним потребам, а не формальним вимогам.

Отже, органами місцевого самоврядування можуть стати справжнім двигуном змін у створенні безбар'єрного середовища, якщо вони поєднують правову відповідальність, фінансову прозорість, технічну компетентність та соціальну відкритість. Подальший прогрес залежить не лише від наявності законів, а від готовності місцевої влади перетворити права на доступність у реальність кожного дня для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей.

Література:

1. Про забезпечення доступності об'єктів інфраструктури та послуг для осіб з інвалідністю: Закон України від 23 лютого 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1873-17> (дата звернення: 16.11.2025).

2. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р. від 14 квітня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.11.2025).

3. Конвенція про права осіб: Закон № 1767-VI від 16.12.2009
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 17.11.2025)

4. Модернізація муніципальної інфраструктури в Україні
URL: <https://www.ebrd.com/work-with-us/project-finance/project-details/175291>.

Самойленко О.Г.,

курсант 201 навчальної групи навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту Національної академії
внутрішніх справ,

Лукашенко Альона Анатоліївна,

доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Впровадження електронних публічних послуг є одним із ключових напрямів модернізації публічного управління в Україні. Електронні сервіси забезпечують доступність, зручність та оперативність взаємодії громадян із державою, сприяють зниженню корупційних ризиків і оптимізації адміністративних процедур. Ефективність їх функціонування безпосередньо залежить від нормативно-правового забезпечення та організаційної готовності органів влади. Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» №1689-IX від 15 липня 2021 року закріпив правові засади електронних сервісів, однак подальший їх розвиток потребує комплексного адміністративно-правового підходу. Законодавець у ч.1. п.2 ст.1 згаданого Закону електронні публічні послуги визначає як послуга, що надається органами публічного адміністрування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні. Також

у нормативному тексті підкреслюється на автоматизації такої адміністративної послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Зазначені послуги подаються шляхом заяви (звернення, запиту) в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (у тому числі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг), або без подання такої заяви (звернення, запиту) [1].

Аналізуючи дану дефініцію, варто зазначити ознаки електронних публічних послуг:

- публічний характер послуги;
- включення адміністративних послуг до складу електронних;
- використання інформаційно-телекомунікаційних систем;
- електронна форма звернення (заяви, запиту);
- можливість надання послуги без заяви (надання за фактом або автоматично, наприклад: автоматичні виплати, повідомлення, реєстраційні дії);
- обов'язковість електронної взаємодії сторін;
- технологічна незалежність від паперової форми;
- наявність юридично значимого результату.

Ці ознаки вказують, що е-послуги – це не лише цифровий формат, а трансформація адміністративних процедур.

Водночас, адміністративне право забезпечує правовий механізм надання е-послуг, визначаючи:

- 1) порядок адміністративної процедури у цифровому середовищі;
- 2) правовий статус заявника та постачальника послуги;
- 3) підстави та форми відповідальності посадових осіб;
- 4) вимоги до інформаційних систем, реєстрів та захисту даних.

Отже, законодавцем визначені основні засади надання публічних (електронних) публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг.

Також законодавцем врегульовані відносини у сфері надання публічних (електронних публічних) послуг щодо

декларування та реєстрації місця проживання (перебування) фізичних осіб в Україні, встановлено порядок надання таких послуг та порядок внесення, обробки, обміну відповідними відомостями в електронних реєстрах, базах даних для надання таких послуг [2]. Щодо захисту та обробки персональних даних, захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних також встановлені правові відносини. Безпосередньо вони врегульовані Законом України «Про захист персональних даних» [3].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання впровадження електронних публічних послуг - це система правових норм, встановлених державою, які регулюють процедури, умови та механізми надання державних і муніципальних послуг в електронній формі. Метою є забезпечення законності, прозорості та ефективності взаємодії між громадянами/бізнесом і суб'єктами владних повноважень (органами влади) через цифрові канали.

Варто зазначити, що в умовах сьогодення українська модель цифрової держави активно розвивається завдяки платформі «Дія», яка поєднує мобільний застосунок і вебпортал. Доступними є понад п'ятдесят таких електронних послуг. Найпоширенішими з них є оформлення документів (ID-картка, закордонний паспорт, водійське посвідчення), реєстрація бізнесу та подача податкових декларацій, послуги, пов'язані з будівництвом, отримання соціальних допомог, послуг для внутрішньо переміщених осіб, а також оплата штрафів та комунальних послуг.

Завдяки інтероперабельності реєстрів (наприклад, Трембіта) значна частина даних передається між органами автоматично, що є важливим адміністративно-правовим інструментом зменшення бюрократії [4].

Разом з тим, існують адміністративно-правові виклики впровадження е-послуг, це такі як:

1. Захист персональних даних – електронні послуги обробляють великі масиви персональних даних, що потребує посилення правових гарантій.

2. Кібербезпека – інформаційні системи органів влади є потенційними цілями кібератак.

3. Рівність доступу – необхідно забезпечити можливість використання сервісів особами з інвалідністю, літніми людьми та громадянами сільської місцевості.

4. Юридична рівність електронної та паперової форми [1].

5. Організаційна готовність органів влади – нестача кадрів, IT-фахівців, недостатній рівень внутрішніх регламентів.

6. Інтеграція реєстрів – правові бар'єри міжвідомчого обміну, необхідність уніфікації стандартів.

Електронні публічні послуги стали ключовим елементом реформування системи публічного управління в Україні. Адміністративно-правові засади їх функціонування забезпечують правомірність, прозорість і доступність сервісів, створюючи умови для якісної взаємодії громадян із державою.

Законодавство України формує базову модель електронних послуг, однак потребує подальшого розвитку: посилення кібербезпеки, уніфікації реєстрів, удосконалення адміністративних процедур, забезпечення цифрової інклюзії та адаптації до європейських стандартів.

Отже, впровадження електронних послуг – це не лише технологічний процес, а комплексна адміністративно-правова реформа, що визначає майбутню модель української цифрової держави.

Література:

1. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15 лип. 2021 р. №1689-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 46. Ст. 383. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>

2. Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні: Закон України від 5 листоп. 2021 р. №1871-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 94. Ст. 6047. // База даних «Законодавство

України» / ВР України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1871-20#Text>

3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 черв. 2010 р. №2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

4. Система «Трембіта» – Департамент цифрової трансформації, інформаційних технологій та е-урядування. URL:
<https://egov.dp.gov.ua/services/sistema-trembita>.

Сапун Вікторія Олександрівна,

курсант 211_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ,

Висотенко Юлія Вікторівна,

доцент кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Актуальність дослідження проблематики безбар'єрності у сфері публічної служби зумовлена необхідністю забезпечення рівного доступу громадян до державних послуг незалежно від фізичних можливостей, віку, статі, соціального стану чи місця проживання. У сучасних умовах реформування державного управління Україна поступово переходить до європейських стандартів інклюзивності, що закріплено в Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору, Законах України «Про державну службу», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та низці підзаконних нормативно-правових актів. Забезпечення безбар'єрності у публічній службі сприяє реалізації принципу рівності, дотриманню прав людини, формуванню відкритої та доступної системи державного

управління, а й підвищує його ефективність через залучення більш різноманітного кадрового потенціалу, формуючи нову культуру відкритості, доступності й поваги до кожного громадянина.

Як зазначено в Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: «безбар'єрність – це загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності» [1]. Тож зусилля Уряду повинні бути спрямовані на розвиток таких умов для суспільства, де кожен громадянин не відчуватиме жодних обмежень (зрозуміло, що в межах чинного законодавства). Безбар'єрний простір в Україні повинен включати різні напрями, як-от: суспільну, інформаційну, економічну, фізичну, освітню та в умовах діджиталізації, що швидко розвивається, – цифрову безбар'єрність. На нашу думку, важливим кроком у досягненні поставлених цілей є утворення Ради безбар'єрності, основною метою якої є створення безбар'єрного простору в Україні [2, с. 85].

Перед органами публічної влади України постає комплексне завдання щодо створення безбар'єрного простору в різних аспектах життя людини. Відсутність доступного середовища негативно впливає не лише на окремі групи населення, а й на загальний рівень добробуту суспільства. Сучасні бар'єри наявні в загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри в доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними, що не дозволяє точно визначити кількість осіб, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для їх усунення [3, с. 40].

Коли йдеться про безбар'єрність у суспільному дискурсі інколи створюється хибне враження, що безбар'єрність означає створення «особливих» або додаткових умов для окремих

категорій осіб. Проте організація робочого середовища, яке є доступним для публічних службовців з інвалідністю, автоматично робить його зручним і безпечним для всіх працівників. Запровадження гнучкого графіку для працівниці з дитиною або забезпечення можливості відпустки для догляду за дитиною сприяє збереженню цінних кадрів, зменшує витрати на підбір і навчання нового персоналу, підвищує рівень лояльності та стабільності у трудовому колективі.

До того ж, наявність у колективі представників різних соціальних груп розширює спектр ідей, формує інноваційні управлінські рішення та сприяє кращому розумінню потреб користувачів державних послуг. Тож, створення безбар'єрного робочого середовища не є вузькою соціальною або гуманітарною ініціативою – це інструмент підвищення ефективності державного управління, продуктивності праці та якості комунікації.

Тривалий час потреби окремих соціальних груп не враховувалися під час формування державної політики, що зумовило недостатню адаптованість інфраструктури, сервісів та робочих місць до їх можливостей і потреб. Сучасні тенденції засвідчують поступову зміну підходів до регулювання цієї сфери: соціальні групи, які раніше перебували поза межами публічної уваги, набувають більшої видимості у суспільному житті, що сприяє їхній інтеграції та створює додаткові соціально-економічні переваги, такі групи мають значний потенціал для розвитку українського суспільства [4, с. 64].

Для реалізації завдань, визначених Національною стратегією зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [1], наказом Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) від 29 вересня 2023 року № 159-23 затверджено типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії». Загальною метою цієї програми є формування професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення створення

безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії; підвищення рівня обізнаності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо міжнародних і національних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного простору; розвиток умінь державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування організувати безбар'єрний простір в органах державної влади, органах місцевого самоврядування відповідно до вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів; формування в державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування культури безбар'єрності в контексті філософії суспільства без обмежень [3, с. 43].

До організаційних аспектів формування безбар'єрного середовища слід віднести також проблеми інформаційної безбар'єрності, що передбачає доступність інформації, що надходить від влади; інформації в судовому та виборчому процесах; інформації під час отримання публічних послуг, а також поширюється засобами масової інформації, у сфері культури, креативних індустрій та спорту. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення постанови Кабінетом Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо функціонування офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади», якою запроваджено уніфіковані вимоги до дизайну та змісту офіційних вебресурсів. Виконання цих вимог сприятиме підвищенню доступності розміщеної інформації та дозволить зробити вебконтент зручним для всіх користувачів, зокрема осіб із порушеннями зору, слуху, мовлення тощо [5, с. 72].

Отже, у контексті сталого розвитку та формування сучасної європейської моделі суспільства безбар'єрність, яка передбачає рівні можливості для всіх громадян без винятку, має посідати важливе місце у державній політиці. При цьому одним із ключових завданням є забезпечення балансу між національною безпекою та дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також урахування глобалізаційних тенденцій, що зумовлюють

підвищення вимог до доступності державних послуг та інфраструктури.

Необхідність створення безбар'єрного середовища закріплена на рівні нормативно-правових актів Європейського Союзу (далі – ЄС) (директив та регламентів), а також стратегічних програм держав – членів ЄС. В Україні податкові процеси вже відображені у законодавстві та державних програмах, що є підґрунтям для подальшого розвитку доступного та інклюзивного середовища. Важливою складовою цього процесу, поряд із фізичною доступністю, є забезпечення психологічної підтримки та соціальної інтеграції осіб з обмеженими можливостями, аби сприяти їх повноцінній участі в суспільному житті.

Створення системи безбар'єрності є поступовим і ресурсозатратним процесом, який потребує людських, фінансових і організаційних ресурсів, а також застосування кращих міжнародних практик. Методологічна та експертна підтримка країн, що вже досягли значних результатів у цій сфері, може стати важливим чинником ефективності та прискорення реформ [2, с. 90].

Таким чином, безбар'єрність у публічній службі є необхідною умовою формування сучасної, інклюзивної та ефективної системи державного управління, у межах якої кожен працівник і громадянин має рівний доступ до державних послуг, можливостей професійного розвитку незалежно від стану здоров'я, віку, статі чи соціального статусу. Реалізація принципу безбар'єрності передбачає комплексні зміни у нормативно-правовому регулюванні, кадровій політиці, архітектурному та цифровому середовищі, а також в управлінській культурі. Це забезпечує не лише дотримання прав людини, але й сприяє зростанню рівня довіри до державних інституцій, розвитку професійного потенціалу державних службовців та зміцненню демократичних засад публічного управління в Україні.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. №

366-p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.11.2025).

2. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. «Безбар'єрна Україна»: проблеми та перспективи. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 82-93. URL:

<https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9c9b710-3dba-4c19-9edf-97610f8daa36/content> (дата звернення: 05.11.2025).

3. Лопушинський І.П., Л.Я. Слободян. Безбар'єрність як державна ідеологія й політика забезпечення рівних прав і можливостей громадян. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2023. С. 36-46. URL:

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/19358/1/Zb%D1%96rnik%20NUCZU_2023_2_19%2B%2B.pdf#page=36 (дата звернення: 05.11.2025).

4. Ковалевський В. Проблемні питання реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»* October 18, 2024; Cambridge, UK. 2024. С. 63-67. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2298/2336> (дата звернення: 05.11.2025).

5. Марова С.Ф. Організаційні аспекти створення та функціонування безбар'єрного середовища. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2020. С. 68-74. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16273709698039.pdf#page=69> (дата звернення: 05.11.2025).

Семенюк Артем Леонідович,
аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Критерії правомірності обмеження прав людини (втручання у права людини) розтлумачуються як у рішеннях Європейського суду з прав людини, так і в окремих документах, зокрема у Сиракузьких принципах тлумачення обмежень та відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Документ ООН E/CN.4/1985/4, Додаток (1985). Такими критеріями є, наприклад, необхідність втручання, передбачуваність втручання, наявність припису в законі.

Наприклад, термін «необхідно» означає, що обмеження права:

- засновано на одному з положень, згідно яких таке обмеження є допустимим у відповідності до якоїсь зі статей Пакту;
- відповідає нагальній потребі держави чи суспільства;
- переслідує законну мету;
- є співмірним до цієї законної мети [1].

Згідно статей 270, 271, 301 Цивільного кодексу України зміст права на недоторканність особистого і сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя [2].

Є і відповідна правова позиція Конституційного Суду України, у рішенні якого (від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012) було наголошено: «Конституційний Суд України виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті

та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними. Право на приватне та сімейне життя є *засадничою* цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві» [3].

Конституційний Суд України розглядає таке право як *право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб*.

У рішенні по справі «Пантелесенко проти України» Європейський суд з прав людини відзначає, що як зберігання державними органами інформації про особисте життя людини, так і її використання є втручанням в право на повагу до приватного життя, гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції [4]. Також, у рішенні у справі «Заїченко проти України (№ 2)» підкреслюється, що збирання та зберігання інформації стосовно приватного життя особи, а також її розповсюдження охоплюються сферою застосування пункту 1 статті 8 Конвенції [5].

Інша справа, що втручання – якщо взагалі має місце – повинно бути правомірним, таким, що допускається нормами закону, і обмежується рамками закону.

Поліція, згідно статті 26 Закону України «Про Національну поліцію», здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених законом. У тому числі поліція має право створювати власні реєстри та бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону, інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на неї повноважень [6].

З однієї сторони, законодавець закріплює норму про те, що діяльність поліції, пов'язана з обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України (частини 1, 3, 4) [6].

З іншої сторони, статтею 27 Закону «Про Національну поліцію» врегульовані основні засади використання поліцією інформаційних ресурсів.

Зокрема, відповідно до частин першої-другої цієї статті поліція має безпосередній оперативний (у тому числі автоматизований) доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади з обов'язковим дотриманням Закону України «Про захист персональних даних» [7]. Тобто, мається на увазі, що будь-який доступ може стосуватися обробки персональних даних. Не дивлячись на те, що необхідним для цілей діяльності може бути доступ до реєстру нерухомості, або реєстру транспортних засобів, до Єдиного державного реєстру юридичних осіб тощо.

Згідно вимог ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції [6].

Отже, Законом України «Про Національну поліцію» на поліцію, по-перше, покладено обов'язок дотримання прав і свобод людини, по-друге, передбачено можливість їх обмеження.

У зв'язку із встановленим у Законі України «Про Національну поліцію» зобов'язанням поліцейських забезпечувати дотримання прав і свобод людини у своїй діяльності слід згадати про затверджену Наказом МВС України від 16 жовтня 2024 року № 699 Інструкцію з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України (далі - Інструкція) [8].

На перший погляд, виконання даного обов'язку дає надію, що від нині – тобто з моменту початку діяльності підрозділів дотримання прав людини (ДПЛ) все має бути «під контролем».

Адже у пункті 1 розділу II Інструкції закріплено, що на підрозділи ДПЛ / окремих інспекторів ДПЛ покладаються такі завдання, як:

- участь у реалізації державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави;
- запобігання порушенням прав і свобод людини в діяльності поліції, виявлення та припинення таких порушень, ужиття належних заходів реагування;
- забезпечення дотримання прав затриманих;
- виявлення чинників, що негативно впливають на стан дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції, здійснення аналізу причин та умов їх виникнення, ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення, у тому числі шляхом надання пропозицій і рекомендацій керівнику органу (підрозділу) поліції;
- сприяння особам, які звернулися до органів (підрозділів) поліції, у реалізації їхніх прав і свобод;
- організація та здійснення взаємодії з органами правопорядку й іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями з питань забезпечення дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції [8]. Але аналіз даної Інструкції доводить нам, що даним наказом може бути забезпечено виконання обов'язку дотримання прав людини лише в рамках кримінально-процесуального законодавства України, оскільки затверджено дану Інструкцію відповідно до статті 212 Кримінального процесуального кодексу України [9].

Слід вказати, що Національна поліція здійснює свої повноваження на всій території держави, тобто має незрівнянно більше можливостей для реалізації свого обов'язку щодо *дотримання прав і свобод людини*.

Адже відповідно до частини другої статті 18 Закону № 580 поліцейський на всій території України в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції [6].

На нашу думку, об'єктивно стверджувати, що термін «дотримання прав і свобод людини» має подвійне навантаження. Це може означати – як їх *непорушення* самим працівником поліції у взаємовідносинах з громадянами, так і їх захист від порушення з боку інших, фізичних чи юридичних, осіб.

Література:

1. Сиракузькі принципи щодо обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (Документ ООН E/CN.4/1985/4, Додаток (1985)). URL: <http://undocs.org/ru/E/CN.4/1985/4> (дата звернення: 20.11.2025).

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

3. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пантелеєнко проти України» від 12.02.2007 р., Заява № 11901/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text (дата звернення: 20.11.2025).

5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Заїченко проти України» (№ 2) від 06.07.2015 р., Заява № 45797/09. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a87#Text (дата звернення: 20.11.2025).

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

7. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 20.11.2025).

8. Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції

України: наказ МВС України від 16 жовтня 2024 року № 699. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24#top> (дата звернення: 20.11.2025).

9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

Сергієнко Анна Андріївна,
студентка н/г 404_СПРБ_2022 Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
Булик Ірина Леонтіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В РОБОТІ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі у культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах - від безперешкодного доступу до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя. Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини [2].

Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України загострила і до цього нерозв'язані проблеми у

загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також спричинила появу нових потреб та викликів для різних суспільних груп у кожній сфері життя, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, об'єктів фонду захисних споруд, отримання інформації людьми з обмеженими можливостями, веб-сайти, додатки, мобільні застосунки не адаптовані для всіх категорій громадян, нові бар'єри у доступі до освіти, роботи, суспільне несприйняття. Недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змоги точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [3].

Дане питання регулюється та висвітлюється в «*Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року*» (далі Стратегія), схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р.

В положеннях Стратегії проаналізовано та враховано всі минулі напрацювання, щодо розвитку молоді, захисту прав людини та безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року складається з 2 ступенів.

Перший - визначає доступність для людини фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участь у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації.

Другий - фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сферах освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва) [3].

Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики [3].

Враховуючи вище зазначене, зосередимо більшу увагу на фізичній безбар'єрності, а саме її реалізація в Центрах надання адміністративних послуг(далі ЦНАП). Для повного і чіткого розуміння значення цієї теми варто визначити, що таке саме фізична безбар'єрність.

Отже, **фізична безбар'єрність** – це забезпечення на архітектурному та просторовому рівні середовища, яке дозволяє безпечно, без зайвих фізичних зусиль, самостійно, швидко та комфортно заходити, пересуватися в ЦНАП для всіх категорій осіб, не зважаючи на фізичні можливості, вік чи стан здоров'я.

Це означає, що ЦНАП має бути доступним для:

- Осіб на кріслах колісних.
- Осіб з порушеннями зору (незрячих та слабозорих).
- Осіб з порушеннями опорно-рухового апарату (які використовують милиці, палиці, ролятори).
- Людей похилого віку.
- Батьків з дитячими візками.
- Осіб з тимчасовими травмами або обмеженнями рухливості.
- Осіб з порушеннями слуху (хоча це більше стосується інформаційної безбар'єрності, але належне планування простору враховує і їхні потреби)[4].

З наведених вище міркувань варто відзначити результати моніторингу безбар'єрності ЦНАПів за II квартал 2025 року

Міністерство цифрової трансформації України постійно відслідковує покращення доступності приміщень ЦНАП, щоб разом з громадами та партнерами підвищувати показники і люди комфортніше отримували послуги. Протягом II кварталу 2025 року мережа ЦНАП, їхніх територіальних підрозділів (ТП), віддалених робочих місць (ВРМ) та мобільних ЦНАП (МЦ) зросла на 1,8% та становить 5026 точок доступу до послуг, зокрема під час війни функціонує 4722 точок, що становить 94% від загальної кількості. Протягом другого кварталу 2025 року значення показника рівня облаштування приміщень мережі центрів, їхніх територіальних підрозділів з урахуванням потреб осіб з інвалідністю в цілому зросло на 1% [5].

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
Дата оновлення
01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю від
06.03.2010 р. № 17 Дата
оновлення 19.06.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#n343.
3. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D1%80>.
4. Безбар'єрність — це коли ти можеш рухатись, не думаючи, що саме зупинить тебе на наступному кроці. Офіційний сайт Дмитрівської ОТГ Кіровоградської області. URL: <https://dmitrovka-otg.gov.ua/news/bezbarnist--tse-koli-ti-mozhesh-ruhatis-ne-dumayuchi-scho-same-zupinit-tebe-na-nastupnomu-krotsi--2025-05-22>.
5. Результати моніторингу безбар'єрності ЦНАПів за II квартал 2025 року. Дія. Платформа центрів. URL: <https://center.diia.gov.ua/blog/rezultati-monitoringu-bezbarernosti-snapiv-za-ii-kvartal-2025-roku>.

Сисак Катерина Миколаївна,
здобувач вищої освіти бакалавра за спеціальністю «Право»
406_СПРБ_2022 н/г Навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Безбар'єрність є однією з ключових засад сучасної соціальної політики держави, спрямованої на створення умов рівного доступу кожної людини до всіх сфер суспільного життя. Для поранених військовослужбовців, які повертаються до мирного життя, ця концепція набуває особливої ваги. Вона виступає важливим елементом їх соціальної реінтеграції, допомагаючи подолати не лише фізичні, а й психологічні, соціальні та адміністративні бар'єри. Теоретично безбар'єрність розглядається як стан середовища, у якому людина не стикається з перешкодами у пересуванні, отриманні послуг, працевлаштуванні та реалізації своїх прав. Це поняття має глибокий соціально-правовий зміст, адже поєднує гуманістичні принципи рівності, недискримінації та соціальної справедливості.

Соціальна реінтеграція поранених військових передбачає відновлення їх активної участі у суспільному житті, включно з поверненням до праці, навчання, сімейних і громадських стосунків. Безбар'єрне середовище сприяє цьому процесу, зменшуючи вплив травматичного досвіду та допомагаючи людині відчувати власну повноцінність [4, с. 620-634]. Для досягнення цього держава повинна створити комплекс адміністративно-правових умов, від доступної інфраструктури та медико-соціальних послуг до ефективної системи професійної реабілітації.

Нормативно-правове регулювання безбар'єрності в Україні базується на низці законів і підзаконних актів. Серед ключових Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [1], Закон «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» [2] та Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [3]. Ці документи визначають принципи рівного доступу до послуг, адаптації об'єктів інфраструктури, цифрових сервісів, транспорту й освіти. Особливе місце посідає діяльність Міністерства у справах ветеранів України, яке координує державну політику з підтримки поранених військовослужбовців, у тому числі щодо створення умов для їх безбар'єрного життя.

Практична реалізація безбар'єрності передбачає не лише фізичну доступність інфраструктури, а й формування ефективної системи управління, здатної забезпечити цілісність і сталість цього процесу. Важливим є не просто облаштувати пандуси чи ліфти, а створити адміністративну модель, у якій кожен поранений військовослужбовець може швидко, зручно й без дискримінації отримати необхідні послуги. Йдеться про спроможність органів державної влади та місцевого самоврядування налагодити чітку координацію дій між різними структурами – соціальними службами, медичними установами, центрами зайнятості, громадськими організаціями ветеранів [6, с. 252-259].

Окремої уваги потребує питання спрощення бюрократичних процедур. Для багатьох поранених військових тривале оформлення документів чи складність подання заяв стає додатковим психологічним тягарем. Тому держава має створити максимально зручні цифрові інструменти для отримання статусу ветерана, доступу до реабілітаційних програм, соціальних послуг і пільг. Автоматизація процесів, електронні кабінети ветерана, використання системи «Дія» та міжвідомчий обмін даними значно підвищують ефективність адміністративних процедур і скорочують ризик бюрократичної тяганини.

Велике значення у практичному забезпеченні безбар'єрності мають реабілітаційні центри, які стають осередками комплексної підтримки. Їхня діяльність має поєднувати медичну, психологічну,

професійну та соціальну допомогу, спрямовану на відновлення фізичних і психоемоційних ресурсів військовослужбовців. Важливо, щоб такі центри функціонували не ізольовано, а в тісній взаємодії з місцевими громадами, центрами зайнятості, навчальними закладами, волонтерськими та ветеранськими об'єднаннями. Це дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного пораненого, враховуючи його потреби, можливості та життєві плани.

Позитивним прикладом упровадження принципів безбар'єрності є створення в Україні мережі ветеранських просторів, спеціалізованих локацій, де об'єднано психологічну, освітню, юридичну та соціальну підтримку. У таких центрах ветерани можуть отримати консультацію психолога, пройти професійне навчання, отримати допомогу у працевлаштуванні чи започаткуванні власної справи. Багато ветеранських просторів працюють на засадах партнерства держави й громадськості, що підсилює довіру та підвищує якість послуг.

Водночас існує низка проблем у системі адміністративно-правового забезпечення безбар'єрності. Це, зокрема, недостатня координація між державними структурами, недосконалість нормативної бази, низький рівень фінансування програм реабілітації та відсутність чітких стандартів доступності. Значна частина публічних будівель, медичних закладів, навчальних і транспортних об'єктів залишається непридатною для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату. Також варто відзначити слабку цифрову інклюзію, не всі державні онлайн-сервіси адаптовані до потреб людей з інвалідністю, зокрема ветеранів [5, с. 9-13].

Шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення безбар'єрності мають включати системне оновлення законодавства відповідно до міжнародних стандартів, таких як Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Необхідно створити ефективний механізм контролю за виконанням вимог доступності, запровадити персоніфікований підхід у наданні соціальних послуг ветеранам, розширити цифрову інфраструктуру для отримання послуг онлайн. Важливим є і розвиток партнерства між державою,

громадськими організаціями та бізнесом, адже саме міжсекторальна взаємодія може забезпечити реальне втілення принципу безбар'єрності.

Отже, адміністративно-правове забезпечення безбар'єрності є невід'ємною складовою соціальної реінтеграції поранених військовослужбовців. Воно спрямоване не лише на створення фізично доступного середовища, але й на формування умов для гідного життя, самореалізації та активної участі у суспільстві. Реалізація цього завдання є важливою частиною державної політики відновлення після війни, адже безбар'єрна Україна – це простір, де кожен має рівні можливості для розвитку й життя без обмежень.

Література:

1. «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/875-12> (дата звернення: 30.10.2025).

2. «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»: Закон України від 3 грудня 2020 р. № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1053-20> (дата звернення: 30.10.2025).

3. «Про затвердження Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 30.10.2025).

4. Бабич О. В. Забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні. Державне будівництво. 2024. № 2. С. 620–634. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/download/25975/23308> (дата звернення: 30.10.2025).

5. Пріоритети та виклики політики безбар'єрності: аналітичні матеріали до розробки Плану заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні. Київ : НІСД, 2024. 36 с. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/prioriteti-ta->

vikliki-politiki-bezbarjernosti-200325.pdf (дата звернення: 30.10.2025).

6. Теремецький В. І., Кельбя С. Г. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні // Наукові записки. Серія: Право. 2024. С. 252–259. URL: https://www.researchgate.net/publication/382881158_Administrativno-pravove_reguluvanna_socialnogo_zahistu_vijskovosluzbovciv_v_Ukraini_Administrative_and_legal_regulation_of_social_protection_for_military_personnel_in_Ukraine(дата звернення: 30.10.2025).

Ступак Діана Русланівна,

студентка н/г 401_СПРБ_2022 Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

Булик Ірина Леонтіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України, органи, які надають адміністративні послуги, зіткнулися з необхідністю швидкої адаптації до нових умов. В умовах воєнного стану, який проголошений Указом Президента України від 24 лютого 2022 року, питання доступності адміністративних послуг набуло значно важливого статусу щодо забезпечення адміністративно-соціального захисту та потреб людей.

Сфера адміністративних послуг зберігає важливе значення під час війни, а доступність до неї посідає головне місце. Люди потребують фактів реєстрації народження та смерті, видачі

документів, що посвідчують особу, потрібні відповідні види обліку та захисту внутрішньо переміщених осіб, через збільшення вимушеного переселення. В сучасних умовах зростає актуальність соціальної підтримки інших верств населення, які потрапили у складні життєві обставини, також потребує уваги збереження соціальної допомоги особам, які отримували її до війни, є необхідність у реєстраційних діях з транспортними засобами, в тому числі для оборонних цілей, а також доступності до інших адміністративних послуг необхідних під час війни [1].

Протягом останніх років Україна створила механізм надання адміністративних послуг, який став максимально доступним та наближеним до потреб громадян та забезпечив оптимальну взаємодію між суб'єктами надання адміністративних послуг та їх отримувачами. Однак, слід зазначити, що не всі питання, які відносяться до сфери надання адміністративних послуг під час війни є ідеальними.

Основними проблемами, які виникли у сфері надання адміністративних послуг в перші місяці повномасштабного вторгнення були:

- 1) встановлення особи при втраті усіх документів і одночасному закритті реєстрів, зокрема і демографічного;
- 2) зупинення роботи всіх державних реєстрів, що фактично зупинило надання всіх адміністративних послуг, які вчиняються за допомогою реєстрів, зокрема, реєстрація бізнесу, нерухомості, транспортного засобу, тощо;
- 3) неможливість здійснення реєстрації та декларування місця проживання, що спричинило проблеми у наданні інших адміністративних послуг;
- 4) втрата центрами надання адміністративних послуг більшості послуг, які залежали від державних реєстрів та де суб'єктами надання були державні органи [2, с. 3].

Альтернативою для деяких проблем стала поява нових послуг, таких як «ЄДокумент» та «ЄДопомога». Однак, залишилася проблема для неоцифрованих громадян.

Тихонова Д.С. зазначала, що результат плідної роботи органів державної влади та місцевого самоврядування, в умовах

воєнного стану, центри надання адміністративних послуг поступово відновили свою роботу, перш за все завдяки відновленню доступу до усіх державних реєстрів, які були тимчасово зупинені після початку повномасштабного вторгнення та введення в Україні воєнного стану. Це, в свою чергу, дозволяло продовжувати надання більшості адміністративних послуг, які надавалися у центрах надання адміністративних послуг до початку повномасштабного вторгнення держави-агресора в Україну. Також після введення воєнного стану у центрах надання адміністративних послуг з'явилися ще дві нові послуги, що були зумовлені війною: призначення компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану; прийом інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок військової агресії країни агресора [3, с.92-93].

Як вірно зазначає В. Ковальчук, що згодом, після початку повномасштабного вторгнення, центри надання адміністративних послуг відновили свою роботу та почали надавати послуги, зокрема, змінити реєстрацію місця проживання та інші послуги стали можливими за допомогою засобу Порталу «Дія» [4, с. 275].

Кравцов Д.В. зазначає, що до сьогодні залишаються суттєві труднощі із доступом до адміністративних послуг для громадян, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або в зонах активних бойових дій, де вони не мають можливості вчасно зареєструвати акти цивільного стану, змінити місце проживання, отримати посвідчення особи чи підтвердження юридичних фактів, що тягне за собою подальші ускладнення при реалізації права на соціальний захист, освіту, охорону здоров'я або трудову діяльність, а також залишається проблемою забезпечення рівного доступу до адміністративних послуг для осіб з особливими потребами, осіб похилого віку та жителів сільських районів, які в умовах воєнного стану виявилися у більш вразливому становищі [5, с. 239].

Враховуючи вищевикладене можемо зробити висновок, що незважаючи на те, що на початку війни надання адміністративних послуг деякий час було неможливим через закриття доступу до

державних реєстрів, центри надання адміністративних послуг у різних територіальних громадах відновили свою роботу та намагалися зробити надання адміністративних послуг максимально доступними для всіх, працювали у всіх можливих форматах для того, щоб допомагати жителям громад та внутрішньо переміщеним особам.

Разом з цим, залишається ряд питань, які є актуальними, як під час війни, так і залишатимуться актуальними у після воєнний період.

Література:

1. Вплив війни на сферу адміністративних послуг та рекомендації на майбутнє. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/vplyv-viiny-na-sferu-administratyvnykh-posluh-ta-rekomendatsii-na-maibutnie/> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Вплив війни на сферу адмінпослуг. Право в умовах війни. Розробка ефективних правових рішень, 2022. URL: https://law-in-war.org/wp-content/uploads/2022/04/adminservices_war_ukr_web_08042022-1.pdf (дата звернення: 08.10.2025).
3. Тиханова Д.С. Адміністративні послуги під час воєнного стану. *Електронний науковий журнал «Полтавський правовий часопис»*. 2023. №2. С.83-100. URL: https://www.researchgate.net/publication/383690990_Administrativni_poslugi_pid_cas_voennogo_stanu (дата звернення: 08.10.2025).
4. В. Ковальчук. Адаптація надання адміністративних послуг до умов воєнного стану. *Юридичний вісник «Трибуна молодого вченого»*. 2024. №1. С.273-281. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v1_2024/32.pdf (дата звернення: 08.10.2025).
5. Кравцов Д.В. Актуальні проблеми під час воєнного стану у сфері надання адміністративних послуг. *Журнал «Київський часопис права»*. 2025. №2. С.239-242. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/600/569> (дата звернення: 08.10.2025).

Стрельченко Костянтин Анатолійович,
фельдшер-інструктор медичної служби Першої
Президентської бригади оперативного призначення імені гетьмана
Петра Дорошенка «Буревій» Національної гвардії України,
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СИСТЕМІ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В ПРИФРОНТОВИХ РАЙОНАХ

Доступність екстреної медичної допомоги в прифронтових районах є критично важливою умовою збереження життя в умовах воєнного стану. Прифронтові території характеризуються підвищеним рівнем ризиків, що потребує швидкого реагування медичних служб, однак можливості системи суттєво обмежуються інфраструктурними, логістичними та безпековими чинниками. Руїнування доріг, мостів і медичних закладів ускладнює своєчасне прибуття швидкої допомоги, а нестача стабілізаційних пунктів та захищених медичних об'єктів збільшує час до надання невідкладної допомоги. Додаткові перешкоди створюють логістичні труднощі: небезпечні маршрути, заміновані території, обстріли та відсутність спеціалізованого транспорту, що потребує узгодження кожного виїзду з військовими структурами. Ситуацію ускладнює кадровий дефіцит, спричинений евакуацією частини медичних працівників і загрозами для життя тих, хто продовжує працювати в зоні бойових дій, а також надмірне фізичне та психологічне навантаження на персонал. Значним бар'єром є обмеження комунікації: нестабільний зв'язок, відсутність інтернету та недостатня інформованість населення про альтернативні способи виклику допомоги чи розташування стабілізаційних пунктів [1]. Попри труднощі, впроваджуються нові технологічні рішення — використання дронів для транспортування медикаментів і розвідки маршрутів, телемедицина для консультування пацієнтів у важкодоступних зонах, мобільні медичні модулі, що дозволяють наблизити допомогу до зони

ураження. Важливу роль відіграють волонтери та міжнародні організації, які забезпечують медиків обладнанням, транспортом, засобами першої допомоги та навчають населення базових навичок домедичної підтримки. Підвищення доступності екстреної медичної допомоги в прифронтових районах потребує комплексного підходу, що включає розвиток інфраструктури, впровадження технологічних інновацій, підтримку медичного персоналу, а також широке залучення громад і партнерських організацій [2; 3]. Це є ключовою умовою збереження життя та зміцнення стійкості громад у воєнний час.

Узагальнюючи, доступність екстреної медичної допомоги в прифронтових районах визначається взаємодією багатьох чинників — від безпеки та логістики до кадрового забезпечення й технологічних рішень. Попри постійні ризики та обмеження, розвиток інфраструктури, підсилення системи зв'язку, впровадження інноваційних підходів і підтримка медичних працівників здатні суттєво підвищити ефективність реагування в умовах війни. Зміцнення співпраці між державними структурами, військовими, волонтерами та міжнародними партнерами створює підґрунтя для формування більш стійкої та безбар'єрної системи екстреної медичної допомоги. У результаті це сприяє не лише збереженню життів, але й підвищенню загальної гуманітарної безпеки та стійкості прифронтових громад.

Література:

1. Гур'єв С.О., Шищук В.Д., Шкатула Ю.В. Г 95 Медицина надзвичайних ситуацій. Екстрена медична допомога: навчальний посібник.- Суми: Видавництво СумДУ, 2010.-321 с.

2. Ляшко В., Ломакіна Т. Безбар'єрність-у-реабілітаційних-відділеннях : Посібник. URL : <https://moz.gov.ua/storage/uploads/eef8d533-f8a7-4f8c-bf0c-91cf42f64106/%D0%91.pdf>

3. Тоцька, В. Є. (2023, листопад). Місцевий економічний розвиток: механізми та ресурси в сфері охорони здоров'я (с. 59–61). Доповідь, представлена на 2- й конференції молодих учених «Перспективи регіонального та місцевого

Філіпова Поліна Віталіївна,

студентка н/г 201_СМПД_2024 Навчально-наукового
інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

Волох Олександр Костянтинівич,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ
ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: СТВОРЕННЯ ШТУЧНИХ
БАР'ЄРІВ ДЛЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Враховуючи, що персональні дані (*дані про особу*) є одним з видів інформації, згідно цього ж Закону, логічним буде таке визначення терміну «захист персональних даних»:

захист персональних даних – це сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність персональних даних та належний порядок доступу до них.

Таким чином, дане дослідження присвячено, в першу чергу, передусім правовому аспекту захисту персональних даних.

Основними міжнародними нормативно-правовими актами в цій сфері є:

- Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.;
- Конвенція Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р.;
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р.

- Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 р. (Конвенція № 108);

- Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р.;

- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р.;

- Регламент Європейського парламенту та Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних).

Імплементація зазначених нормативно-правових джерел у законодавство України відбувається поступово, але все-ж-таки повільно. Коли ми говоримо про захист персональних даних, необхідна чітка (чи навіть жорстка) система приписів і заборон як для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, так і для суб'єктів господарювання.

Адже на практиці, хоча відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має широкі повноваження (ст. 23 Закону), з його рекомендаціями органи публічної адміністрації не рахуються, вважаючи їх необов'язковими, незважаючи на те, що вони відображають позицію законодавця. Позиція ж законодавця співпадає з міжнародно-правовими нормативними установленнями.

Зокрема, саме з метою ратифікації Конвенції Ради Європи від 28.01.1981 року № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних попередньо було прийнято сам Закон України «Про захист персональних даних», що відбулось 01 червня 2010 року. Конвенція № 108 була ратифікована Законом України від 06 липня 2010 року № 2438-VI.

Слід зосередитися на судовій практиці Верховного Суду. Адже процесуальний закон вказує судам враховувати висновки

щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, оскільки це має значення для єдності правозастосовчої практики судів України (зокрема, згідно ч. 5 ст. 242 КАС України).

Добре, якщо вказані висновки є правильними, логічними. Але в іншому випадку це – лише на шкоду правам, свободам та законним інтересам громадян України (позивачів у справі). І такі випадки в судовій практиці українських судів непоодинокі.

Наприклад, в адміністративних справах про визнання неправомірною відмови та зобов'язання підрозділів ДМС України оформити та видати замість паспорта громадянина України у вигляді ID-картки паспорт у вигляді книжечки суди першої та апеляційної інстанції вже стабільно посиляються на висновок Верховного Суду, наведений у постанові від 21.12.2022 р., у справі № 160/1/21: «Верховний Суд у справі № 160/1/21 у постанові від 21.12.2022 погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для видачі особі паспорта громадянина України зразка 1994 року (книжечки), зокрема, у зв'язку із встановленням факту самотійного звернення такої особи у минулому із заявою-анкетною щодо внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру та отримання паспорта громадянина України у формі ID-картки» [6].

Необхідно зазначити, що даний «висновок» Верховного Суду, наведений у постанові від 21.12.2022 р. у справі № 160/1/21 позбавлений будь-якого належного обґрунтування. Фактично, це особиста думка колегії суддів Верховного Суду (Жук А.В., Мельник-Томенко Ж.М., Мартинюк Н.М.) щодо погодження «з висновками судів попередніх інстанцій».

Але аналіз як рішення суду першої інстанції, так і постанови суду апеляційної інстанції у справі № 160/1/21 доводить, що і їх висновки **не обґрунтовані жодними належними доказами**. Це також їхні особисті думки. Тобто в даному випадку частину п'яту статті 242 КАС України [7] **категорично** не можна тлумачити як зобов'язуючу суд адміністративно-процесуальну норму.

Взагалі, у вітчизняній юриспруденції відсутній принцип «презумпції непогрішимості» висновків Верховного Суду, яка б

колегія суддів, справжніх фахівців, компетентних у даній категорії справ, їх не сформулювала.

Навпаки, частина сьома статті 78 КАС України містить захисну від *помилкових* висновків суддів (в т.ч. Верховного Суду) норму права, згідно з якою *правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду*.

По-друге, положення частини п'ятої статті 242 КАС України не означають, що *висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду*, підлягають обов'язковому врахуванню судами.

Верховний Суд не застрахований від помилки, він не є «істиною в останній інстанції». Колегії суддів Верховного Суду, як і будь-якій людині, властиво помилятися.

Отже, судді повинні критично підходити до використання висновків Верховного Суду щодо застосування норм права.

Всі висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, підлягають перевірці на дотримання принципу верховенства права.

Отже, суд *не зобов'язаний* враховувати висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, виходячи з наступного.

Раніше, до прийняття Закону України від 12.02.2015 р. № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» в частині другій статті 161 КАС України було закріплено:

«2. При виборі правової норми, що підлягає застосуванню до спірних правовідносин, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 237 цього Кодексу».

В редакції Закону України від 12.02.2015 р. № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» дана норма вже звучить наступним чином:

«2. При виборі і застосуванні правової норми до спірних правовідносин суд враховує висновки Верховного Суду України, викладені у постановах, прийнятих за результатами розгляду заяв

про перегляд судового рішення з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 237 цього Кодексу.

Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів».

В чинній редакції КАС України дана норма міститься у його статті 242 (частині п'ятій). При цьому, друге речення – щодо права суду відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду – не було включено до тексту Кодексу при прийнятті його 2017 року у новій редакції.

Але таке право суду є важливою процесуальною гарантією щодо забезпечення права на справедливий суд (вказане право закріплене, як відомо, у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Правовий аналіз показує, що вищевказану процесуальну гарантію щодо забезпечення права на справедливий суд законодавцем було сформульовано в інший спосіб, а саме: у КАС України з'явилася нова норма права у статті «Підстави звільнення від доказування» (ч. 7 ст. 78 в редакції Закону № 2147):

«7. Правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду».

Така сама норма – і станом на сьогодні вона також є – наявна і в ЦПК України (ч. 7 ст. 75), і в ГПК України (ч. 7 ст. 82).

Крім того, у ст. 13 Закону України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» міститься, як і в першій його редакції, друге речення у частині другій такого змісту:

«2. ... Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом».

При цьому, слід наголосити на правовій позиції Конституційного Суду України, сформульованій у його Рішенні (у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про засади запобігання і протидії корупції“): ***«Конституційний Суд України виходить з того, що закон є цілісним документом, всі його***

положення мають розглядатися у взаємозв'язку, системно» (абз. 5 п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012).

З огляду на це положення частини п'ятої статті 242 КАС України слід розглядати у системному зв'язку з частиною сьомою статті 78 КАС України та частиною другою статті 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»:

1) При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду (ч. 5 ст. 242 КАС України);

2) **Обов'язковість** урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом (ч. 2 ст. 13 Закону України № 1402);

3) **Правова оцінка**, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду (ч. 7 ст. 78 КАС України).

Таким чином, суд не зобов'язаний враховувати висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду.

Але у будь-якому випадку згідно вимог частин 3, 4 статі 90 КАС України суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), що міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Чайка Софія Юріївна,

студентка 203_СПД_2024 н/г Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,

Луцало Олександр Анатолійович,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Адміністративне право посідає одне з провідних місць у правовій системі демократичної держави. Саме воно забезпечує організацію публічного управління, регулює взаємовідносини між органами влади та громадянами, створює правові механізми захисту прав і свобод людини від зловживань публічною владою [1, с. 7].

Водночас сучасне обличчя адміністративного права — результат тривалого історичного розвитку, який пройшов складний шлях від владно-поліцейського регулювання до людиноцентричної моделі публічного управління [2, с. 22].

Перші наукові передумови виникнення адміністративного права сягають XVIII ст., коли в Німеччині сформувалася **камералістика** — вчення про управління державним господарством, фінансами й поліцією. Подальший розвиток відбувся через появу **поліцейського права**, яке уособлювало регулювання публічного порядку, торгівлі, охорони здоров'я тощо (*Nicolas Delamare, Traité de la Police, 1722* р.). Однак така модель залишалася державоцентричною, орієнтованою на інтереси влади.

Після **Французької революції 1789 р.** утверджуються **принципи законності, правової рівності та верховенства права**, що започаткували перехід від поліцейської до правової держави. Саме тоді закладається концепція адміністративного права як

правового механізму служіння людині, а не засобу контролю над нею.

Сучасна епоха позначена **переходом від державоцентризму до людиноцентризму**, коли в центрі уваги адміністративного права опиняються права, свободи та гідність особи. Це відповідає європейським принципам *good governance* — відкритості, прозорості та підзвітності влади.

Історія українського адміністративного права має власну динаміку.

У **Київській Русі** адміністративно-управлінські норми виявлялися у «Руській Правді», князівських статутах та міжнародних договорах.

У **литовсько-польський період** важливу роль відіграв Литовський статут і магдебурзьке право, які забезпечували міське самоврядування, обмежували свавілля влади й наближали правову культуру українських земель до європейських стандартів.

Козацька доба започаткувала демократичні засади управління: Конституція Пилипа Орлика 1710 р. закріпила принцип поділу влади, виборність посад і підконтрольність гетьмана, що стало важливою віхою розвитку адміністративно-правових ідей.

У період **УНР та Гетьманату** було започатковано **адміністративну юстицію** — можливість судового контролю за діями влади, що свідчило про поступ до правової держави.

У **радянський час** адміністративне право неодноразово підпорядковувалося ідеологічним настановам, проте прийняття Адміністративного кодексу УРСР 1927 р. поклало початок кодифікації управлінських відносин.

Новий етап розпочався після **здобуття незалежності України (1991 р.)**. Прийняття Кодексу адміністративного судочинства України (2005 р.), Законів «Про Кабінет Міністрів України», «Про державну службу», «Про адміністративні послуги» стало основою становлення людиноорієнтованої моделі управління.

Історія адміністративного права — це не лише хронологія правових реформ, а **еволюція світогляду держави**, яка пройшла

шлях від влади примусу до влади служіння, від підпорядкування людини публічній адміністрації — до визнання її **центральною цінністю державного буття**. Це історія перетворення адміністративного права із засобу управління населенням на **інструмент захисту людини від держави** та гарантію її гідності, свободи й самореалізації.

Сучасне адміністративне право виходить за межі традиційного регулювання діяльності органів влади. Його зміст дедалі більше зосереджується на **створенні безбар'єрного правового простору, у якому особа може реалізувати свої права без страху, дискримінації чи надмірних процедурних перепон**.

Безбар'єрність у сучасному розумінні — це не лише фізична чи інформаційна доступність, а передусім **юридична і процедурна відкрита взаємодія** між державою та людиною.

Таким чином, **адміністративне право стає не просто галуззю державного регулювання, а філософією партнерства між державою та громадянином**, що втілює новий тип взаємодії — *servant leadership state*, тобто держави-служіння.

Така держава не контролює, а координує; не домінує, а сприяє; не ускладнює, а спрощує.

Саме на цьому ґрунтується **модель безбар'єрного публічного управління**, яка вимагає від органів влади високих стандартів етики, прозорості, підзвітності та процедурної справедливості.

Отже, адміністративне право сьогодні виступає **фундаментом модернізації публічного управління**, яке долає історичну інерцію бюрократії та формує **державу служіння**, де влада — це не привілей, а відповідальність перед людиною.

Література:

1. Колпаков В. К. *Адміністративне право України: підручник*. — К.: Юрінком Інтер, 2020. — 776 с.
2. Юридична енциклопедія. Т. 1. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко. — К.: Укр. енцикл., 1998. — 672 с.

Шака М.В.,
інспектор сектору «Служба освітньої безпеки»
Роменського районного відділу поліції Головного
управління Національної поліції в Сумській області

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСТУПНІСТЬ ЗНАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна система освіти в Україні перебуває на етапі активної трансформації, орієнтованої на забезпечення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Впровадження інклюзивного навчання є проявом демократичності та гуманізму суспільства, яке визнає цінність кожної дитини та її право на освіту.

Інклюзивна освіта сьогодні розглядається не лише як педагогічна технологія, а як цілісна соціально-культурна стратегія, що формує суспільство рівних можливостей, взаємоповаги та толерантності. Забезпечення доступності знань для дітей з особливими освітніми потребами стає пріоритетом державної політики, оскільки воно визначає рівень соціальної зрілості та гуманістичної спрямованості держави [10, с. 45].

Інклюзивна освіта у своєму сучасному розумінні передбачає створення таких умов у закладах освіти, за яких кожна дитина, незалежно від її особливостей розвитку, може отримати якісну освіту відповідно до власних здібностей. Як зазначає М. Порошенко, інклюзивна освіта – це процес залучення дітей з особливими освітніми потребами до загального освітнього середовища шляхом адаптації змісту, форм і методів навчання, а також соціального середовища [10, с. 73]. Це означає, що інклюзія не є простою інтеграцією учнів з особливостями у звичайні класи, а передбачає глибоку перебудову педагогічної системи з урахуванням індивідуальних потреб дитини.

Правова основа інклюзивної освіти в Україні визначена Законом України «Про освіту», у якому закріплено право кожної особи на здобуття освіти без дискримінації та на основі рівних

можливостей [12]. У цьому ж документі наголошується на необхідності створення інклюзивного освітнього середовища, що враховує потреби кожного здобувача освіти. Додатково механізм реалізації цього права конкретизовано у Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 957 від 15 вересня 2021 року, який визначає процедуру створення команди психолого-педагогічного супроводу та розроблення індивідуальної програми розвитку [11].

Як зазначає А. Колупаєва, ефективність інклюзивної освіти безпосередньо залежить від здатності педагогічної системи адаптуватися до різноманіття учнів, тобто забезпечувати диференційований і персоналізований підхід до навчання [6, с. 112]. Такий підхід передбачає використання гнучких навчальних програм, застосування адаптивних методик, використання технічних засобів навчання, що полегшують сприймання матеріалу дітьми з порушеннями слуху, зору, рухових функцій тощо. Таким чином, інклюзія виступає не як особливий вид освіти, а як її якісна характеристика, що відображає ступінь відкритості системи до потреб кожного учня.

Дослідження Ю. Бойчука акцентує, що інклюзивна освіта є міждисциплінарним явищем, у якому поєднуються педагогічні, психологічні, соціальні та правові аспекти. Вона спирається на принципи поваги до людської гідності, прийняття різноманітності та співпраці [1, с. 56]. Основним завданням інклюзивного підходу є не лише подолання бар'єрів у навчанні, а й формування в суспільстві толерантного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами. Це означає, що інклюзія виходить за межі освітнього простору, перетворюючись на соціальний механізм рівноправності та інтеграції.

Важливим елементом функціонування інклюзивної системи є створення відповідного освітнього середовища. На думку О. Нагорної, інклюзивне середовище – це не лише архітектурна доступність чи матеріально-технічне забезпечення, а насамперед педагогічний і психологічний клімат, у якому дитина почувається прийнятою, захищеною та мотивованою до навчання [8, с. 196].

Для цього заклад освіти має забезпечити командну взаємодію педагогів, асистентів учителя, логопедів, психологів та соціальних педагогів.

Відповідно до підходу А. Колупасвої, одним із ключових механізмів забезпечення ефективності інклюзивного навчання є розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР), яка враховує сильні сторони, потреби та можливості кожної дитини [6, с. 127]. ІПР стає основою для визначення освітніх цілей, змісту навчання, темпу та форм взаємодії учня з педагогічним колективом. Завдяки цьому забезпечується реальний індивідуальний підхід, який сприяє максимальній реалізації потенціалу дитини.

У науковій літературі наголошується, що ефективна інклюзія неможлива без партнерської взаємодії сім'ї та школи. За даними збірника «Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти», співпраця з батьками сприяє узгодженню вимог освітнього процесу та домашнього середовища, що підсилює адаптаційні можливості дитини [1, с. 213]. Педагогічна підтримка батьків допомагає їм прийняти особливості розвитку своєї дитини, навчитися ефективним формам взаємодії з нею.

Варто також відзначити, що сучасна інклюзивна освіта активно впроваджує цифрові технології як інструмент підвищення доступності знань. Як зазначає Т. Годецька, цифрова трансформація освіти створює нові можливості для дистанційного навчання, використання інтерактивних платформ і адаптивних ресурсів, що особливо важливо для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату або тяжкими соматичними станами [3, с. 89]. Таким чином, цифровізація стає потужним чинником розширення інклюзивних можливостей освітнього процесу.

На думку В. Засенка [4, с. 51], впровадження інклюзивної освіти є не лише педагогічним завданням, а стратегічним напрямом державної політики, який сприяє розвитку людського потенціалу. Інклюзія дозволяє суспільству використовувати здібності кожної людини, зменшуючи ризики соціальної ізоляції та маргіналізації. Це особливо актуально в умовах сучасних соціальних змін, коли пріоритетом стає соціальна згуртованість і рівність можливостей.

Сучасна практика впровадження інклюзивної освіти в Україні демонструє суттєві досягнення у створенні умов для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами, проте залишається низка проблем, що потребують системного вирішення. Згідно з аналітичними оглядами останніх років, інклюзивні процеси в українських закладах освіти мають позитивну динаміку: кількість учнів з особливими освітніми потребами, інтегрованих у загальноосвітні класи, невпинно зростає [9, с. 75]. Це свідчить про поступове утвердження інклюзії як невід'ємного елементу освітньої політики держави, спрямованої на забезпечення права кожної дитини на освіту.

Одним із ключових напрямів практичної реалізації інклюзивної освіти є створення належних умов у закладах загальної середньої освіти для навчання дітей з різними типами порушень розвитку. Як зазначає А. Боярська-Хоменко, ефективність інклюзивного навчання безпосередньо залежить від організації діяльності дітей з особливими освітніми потребами як у межах шкільного, так і позашкільного середовища. Авторка підкреслює, що участь дітей у гуртках, секціях та творчих об'єднаннях сприяє їхній соціалізації, формуванню комунікативних навичок і самореалізації. Таким чином, позашкільна освіта виступає важливим компонентом системи підтримки інклюзивного процесу [2, с. 19].

Вагомий внесок у розвиток інклюзивної освіти вносить цифровізація освітнього середовища. На думку Т. Годецької, цифрові технології значно розширюють можливості для участі дітей з особливими освітніми потребами в навчальному процесі [3, с. 101]. Використання інтерактивних платформ, відеуроків, спеціальних мобільних застосунків, а також асистивних технологій (наприклад, синтезаторів мовлення чи програм для збільшення тексту) сприяє індивідуалізації навчання. Авторка наголошує, що цифрова трансформація відкриває шлях до дистанційної освіти, що є надзвичайно важливим для дітей, які не можуть регулярно відвідувати школу через стан здоров'я [3, с. 107].

У практичному вимірі важливе значення має підготовка педагогічних кадрів до роботи в інклюзивних класах. Дослідники

відзначають, що більшість проблем інклюзії пов'язана саме з недостатньою компетентністю педагогів у питаннях психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП [1, с. 142]. А. Колупаєва підкреслює, що професійна готовність учителя до інклюзивного навчання передбачає не лише знання методик адаптації навчального матеріалу, а й розуміння етичних, психологічних та соціальних аспектів інклюзії [6, с. 213]. Отже, підготовка кадрів потребує оновлення програм педагогічних університетів і системи підвищення кваліфікації.

Особливої уваги заслуговує питання інклюзивного навчання дітей з розладами аутистичного спектра. За дослідженням Н. Когутяк, такі діти мають специфічні труднощі у сфері соціальної взаємодії, спілкування та поведінкової регуляції, тому потребують особливої організації освітнього процесу [5, с. 120]. Інклюзивна освіта дітей з аутизмом сприяє розвитку в них теорії розуму – здатності розуміти наміри, емоції та думки інших людей. Це забезпечує не лише академічні результати, а й глибшу соціальну інтеграцію дитини у шкільне середовище [5, с. 123].

Не менш важливою є організація навчання дітей із фізичними порушеннями. Як зазначає О. Матрос, доступність простору та адаптація навчальних приміщень відіграють ключову роль у забезпеченні можливостей для навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату [7, с. 36]. Педагогічні стратегії в таких класах мають бути спрямовані на розвиток соціальних компетентностей і підготовку до самостійного життя. Інклюзивне середовище виступає потужним фактором соціальної адаптації, який сприяє формуванню позитивного «Я-образу» дитини [7, с. 39].

Важливо зазначити, що інклюзивна освіта в Україні стикається з певними системними труднощами. Серед основних проблем дослідники називають недостатнє фінансування, дефіцит спеціалістів, нерівномірний розвиток інфраструктури в регіонах, а також низький рівень суспільної обізнаності щодо інклюзії [9, с. 78]. Проте навіть у таких умовах інклюзивні заклади демонструють значні успіхи у створенні позитивного мікроклімату та залученні дітей до активного освітнього процесу.

Позитивним аспектом розвитку інклюзивної освіти є активне залучення громадських організацій та міжнародних партнерів, які сприяють підвищенню якості освітніх послуг. На думку В. Засенка, успіх інклюзії залежить від узгодженої взаємодії держави, громади та сім'ї [4, с. 50]. Створення інклюзивних ресурсних центрів дозволяє надавати консультативну допомогу педагогам і батькам, проводити психодіагностику та забезпечувати корекційно-розвивальні заняття.

Перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні пов'язані із подальшим удосконаленням законодавчої бази, розширенням фінансування та впровадженням інноваційних технологій. Важливо не лише створювати умови для навчання, а й формувати інклюзивну культуру суспільства, де цінується різноманітність, а не стандартизація. Як справедливо зазначає Т. Годецька, цифрова, психолого-педагогічна та соціальна інклюзія мають розвиватися комплексно, забезпечуючи кожній дитині право бути почутою, зрозумілою та успішною [3, с. 110].

Отже, інклюзивна освіта є ключовим напрямом розвитку сучасної освітньої системи України, спрямованим на реалізацію принципів гуманізму, рівності та соціальної справедливості. Вона забезпечує кожній дитині можливість повноцінного навчання незалежно від її індивідуальних особливостей, сприяє формуванню особистісної автономії та соціальної інтеграції. Лише за умов системної співпраці держави, школи, родини та громади можливо побудувати справді інклюзивне суспільство, у якому кожна дитина матиме рівний доступ до якісної освіти та можливість реалізувати власний потенціал.

Література:

1. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / за заг. ред. Бойчука Ю.Д. -Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2020. -376 с.
2. Боярська-Хоменко А. В. Організація діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти // Теорія та методика навчання та виховання. -2023. -Вип. 54. -С. 18–30.

3. Годецька Т. І. Інклюзивні освітні середовища в умовах цифрової трансформації суспільства: психологічний аспект (аналітичний огляд)// Аналітичний вісник у сфері освіти й науки. - 2024. -Вип. 20. -С. 78–111.
4. Засенко В. В., Прохоренко Л. І. Освіта «особливих» дітей: стратегія розвитку// Рідна школа. -2019. -Вип. 3. -С. 48–52.
5. Когутяк Н. Інклюзивна освіта дітей з аутизмом як фактор розвитку теорії розуму // Збірник наукових праць: психологія. -2019. -Вип. 23. -С. 117–127.
6. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально–методичний посібник. -Харків: Вид-во «Ранок», 2019. - 304 с.
7. Матрос О. Інклюзивна освіта дітей з фізичними порушеннями як фактор їх соціальної адаптації // Соціальна робота та соціальна освіта. -2019. -Вип. 3. С. 35–42.
8. Нагорна О. В. Формування нової системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами в закладах з інклюзивною формою навчання// Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. - 2019. -Вип. 180. -С. 194–197.
9. Павлов К. В., Павлова О. М., Сур'як А. В., Садовська М. Л., Устимович Р. А. Управління інклюзивними процесами на ринку освітніх послуг як основа соціально-економічного розвитку // Агросвіт. -2024. -Вип. 11. -С. 74–82.
10. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. -Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. -300 с.
11. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.
12. Про освіту: Закон України № 2145–VIII від 05.09.2017. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Шаповал Павло Ігорович,
курсант 212_ПД_КПз_2024 н/г Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
Висотенко Юлія Вікторівна,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ПРИНЦИП СУЧАСНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що цифрова безбар'єрність у сфері надання адміністративних послуг стала визначальним орієнтиром сучасного публічного адміністрування, адже саме вона забезпечує реальний доступ кожної особи до державних сервісів незалежно від місця проживання, стану здоров'я, віку, технічних можливостей чи рівня цифрових навичок. Упровадження принципів доступності, універсального дизайну, зрозумілості електронних інтерфейсів та адаптивності сервісів є необхідною умовою виконання державою конституційного обов'язку щодо гарантування прав людини та створення рівних можливостей для всіх користувачів. Цифрова безбар'єрність формує довіру до електронного врядування, сприяє мінімізації бюрократичних перепон, пришвидшує адміністративні процедури та забезпечує інтеграцію України в європейський простір публічних цифрових послуг, де стандарт доступності є невід'ємною складовою ефективного врядування.

Інформаційну цифрову безбар'єрність, в першу чергу, розглядають, як забезпечення доступу до інформації та цифрових ресурсів у формах, зрозумілих і зручних для всіх користувачів, незалежно від їхніх інтелектуальних, сенсорних, мовних чи комунікативних можливостей. Така модель доступності передбачає створення умов, за яких особи з різними функціональними порушеннями можуть отримувати інформацію у

відповідних альтернативних форматах. До них належать: шрифт Брайля, великошрифтові матеріали, аудіодискрипція (тифлокоментування), переклад жестовою мовою, субтитрування, формати, придатні для зчитування програмами екранного доступу, а також матеріали, підготовлені у форматі простої мови або легкого читання. Забезпечення таких форматів є важливим елементом цифрової інклюзії та невід'ємною передумовою рівного доступу громадян до публічної інформації [1, с. 49].

Впровадження електронних послуг є одним із ключових інструментів розвитку інформаційного суспільства в Україні. Формування та реалізація таких сервісів сприяють створенню відкритої та прозорої системи державного управління, розширюють доступність адміністративних процедур та підвищують рівень довіри громадян до органів влади. Упродовж останніх років в Україні ухвалено низку законодавчих і нормативно-правових актів, якими визначено стратегічні напрями та завдання щодо розвитку електронних адміністративних послуг. Разом із тим слід зазначити, що значна частина цих ініціатив перебуває лише на початковому етапі реалізації, що вказує на необхідність глибшого розуміння цілей, принципів та особливостей функціонування цифрових технологій у сфері надання адміністративних послуг. Забезпечення такого розуміння створює підґрунтя для формування ефективної політики електронного урядування та її подальшого впровадження [2, с. 166].

Інформаційна цифрова безбар'єрність безпосередньо пов'язана з ідеєю соціальної справедливості, оскільки забезпечує рівні можливості для всіх громадян у доступі до цифрових ресурсів та електронних сервісів. Усунення цифрової нерівності є ключовою умовою формування суспільства, у якому жодна група населення не опиняється в менш сприятливому становищі через обмеження у використанні сучасних технологій. Цифрові можливості виступають одним із провідних драйверів економічного розвитку: вони сприяють створенню нових робочих місць, підтримують розвиток стартапів, підвищують продуктивність праці та конкурентоспроможність економіки.

Значення цифрової безбар'єрності у сучасному світі полягає у її комплексному впливі на соціальну, економічну, політичну та освітню сфери. Забезпечення доступу до цифрових сервісів та технологій для всіх категорій населення є необхідною передумовою формування інклюзивного, справедливого та сталого суспільства, яке здатне ефективно реагувати на виклики цифрової епохи [1, с. 49].

Україна нині активно вибудовує державну політику у сфері впровадження концепції безбар'єрного життєвого простору, спираючись на напрацьований досвід зарубіжних країн у галузях освіти, інфраструктури, комунікацій, доступу до інформації та соціально-економічних механізмів інклюзивності. Практики, що застосовуються в європейських державах, виявилися релевантними для українських реалій і демонструють комплексний підхід до усунення бар'єрів у різних сферах суспільного життя. На міжнародному рівні ключові зусилля державних інституцій, бізнесу та громадянського суспільства зосереджені на розвитку безбар'єрності у таких напрямках, як транспорт, інформаційно-комунікаційні технології, міська інфраструктура, освіта, ринок праці та зайнятість.

Зазначені підходи узгоджуються як із Цілями сталого розвитку ООН (далі – ЦСР), зокрема ЦСР «Забезпечення інклюзивності, безпеки, життєстійкості та екологічної стійкості міст і населених пунктів», – так і з програмними документами ЄС щодо прав осіб з інвалідністю. На їх основі визначено вісім пріоритетних напрямів політики безбар'єрності: (1) доступність товарів і послуг та розвиток ринку допоміжних технологій; (2) залученість громадян через усунення бар'єрів для участі в суспільному житті та забезпечення якісних послуг у громадах; (3) рівність і недискримінація; (4) розширення можливостей працевлаштування для осіб з обмеженими можливостями; (5) інклюзивна освіта та навчання впродовж життя; (6) соціальний захист та протидія бідності; (7) рівний доступ до медичних послуг; (8) просування інклюзивного порядку денного в міжнародних програмах розвитку та політиці розширення ЄС [3, с. 363].

Для успішного впровадження електронних послуг необхідно вирішити низку ключових завдань, серед яких подолання цифрової нерівності, забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту, інтеграція України у світовий цифровий простір, а також застосування інноваційних технологій у державному управлінні. Водночас актуальним залишається не лише належне фінансування заходів з інформатизації, а й ефективна координація, моніторинг та оцінювання результативності відповідних проєктів.

У процесі впровадження електронних послуг важливо враховувати потреби різних цільових груп отримувачів адміністративних послуг, їхні можливості та уподобання щодо способу взаємодії з органами влади. Оскільки не всі адміністративні послуги можуть бути повністю переведені в електронний формат, а частина громадян віддає перевагу особистому спілкуванню з посадовими особами, необхідним є застосування мультिकанального підходу до надання послуг.

З цією метою слід розробляти та впроваджувати інформаційні та просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення обізнаності населення про можливості та переваги користування електронними сервісами, що сприятиме формуванню попиту на такі послуги та активнішому переходу громадян до цифрових форм взаємодії з державою [2, с. 168].

Портал та мобільний застосунок «Дія» сьогодні є одним із найпопулярніших інструментів отримання електронних публічних послуг серед усіх категорій населення України, включно з найбільш вразливими групами. З позицій інклюзивності «Дія» покликана максимально спростити та прискорити взаємодію громадян і бізнесу з органами державної влади, роблячи публічні послуги доступнішими, зрозумілішими та більш якісними.

У межах національної ініціативи «Без бар'єрів» Міністерство цифрової трансформації України спільно з громадською організацією «Безбар'єрність», Програмою розвитку ООН та Урядом Швеції запустило на порталі окремий розділ «Дія.Безбар'єрність». Його метою є забезпечення централізованого доступу до важливої інформації для внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, батьків, осіб похилого віку та інших

категорій громадян. У розділі у зрозумілій формі розміщено матеріали щодо пошуку роботи, перетину кордону, користування електронною пенсійною книжкою, оформлення житлової субсидії, а також поради для батьків новонароджених. Структура розділу включає підрозділи: «ВПО», «Людям з інвалідністю», «Батькам», «Літнім людям», «Шукачам роботи».

Міністерство цифрової трансформації здійснює системну роботу з розширення доступності електронних послуг та впровадження інклюзивних практик. Однак, попри суттєвий прогрес, існує значна частка громадян, які з різних причин не користуються електронними сервісами. Серед ключових чинників: відсутність потреби, недостатній рівень цифрових навичок, брак доступних пристроїв або інтернет-з'єднання, недовіра до цифрових інструментів, а також недостатня поінформованість про перелік послуг, доступних в електронному форматі [4, с. 59].

Публічні послуги та сервіси екстреної допомоги в Україні залишаються недостатньо адаптованими до потреб усіх груп населення. Зокрема, особи з порушеннями зору, слуху та інтелектуального розвитку не завжди мають рівний доступ до інформації, необхідної для отримання адміністративних послуг. Подібні бар'єри виникають і під час взаємодії з приватними компаніями у банківській, туристично-рекреаційній та інших сферах, що додатково посилює соціальну нерівність. Особливо проблемним є обмежений доступ таких осіб до безбар'єрного виклику екстрених служб (112), оскільки чинні стандарти екстреного оповіщення не враховують їхніх комунікативних особливостей.

Аналіз зазначених проблем дав змогу сформулювати стратегічні цілі у сфері інформаційної цифрової безбар'єрності, серед яких: забезпечення доступності інформації від суб'єктів владних повноважень для всіх груп населення; гарантування доступності інформації у ході судового та виборчого процесів; підвищення доступності інформації, що транслюється телерадіоорганізаціями та є важливою для участі у культурному житті, дозвіллі, спорті; забезпечення доступної інформації та комунікації під час отримання публічних послуг.

Очікувані результати реалізації цих стратегічних цілей передбачають: підвищення рівня доступності публічної інформації; розширення доступу до інформації у судовій та виборчій сферах; збільшення частки публічних послуг, у яких забезпечено доступну інформацію та адаптовану комунікацію; зростання обсягів доступного культурного, спортивного та медіаконтенту; упровадження інформаційно доступних систем екстреного оповіщення та можливості безбар'єрного виклику екстрених служб; поширення практик субтитрування, перекладу жестовою мовою та аудіодискрипції у культурних і спортивних заходах [1, с. 51].

Таким чином, цифрова безбар'єрність у сфері адміністративних послуг формується як базовий принцип сучасного врядування. Вона забезпечує зручний, безпечний і рівноправний доступ громадян до державних онлайн-сервісів, сприяє усуненню технічних та організаційних перешкод, підвищує прозорість та якість управлінських процедур. Адаптивність цифрових платформ, зрозумілі інтерфейси та безпечні механізми взаємодії створюють фундамент для сталого розвитку електронного врядування та гармонізації національних стандартів із європейськими.

Література:

1. Кіняєва І.О. Інформаційна цифрова безбар'єрність. 2024. С. 49-51. URL: <https://dpspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2342/1/%D0%9E%D0%A4-2024.%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf#page=49> (дата звернення: 14.11.2025).
2. Гончарук Г.П., О.М. Чальцева. Електронне урядування у сфері надання адміністративних послуг. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень*. 2021. С. 165-168. URL: <https://jpsmd.donnu.edu.ua/article/view/11406> (дата звернення: 14.11.2025).

3. Теорія, методика і досвід забезпечення соціальної згуртованості суспільства: колективна монографія / за заг. ред. І. М. Трубавіної; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : Талком, 2025. 421 с. URL:https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11497/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_21.10.25.pdf?sequence=1&isAllo wed=y#page=356 (дата звернення: 14.11.2025).

4. Жуковська А. Цифровізація публічних послуг як інструмент стратегічного управління інклюзивним розвитком національної економіки та її громад. *Економічний дискурс*. 2024. С. 49-65. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/323777> (дата звернення: 14.11.2025).

Шипп Володимир Володимирович,
курсант Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

БЕЗБАР'ЄРНА УКРАЇНА: РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДОСТУПНОСТІ

Безбар'єрність у сучасному світі розглядається не лише як забезпечення доступу для осіб з інвалідністю, а як системна стратегія формування комфортного середовища для всіх громадян — незалежно від фізичних, соціальних чи економічних відмінностей. Такий підхід відображає перехід від моделі «допомоги» до моделі інклюзивного суспільства, у якому кожна людина має рівні можливості для участі у громадському, культурному та професійному житті. Європейський Союз, зокрема, у Стратегії ЄС з прав осіб з інвалідністю на 2021–2030 роки, визначає безбар'єрність як ключовий компонент демократичної політики, що охоплює транспорт, цифрові сервіси, освіту, працевлаштування та державне управління. Цей документ підкреслює, що створення універсального простору без бар'єрів

підвищує рівень соціальної згуртованості, сприяє економічному розвитку та формує довіру громадян до державних інституцій. Для України, яка інтегрується у європейський правовий простір, імплементація таких принципів є не лише вимогою часу, а й важливим етапом реалізації положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [1].

Для України імплементація положень цієї стратегії має подвійне значення. По-перше, вона відповідає зобов'язанням нашої держави як сторони Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, а по-друге — виступає практичним орієнтиром у процесі євроінтеграції. У післявоєнний період, коли країна стикається з необхідністю масового відновлення інфраструктури, житлових об'єктів та соціальних інституцій, інтеграція принципів безбар'єрності дозволить не лише забезпечити права осіб з інвалідністю, а й створити більш інклюзивне суспільство, у якому комфортно всім — ветеранам, переселенцям, людям похилого віку, батькам із дітьми.

Таким чином, безбар'єрність у післявоєнному контексті має розглядатися не як окрема соціальна ініціатива, а як стратегічна складова державного планування, що сприяє відновленню людського потенціалу, підвищенню соціальної згуртованості та утвердженню європейських цінностей в українському суспільстві.

Програми з реабілітації ветеранів в умовах післявоєнного становища мають стратегічне значення для формування безбар'єрного простору, оскільки вони створюють основу для успішної соціальної інтеграції, відновлення трудової та громадської активності ветеранів. Реабілітаційні заходи, які поєднують медичне лікування, психологічну підтримку, професійну підготовку та соціальну адаптацію, сприяють не лише відновленню індивідуальної життєздатності, а й підвищують рівень включення ветеранів у суспільне життя, знижуючи ризик маргіналізації та соціального відчуження. У доповіді «Comparative analysis of war veterans' adaptation programs to civilian life in Ukraine, Great Britain and the USA» наголошується, що ефективна програма адаптації має охоплювати всі ключові елементи: від медичної реабілітації до професійної реінтеграції та соціального

супроводу [2]. З огляду на це, держава повинна системно впроваджувати програми, які враховують як фізичні, так і соціально-психологічні потреби ветеранів, що забезпечить не лише їх особисте відновлення, але й сприятиме зміцненню суспільної стійкості та рівноправного доступу до ресурсів для всіх громадян.

У післявоєнній Україні створення безбар'єрного міського простору набуває стратегічного значення, оскільки інклюзивне міське середовище сприяє соціальній згуртованості, відновленню громад та підвищенню якості життя. Проте на практиці виникає низка системних недоліків: велика частка пішохідних переходів не відповідає інклюзивним вимогам, бордюри не адаптовані, пандуси відсутні або мають неправильний кут, а житлова та транспортна інфраструктура не враховує потреб маломобільних груп населення.

Київ, як столиця держави, повинен бути зразком реалізації концепції безбар'єрного простору в Україні, адже саме з нього починається формування стандартів інклюзивного міського середовища. Проте на практиці ситуація демонструє значні недоліки: за даними досліджень, лише близько 10 % пішохідних переходів у столиці відповідають вимогам інклюзивності, значна частина тротуарів має непридатні бордюри, а більшість громадських будівель залишаються недоступними для людей з інвалідністю [3]. Такий стан речей не лише суперечить принципам універсального дизайну, але й гальмує формування безбар'єрного суспільства, що є одним із ключових напрямів розвитку України у післявоєнний період.

Для зміни ситуації необхідно впроваджувати системний контроль за дотриманням норм доступності під час реконструкції та будівництва об'єктів інфраструктури, розширювати участь громадських організацій у моніторингу міського простору та забезпечувати прозорість звітності про виконання стандартів безбар'єрності.

Література:

1. European Commission. Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021–2030. – Brussels: European Commission, 2021. – 28 p. – Режим доступу:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=en> (дата звернення: 11.10.2025).

2. Шаповалова Т. Comparative analysis of war veterans' adaptation programs to civilian life in Ukraine, Great Britain and the USA // Соціально-правові студії. – 2023. – Т. 6, № 3. – С. 161-170. – Режим доступу: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/Social_and_Legal_Studios_6_3_2023-161-170.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

3. Гриненко В. (2024) «(Не)доступність Києва: лише 10 % пішохідних переходів відповідають вимогам інклюзивності» // The Village Україна. – 1 жовтня 2024. – Режим доступу: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/355401-ne-dostupnist-kieva-lishe-10-pishohidnih-perehodiv-vidpovidayut-vimogam-inklyuzivnosti> (дата звернення: 11.10.2025).

Шолудько Владислава Олександрівна,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавру
за спеціальністю «Право» 202_СПРБ_2024 н/г
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Особи з інвалідністю на сьогодні постають однією з найбільш вразливих груп населення, адже завдяки притаманним їм фізичним чи розумовим вадам, такі особи залишаються обмеженими в своїх здатностях самостійно реалізовуватися як повноцінні члени

суспільства. Таким чином, виникає потреба в особливій підтримці й турботі такого роду осіб як з боку держави, так і суспільства [3].

Прийняття та проголошення Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 дало значний поштовх до визначення подальших векторів розвитку післявоєнного світу щодо недопущення та протидії дискримінації у цілому світі. Базуючись на тезах, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїх правах, а кожен повинен мати права та свободи незалежно від раси, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового або іншого становища, у ст. 14 аналізованого міжнародного акта констатовано, що «всі люди рівні перед законом і мають право на рівний їх захист законом від якої б то не було дискримінації». Також через короткий проміжок часу була прийнята Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, яка містить у собі ст. 14 «Заборона дискримінації» [1; 6; 10].

На сьогодні найбільш дієвий опис механізму захисту прав і свобод інвалідів, протидії дискримінації передбачено у Конвенції про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. Цей нормативно-правовий акт увібрав до себе та розвинув кращі положення попередніх міжнародних документів. Велика кількість положень Конвенції присвячена визначенню дискримінаційних дій та протидії їй з боку громадських інституцій та органів державної влади. Зазначене свідчить про розуміння глобалізованим цивілізованим суспільством щодо наявності та актуальності такої проблеми, яка має бути подолана за допомогою сучасних міжнародних правозахисних засобів [2; 7].

Ратифікувавши Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, Україна взяла на себе зобов'язання здійснювати захист та реалізацію прав таких осіб. Відповідно до цих зобов'язань однією з важливих цілей державної політики у сфері здійснення захисту прав осіб з інвалідністю, в тому числі і дітей з інвалідністю, є створення такого середовища в суспільстві, в якому можливості для цих дітей є рівними з іншими дітьми, запроваджено заходи та забезпечено умови їх інтеграції у суспільне життя, створено систему підтримки, що дає змогу

реалізувати суспільну активність, мобільність та незалежність дитини з інвалідністю [4; 7].

Серед основних правових засобів протидії дискримінації з боку уповноважених органів державної влади, викладених у Конвенції про права осіб з інвалідністю, слід назвати наступні: вживати всіх належних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, свобод і законних інтересів інвалідів; враховувати інвалідів в усіх міжнародних та національних стратегіях, програмах захисту і заохочення прав людини; державним органам, їх посадовим і службовим особам утримуватися від будь-яких дій або методів, які не узгоджуються із Конвенцією; вживати всіх належних правових, соціально-економічних та інших заходів для усунення дискримінації за ознакою інвалідності з боку будь-якої фізичної чи юридичної особи [2; 7].

Діяльність держави щодо осіб з інвалідністю виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у: виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб, у тому числі стосовно доступу до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу (далі – об'єкти фізичного оточення), транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів – до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту; охороні здоров'я; соціальному захисті; забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з інвалідністю; наданні пристосованого житла; сприянні громадській діяльності. Соціальний захист осіб з інвалідністю є складовою частиною діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами та полягає в наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів,

встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду [5].

Вітчизняний законодавець врахував кращий позитивний міжнародний та зарубіжний досвід щодо діяльності омбудсмена, який реалізував у положеннях Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Згідно цього нормативно-правового акта під Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини розуміється посадова особа, що здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб, доповнюючи існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина, не відміняє їх і не тягне перегляду компетенції відповідних державних органів [2; 8].

З поміж своїх повноважень щодо реалізації парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює системні заходи по запобіганню та протидії дискримінації, які передбачені ст. 10 Закону України «Про засади запобіганню та протидії дискримінації в Україні», основні серед них наступні: здійснює контроль за дотриманням принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин шляхом проведення моніторингу та узагальнює результатів; висвітлює у щорічній доповіді питання запобіганню та протидії дискримінації; звертається до суду із заявами про дискримінацію; надає висновки у справах про дискримінацію за зверненням суду; розглядає звернення осіб або груп осіб з питань дискримінації; веде облік та узагальнює випадки дискримінації в різних сферах відносин; вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства про запобіганню та протидію дискримінації, застосування та припинення позитивних дій [2; 9].

Отже, захист прав осіб з інвалідністю є пріоритетом державної політики України, що впливає з міжнародних зобов'язань, зокрема Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Ефективна протидія дискримінації забезпечується через адміністративно-правові механізми, діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та створення безбар'єрного середовища. Метою таких заходів є забезпечення рівних

можливостей, гідності та повної участі осіб з інвалідністю в суспільному житті.

Література:

1. Подорожній С.М. Адміністративно-правові засоби протидії дискримінації осіб з інвалідністю в Україні з урахуванням міжнародних стандартів. Наукові записки. Серія: Право. С. 109-113. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_2019/109-113.pdf (дата звернення: 28.10.2025).

2. Шеховцова Б.В. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у напрямі протидії дискримінації за ознакою інвалідності. Наукові записки. Серія: Право. С.147-150. URL: snslnnp_2018_5_33.pdf (дата звернення: 28.10.2025).

3. Кривша О.І. Теоретичні засади реалізації соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) в Україні. Наукові перспективи № 4 (34) 2023. С.123-139.

4. Легеза Є. О., Лютіков П. С. Особливості адміністративно-правового забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю. Ппроблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. С.1-5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-05> (дата звернення: 28.10.2025).

5. Мінка Т.П., Герасімчук С.С. Адміністративно-правове регулювання прав осіб з інвалідністю: сучасний стан та шляхи удосконалення. Правова позиція. № 4 (37). 2022. С. 60-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.11> (дата звернення: 28.10.2025).

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#top (дата звернення: 28.10.2025).

7. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 19.06.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 28.10.2025).

8. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2025).

9. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 30.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 28.10.2025).

10. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 28.10.2025).

Шраменко В.В.,

курсант 2-го курсу Навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту

Національної академії внутрішніх справ,

Лукашенко А.А.

доцент кафедри адміністративного права та процесу

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

На стратегічному рівня нашої держави безбар'єрність розглядається як підхід, який спрямований на формування та втілення державної політики з метою надання можливості безперешкодного доступу до всіх сфер життєдіяльності суспільства [1]. Реалізація зазначеного підходу спрямована на створення без бар'єрного простору як середовища реалізації кожним своїх повноважень. Ці повноваження потрібні для того, щоб створювати рівні можливості для всіх, незалежно від суспільної групи для самореалізації та розвитку, а також незалежно від індивідуальних фізичних, психологічних ознак,

наприклад, віку, статті, національності, раси тощо [2]. Такий підхід неможливий без участі публічної адміністрації, роль якої полягає у реалізації управлінських функцій для задоволення суспільних інтересів, зокрема в аспекті здійснення виконавчої та розпорядчої діяльності, наданні адміністративних послуг та реалізації державних рішень, що обумовлює актуальність ораної тематики. Важливим є встановлення рівних умов в усіх аспектах життєдіяльності громадян України, наприклад, економічних, соціальних, фізичних, політичних та цифрових, що регулюється на різних стратегічних рівнях. Необхідність в реалізації безбар'єрного простору задля підвищення якості життя потребують найбільш вразливі верстви населення, зокрема особи з інвалідністю, люди похилого віку, вагітні жінки, діти та батьки з малолітніми дітьми, внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені громадяни, іноземці, особи без громадянства та інші громадяни, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України загострила і до цього нерозв'язані проблеми у загальному доступі до фізичної, так і цифрової інфраструктури, а також спричинила появу нових потреб та викликів для різних суспільних груп у кожній сфері життя.

Сьогодні можна вести мову про складний доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, об'єктів фонду захисних споруд для людей з обмеженими можливостями. Також не всі веб-сайти, додатки, мобільні застосунки адаптовані для таких категорій громадян, що створює нові бар'єри у доступі до освіти, роботи, суспільного сприйняття загалом. Важливим є статистичні дослідження у цій сфері, яких також сьогодні замало, що ускладнює точне визначення кількості людей, які мають такі проблеми [1]. Зазначені проблеми вивчають такі науковці, як О. А. Панченко, А. В. Кабанцева, О. В. Кардаш, В. О. Свірко, О. В. Джурик, С. Сидоренко, Р. В. Савіцький, Л. І. Прохоренко та інші.

На виконання стратегічного курсу зі створення безбар'єрного простору розробляються єдині архітектурні стандарти фізичної доступності, створюються рівні умови для працевлаштування без дискримінації, а також забезпечується доступ до інформації та

сучасних технологій. Наприклад, впроваджується «муніципальна няня». Значна увага приділяється підвищенню компетенцій державних службовців у сфері безбар'єрного доступу та активної взаємодії з громадськістю. Слід відмітити дотримання принципів самозабезпечення економічно активного населення, тобто створення умов, щоб людина могла заробляти стільки, скільки дозволяє її здатність і ініціативність. Разом з тим, незважаючи на значний прогрес у розширенні соціального захисту в багатьох країнах світу, право людини на соціальний захист ще не є реальністю для більшості населення [3].

Роль безбар'єрності в публічній адміністрації полягає в тому, що вона забезпечує реалізацію конституційних прав людини на рівність та недискримінацію, підвищує ефективність адміністративних послуг, сприяє соціальній інтеграції та зміцнює довіру громадян до державних інституцій. Державне управління має завдання формулювати політику, впроваджувати програми та приймати управлінські рішення, спрямовані на усунення фізичних, інформаційних, цифрових, соціальних та комунікаційних бар'єрів, створення інклюзивного середовища для всіх членів суспільства.

Таким чином, безбар'єрність – це фундаментальний принцип сучасної державної політики, спрямованої на забезпечення рівних прав та можливостей для всіх громадян, незалежно від їхнього віку, фізичних, когнітивних чи соціальних характеристик. Концепція безбар'єрного простору передбачає створення інклюзивного середовища, в якому кожна людина має можливість реалізувати свої права та обов'язки в усіх сферах життя – від освіти та працевлаштування до культури, охорони здоров'я та участі в суспільному житті. Впровадження доступності є надзвичайно актуальним, особливо в контексті сучасних викликів, таких як військова агресія, яка ускладнила доступ до фізичної інфраструктури, інформації та соціальних послуг для багатьох верств населення. Відсутність адаптованих технологій, об'єктів та послуг створює додаткові бар'єри, що особливо сильно впливає на людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку та інші вразливі групи. Для вирішення цих проблем держава через Національну стратегію безбар'єрного простору

системно впроваджує стандарти фізичної доступності, цифрової інклюзії та соціальної підтримки, а також підвищує компетентність державних службовців у цій сфері.

Роль публічної адміністрації в процесі впровадження безбар'єрного простору полягає у формуванні та реалізації ефективної державної політики, яка усуває дискримінацію та соціальну ізоляцію, забезпечує доступність адміністративних, соціальних, освітніх, медичних та інших послуг для всіх мешканців. Це є гарантією соціальної інтеграції, покращення якості життя, активної участі громадян у соціальних та політичних процесах.

Безбар'єрний простір не лише гарантує реалізацію конституційних прав людини на рівність та недискримінацію, а й створює умови для сталого розвитку суспільства, в якому кожен громадянин має реальні можливості для самореалізації, освіти, працевлаштування, культурної діяльності та безпеки. Реалізація цих завдань є не лише гуманітарним, а й стратегічним пріоритетом державної політики України, особливо в контексті соціально-економічних трансформацій та викликів часу.

Література:

5. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

6. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533/2020#Text>

7. Артеменко А. В. Публічна адміністрація у сфері захисту соціально незахищених верств населення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2. Том 1. С. 43-46.

Муранова Віра Володимирівна,
старший викладач кафедри адміністративно-правових
дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У червні 2022 року лідерами 27 країн-членів ЄС було ухвалено рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, а вже у грудні 2023 року – про початок переговорів щодо вступу України до ЄС. Загальновідомо що умовами вступу є виконання низки політичних, економічних вимог та приведення законодавства України у відповідність до стандартів ЄС, зокрема не є виключенням й сфера безбар'єрності.

Крім вимог ЄС, забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності є обґрунтованою потребою суспільства. Зокрема, у червні 2024 року Центром соціальних змін та поведінкової економіки за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) і Експертної ради з комунікацій безбар'єрності було представлено результати дослідження громадської думки щодо питань безбар'єрності, згідно з яким 83% респондентів вважають безбар'єрність новою цінністю для суспільства, 34% опитаних переконані, що в подоланні бар'єрів у різних сферах слід зосередити увагу на зміні поведінки людей у суспільстві, 32% – на створенні адаптованого середовища та 22% – на забезпеченні доступності освіти й роботи [1].

У зв'язку із цим, вивчення європейського досвіду розбудови безбар'єрного простору та можливостей його впровадження в Україні набуває особливої актуальності.

Отже, розглянемо європейський досвід розбудови безбар'єрного простору.

Загалом, безбар'єрність у країнах ЄС урегульовано відповідними Регламентами ЄС, Директивами та стандартами. Проаналізуємо деякі з них.

Так, Регламентом (ЄС) № 181/2011 Європейського Парламенту та Ради від 16 лютого 2011 року щодо прав пасажирів автобусних перевезень та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 [2], встановлено правила для автобусних перевезень щодо недискримінації між пасажирами щодо умов перевезення, що пропонуються перевізниками, недискримінації та обов'язкової допомоги для осіб з інвалідністю та осіб з обмеженою мобільністю тощо [2].

Розділ III цього Регламенту, що охоплює статті 9-18, декларує права осіб з інвалідністю та осіб з обмеженою мобільністю. Так, у статті 9 «Право на транспортування» розділу III цього Регламенту зазначено, що перевізники, туристичні агенти та туроператори не повинні відмовляти у прийнятті бронювання від особи, у видачі чи іншому наданні квитка або у взятті на борт особи через інвалідність або обмеження мобільності. Водночас статтею 10 «Винятки та особливі умови» розділу III цього Регламенту встановлено, що вказані вище суб'єкти транспортування можуть відмовити у прийнятті бронювання від особи, у видачі чи іншому наданні квитка або у взятті на борт особи на підставі інвалідності або обмеженої мобільності у випадках виконання вимог безпеки, що встановлені міжнародним, союзним або національним законодавством, або вимог щодо охорони здоров'я та безпеки, встановлених компетентними органами. Також відмова можлива, якщо «конструкція транспортного засобу або інфраструктури, включаючи автобусні зупинки та термінали, фізично унеможлиблює посадку, висадку або перевезення особи з інвалідністю або особи з обмеженою мобільністю безпечним та експлуатаційно можливим способом». Слід зазначити, що у випадку відмови перевізники, туристичні агенти чи туроператори мають негайно повідомити відповідну особу про причини відмови та будь-який інший прийнятний альтернативний сервіс [2].

Також, цим Регламентом встановлено, що супроводжуючій особі, яка здатна надати допомогу необхідну особі з інвалідністю, або особі з обмеженою мобільністю послуги транспортування надають безкоштовно та, за можливості, розмішують її поруч [2].

Стаття 13 «Право на допомогу на визначених терміналах та в автобусах» цього Регламенту передбачає, що перевізники та органи управління терміналами, у межах своєї компетенції, на терміналах, визначених державами-членами, надають безкоштовну допомогу особам з інвалідністю та особам з обмеженою мобільністю [2]. У статті 14 «Умови, за яких надається допомога» цього Регламенту деталізовано умови, за яких надається допомога. Наприклад, потреба особи в такій допомозі повідомляється перевізникам, керуючим терміналам, туристичним агентам або туроператорам щонайменше за 36 годин до того, як допомога стане необхідною тощо [2].

Таким чином, цей Регламент чітко деталізує вимоги для забезпечення безбар'єрності у сфері автобусних перевезень.

Регламент (ЄС) № 1107/2006 Європейського Парламенту та Ради від 5 липня 2006 року щодо прав осіб з інвалідністю та осіб з обмеженою мобільністю під час подорожей повітряним транспортом [3] врегульовує права осіб з інвалідністю та осіб з обмеженою мобільністю під час подорожей повітряним транспортом. Зокрема, цим Регламентом визначено право на допомогу в аеропортах (стаття 7), відповідальність за допомогу в аеропортах (стаття 8), стандарти якості допомоги (стаття 9), допомогу авіаперевізників (стаття 10), навчання (стаття 11), компенсацію за втрату чи пошкодження крісла колісного, або іншого обладнання (стаття 12), процедуру розгляду скарг (стаття 15) [3] тощо.

Згідно з положеннями цього Регламенту, особи з інвалідністю та особи з обмеженою мобільністю, незалежно від того, чи це спричинено інвалідністю, віком чи будь-яким іншим фактором, повинні мати можливості для авіаперельотів, порівнянні з можливостями інших громадян. Водночас допомога шляхом залучення необхідного персоналу та обладнання повинна надаватися без додаткової плати [3].

Отже, цим Регламентом конкретизовано вимоги для забезпечення безбар'єрності під час подорожей повітряним транспортом.

Директива (ЄС) 2019/882 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року про вимоги до доступності продуктів та послуг [4] встановлює вимоги до доступності продуктів та послуг. Зокрема, ця Директива застосовується до таких продуктів, введених в обіг після 28 червня 2025 року, як: споживчі комп'ютерні апаратні системи загального призначення та операційні системи для цих апаратних систем; термінали самообслуговування (платіжні термінали, банкомати, квиткові автомати, автомати для реєстрації, інтерактивні термінали самообслуговування тощо), споживче термінальне обладнання з інтерактивними обчислювальними можливостями, що використовується для надання послуг електронного зв'язку чи для доступу до аудіовізуальних медіапослуг, електронні книги тощо [4].

Серед послуг до яких застосовується ця Директива та які надаються споживачам після 28 червня 2025 року: послуги електронних комунікацій (за винятком послуг передачі, що використовуються для надання послуг між машинами); послуги, що забезпечують доступ до аудіовізуальних медіапослуг; деякі елементи послуг повітряного, автобусного, залізничного та водного пасажирського транспорту (вебсайти, послуги на базі мобільних пристроїв, включаючи мобільні додатки, електронні квитки та послуги з електронного продажу квитків, надання інформації про транспортні послуги, включаючи інформацію про подорожі в режимі реального часу, інтерактивні термінали самообслуговування); споживчі банківські послуги; електронні книги та спеціалізоване програмне забезпечення; послуги електронної комерції тощо [4].

Стаття 4 «Вимоги до доступності» цієї Директиви встановлює вимоги до доступності для зазначених вище продуктів та послуг, а також деталізує такі вимоги у додатках. Для прикладу, згідно з додатком I «Вимоги доступності до продуктів та послуг» до загальних вимог до доступності, що стосуються всіх продуктів та послуг, на які поширюється дія цієї Директиви належать:

доступність через більше ніж один сенсорний канал; зрозуміла форма; представлення користувачам у спосіб, який вони можуть сприйняти; представлення шрифтами відповідного розміру та форми, враховуючи передбачувані умови використання, з достатнім контрастом, а також регульованим інтервалом між літерами, рядками та абзацами; супроводження альтернативною презентацією будь-якого нетекстового контенту тощо [4].

Тобто, цією Директивою урегульовано вимоги до доступності продуктів та послуг.

Одним із найкращих європейських стандартів у сфері доступності є ISO 21542:2021 [5], яким визначено параметри безбар'єрності у будівлях і громадському просторі, як-от: ширина дверей, нахил пандусів, доступність місць загального користування, освітлення тощо [5]. Слід відмітити, що у листопаді 2025 року Україною впроваджено цей стандарт шляхом затвердження національного стандарту ДСТУ ISO 21542:2025 «Будинки та споруди. Доступність і зручність використання урбанізованого середовища» [6].

Таким чином, наразі для України є особливо актуальним питання належного забезпечення його практичної реалізації відповідними суб'єктами.

У контексті вивчення європейського досвіду розбудови безбар'єрного простору та можливостей його впровадження в Україні варто відмітити, що з 2010 року Європейською Комісією запроваджено щорічну нагороду «Доступне місто». Критеріями для оцінки європейських міст є такі можливості для всіх людей: самостійно зайти в автобус чи метро, щоб дістатися до роботи; придбати квитки у відповідних автоматах; безперешкодно ходити вулицями чи зайти до будь-якої громадської будівлі (наприклад до лікарні чи мерії); отримати інформацію, яка буде зрозумілою тощо. У 2024 році переможцем стало місто Сан-Крістобаль-да-Ла-Лагуна в Іспанії. Це місто відповідає усім критеріям оцінювання, а також місцеві органи влади систематично запитують у осіб з інвалідністю як покращити їхнє життя [6].

У зв'язку із цим, доречно створити певний національний механізм заохочення і в Україні.

Підбиваючи підсумки слід зазначити, що вивчення європейського досвіду розбудови безбар'єрного простору та його впровадження в Україні сприятиме, насамперед, належному дотриманню прав людини та ефективному виконанню вимог ЄС.

Література:

1. 83% опитаних українців вважають безбар'єрність новою цінністю для суспільства – результати дослідження. URL: <https://www.president.gov.ua/news/83-opitanih-ukrayinciv-vvazhayut-bezbaryernist-novoyu-cinnis-91649>

2. Regulation (EU) No 181/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 concerning the rights of passengers in bus and coach transport and amending Regulation (EC) No 2006/2004 Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011R0181>

3. Regulation (EC) No 1107/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 concerning the rights of disabled persons and persons with reduced mobility when travelling by air (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1107/oj/eng>

4. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj/eng>

5. ISO 21542:2021 Building construction – Accessibility and usability of the built environment. URL: <https://www.iso.org/standard/71860.html>

6. Україна затвердила міжнародний стандарт безбар'єрного простору. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-zatverdyla-mizhnarodnyi-standart-bezbariernoho-prostoru>

7. Access City Award 2024. Examples of best practice in making EU cities more accessible. URL: <https://op.europa.eu/webpub/empl/access-city-award-2024/en/index.html#chapter1>

Шрамко Дар'я Олександрівна,
студентка 5-КВ-1 (спеціальність «Право»),
Інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
Муранова Віра Володимирівна,
старший викладач кафедри адміністративно-правових
дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЦИФРОВА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Цифрова безбар'єрність – це перехід до інклюзивного цифрового середовища, де кожна людина, незалежно від віку, соціального статусу, рівня освіти чи фізичних можливостей, має рівний доступ до цифрових послуг і ресурсів. Водночас дослідження цифрової безбар'єрності в сучасному світі обумовлено стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, глобальною цифровізацією суспільства, зростанням ролі електронного врядування тощо.

В умовах української сучасності вивчення цифрової безбар'єрності є особливо актуальним, оскільки держава активно впроваджує цифрові технології в систему публічного управління, зокрема, через платформу «Дія», електронні сервіси органів місцевого самоврядування, проекти з цифрової освіти тощо. Крім того, війна та пов'язані з нею соціально-економічні виклики актуалізували необхідність віддаленого доступу до низки адміністративних послуг, у тому числі й тих, які надають органи місцевого самоврядування.

У зв'язку із викладеним вище, метою нашого дослідження є вивчення цифрової безбар'єрності як напрямку удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування.

Згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1], місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

У ч. 2 ст. 2 цього Закону визначено, що «Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст» [1].

Загальновідомо, що органи місцевого самоврядування є найважливішою ланкою системи публічного адміністрування, яка безпосередньо реалізує принципи децентралізації та є найближчою до громадян.

Так, у місті Вінниця, зокрема рішенням Вінницької міської ради від 28 червня 2024 року № 2367, затверджено «Програму розвитку безбар'єрного простору Вінницької міської територіальної громади на 2024–2027 роки» (далі – Програма) [2]. Метою цієї Програми є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних прав та можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими, шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної та громадянської, освітньої і економічної безбар'єрності у всіх сферах життєдіяльності Вінницької міської територіальної громади [2].

Результат цієї Програми – це спільна підтримка створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині отримати: безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення; інформацію у найзручніший спосіб; спрощений доступ до цифровізованих та аналогових соціальних послуг; рівні умови участі у всіх сферах життя громади; рівні можливості та вільний доступ до освіти; рівні умови та можливості у сфері зайнятості, заняття підприємництвом; рівні умови та рівні

можливості для занять фізичною культурою та спортом; рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступ до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них, а також брати участь у політичних процесах та громадській діяльності [2].

Міністерством цифрової трансформації України запроваджено вимірювання індексу цифрової трансформації територіальних громад України, як інструменту вимірювання та моніторингу поточного рівня цифровізації. Так, на карті в режимі реального часу можна переглянути проміжні результати цифровізації будь-якого регіону чи громади [3].

Цифрова безбар'єрність неможлива без належного кадрового забезпечення. Працівники місцевого самоврядування повинні мати достатній рівень цифрової компетентності для якісного надання електронних послуг.

В Україні функціонує Національна онлайн-платформа з цифрової грамотності «Дія. Освіта», яка створює освітні можливості для всіх, у тому числі для публічних службовців [4].

Таким чином, цифрова безбар'єрність є важливим напрямом для удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування, оскільки вона є елементом забезпечення ефективності, прозорості, відкритості публічного управління, а також інструментом підвищення якості адміністративних послуг.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про затвердження Програми розвитку безбар'єрного простору Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки: рішення Вінницької міської ради від 28 червня 2024 року № 2367. URL: <https://2021.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/2024/%E2%84%962367%2028-06-2024.pdf>

3. Індекс цифрової трансформації територіальних громад України. URL: <https://hromada.gov.ua/index>
4. Дія.Освіта. URL: <https://osvita.diiia.gov.ua/>

Наукове видання

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Збірник тез доповідей науково-практичного семінару

голова редакційної колегії: О. Г. Стрельченко
відповідальний за випуск: О. К. Волох